

RUCH FILOZOFICZNY

wychodzi w zeszytach objętości co najmniej jednego arkusza. Dziesięć zeszytów tworzy tom.

Wydawca i Redaktor:

Prof. Dr. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Sekretarka Redakcyi: **Drka DANIELA GROMSKA.**

Czasopismo wydawane z zasiłku

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Funduszu Kultury Narodowej
Józefa Piłsudskiego oraz Kasy im. Mianowskiego.

Adres Redakcyi i Administracyi „Ruchu Filozoficznego“: Lwów, Uniwersytet. — P. K. O. Nr. 141.901
Filia Redakcyi w Warszawie: Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz, Marszałkowska 25. — Filia Redakcyi w Po-
znaniu: Prof. Dr. Stefan Błachowski, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Krakowie: Prof. Dr. W. Rub-
czyński, ul. Jabłonowskich 6. — Filia Redakcyi w Wilnie: Prof. Dr. T. Czeżowski, Uniwersytet.
Składy główne: Księgarnia Gubrynowicza i Syna we Lwowie, plac Kapitulny. — Księgarnia
Jagiellońska w Krakowie, ul. Wiślna, 3. — Księgarnia W. Górskiego i G. Tetzlawa w Poznaniu,
pl. Wolności 7. — Księgarnia Gebethnera & Wolffa i Ski w Wilnie, ul. Mickiewicza 7. — We
Francyi: Librairie Universelle, Paris, 18, rue Mabillon. — W Niemczech: Buchhandlung
Alfred Lorentz, Leipzig, Kurprinzstr. 10. Cena tomu XIII. w prenumeracie 10 zł., 50 fr. franc.,
5 marek niem. — Cena niniejszego zeszytu 6 zł.

KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Trzeci Polski Zjazd Filozoficzny.

(Kraków, 24. IX.—27. IX. 1936).

Z inicjatywy Ogólnego Komitetu Polskich Zjazdów Filozoficznych *) odbył się w jesieni 1936 w Krakowie, Trzeci Polski Zjazd Filozoficzny. Urządził go Miejscowy Komitet Wykonawczy, o którego zorganizowanie zwrócił się Ogólny Komitet do Pana Prof. Dra Rubczyńskiego jako do swego członka i przedstawiciela w Krakowie.

W skład Komitetu Wykonawczego weszli Dr. W. Rubczyński, Hon. prof. Uniw. Jagiell. jako przewodniczący, Dr. T. Garbowski, em. prof. Uniw. Jagiell. jako zastępca przewodniczącego, Dr. M. Heitzman, doc. Uniw. Jagiell. jako

*) Komitet ten, powołany do życia przed Pierwszym Zjazdem (lwowskim) w roku 1923 i składający się wówczas z panów profesorów Lutosławskiego, Łukasiewicza, Rubczyńskiego, Sobeskiego i Twardowskiego, przybrał do swego grona przed Drugim Zjazdem (warszawskim) w roku 1927 panów profesorów Błachowskiego, Czeżowskiego, Garbowskiego, Kotarbińskiego, Tatarkiewicza i Witwickiego a w roku 1935 p. profesora Zawirskiego.

sekretarz, Dr. L. Chmaj, doc. Uniw. Jagiell. jako skarbnik, Dr. Wł. Heinrich, prof. Uniw. Jagiell., Ks. Dr. K. Michalski, prof. Uniw. Jagiell., Dr. St. Szuman, prof. Uniw. Jagiell., Dr. J. Lande, prof. Uniw. Jagiell., Dr. Z. Mysłakowski, prof. Uniw. Jagiell., Dr. W. Gielecki, kustosz Biblioteki Jagiellońskiej, Dr. St. Harassek, doc. Uniw. Jagiell., Dyr. Dr. S. Stamm i Dr. W. Steinberg. — Komitet wykonawczy odbył pierwsze swoje posiedzenie 9 listopada 1935.

Zjazd odbył się w dniach od 24 do 27 września 1936 w Collegium Novum, a wzięli w nim udział prócz uczonych polskich Dr. Ferdinand Pelikan (Praga), Drka Róża Rand (Wiedeń), Prof. Dr. Bronisław Petroniević (Beograd), Prof. Dr. Dymitr Tschizewskij (Römerstadt), Dr. Andrzej Goupil-Vardon (Zakopane).

Otwarcie Zjazdu nastąpiło w auli Uniwersytetu 24 września 1936. Prof. Dr. W. Rubczyński zagał zjazd imieniem ogólnego Komitetu Polskich Zjazdów Filozoficznych i imieniem Komitetu Wykonawczego III. Polskiego Zjazdu Filozoficznego. Imieniem Uniwersytetu Jagiellońskiego powitał zjazd J. M. Rektor Uniwersytetu, Prof. Dr. W. Szafer, imieniem filozofów czechosłowackich, zgrupowanych około czasopisma „Ruch Filozoficzny“ Dr. F. Pelikan, a imieniem Wolnej Wszechnicy Polskiej Prof. Dr. B. Bornstein. Nadto odczytano depesze i listy od P. Ministra W. R. i O. P., Prof. W. Świętosławskiego, P. Podsekretarza stanu, Prof. Dr. J. Ujejskiego, Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Kasy im. Mianowskiego, Prof. Dr. W. Heinricha i in.

Następnie przystąpiono do wyboru Prezydium Zjazdu. Prezesem honorowym wybrany został Prof. Dr. K. Twardowski, a prezesami urzędującymi Proff. Dr. Kazimierz Ajdukiewicz ze Lwowa, Dr. Tadeusz Czeżowski z Wilna, Dr. Władysław Heinrich z Krakowa, Dr. Jan Łukasiewicz z Warszawy i Dr. Z. Zawirski z Poznania. Sekretarzem generalnym został wybrany Dr. M. Heitzman, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Uchwalono regulamin Zjazdu proponowany przez Komitet wykonawczy.

Odczyt inauguracyjny wygłosił Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz p. t.: Okresy filozofii europejskiej.

Dalsze obrady Zjazdu toczyły się na posiedzeniach plenarnych i na posiedzeniach sześciu następujących sekcji: historii filozofii, teorii poznania i ontologii, logiki, estetyki, socjologii i etyki oraz psychologii.

Na posiedzeniach plenarnych wygłoszono prócz wyżej wymienionego odczytu inauguracyjnego następujące odczyty: 1) Prof. Dr. Jan Łukasiewicz (Warszawa): Co dała filozofii logika matematyczna? 2) Prof. Dr. Czesław Białobrzski (Warszawa): O syntetycznym rozwoju pojęć fizyki. 3) Prof. Dr. Kazimierz Ajdukiewicz (Lwów): Problemat idealizmu w sformułowaniu semantycznym. 4) Prof. Dr. Leon Chwistek (Lwów): Filozoficzne znaczenie logiki semantycznej. 5) Prof. Dr. Tadeusz Garbowski (Kraków): O jednolitości wiedzy ludzkiej. 6) Prof. Dr. Witold Wilkosz (Kraków): Co dała logika matematyczna matematyce i innym naukom ścisłym? 7) Prof. Dr. Zygmunt Zawirski (Poznań): W sprawie syntezy naukowej. 8) Prof. Dr. Roman Ingarden (Lwów): Czy

zadaniem filozofii jest synteza nauk szczegółowych? 9) Doc. Dr. Bolesław Gawecki (Warszawa): Współczesne zadania filozofii. 10) Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński (Warszawa): Żywotne i mniej żywotne koncepcje zadań filozofii. 11) Prof. Dr. Bogumił Jasinowski (Wilno): Nauka a filozofia.

W sekcji historii filozofii, której przewodniczącym był Ks. Prof. Dr. K. Michalski a sekretarzem p. E. Stamm, wygłoszono następujące referaty: 1) Prof. Drka Helena Willman-Grabowska (Kraków): Pojęcie czasu w starożytnych Indyach. 2) Dr. Ludwik Pomian Biesiekierski (Wrocław): Synteza filozofii Augustyna i pseudo-Aeropagity w związku z filozofią neo-platońską. 3) Doc. Dr. Maryan Heitzman (Kraków): Związki platonizmu odrodzenia ze średniowieczem i reformacją. 4) Dr. Edward Stamm (Wieliczka): „Tractatus de continuo“ Tomasza Bradwardyny, niewydany rękopis z XIV. w. 5) Prof. Dr. Adam Żółtowski (Bolcieniki pod Lidą): O filozofii Descartes'a rzeczy stare i nowe. 6) Jakub Bleiberg (Warszawa): Pojęcie intuicji u Spinozy. 7) Ks. Antoni Korcik (Wilno): O źródłach drukowanych i niedrukowanych logiki Leibniza. 8) Ks. Prof. Dr. Jan Stepa (Lwów): Istota państwa u Hegla. 9) Drka Janina Suchorzewska (Kraków): Metafizyka Kanta w świetle polemiki neokantystów. 10) Mieczysław Lewiński (Kraków): Tło socjologiczne idealistycznych kierunków w filozofii. 11) Jerzy Braun (Warszawa): Rola metody genetycznej w doktrynie Hoene-Wrońskiego. 12) Ks. Mgr. Jan Szczotka (Szczakowa): Filozofia religii u Trentowskiego i jej źródła. 13) Mgr. Jan Wepięć (Borszczów): Filozofia Wiszniewskiego jako ostatni przejaw empiryzmu z epoki polskiego oświecenia. 14) Dr. Michał Ambros (Wilno): W sprawie polskiej bibliografii filozoficznej. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Paulin Chomicz (Warszawa): Hoene-Wrońskiego filozofia matematyki. b) Dr. Edward Frauenglas (Paryż): „Listy filozoficzne“ Voltaire'a. c) Mgr. Tadeusz Gościcki (Warszawa): Sylvain Régis, Kartezjanin-empiryk. d) Mgr. Zbigniew Jordan (Poznań): Platon odkrywca metody aksjomatycznej.

W sekcji teorii poznania i ontologii, której przewodniczącym był Prof. Dr. T. Garbowski a sekretarzem Dr. W. Gielecki, wygłoszono następujące referaty: 1) Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński (Warszawa): Z dziejów pojęcia teorii adekwatnej. 2) Prof. Dr. Benedykt Bornstein (Warszawa): Ontologiczne znaczenie logiki geometrycznej. 3) Drka Janina Suchorzewska (Kraków): Architektonika myśli filozoficznej w zastosowaniu do systemotwórstwa i typologii systemów filozoficznych. 4) Dr. Henryk Mehlberg (Lwów): O przyczynowej koncepcji przestrzeni i czasu. 5) Narcyz Naum Łubnicki (Łódź): Podstawowe momenty światopoglądu pozytywistycznego. 6) Dr. Ludwik Pomian Biesiekierski (Wrocław): Teoria ideału wobec gnoseologicznej filozofii religii i doświadczenia. 7) Dr. Walter Auerbach (Warszawa): Zagadnienie poznania przeszłości. 8) Dr. Jan Drewnowski (Warszawa): Technika wiedzy. 9) Dr. Edward Stamm (Wieliczka): Granice poznania według współczesnych badań matematyczno-

przyrodniczych. 10) Janina Hosiasson-Lindenbaumowa (Warszawa): O prawdopodobieństwie hipotez. 11) Doc. Dr. Adam Wiegner (Poznań): Teorya poznania czy teorya prawdy? 12) Stanisław Ignacy Witkiewicz (Zakopane): O ontologicznej beznadziejności logiki, fizykalizmu i pseudonaukowego monizmu i o perspektywach koncepcji monadystycznej. 13) Jan Leszczyński (Tarnowiec pod Jasłem): Próba idealistycznej monadologii. 14) Drka Marya z Kokoszyńskich Lutmanowa (Katowice): W sprawie względności i bezwzględności prawdy. 15) Drka Izydora Dąbska (Lwów): Czy intersubiektywne podobieństwo wrażeń zmysłowych jest niezbędnym warunkiem uprawiania nauk empirycznych? 16) Mgr. Jarosław Jaropek Stępniewski (Tomaszów Mazowiecki): Racyonalizm absolutny wobec doktryn intuicyonistycznych filozofii współczesnej. 17) Jerzy Szydłowski (Warszawa): Sądy egzystencyalne i ich wartość dla ontologii. 18) tenże: Reforma metafizyki wobec definicji filozofii według Petrażyckiego i wobec rozwoju filozofii egzystencyalnej. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Mgr. Tadeusz Gościcki (Warszawa): Analiza pojęcia wrażenia. b) Sergiusz Hessen (Warszawa): Uwagi w sprawie obiektywności nauk o kulturze. c) Czesław Jastrzębiec Kozłowski (Włochy pod Warszawą): Przyczynki do systematyki języka.

W sekcji logiki, której przewodniczącym był Prof. Dr. Jan Łukasiewicz a sekretarzem p. J. Kuczyński, wygłoszono następujące referaty: 1) Prof. Dr. Bronisław Petroniewicz (Beograd): Sur le concept du quotient différentiel. 2) Dr. Zygmunt Schmierer (Lwów): O funkcjach charakterystycznych w logikach wielowartościowych. 3) Drka Róża Rand (Wiedeń): Die Logik der verschiedenen Arten von Sätzen. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Edward Habermann (Poznań): Pojęcie biegunowości i logika wielowartościowa. b) Dr. Jerzy Kreczmar (Warszawa): O znaczeniu przenośnym (metaforycznym).

W sekcji socjologii i etyki, której przewodniczącym był Prof. Dr. J. Lande a sekretarzem W. Steinberg, wygłoszono następujące referaty: 1) Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski (Wilno): O przedmiocie aksjologii. 2) Doc. Drka Marya Ossowska (Warszawa): Ocena i opis. 3) Ks. Dr. Walenty Urmanowicz (Wilno): O kryterium wartości moralnej czynów ludzkich. 4) Ks. Doc. Dr. Kazimierz Kowalski (Poznań): Metoda neotomistycznej filozofii moralnej. 5) Prof. Drka Ludwika Dobrzyńska-Rybicka (Poznań): Rola czynników społecznych w rozwoju świadomości moralnej. 6) Ks. Doc. Dr. Franciszek Mirek (Nowa Góra pod Krzeszowicami): Problematyka grupy społecznej. 7) Dr. Leon Dattner (Kraków): O współdziałaniu. 8) Dr. Adam Stawarski (Kraków): Materyalizm historyczny i rasizm jako nowe poglądy na świat. 9) Prof. Dr. Czesław Martyniak (Lublin): Filozoficzne podstawy teorii prawa Kelsen'a. 10) Doc. Dr. Henryk Elzenberg (Wilno): Powinność i rozkaz. 11) Dr. Witold Steinberg (Kraków): Obowiązek a uprawnienie. 12) Dr. Sawa Frydman (Wilno): Problem definicji prawa.

13) Mgr. Jerzy Sztykgold (Łódź): Negacya normy. 14) Prof. Dr. Leon Chwistek (Lwów): Rola zasady konsekwencji w zagadnieniu sprawiedliwości społecznej. 15) Doc. Dr. Stanisław Ossowski (Warszawa): O pewnych zależnościach pomiędzy ustrojem społecznym a kulturą artystyczną. 16) Prof. Dr. Feliks Koneczny (Kraków): Warunki postępu moralności. 17) Doc. Dr. Stefan Rudniański (Warszawa): Zagadnienie stosunku teorii do praktyki w świetle materializmu dialektycznego. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Prof. Dr. Ignacy Czuma (Lublin): Koncentryczność i hierarchiczność „boni communis“. b) Drka Irena Panenkowa (Warszawa): Filozofia i życie.

W sekcji estetyki, której przewodniczącym był Prof. Dr. W. Rubczyński a sekretarzem Dr. S. Harassek, wygłoszono następujące referaty: 1) Dr. Leopold Blaustein (Lwów): Rola percepcji w doznaniu estetycznym. 2) Dr. Mieczysław Wallis-Walfisz (Warszawa): O właściwych i niewłaściwych doznaniach estetycznych. 3) Ignacy Fik (Oświęcim): Podstawa klasyfikacyjna dzieł sztuki. 4) Prof. Dr. Witold Rubczyński (Kraków): Aksyologia Ruskina. 5) Doc. Dr. Stefan Harassek (Kraków): Krytyka rozumu praktycznego jako jeden z etapów kształtowania się pojęcia wzniosłości u Kanta. 6) Jerzy Braun (Warszawa): Problemy estetyki czystej. 7) Drka Zofia Lissa (Lwów): Funkcje muzyki w utworze filmowym. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Jerzy Gałęcki (Kraków): Zagadnienie ważności sądu estetycznego. b) Prof. Dr. Eugeniusz Kucharski (Lwów): Czynniki logiczne sztuki literackiej. c) Dr. Kazimierz Lubecki (Mława): Estetyczna dominanta ewolucji współczesnej i jej konsekwencje etyczne.

W sekcji psychologii, której przewodniczącym był Prof. Dr. Stefan Szuman a sekretarką p. M. Einhornówna, wygłoszono następujące referaty: 1) Prof. Dr. Mieczysław Kreutz (Lwów): Psychologiczne uwagi o kształceniu charakteru. 2) Dr. Tadeusz Witwicki (Lwów): W sprawie klasyfikacji typów umysłowych. 3) Ks. Doc. Dr. Piotr Chojnacki (Warszawa): Noetyczna czy biologiczna koncepcja świadomości? 4) Drka Helena Słoniewska (Lwów): O poznawaniu cudzych przeżyć psychicznych drogą analogii z własnymi przeżyciami. 5) Doc. Dr. Ferdynand Pelikan (Praga): La théorie affective de la personnalité. 6) Dr. Edmund Romahn (Lwów): Samopoczucie i samowiedza. 7) Ks. Doc. Dr. Stefan Skibniewski (Tłusteńskie pod Tarnopolem): Psychologia głębi w sensie katolickim. 8) Dr. G. Jampoller (Warszawa): Interpsychologia, psychologia socjalna, socjologia. 9) Lucyan Freytag (Warszawa): Zagadnienie poznania przyrodniczego w świetle analizy psychologicznej. 10) Prof. Dr. Stefan Szuman (Kraków): Geneza pojęcia przyczynowości na tle pytań dzieci. 11) Dr. Zbigniew Łubieński (Londyn): Psychologiczne podstawy metody Montessori. 12) Dr. Bronisław Biegeleisen (Kraków): O znaczeniu logiki matematycznej dla badań psychologicznych nad nauczaniem początków matematyki. 13) Mgr. Tadeusz Tomaszewski

(Lwów): Sens i bezsens. 14) Drka Stefania Łobaczewska (Lwów): O pewnych czynnikach przeżycia muzycznego. 15) Dr. Tadeusz Strumiłło (Mysłowice): Elementy poglądu na świat w świetle doświadczenia wychowawczego. 16) Mgr. Andrzej W. Lewicki (Lwów): Krytyka psychologii indywidualnej. 17) André Goupil-Vardon (Zakopane): Poésie pure et personnalité. — Oprócz powyższych referatów na posiedzeniach sekcji wygłoszonych nadesłano następujące referaty, które nie zostały wygłoszone: a) Drka Julia Dickstein-Wieleżyńska (Warszawa): Język i praca w wyobrażeniach człowieka pierwotnego. b) Dr. Józef Pieter (Warszawa): Sprawa genezy zagadnień filozoficznych.

Ogółem 81 referentów wygłosiło 88 referatów. Z tych referatów 12 wygłoszono na posiedzeniach plenarnych, 14 na sekcji historii filozofii, 18 na sekcji teorii poznania i ontologii, 3 na sekcji logiki, 17 na sekcji socjologii i etyki, 7 na sekcji estetyki i 17 na sekcji psychologii.

Według miejsca zamieszkania referentów przypadło na Warszawę 21 referatów, na Lwów 16 referatów, na Kraków 16 referatów, na Wilno 4 referaty, na Poznań 4 referaty, na Zakopane 2 referaty, na Łódź 2 referaty; dalej na Beograd, Borszczów, Bolcieniki pod Lidą, Katowice, Londyn, Mysłowice, Nową Górę pod Krzeszowicami, Oświęcim, Pragę, Szczakowę, Tarnowiec pod Jasłem, Tłusteńkie pod Tarnopolem, Tomaszów Mazowiecki, Wiedeń, Wieliczkę i Włocławek po 1 referacie.

Zjazd liczył 278 uczestników, z tego zwyczajnych 211, nadzwyczajnych 67. Z tych uczestników pochodziło z Krakowa 54 zwyczajnych (35 nadzwyczajnych), z Warszawy 55 (16), ze Lwowa 31 (3), z Wilna 12 (2), z Poznania 8 (2), z Lublina 6 (1), z Katowic 4 (0), z Łodzi 2 (1), z Tarnowa 1 (1), z Zakopanego 2 (0), z innych miejscowości 36 (6).

Zamknięcie Zjazdu nastąpiło na plenarnym posiedzeniu dnia 27 września 1936: na posiedzeniu tem zgłoszono po części wprost, po części za pośrednictwem sekcji kilka wniosków:

1) Prof. Dr. Petroniewicz zgłosił wniosek, aby najbliższemu t. j. IV. Polskiemu Zjazdowi Filozoficznemu nadać charakter słowiańskiego Zjazdu Filozoficznego.

2) P. Jerzy Szydłowski zgłosił wniosek utworzenia w Warszawie „Międzynarodowego Instytutu Syntezy Naukowej“.

3) Mgr. Jerzy Siwecki zgłosił wniosek w sprawie organizacji posiedzeń sekcyjnych.

Doc. Dr. M. Heitzman wyjaśnił, że powyższe wnioski zostaną przekazane Ogólnemu Komitetowi Polskich Zjazdów Filozoficznych, który też zajmie się sprawą terminu i miejsca następnego Polskiego Zjazdu Filozoficznego¹⁾.

Obrady Zjazdu zamknął przewodniczący Zjazdu, Prof. Dr. W. Rubczyński, żegnając zebranych i dziękując im za udział w pracach Zjazdu.

---

¹⁾ Przedstawiony przez Dra J. F. Drewnowskiego na sekcji teorii poznania i ontologii „Projekt uchwały w sprawie techniki wiedzy“ nie został zgłoszony na plenarnym posiedzeniu Zjazdu, lecz odesłany wprost Ogólnemu Komitetowi Polskich Zjazdów Filozoficznych.

MARYA KOKOSZYŃSKA.

Wrażenia z Pierwszego Międzynarodowego Kongresu Filozofii Naukowej.

(Paryż, 15.—23. września 1935).

Dotychczasowe kongresy filozoficzne o charakterze międzynarodowym gromadziły ludzi o najróżnorodniejszych zainteresowaniach, pracujących najrozmaitszymi metodami. Miało to swoje bardzo ujemne strony. W zbiorowisku ludzi, z których prawie co drugi wykształcił się w innej „szkole“ filozoficznej i operował odmienną terminologią, trudno bywało o porozumienie się, nie mogła się też rozwijać żywa, twórcza dyskusja. W tych warunkach powstała potrzeba utworzenia obok ogólnych kongresów filozoficznych jeszcze jakichś innych zjazdów, na których gromadziliby się ludzie o pokrewnych zainteresowaniach i sposobach badania, by w atmosferze wzajemnego porozumienia się poddawać rozwadze wyniki prac poszczególnych jednostek i zyskiwać w ten sposób punkt wyjścia dla nowych — ewentualnie nawet zbiorowych — wysiłków. Potrzebę taką odczuli przedewszystkiem filozofowie, pracujący metodami naukowymi, pragnący zapewnić swym zjazdom conajmniej taki sam poziom naukowości, jaki oddawna miewają zjazdy z zakresu nauk specjalnych. Projekt urządzania kongresów tego rodzaju zyskał z czasem wielu zwolenników; wyrazem ich dążeń była Konferencja, odbyta w dniach 30. i 31. sierpnia 1934 w Pradze bezpośrednio przed VIII. Międzynarodowym Zjazdem Filozoficznym. Konferencja ta, zwana wstępną (Vorkonferenz), poziomem swych referatów i dyskusyj zyskała pełne uznanie uczestników i doprowadziła do postanowienia urzędnictwa w Paryżu we wrześniu 1935 Międzynarodowego Kongresu Filozofii Naukowej. Kongres ten odbył się jako pierwszy z całego szeregu takich odrębnych kongresów filozoficznych, które zapowiedziano na przyszłość.

Głównymi inicjatorami Kongresu paryskiego byli logiczni pozytywiści — albo, jak dziś chcą się nazywać, logiczni empiryści — ze Szkoły Wiedeńskiej (Wiener Kreis). Tę grupę filozoficzną, która zaważyła w wysokim stopniu swojemi poglądami na treści obrad Kongresu, cechowały od pierwszych chwil powstania nastawienie antymetafizyczne, empiryzm i tendencja do korzystania w swoich badaniach z najnowszych zdobyczy współczesnej logiki. Początkowo przedstawiała się ona dość jednolicie, grupując w sobie na terenie Wiednia takich ludzi, jak Schlick, Frank, Carnap, Neurath, Waisman i inn. Z czasem niektórzy z nich opuścili Wiedeń, a równolegle z tem wystąpiły pewne różnice po stronie ideologicznej tak, że możnaby w Szkole Wiedeńskiej odróżnić dwie grupy. Pierwsza, można ją nazwać wiedeńską w ściślejszem

słowa tego znaczeniu — skoncentrowała się za przykładem Maurycego Schlicka głównie na odsłanianiu pozornego charakteru z dawien dawna wysuwanych zagadnień filozoficznych. Druga grupa, w której reżyserem jest Carnap, później profesor filozofii w Pradze, obecnie w Chicago, a do której zaliczyć należy także przebywającego od paru lat w Holandii Neuratha, poszła w kierunku bardziej konstruktywnym torowania nowych dróg dla filozofii; możnaby ją nazwać grupą praską (od miejsca pobytu Carnapa i Franka). Właśnie ta praska grupa Szkoły Wiedeńskiej wywarła najsilniejszy wpływ na obrady paryskiego Kongresu i jej głównie zawdzięcza on swój swoisty charakter.

Ten charakter Kongresu ujawnił się przedewszystkiem w wygłaszanych na nim zapatrywaniach na cele filozofii. Znalazły one sformułowanie w przemówieniach powitalnych, doszły do głosu w odczytach i zaważyły decydująco na rezolucjach Kongresu. Streszczając je, możnaby powiedzieć, iż głównym celem, jaki — pod wpływem grupy praskiej — stawiano na Kongresie filozofii, była praca nad konsolidacją różnych gałęzi wiedzy w jedną wielką całość, która posługiwałaby się jednolitą terminologią i jednolitymi sposobami rozumowania. Jako najbliższe zadanie filozofii wysuwano stworzenie jednolitego, odpowiadającego wymaganiom logicznym języka naukowego. Cele te ujmowano krótko w hasło „jedność wiedzy“, do którego przyłączono następnie hasło tworzenia Encyklopedyi wszystkich nauk (Neurath). Ten „sycyzyzm“, podporządkowujący wysiłki filozofów potrzebom całokształtu nauki, nawiązywał do dawnego programu Leibniza stworzenia t. zw. „opus magnum“, nabierał jednak w ustach swych propagatorów specjalnego zabarwienia wskutek tego, że jako jedyny język, w którym należałoby wyrazić całą wiedzę, proponowali oni język fizyki (fizykalny), resp. język, w którym rozstrzygnięcie zagadnień daje się sprowadzić do rozstrzygnięcia zagadnień fizykalnych (język fizykalistyczny). Hasła te nie zostały sformułowane w sposób całkowicie wolny od nieporozumień; niemniej przeto odegrały one dodatnią rolę, zwracając uwagę uczestników na to, co się dzieje w naukach i uświadamiając im zadania, czekające filozofię z tej strony.

Na Kongresie nie wszyscy zgadzali się na podaną charakterystykę celów filozofii. I tak np. ze strony francuskiej podkreślano — w dość niejasny zresztą sposób — że ostatecznym celem filozofii jest badanie rzeczywistości poznawanej (Lautman) jakoteż analiza twórczych czynności osoby poznającej (Chevalley). Może jednak silniej niż w cele, stawiane filozofii, przeciw ten godził w koncepcję środków, jakie logiczni pozytywiści grupy praskiej chcieli na tym Kongresie dać filozofii do rozporządzenia.

Głoszona na Kongresie niejako programowo koncepcja środków filozofii t. j. ogółu pojęć i terminów, któremi ona się posługuje, przyczyniła się w dużym stopniu do pogłębienia swoistego charakteru tego Zjazdu. Zgodnie z wyrażanymi już nieraz poglądami, logiczni pozytywiści z obozu Carnapa zajęli w tej sprawie stanowisko bardzo radykalne, identyfikując całą filozofię naukową z logiczną

składnią języka. Stanowisko to zyskuje swą wymowę dopiero wtedy, gdy zdamy sobie jasno sprawę, czem jest w rozumieniu Carnapa logiczna składnia języka. Jest to przecież teoria, operująca terminami logicznymi i matematycznymi, a pozatem conajwyżej nazwami wyrażen, ich kształtów oraz uporządkowania. Filozofia pojęta jako składnia logiczna języka nie może mówić o przedmiotach różnych od wyrażen, chyba, że czyni to — jak wyrażają się logiczni pozytywiści — tylko pozornie, a w rzeczywistości mówi o języku. W związku z tem rozróżnia się w filozofii treściowy sposób mówienia i sposób mówienia formalny, z którym mamy do czynienia, gdy twierdzenia, sformułowane w sposób treściowy, przetłumaczymy na odpowiadające im zdania ze składni i w ten sposób nadamy im poprawne sformułowanie.

Koncepcya filozofii, ograniczająca jej zasób pojęciowy do dziedziny syntaktyczno-logicznej, ma swoje niewątpliwe zalety. Filozofii takiej można nadać — przynajmniej jeśli chodzi o główny zrąb jej twierdzeń, dotyczących się kształtów wyrażen a nie znaków jako konkretnych fizycznych indywiduów — charakter nauki równie ścisłej jak arytmetyka. Niemniej przeto koncepcya ta sprawia wrażenie bardzo ciasnej. To też stało się powodem licznych sprzeciwów, z jakimi się ona spotkała. Najpoważniejszy wysiłek w kierunku dania filozofii naukowej bogatszych środków do dyspozycji i — co za tem idzie — rozszerzenia jej granic, wyszedł na Kongresie od grupy polskiej. Zwrócono uwagę, iż w wypadku, gdy język, badany przez składnię, tworzy dziedzinę naukową, a zwłaszcza gdy podane są reguły, dotyczące operowania wyrazami tego języka (gdy jest sformalizowany), nic nie stoi na przeszkodzie, by w obrębie filozofii nietylko mówić o tym języku, ale też i tym językiem. Operując takim wzbogaconym językiem filozofii można zupełnie poprawnie zdefiniować szereg pojęć i sformułować szereg zagadnień, które nie mieszczą się w logicznej składni i które trzeba by z filozofii wykluczyć, gdyby się w niej poza składnią niczego innego nie uznawało. Na możliwość zdefiniowania w tym bogatszym języku pojęcia materialnej prawdy (w sensie: zgodności z rzeczywistością), oznaczania przedmiotów przez wyrazy i w. inn. zwrócił uwagę Tarski (Warszawa) w odczycie, poświęconym ugruntowaniu semantyki, wywołując swemi twierdzeniami żywe zainteresowanie słuchaczy i skłaniając logicznych pozytywistów do modyfikacji poglądów na filozofię naukową.

Temu, kto zoryentował się w zapatrywaniach na cele i środki filozofii, dominujących na Kongresie, wyda się już naturalną rzeczą pewna jego jednostronność w doborze omawianych tematów. Jednostronność ta rzuca się w oczy nawet przy powierzchownem zestawianiu tego Kongresu z innemi zjazdami filozoficznymi i przez niejednego była już poczytywana mu za złe. Przejawiła się głównie w tem, iż Kongres nie objął tematów z tradycyjnej metafizyki, etyki i estetyki. Usunięcie tych zagadnień z programu było w zgodzie z anty-metafizycznym stanowiskiem Szkoły Wiedeńskiej, wedle którego w tych dziedzinach filozofii tradycyjnej niema żadnych rozsądnych zagadnień poza zagad-

nieniami, które należą już do nauk specjalnych takich jak fizyka, psychologia, historia kultury, socjologia i t. p. Nie trzeba jednak — jak się zdaje — być członkiem Szkoły Wiedeńskiej ani wogóle logicznym pozytywistą, aby wstrzeźliwość w stosunku do wspomnianych zagadnień na Kongresie, pretendującym do naukowego poziomu, uznać za rzecz celową i pożądaną; nikt przecież nie będzie utrzymywał, iż zagadnienia te — przynajmniej w tej postaci, jaką mają obecnie — są dostępne rozwiązaniu przy pomocy metod naukowych. Usunięcie tych tematów wyszło też Kongresowi na dobre, pozwalając mu osiągnąć stosunkowo wyższy poziom referatów, niż to naogół bywało dotychczas na bardziej wielostronnych zjazdach filozoficznych.

Referatami, które Kongresowi ten poziom nadały, nie były jednak głoszone tam ogólne rozważania na temat jedności wiedzy i spraw podobnych, przybierające z natury rzeczy niejednokrotnie ton agitatorski (chodziło w nich bowiem nietylko o przekonywanie, ile o pozyskanie ludzi do pracy w pewnym określonym kierunku). Naukowe walory miały na Kongresie przedewszystkiem referaty, poświęcone tematом szczegółowym, głównie z zakresu logiki oraz podstaw matematyki i innych nauk (np. biologii, socjologii i t. p.), a więc — ogólnie mówiąc — z zakresu metanauki (nauki o naukach), jużto uprawianej na sposób Carnapa jako składnia logiczna języka nauk szczegółowych, jużto na sposób warszawsko-lwowski, jako jego składnia logiczna i semantyka. Ze względu na metanaukowy charakter przeważnej ilości tematów na Kongresie omawianych możnaby ten Zjazd nazwać wprost Zjazdem Metanaukowym lub Metateoretycznym; metanauka doszła na nim po raz pierwszy — zdaje się — w historii kultury do samodzielnego głosu. Referaty, o których mowa, rzuciły specjalnie wiele światła na korzyści, jakie wyłaniają się zarówno dla nauk szczegółowych jak i dla ich teorii, a zatem i filozofii, ze stosowania aparatu współczesnej logiki w jej matematycznej szacie przy analizie poszczególnych pojęć i twierdzeń naukowych oraz ich systemów.

Znajomość logiki współczesnej tworzyła wspólną podstawę, na której opierali się wszyscy uczestnicy Kongresu. Istnienie tej więźby miało dobroczynne skutki: umożliwiło żywą wymianę myśli na posiedzeniach w postaci dyskusji, która toczyła się bez większych nieporozumień, a w której nietylko jedni usiłowali przekonać drugich, lecz nadto — w nielicznych coprawda wypadkach — faktycznie przekonać zdołali. Otwierając pole dla takiej dyskusji, Kongres odpowiedział nadziejom w nim pokładanym i dlatego — mimo iż ogólny poziom referatów pozostawiał jeszcze niejedno do życzenia — musi uchodzić za imprezę udaną.

W porównaniu z Konferencją praską, która odbyła się w podobnem — jedynie szczuplejszem — gronie ludzi w sierpniu 1934, Kongres cierpiał na pewien brak świeżości tematów; powtarzano tu bowiem niejednokrotnie rzeczy, o których mowa była właśnie na owej Konferencji; do tej dziedziny należało np. niejedno z tego, co mówiono na Kongresie o jedności wiedzy, fizykalizmie,

składni logicznej, problemach pozornych, indukcji, prawdopodobieństwie i t. p. Rzecz jasna, odczuwali to jako coś ujemnego jedynie ci uczestnicy Kongresu, którzy brali udział w Konferencji; dla większości nie miały te tematy posmaku czegoś odgrzewanego. Nasuwało się jednak pytanie: jak będzie z przyszłymi kongresami? Czy twórczość filozoficzna nadąży szybkości następowania po sobie tych zjazdów? (Mają one bowiem odbywać się co roku).

Udzieleniu odpowiedzi na te pytania przychodziły w pomoc pewne dodatkowe cechy Kongresu, które różniły go od Konferencji. Poglądy, wygłoszone na nim przez logicznych pozytywistów, przedstawiały się mianowicie w znacznie korzystniejszym świetle niż na Konferencji (której również ten kierunek ton nadawał) i to zarówno pod względem swej formy i treści jak też pod względem uczuciowych nastawień, leżących u ich podłoża. Uległy one w ciągu roku niewątpliwej ewolucji, na którą nie bez wpływu były może dyskusye, toczone na Konferencji. I tak, gdy w Pradze przedstawiciele Szkoły Wiedeńskiej w niejednym wypadku mieszały własne postulaty (a więc wyrazy życzeń lub pragnień) z twierdzeniami, że tak a tak się rzeczy mają, obecnie sprawy te naogół rozgraniczali; zdano sobie w szczególności sprawę, iż hasło „jedności wiedzy“ posiada przedewszystkiem charakter postulatu. Z niektórych twierdzeń logiczni pozytywiści się wycofali, inne poddali znacznej modyfikacji. Uczynili to np. w stosunku do głoszonego dawniej twierdzenia, iż wszystkie nauki dają się przetłumaczyć na język fizyki; na Kongresie tego poglądu już nie podtrzymywano, lecz głoszono tylko znacznie szerzej pojętą sprowadzalność zagadnień naukowych do zagadnień fizykalnych. Wycofano się zatem z fizykalizmu w pierwotnej jego postaci. Podobnie postąpiono — zresztą już pod wpływem Kongresu — w stosunku do twierdzenia, iż cała filozofia naukowa, to składnia logiczna języka. Zasadnicze, bojowe nastawienie, skierowane przeciw metafizyce, które jeszcze ostreimi tonami rozbrzmiewało w okresie Konferencji, uległo w łonie grupy praskiej znacznemu złagodzeniu: walka z metafizyką usunęła się na plan dalszy, ustępując miejsca pozytywnemu programowi konsolidowania wiedzy w jednolitą całość. W związku z tem zrezygnowano nawet z określenia twierdzeń metafizycznych jako „twierdzeń bez sensu“, obierając znacznie ostrożniejszą i mniej prowadzącą do nieporozumień formę nazywania ich „twierdzeniami izolowanymi“ czyli takimi, których nie można empirycznie ani sprawdzić ani obalić. Zapewne nie bez związku ze zmianami, które się dokonały, logiczni pozytywiści grupy praskiej przechrzcili swój kierunek na „logiczny empiryzm“.

Naszczicowana ewolucya, jakiej uległy poglądy logicznych pozytywistów od czasu Konferencji, a którą można było z łatwością zaobserwować na Kongresie, pozwala na pewien optymizm w stosunku do przyszłych zjazdów: nawet gdyby na nich nieraz powracano do już dawniej omówionych tematów, można mieć nadzieję, że te nawroty zagadnieniom samym nie zaszkodzą, lecz przeciwnie, wyjdą na dobre, pozwalając na coraz jaśniejsze ujmowanie kwe-

stym i odpowiedzialne o nich mówienie; pod wpływem zaś nowych dyskusyj poglądy będą się rozwijały i doskonaliły. Może wielokrotne powracanie do tych samych tematów jest nawet konieczne, jeśli się nie chce zastygnąć w takim lub owym dogmatyzmie.

Na zakończenie parę uwag o składzie osobowym Kongresu. Zjazd był liczny; objął stu kilkudziesięciu uczestników. Niemniej przeto z pewnym żalem konstатовano słaby stosunkowo udział przedstawicieli nauk specjalnych. Co prawda, byli na Kongresie niejedni matematycy, fizycy, biologowie, nawet i lingwiści; ze względu na przyświecający Kongresowi cel rozbudowy całej wiedzy w jedną, organicznie powiazaną całość pożądanym był jednak o wiele liczniejszy udział badaczy-specjalistów. Uczonych tych dzieli dziś od filozofii nieufność, głęboko zakorzeniona dzięki różnym tradycjom, jakimi ta dziedzina jest obciążona. Zapewne też sporo jeszcze czasu upłynie, zanim specjaliści ową nieufność przezwyciężą i zjednoczą się z filozofami (jako teoretykami nauki wogóle a nauk specjalnych w szczególności) w pracy nad wspólnym dziełem. Nieodporność wykształcenia filozoficznego specjalistów stanie się oczywiście w tych warunkach rzeczą równie niewątpliwą jak dziś już jest nią konieczność wykształcenia specjalnego filozofów.

Na paru posiedzeniach Kongresu pojawili się bawiący w przejeździe w Paryżu Bernays, znany matematyk a zarazem jeden z głównych przedstawicieli formalistycznego kierunku w badaniach metamatematycznych, oraz młody logik wiedeński Gödel, którego prace o zdaniach nierozstrzygalnych zdołały już odegrać w filozofii doniosłą rolę.

Z osób, które wzięły udział w Kongresie a nie wygłosiły referatów, trzeba jednak wymienić przede wszystkim Bertranda Russella. Był [on na tym Kongresie jakgdyby wśród swych uczni duchowych: on przecie stworzył podstawy logiki współczesnej a w jego dziełach z zakresu filozofii pojawił się poraz pierwszy duch współcześnie rozumianego logicznego pozytywizmu i empiryzmu. Dowcipny, wytworny, przystępny, pozwolił się poznać jako człowiek o wysokich walorach nie tylko intelektu, lecz także uczucia i charakteru; gorące słowa, w których uczcił Fregego jako logika i człowieka (w związku z referatem o spuściźnie naukowej tego uczonego, wygłoszonym przez Profesora Scholza z Monastynu), pozostaną wśród uczestników Kongresu niezapomnianymi.

SPRAWOZDANIA.

Casimirus Felix Kumaniecki. De Satyro Peripatetico. Cracoviae, Sumptibus Academiae Polonae Litterarum, 1929. Polska Akademia Umiejętności. Archiwum filologiczne, nr. 8. Str. 90.

Ze szkoły perypatetycznej wyszedł szereg biografów (Chamaeleo, Heraclides Ponticus, Satyrus, Hermippus i i.), którzy w świadomości filologa i historyka filozofii zlewają się w jedną całość i którym jedynie istniejące dotąd w tej dziedzinie dzieło Fryderyka Leo (Die griechisch-römische Biographie nach ihrer literarischen Form Lipsk, 1901) nie zdołało nadać oblicza indywidualnego. Zamiarem Autora jest wypełnienie tej luki a pierwszy krok ku wytkniętemu w ten sposób celowi tworzy studium o perypatetyku Satyrze. Filozof ten, rodem z Kallatis, żył na przełomie III. i II. w. przed Chr. i napisał *περὶ βίων, περὶ δῆμων Ἀλεξανδρέων* oraz — podobnie jak inni perypatetycy (Teofrast, Heraclides Ponticus, Aristo Ceus, Lyco) — dzieło *περὶ χαρακτήρων*. Autor zastanawia się nad kompozycją dzieła *περὶ βίων* i na podstawie pewnych danych, wynikających z nowo odkrytych trzech fragmentów (O Sokratesie, O Diogenesie Cyniku i Żywot Euripidesa) dochodzi do wniosku, że dzieliło się ono na pięcioksięgi (*πεντάδες*), z których pierwszy poświęcony był filozofom, drugi — poetom, trzeci — królom i wodzom. Zmieniając zgodnie z tem przyjęty przez Müllera (Fragmenta historicorum Graecorum, Paryż, 1841—1870. Voll. I—V. Fragmenty Satyra znajdują się w t. III. tego dzieła) podział, podaje następnie tekst wszystkich fragmentów Satyra wraz z wyżej wspomnianymi trzema nowo odkrytymi fragmentami i z obszernym komentarzem. Porządek fragmentów jest tedy u Autora następujący: 1. Bias (=9. Müll.), 2. Chilo (=8. Müll.), 3. Pythagoras (=10. Müll.), 4. Pitagorejczycy (=16. Müll.), 5. 7. Empedokles (=11. 12. Müll.), 8. Zeno z Elei (=13. Müll.), 9. Anaxagoras (=14. Müll.), 10. 11. Sokrates (=15. Müll. i frg. nowy), 12. 13. Diogenes Cynicus (=17. Müll.

i frg. nowy), 14. Anaxarchus (=18. Müll.), 15. Stilpo (=19. Müll.), 16.—18. Sofokles (=6. Müll.), 19. Euripides (frg. nowy), 20. Alcibiades (=1. Müll.), 21. Dionysius Iunior (=2. Müll.), 22.—24. Philippus (=3—5. Müll.), 25. Demostenes (=7. Müll.), 26. frg. *περὶ χαρακτήρων* (=20. Müll.). 27. frg. *περὶ δῆμων Ἀλεξανδρέων* (=21. Müll.), 28.—30. Niepewnej autentyczności fragmenty mitograficzne (=22. Müll. i frg. nowe).

W wszechstronnym, pełnym erudycji i płynną łaciną pisanym komentarzu Autor stara się scharakteryzować Satyra, przeciwstawiając niewolniczą jego sumiennność w stosunku do źródeł nowotarstwu i lekomyślności pisarzy innych jak Hermippus Peripateticus (ad frg. 3. 4. 25) i Demetrius z Magnezji (ad fr. 25=fr. 7 Müll., a nie — jak czytamy na str. 7. omawianej rozprawy — ad fr. 7). Wspomnianymi źródłami Satyra byli: Teofrast (ad fr. 1. 26), Antisthenes (ad fr. 20), Teopomp (ad fr. 21. 24), Hegesandrus (ad fr. 22), Aristo Ceus (ad fr. 25), Aristoxenus (ad fr. 3. 11), Heraclides Ponticus (ad fr. 6), Aristippus (ad fr. 7), Hieronymus Rhodius (ad fr. 10), Callisthenes (ad fr. 10. 14). Co się tyczy stosunku późniejszych biografów do Satyra, Autor zwraca uwagę, że Plutarch nie czerpie z Satyra, lecz ma tradycję odeń starszą (ad frg. 19. 20. 24. 25); że Heraclides Lembus, opierając się na Satyrze, zmienia jednak dowolnie jego tradycję (ad fr. 8. 14); że dalej Diogenes z Laerty czerpał z Satyra — i to nie wprost, lecz za pośrednictwem Sosikratesa (ad fr. 2. 12); że wreszcie autor anonimowej Vita Euripidis nie opiera się na Satyrze, lecz że obaj czerpią ze wspólnego źródła, którem był prawdopodobnie Philochorus (ad fr. 19).

Na podstawie takich i tym podobnych rozważań zarysowuje się przed czytelnikiem, w głównych bodaj konturach, sylwetka Satyra z Kallatis. Miejmy nadzieję, że dalsze studia Autora wypełnią treścią także inne imiona filozofów ze szkoły perypatetycznej, będące dotąd pustymi tylko dźwiękami.

Daniela Gromska (Lwów).

a

Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, t. V. Kraków, Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1933, str. 108 + 4 nlb.

Na tom składają się dwie prace: Ks. Dra Tadeusza Jachimowskiego „Dokumenty do sprawy pozbawienia katedry filozofii Józefa Gołuchowskiego w Uniwersytecie Wileńskim“ (str. 1—72) i Adama Bara „Zwolennicy i przeciwnicy filozofii Hegla w polskim czasopiśmiennictwie (1830—1850)“ (str. 73—198).

Praca Ks. Dra Jachimowskiego stanowi niejako uzupełnienie wydanych już poprzednio w temże Archiwum (t. II, cz. II, str. 43—110) „Dokumentów do nominacji Józefa Gołuchowskiego profesorem filozofii w Uniwersytecie Wileńskim i przyczynia się w ten sposób do wyczerpania dramatycznych dziejów działalności Gołuchowskiego na katedrze wileńskiej. W obecnej pracy prócz wstępu Autora, podającego zwięzłe „stan zagadnienia“ i „przebieg dymisji J. G-ego“, zgromadzonych jest i przytoczonych w oryginałach polskich, rosyjskich i francuskich 20 dokumentów, wyjętych z Archiwum Aktów Dawnych w Wilnie, z Muzeum XX. Czarotorskich w Krakowie i z Archiwum rosyjskiego Ministerstwa Oświaty. Słusznie twierdzi Autor, że dokumenty te „przedstawiają nietylko zasadnicze tendencje osób działających, ale bogactwem swoich szczegółów uwypuklają sposób myślenia i ujmowania poruszanych zagadnień, odsłaniając przytem oblicza duchowe i charaktery ludzkie“ (str. 2). Z oświetlenia tego nie wychodzi najlepiej nietylko władza rosyjska, wdająca się w urzędowych dokumentach w polemikę filozoficzno-teologiczną z programem wykładów, ogłoszonych, przez G-ego, ale i sam Gołuchowski, tłumaczący się przed Nowosilcowem z grzechów młodości i obecnej prawowierności względem rządu carskiego oraz żebrzący o pozostawienie na katedrze, aby nie być zmuszonym do pobierania jałmużny u swoich dawnych uczniów i szukania schronienia w szpitalu dla odzyskania zdrowia steranego w służbie cesarskiej.

b

Tragikomiczna polemika filozoficzna Nowosilcowa z programem wykładów, przy częstem — coprawda na marginesie — powoływaniu się na teksty ewangelii była wyraźną obłudą, skoro ostatecznie na decyzję pozbawienia G-ego katedry wpłynęły zwyczajne doniesienia policyjne o niebywałem powodzeniu wykładów filozofa, na których gromadziło się po 600 osób 4 razy w tygodniu: „Skąd taka gorliwość do studyowania filozofii, nauki wymagającej niezwykłego zainteresowania umysłowego a nie poprostu tylko zajmującej lub zabawiającej („uwiesielajuszczej“), jak np. literatura, poezya, fizyka eksperymentalna lub coś podobnego. Wydawało się to z początku zagadką, ale zjawienie się filozofii narodowej wyjaśniło to niezwykle zdarzenie“ (str. 59). Przyczyną więc wydalenia G-ego było podejrzenie, że w wykładach swoich tajnie, pod postacią mistycznych niedomówień, domyślnie szerzy dawne swe idee o znaczeniu filozofii narodowej z dzieła swego niemieckiego „Filozofia w jej stosunku do życia całych narodów i poszczególnych jednostek“. To właśnie niemal groteskowe pomieszanie stylu filozoficzno-teologicznego ze stylem protokółów policyjnych w przytoczonych dokumentach stanowi bodaj najciekawszy wynik pracy Ks. Dra Jachimowskiego, niezależnie od wyświetlenia jaskrawych szczegółów przebiegu samej sprawy i charakteru Gołuchowskiego. Żałować należy, że dokumenty, zwłaszcza rosyjskie, nie zostały — snadź dla oszczędności miejsca — przełożone na język polski, gdyż w ten sposób idea udostępnienia dokumentów byłaby zrealizowana skuteczniej.

Praca Adama Bara przedstawia odgłosy i wpływy filozofii heglowskiej w licznych artykułach licznych czasopism naukowych polskich z lat 1830—50. Charakteryzują one prądy i nastroje umysłowe w intelektualnej warstwie społeczeństwa polskiego owego czasu i świadczą, że wpływy heglizmu, podnoszone niejednokrotnie jako hasła postępu, miały dość znaczne rozpowszechnienie. Wprawdzie

a

przedstawienie tych nastrojów umysłowych jedynie na podstawie artykułów czasopiśmiennych wyglądać może jednostronnie, boć donioślejszym ich wyrazem były dzieła większe, stanowiące próby oryginalnej i samodzielnej twórczości, ale ta sprawa wychodziła już poza zakres postawionego sobie przez Autora zadania i zresztą z konieczności musiała być przynajmniej ubocznie naświetlona ze względu na krzyżujące się z sobą wypowiedzi tych samych Autorów w artykułach i dziełach osobnych oraz ich echa w czasopiśmiennictwie, tak, iż naogół otrzymujemy obraz dość pełny. I jeszcze jeden wynik pośredni zyskujemy dzięki pracy Adama Bara. Oto przypomnienie, iż w latach owych istniała wielka liczba czasopism naukowych, w których prace filozoficzne niepoślednią odgrywały rolę — (Haliczanin, Kwartalnik Naukowy, Przegląd Naukowy, Orędownik Naukowy, Rok, Tygodnik Literacki, Przegląd Poznański, Biblioteka Warszawska, Athenaeum, Tygodnik Petersburski, Pielgrzym, Gwiazda). Zabierali w nich głos nie tylko znani ze swych książek, ale i tacy pisarze, których cała twórczość w nich jedynie znalazła wyraz, i przeto przypomnienie ich lub poprostu wydobyć z zapomnienia (Dembowski, Majorkiewicz) stanowi rzetelną zasługę.

Metoda pracy Adama Bara jest dość mechaniczna i jednostajna. Wymienia on — zresztą bardzo skrętnie i sumiennie — kolejno powstające (i zanikające) czasopisma, charakteryzuje ich kierunek i głównych współpracowników, streszcza — czasem zbyt obszernie — artykuły, mające związek z heglizmem, zestawiając je nie raz z poglądami, wygłaszanymi przez tychże autorów w innych artykułach lub w książkach, a także z poglądami pierwowzoru heglowskiego. Przez to o autorach, współpracujących w różnych czasopismach, kilkakrotnie jest mowa. Wytwarza się wskutek tego pewna mozaikowość przedstawienia, której Autor przeciwdziała krótką ale jasną i przekonującą syntezą, streszczającą się w tezach, że po stronie zwolenników filozofii Hegla stali

przeważnie ludzie młodzi, którzy brali mniej lub więcej wybitny udział w ruchu demokratycznym i niepodległościowym, że dążyli oni do stworzenia samodzielnych systematów w duchu filozofii narodowej, że wreszcie gruntowniej i sumiennie badali zagadnienia i dochodzili do pewnych mniej lub więcej wartościowych a przynajmniej charakterystycznych wyników. Po stronie przeciwników natomiast grupowały się raczej żywioły konserwatywne, u których czynniki narodowy nie odgrywał żadnej roli, a zagadnienia były rozstrzygane zgóry na podstawie objawienia, bezkrytycznie i raczej tylko polemicznie, nawet napastliwie, a nie twórczo i samodzielnie.

Adam Zieleńczyk (Warszawa).

Eugeniusz Bauto. De jurisprudentia symbolica. Część pierwsza. Prolegomena do logistyki prawniczej. Lwów 1934. Str. 54.

Dowiadujemy się na str. 29, że w r. 1730 ukazało się dzieło Everardusa Otto p. t. „De jurisprudentia symbolica...” etc., a dalej, na str. 30, powiada Autor „...wzięliśmy od Ottona nazwę, lecz wlailiśmy w nią zgołą odmienną treść”. To oświeśla genezę, racya zaś zawiera się o parę wierszy wyżej w charakterystyce tego tytułu, pojętego „jako idea, a więc o mocy sugestywnej i dynamicznej”. „Ideałem naszym jest dalej — pisze B. na str. 45 — kodeks logistyczny (p. a.), t. j. stanowienie ustaw w formułkach logistycznych”. A wreszcie na str. 48 kończy tekst słowami: „Tylko logistyka prawnicza będzie mogła stać się mathesis universalis różnorodnych nauk prawniczych, kładąc ich stałe fundamenty i wznosząc na tychże trwały szkielet żelbetonowej budowy wiedzy prawniczej. Bliżej uzasadnimy to wszystko w następnym zeszytach niniejszej pracy, które później wydamy”. Audiatur zatem... postera pars, zanim się wyda sąd o całości tych usiłowań. Na razie... est laudanda voluntas, a oby nie trzeba było przypominać i pierwszej części tego przysłowia (co, niestety, zmuszeni jesteśmy przypuszczać!).

a

Chodzi o rzecz ważną i godną zapamiętania, o dojrzałość logiczną prawodawstwa i prawoznawstwa. Logistyka ma tu zrobić porządek. W tym zaś programie zawierają się niedość wyraźnie wyróżniane cenne hasła: ustalenie terminologii, przedewszystkiem w zakresie ogólnych a codziennych terminów obiegowych wiedzy prawniczej (zobowiązanie, uprawnienie, norma i t. p.), wprowadzenia symbolizacji sztucznej na wzór logistyki, stosowania w rozumowaniach prawniczych jej znaków i formuł, korzystania ze skrótowego, a więc ekonomicznego charakteru znaczków konwencjonalnych i z przejrzystego naocznego charakteru wzorów symbolicznych, wreszcie hasła aksjomatyzacji, formalizacji oraz możliwej automatyzacji wywodów. Że zaś ulogistycznienie — to przecie pewnego rodzaju matematyzacja, więc, ze sprawą tradycyjnego już chyba, a nie modernistycznie logizującego, ujęcia matematyki jako analizy i geometrii, do powyższych haseł dołączają się jeszcze w omawianej broszurze niezbyt wyraźne, a sporne choćby dlatego postulaty geometryzacji i traktowania rzeczy ilościowego (interpretowanego zresztą okazyjnie, por. str. 15 tą, jako traktowanie przedewszystkiem pod względem zakresu, nie treści).

Obawiamy się, że dość jaskrawe wady obecnej części pierwszej zrażą niejednego czytelnika zarówno do całości przedsięwzięcia, jak i do sprawy, której ono ma służyć. Liczne kleksy myślowe i stylistyczne szpecą wykład. Oto przykłady pierwszych. „Jest to ujęcie zasadnicze, choć z natury rzeczy ogólne...” str. 5-ta. (Jakże można przeciwstawiać ogólność zasadniczości!). „Lecz pomysł Leibniza pozostał bez echa i przez długie wieki nie było o nim mowy. Dopiero w XIX. w. podjęto znowu ideę Leibniza...” str. 12-ta. (Gdzież tu miejsce na długie wieki!). „...Modus ponens (pisze B. na str. 43-ej, streszczając z uznaniem artykuł innego autora) i modus tollens: $(p < r) p < r$, $(p < r) r^0 < p^0$ — łatwą znajdują interpretację w prakseologii. Jeżeli w jakimś systemie praktycznym wzięcie towaru zobo-

b

wiązywałyby do uiszczenia zapłaty, to skoro faktycznie ktoś płaci, winien towar odebrać, a skoro nie płaci, winien wstrzymać się od jego wzięcia.“ (Podkreślamy błąd: przecież nie skoro płaci, winien odebrać, lecz skoro odbiera, winien płacić, i tego tylko domaga się tutaj zarówno życie jak modus ponens!). Co do usterek stylistycznych, Czytelnik zechce porównać str. 6-tą w. 3-ci, str. 7 w. 15, str. 11 w. 35, str. 31 w. 29, str. 46 w. 8. Ilości tematów poruszonych nie odpowiada jakość ich opracowania, obfitości informacji zewnętrznych: encyklopedycznych i bibliograficznych, nie odpowiada dostateczna troska o wybór ich i uporządkowanie, chwali się próby wątpliwej, naszym zdaniem, wartości, lekceważąc w porównaniu z niemi niektóre solidniejsze (por. np. str. 4—29 i nast.) A próba praktyki logistycznej Autora, przepisana przezeń dla przykładu, na str. 28, z innej, wcześniejszej jego pracy, p. t. „Z rozważań nad istotą i strukturą normy prawnej“ (Lwów, 1932), wypada zagadkowo. „My zaś — pisze B. — używamy takiego schematu normy prawnej...: Norm jur. = *Df. Cacb, xva, x!b, Cx — b, y! S —> x* (co oznacza: *Df* = definitio); *C* jest funktorem i określa, że zdanie odnośne ma postać hipotetyczną (*conditionalis*); *c* = implikuje, *v* = jest w sytuacji lub postępuje, *!* = powinien; *—* = nie (*non*); *x* = jedna osoba; *y* = inna osoba; *S* = sankcja; *—>* = przeciw). W słowach brzmi to w ten sposób: norma prawna = jeżeli sytuacja *a* implikuje skutek *b*, a ktoś *x* jest w sytuacji *a*, wówczas powinien postąpić w sposób *b*; jeżeli zaś *x* nie postąpi *b*, wówczas ktoś inny *y* powinien zastosować sankcję względem *x*“. Otóż rzuca się w oczy, 1) że prawa strona tej formuły definicyjnej stanowi zdanie, mianowicie konjunkcję dwu zdań warunkowych, gdy tymczasem lewa strona wogóle zdaniem nie jest, co pociąga za sobą nieskładność, czyli strukturalną bezsensowność całości; 2) że w sposobie oddzielania zdań składowych pierwszej z implikacji składowych strony prawej

a

niema nic, coby wskazywało, czy zdanie środkowe należy do poprzednika, czy do następnika implikacji, co stawia pod znakiem zapytania określonosc, a więc i przydatnosc użytego tu sposobu notowania; 3) że znak negacji, czytany wyraźnie jako „nie“, figuruje w roli funktora od dwóch argumentów, co dowodzi jakiegoś kardynalnego nieporozumienia w interpretacji znaków, podanej przez Autora.

Oprócz entuzjazmu do sprawy w zasadzie słusznej, do sanacji logicznej prawnoznawstwa, broszura ujawnia erudycję. Sprawozdawca wdzięczny jest Autorowi za wiadomości o t. zw. szkole analitycznej w teorii praw. Ta grupa myślicieli amerykańskich robi najwyraźniej pozytywną robotę, uprawiając t. zw. analizę prawa, co się sprowadza do wyjaśniania terminów prawniczych przy pomocy małego kompletu terminów podstawowych, czyli do budowania spójnego słownika prawniczego, oraz do konstruowania w prostych symbolach w sposób systematyczny odwzorowań graficznych układów stosunków prawnych. Ciekawe muszą być prace tych badaczy (por. str. 33 i 34), a zwłaszcza autora nazwiskiem Albert Kocourek (Jural Relations, II. ed., Indianapolis 1928, i An Introduction to the Science of Law, Boston 1930).

Tadeusz Kotarbiński (Warszawa).

Bogdan Suchodolski. *Idealy kultury a prądy społeczne. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX. i XX. wieku. Z 16 portretami.* Nakładem „Naszej Księgarni“ S. A. Związku Naucz. Polskiego. Warszawa, 1933. Str. 519+9 nlb.

„Wstęp“ podaje wyraźnie cel tego dzieła. Opracowanie i uprzystępnienie dorobku myśli polskiej, zwłaszcza wieku XIX-go jest poważnie zaniedbane, z wielką szkodą dla ciągłości naszego rozwoju cywilizacyjnego. Obowiązkiem pokolenia, które odzyskało wolność polityczną, jest nawiązanie nici, zerwanych w końcu wieku XVIII-go, podjęcie usiłowań dawniejszych generacji, budowanie w dalszym ciągu polskiego poglądu na świat i realizowanie we własnym

b

państwie własnych, polskich dążeń i aspiracji. Tymczasem przemożne są u nas wpływy myśli obcej, nieraz wrogiej. Rzadko kto sięga dziś do starych dzieł polskich myślicieli; zazwyczaj zrażają do nich rzucający się w oczy brak metody naukowej, niejasności, nieściśłości, dziwaczna terminologia. Jednakże w tej formie odpychającej bywają ukryte „prawdy żywe“ i własne, oryginalne; te nieznanne ogółowi książki zawierają nieraz trwałe wartości, cenne przyczynki do wiecznie aktualnego zagadnienia: jak możliwie najdoskonalej zorganizować współżycie ludzi na ziemi? Otóż to wszystko trzeba z bibliotecznego pyłu wydobyć na światło dzienne. Wspólnymi siłami musimy dokonać tego, aby dotychczasowy dorobek polskiej myśli był poznany, oceniony i wykorzystany.

P. Bogdan Suchodolski zrobił duży krok w tym kierunku przez opracowanie wyboru z pism nieraz zapomnianych pisarzy, a zadanie swe pojął bardzo poważnie i nie usiłował go bynajmniej sobie uprościć. Dobrał materiały i ułożył fragmenty tak, aby, 1 o, wśród prac tak różnorodnych ukazać jednorodność zagadnień i zadań; 2-o, ujawnić i zestawić podobieństwa i różnice, występujące w proponowanych rozwiązaniach; 3 o, tym sposobem umocnić i rozszerzyć współczesne widzenie świata; wreszcie, 4 o, odnaleźć zasady, które dziś jeszcze mają bądź mieć powinny znaczenie i siłę wychowawczą. Ponieważ chodzi o sprawy kultury wogóle, zakres prac uwzględnianych musi być ogromny; należą tu zagadnienia nauki, sztuki, filozofii, religii; dalej: wychowanie, organizacja życia zbiorowego, naród i państwo, zagadnienia społeczne, polityczne, gospodarcze. Przedstawiając sprzeczne nieraz poglądy różnych autorów, wydawca ugrupował je według jednej myśli przewodniej, pragnąc tylko informować, pogłębiać, pobudzać, a nie narzucać i ograniczać. Różnorodne poglądy mają się wiązać ze sobą w ten sposób, aby czytelnika pouczyły i przekonywały, pozwalając mu na zestawienia, porównania i wydanie samodzielnego sądu.

a

Rozumie się samo przez się, że zadaniem wypisów nie może być wyczerpanie przedmiotu, lecz danie ogólnej orientacji, wprowadzenie w studium bardziej gruntowne; nie dostarczenie gotowych rozwiązań, lecz wskazanie możliwości i pobudzenie do myślenia, do samodzielnego wysiłku; ale właśnie to usiłowanie jest niezmiernie cenne. Trzeba też przyznać, że wydawca zrobił wszystko, co było możliwe, aby pracę czytelnikowi ułatwić; temu celowi służą, poza trafnością wyboru materiału i przejrzystością ugrupowania, wstępy, objaśnienia rzeczowe, wskazówki bibliograficzne, notaty biograficzne¹⁾.

Książka składa się z ośmiu rozdziałów, zawierających 63 fragmenty 48 autorów (E. Abramowskiego i St. Brzozowskiego po 4, Z. Wasilewskiego 3, siedmiu autorów po 2 fragmenty)²⁾. Najstarszy z autorów, przedstawionych w książce, urodził się w 1778 r., najmłodszy w 1893 r. Rozdział pierwszy traktuje o zagadnieniu kultury (6 fragmentów), drugi o czynnikach rozwoju i sposobach organizowania życia zbiorowego (8), trzeci o konserwatyźmie i radykalizmie (10), trzy następne: o katolicyźmie (6), nacjonalizmie (11) i socjalizmie (10); siódmy o „elementach ideologii ludowej“ (8); ostatni („Zamknięcie“) mówi o człowieku, społeczeństwie, państwie i demokracji (4 fragmenty).

Ogłaszając swoje „Wypisy“, Dr. Suchodolski dokonał rzeczy wielce pożytecznej i zasłużył się znakomicie około wskrzeszenia i podtrzymania polskiej tradycji kulturalnej.

W końcu pewna uwaga. Stylizacja okładek książki budzi złudne przekonanie, jakoby „*Ideały kultury a prądy społeczne*“ były dziełem, pod tym tytułem przez Dra Suchodolskiego napisanem. Nigdzie bowiem na okładce nie zaznaczono, że są to wydane przez Dra Suchodolskiego „Wypisy“.

¹⁾ Datę urodzin S. Żeromskiego (str. 519) podano błędnie; — powinno być 1864.

²⁾ W wykazie autorów (str. 521), przy nazwisku Wł. L. Jaworskiego opuszczono str. 407, na której rozpoczyna się drugi z wybranych z tego pism urywków.

b

Uczyniono to dopiero na karcie tytułowej, a należało to uczynić już na okładce.

B. Gawecki (Warszawa).

Ks. Konstanty Michalski. Zagadnienia współczesnej filozofii dziejów. Wykład inauguracyjny na otwarciu roku akademickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w dniu 10. października 1931. Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1930/31, 1931/32 i 1932/33. Kraków, Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1933. str. 30—53.

Autor stwierdza na wstępie, że w okresie powojennym nastąpiło ożywienie i pogłębienie filozofii dziejów i odróżnia cztery grupy zagadnień współczesnej filozofii dziejów.

Pierwsza grupa zagadnień odnosi się do toczącej się obecnie walki między historycznym i antyhistorycznym poglądem na świat. Historyzm, którego przejawem jest kultura, nawiązuje do przeszłości i w niej szuka źródeł i pobudek do dalszego rozwoju duchowego ludzkości. Antyhistoryzm znajduje oparcie w cywilizacji z jej zastygłymi formami, niezmiennością instytucyj i standaryzacją wszystkiego. Przedstawicielami antyhistoryzmu są syndykalizm Sorela, bolszewizm, w dziedzinie sztuki futurizm, zwalczany ostatnio przez Crocego i Bierdjajewa. Antyhistoryzm myśli analitycznie i racjonalistycznie, depersonalizuje człowieka, ujmując go jako automat i atom. Historyzm natomiast myśli organicznie, całościowo i uniwersalnie, ujmując człowieka jako osobę, tworzącą dobrą kulturalną. Walka więc między temi oboma kierunkami toczy się o ideał osobowości. Ale równocześnie w tej walce tkwi największa tragedia dzisiejszego człowieka. Przesadny historyzm bowiem, ujmujący badaną rzeczywistość w jej ciągłych przemianach, prowadzi do relatywizmu. Z drugiej zaś strony człowiek dąży do absolutu, starając się znaleźć dla terażniejszości stałą podstawę. Rozwiązanie tej antynomii widzi Autor w dążeniu do pogodzenia przeszłości z terażniejszością i przyszłością, w budowaniu przyszłości

a

poprzez przeszłość, gdyż idea przeszłości może podnieść wszystko znowu do wyżyny absolutu, bo „conservatio est continua creatio“.

Druga grupa zagadnień współczesnej filozofii dziejów dotyczy metody pracy historyków. Dotychczasowa przewaga badań analitycznych w historii wywołała wśród historyków reakcję i dążenie do szukania i ujmowania w dziejach wielkich zagadnień. W takich dążeniach całościowych widzi Autor dojsście do głosu zdrowego instynktu kulturalnego, który wchodzi na nowe drogi po to, by przeszłość nie była dlań ciężarem, lecz źródłem dalszej twórczości.

Trzecia grupa zagadnień współczesnej filozofii dziejów wyrasta z ogólnej gnozeologii i koncentruje się około problemu rzeczywistości historycznej. Obecnie istnieją trzy odpowiedzi na pytanie, czym jest rzeczywistość historyczna. Wszystkie pragną oswobodzić człowieka z determinizmu materialistycznego. Realizm historyczny, reprezentowany przez personalizm Sterna, twierdzi, że historyk odtwarza rzeczywistość niezależnie od myśli badacza. Stern przyjmuje pojęcie osoby historycznej, do której zalicza zarówno jednostki ludzkie jak i wszelkie byty materialne i duchowe (ugrupowania, społeczeństwa), związane ze sobą wewnętrzną teleologią przez zmierzanie do jednego wspólnego celu. Osoba staje się wtedy historyczną, gdy umie sobie uświadomić związek z przeszłością historyczną. W ten sposób Stern stara się umieścić dzieje w świecie realnym, niezależnym od myśli historyka. Idealizm intelektualny twierdzi, że historyk kształtuje rzeczywistość historyczną. Główny przedstawiciel tego kierunku, Simmel, przyjmuje, że posiadamy szereg czynników a priori, przez które kształtuje nasz umysł prąd własnych dziejów. Wreszcie według idealizmu woluntarystycznego, którego przedstawicielem jest Lessing, historia ma swe źródło w życiu uczuciowym a historyk zależnie od swych nastawień uczuciowych snuje swe koncepcje, wprowadzając nas w świat własnych wytwó-

b

rów uczuciowych zupełnie niezależnie od kwestyi t. zw. rzeczywistości historycznej.

Wreszcie czwarta grupa zagadnień wkracza całkowicie w dziedzinę metafizyki, szukając sensu dziejów ludzkich. Pytanie o sens dziejów zgadza się z kierunkiem realizmu historycznego a sprzeczne jest z oboma kierunkami idealistycznymi. Stojąc na gruncie realizmu, można pytać o sens dziejów albo ze strony człowieka, albo ze strony absolutu. Autor stoi na gruncie tego drugiego pojmowania dziejów człowieka, przyjmując ideę immanencji Boga w świecie i jego transcendencji. W tym poglądzie widzi Autor potwierdzenie także w tej grupie zagadnień tej samej zasady, do której sprowadza wszystkie grupy zagadnień współczesnej filozofii dziejów: „conservatio est continua creatio“.

R. Lutman (Katowice).

Mieczysław Kreutz. Zmienność rezultatów testów. Cz. II. Przyczyny zmienności rezultatów i konieczna modyfikacja metody testów. Badania Psychologiczne V. Wydawnictwo Polskiego Tow. Filozoficznego. Lwów 1933, str. 207. Zł. 4.

Życzenie, wyrażone w sprawozdaniu z części I. pracy p. Kreutza (Ruch Filozoficzny, T. XII. str. 31), by Autor w swych eksperymentach położył większy nacisk na osoby badane testami, zostało w drugiej części pracy Autora w wielkiej mierze urzeczywistnione. Z niezwykle krytycyzmem rozpatruje Autor w trzech pierwszych rozdziałach swej nowej książki wszystkie czynniki, wywołujące zmienność wytworu testu, zależnie od osoby badanej. Za punkt wyjścia jego uwag służą Autorowi odnośne prace Bogena, Claparède'a, pani Antipoff i inn. Następne rozdziały (czwarty i piąty) zawierają detaliczny opis własnych eksperymentów Autora (z testem pamięci liczb) i dokładną obserwację oraz analizę psychologiczną własnych przeżyć podczas dokonywania eksperymentów na sobie. Stanowią one podstawę dla poznania czynników zmienności testów występujących zarówno w samym eksperymencie, jak też w jego ukła-

*

a

dzie i w opracowaniu uzyskanego materiału. Czynniki te zostały przez Autora poklasyfikowane. Za główną zasadę podziału czynników zmiennych przyjmuje Autor rodzaj ich związku z wytworami testu. Czynności osoby badanej, wpływające na wytwór testu, nazywa czynnikami wytwarzającymi, wszystkie inne czynniki (przeważnie zewnętrznej natury), zmieniające wytwór testu, czynnikami modyfikującymi. Czynności wytwarzające dzieli na dalsze dwie grupy, czynności dozwolonych i niedozwolonych, przy czym pierwsze z nich mogą się odbywać w trzech różnych formach i stanowią trzy dalsze podziały klasyfikacji. I w czynnościach niedozwolonych mogą się zmienić: rodzaj, ilość i przypadkowość czynności. Warunki modyfikujące są bądź natury psychicznej (wchodzić w grę mogą czynniki intelektualne, emocjonalne i wolicjonalne), bądź natury fizycznej. Warunki fizyczne są zewnętrzne albo też wewnętrzne, fizjologiczne, których liczba jest nader wielka. Wszystkie czynniki zmienności testu, które Autor stwierdził na podstawie własnych eksperymentów i porównał z czynnikami zmienności, jakie skonstatował w pracach Cogena, upoważniły go do wniosku, że istnieją ogólne czynniki zmienne, występujące w każdym teście, i specyficzne czynniki zmienne, właściwe tylko pewnemu testowi. Stąd wyprowadza słuszny wniosek, że każdy bez wyjątku test winien być zbadany uprzednio, by stwierdzić, jakie specyficzne i ogólne czynniki zmienne on posiada. Autor zdaje sobie jednak sprawę z tego, że takie ustalenie wszelkich warunków zmienności każdego testu nie prowadzi jeszcze do ulepszenia metody testów. Wyeliminowanie błędów, powstających wskutek czynników zmienności, zależy także od modyfikacji metody testów oraz od rodzaju opracowania uzyskanego materiału. Autor podaje projekt własny, by za „miarę stopnia dyspozycji poszczególnych osobników wziąć jedynie rezultat, uzyskany przy najbardziej sprzyjających warunkach, pozwalających na jej pełne zaktualizowanie

b

się“ (str. 179). Nazywa go maksymalnym. Autor polemizuje z obliczaniem średniej arytmetycznej i uważa, że należy brać za podstawę oceny stopnia zdolności wynik jednego tylko eksperymentu, inne zaś eksperymenty odrzucić jako nieudane.

Wartościowa praca p. Kreutza jest dowodem, że każde krytyczne stanowisko względem metody testów doprowadza do tego samego ostatecznego wyniku, iż metodę tę należy z gruntu ulepszyć. O ile propozycje Kreutza są w stanie to ulepszenie sprowadzić, tego może dowieść jedynie praktyka. Wyrażamy znów życzenie, by Autor swą nową ulepszoną metodą zbadał większą ilość osobników i porównał otrzymane wyniki z wynikami badań dokonanych dotychczasowymi metodami testów. Podając nowe i owocne metody kontroli praktycznej testów, zdobędzie sobie wielką zasługę, gdyż jest to dotąd kwestya piekąca psychotechniki.

W pracy p. Kreutza znajdujemy ponadto dużo uwag słusznych pod adresem psychotechniki, jak np., że nauka ta poszła w wielu kwestiach po linii najmniejszego oporu, t. j. po linii przeprowadzania niedokładnych eksperymentów i mechanicznego zestawienia liczb. Nie można się jednak powstrzymać od uwagi, że Autor pominął milczeniem cały szereg prac, zajmujących się testami i względnością ich wytworów. Przedewszystkiem cenne prace M. Syrkina, rosyjskiego psychologa, który w pracach swych (przetłumaczonych na języki francuski i niemiecki) zajął się specjalnie kwestyą zmienności testów (referował o nich na zjazdach międzynarodowych w Paryżu 1927 i w Utrechcie 1928), następnie artykuły Piérona i Vaschide'a i książkę małżonków Sydney L. i Luella C. Pressey; w mojej ostatniej pracy „Die Testmethode“ poruszyłam również możliwość modyfikacji metody testowej z punktu widzenia psychologicznego. Pomimo tego wielce dotkliwego braku książka p. Kreutza posiada dla fachowców wartość jako przyczynek do metodologii testu.

Franciszka Baumgarten (Berno Szwajcarskie).

a

F. Felhorska i S. M. Studencki. Plany i marzenia młodzieży o przyszłości. Studium psychologiczne na podstawie ankiety Józefy Joteky w sprawie wyboru zawodu. Nakł. Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego. Skł. gł. w Księgarniach S. A. Książnica Atlas we Lwowie i w Warszawie 1933. Str. VIII. 272.

Ankieta Józefy Jotekówny, przeprowadzona jeszcze w latach 1922—23, składała się z dwu części; dziesięć pierwszych pytań odnosiło się bezpośrednio do wyboru zawodu a odpowiadała na nie sama młodzież. Pytania części drugiej, na które odpowiadali nauczyciele, odnosiły się do najrozmaitszych dziedzin, dążąc, zdaje się, do uzyskania możliwie pełnego obrazu osobowości ucznia, podobnie, jak to czynią rozpowszechnione dziś karty indywidualne. Uwzględniały one i środowisko domowe dziecka, jego rozwój fizyczny stopień inteligencji i postępy szkolne, uwagę, pamięć, zręczność, wymowę, pomysłowość, towarzyskość, specjalne zdolności i zamiłowania. Ankieta ta miała duże powodzenie, bo napłynęło aż 8517 odpowiedzi (4583 od chłopców i 3934 od dziewcząt). Surowy ten materiał poddali Autorowie omawianej książki wszechstronnemu opracowaniu statystycznemu. Przykładowo tylko możemy podać niektóre wyniki. Dowiadujemy się zatem, że młodzież szkół powszechnych niżej zorganizowanych pochodzi w przeważnej liczbie ze środowiska rolniczego (70—80⁰/₀), młodzież, kończąca szkołę powszechną pełną, rekrutuje się raczej ze środowiska rzemieślniczego lub robotniczego (71—75⁰/₀). Dziewczeta ze szkół powszechnych wykazują większy procent jednostek pilnych (73—79⁰/₀) niż chłopcy (65—66⁰/₀). Poziom inteligencji ogółu maturzystów jest niższy niż maturzystek, a młodzież żydowska jest mniej więcej tak samo inteligentna jak katolicka, częściej jednakowoż pilna. Wśród dziewcząt mamy ten sam procent jednostek ruchliwych i żywych jak wśród chłopców. Wśród katolików chłopcy są bardziej ruchliwi. Dziewczeta są bardziej koleżeńskie niż

b

chłopcy. Najmniej towarzyskie i koleżeńskie są dzieci wiejskie, najbardziej towarzyskie i koleżeńskie — dzieci warszawskie i dzieci żydowskie, ale tylko w szkołach powszechnych; dla gimnazyów obliczenie wypada odwrotnie. Większy procent (18⁰/₀) dziewcząt niż chłopców (12⁰/₀) wymienia pośród ulubionych przedmiotów nauczenia przedmioty humanistyczne, gdy tymczasem przedmioty przyrodnicze odpowiadają większej ilości chłopców (10⁰/₀) niż dziewcząt (5⁰/₀).

Jeśli chodzi o wybór zawodu, to abiturycenci szkół powszechnych niżej zorganizowanych częściej obierają sobie zawody rzemieślnicze niż abiturycenci szkół powszechnych pełnych. Wśród kandydatów na inżyniera, prawnika, handlowca więcej jest chłopców niż dziewcząt; odwrotnie rzecz się ma wśród kandydatów na nauczyciela, urzędnika, malarza, aptekarza, muzyka, ogrodnika.

Takich i tym podobnych wniosków jest mnóstwo, przyczem brak jest właściwie nici przewodniej, wiążącej te wnioski ze sobą. Tworzą one więc nadal dość surowy materiał, nadający się dopiero do myślowego opracowania.

Ale niektóre z tych wniosków należy brać bardzo ostrożnie. Przecież oceny, na których oparto dotyczące zestawienia, muszą z natury rzeczy być bardzo subiektywne. Jak np. ma nauczyciel stwierdzić obiektywnie, czy uczeń posiada inteligencję wybitną czy dobrą, albo czy lubi życie ruchliwe, pracę umysłową i czy jest towarzyski? Nadto ocen tych dokonywał nie jeden nauczyciel, ale dokonywało ich kilkuset, każdy na innym materiale. Jest więc rzeczą bardzo prawdopodobną, że większy procent maturzystek, uznanych za inteligentne, może płynąć z łagodniejszego sposobu oceniania, stosowanego w szkołach żeńskich. Tak samo ma się sprawa z innymi ocenami.

Więcej stosunkowo zaufania budzi porównanie żydów i katolików, którzy uczęszczają przeważnie do jednych i tych samych szkół a zatem niejednokrotnie musieli podpadać pod ocenę tego samego

a

nauczyciela. Tu jednak wyniki nakazują najdalej idącą ostrożność. Dlaczego np. w szkołach powszechnych większy procent dzieci towarzyskich wykazują żydzi, w gimnazyjach zaś katolicy? Autorowie zresztą przeocząją tę rozbieżność, utrzymując na str. 95. że wyniki dla szkół powszechnych i gimnazyjów są pod tym względem jednakowe.

I jeszcze jedna wątpliwość się nasuwa. Kwestyonaryusz, wypełniany przez nauczyciela służyłoby powinien do indywidualnej korektury odpowiedzi uczniów, tak samo powinno temu celowi służyć kilka różnych pytań znaczących w kwestyonaryuszu dla uczniów mniej więcej to samo. Tymczasem autorowie nie wyzyskali tej możliwości, lecz wszystkie odpowiedzi mechanicznie poddają zestawieniom procentowym i ze zgodności niektórych rezultatów wnoszą o wiarygodności ocen. (Str. 87). Otóż zgodność rezultatów w sumie może być zupełnie przypadkowa, i może zachodzić mimo wielu niezgodności w odpowiedziach u poszczególnych uczniów — tembardziej, że różnice w procentach przeważnie nie są wielkie (2—10%).

Ogólnie biorąc, wnioski wysnute przez Autorów są zgodne z tem, co ludzie zwykli między sobą mówić dość gołosłownie; być może płynnie to stąd, iż rezultaty ankiety są właśnie zebraniem opinii wielkiej liczby uczniów i nauczycieli. W każdym razie dobrze się stało, iż rezultaty te można było ująć w pewnej mierze w cyfry.

Tadeusz Witwicki (Lwów).

Henri Sérouya. Initiation à la philosophie contemporaine. Paryż, La Renaissance du Livre, 1933. Str. 312.

Sposób pisania mdły, styl bez kośćca, francuszczyzna daleka od nieomyślności, moc naiwnostek płynących z nieudolności pisarskiej, komiczne wreszcie przeładowanie formułami grzecznościowymi, jak gdyby Autor nie wątpił, że, tu czy na polach asfodelowych, wszyscy omówieni przez niego filozofowie będą jego książkę czytali i zaproszą go na pogawędkę: to byłaby jedna serya właściwości, zdolnych

b

odstręczyć od tej, tak swym śmiałym tytułem pociągającej książeczki. Zupełny brak rzeczywiście myśli przewodniej, a zato niezdecydowane kokietowanie jakimś dziwnym „spirytualizmem“, łączącym Bergsona z Husserlem, Cohena z pragmatystami, neoheglistów z Brunschwicgiem; absolutna nicość ujęcia syntetycznego, maskowana paru ogólnikami i kompromitującym rozdziałem wstępnym „o filozofii w naszym stuleciu maszynizmu“ (konstruuje się tu płyciutki antagonizm między maszynizmem a filozofią, by go potem równie płyciutko „przewyciężyć“); zdradzające się tu i ówdzie dobrotliwe ale niebezpieczne złudzenia co do zasięgu własnych kwalifikacyj: to byłaby serya druga, i te braki są oczywiście gorsze, bo dotyczą meritum sprawy. Czy wobec tego wszystkiego książka pozbawiona jest wszelkiej wartości? Tego z pewnością nie powiem: zebrane tu szkice dają naogół rozsądny, wolny od jaskrawych błędów interpretacyjnych, obiektywny i — podkreślmy z uznaniem — w intencjach zawsze uczciwy obraz poszczególnych systemów. Ale brak jest życia się z przedmiotem i pogłębienia; ale przy każdym filozofie Autor biernie korzysta z podpórek w postaci jednego lub dwóch komentatorów, którym zaufał, których obficie cytuje i którymi się przezornie zasłania, dość mało dodając od siebie; ale książce brak jest planu, a Autorowi jakiegokolwiek wyraźnej świadomości tego, co powinno być powiedziane i co powinno być pominięte. Szkice stoją obok siebie zupełnie luźno; porządek ich jest przypadkowy, wybór myślicieli nieprzemysłany, luki i dysproporcje rażące. W dziale „filozofii psychologicznej“ figurują Freud (bez Adlera i Junga) i Pierre Janet; na tem koniec. Świat anglosaski reprezentują dwa krótkie szkice o pragmatyzmie i o systemie S. Alexandra, liczące łącznie dwadzieścia kilka stronic. Z olbrzymiej produkcji niemieckiej uwzględnieni są marburczycy i fenomenologowie; pozatem wymieniony przed chwilą Freud, parę stronic o Einsteinie, — i to jest wszystko. Niema ani behavioryzmu

a

ani, od przeciwnej strony, personalizmu; niema Russella ani Whiteheada; niema Windelbanda ani Rickerta i nigdy nie wiadomo dlaczego ten właśnie a nie inny Autor doznał zaszczytu, a tamten znów pozostał za drzwiami. Ilościowo przeważają Francuzi, ale i tu brak jest ładu i składu; taki Rauh, ni stąd ni zowąd, wetknięty jest — z jaką myślą? — między Gentilego i Alexandra, a od takiego Dourkheima, z którym miał wspólne zainteresowania i z którym toczył spory, oddzielony został ponadto neotomizmem, Einsteinem i całym wogóle działem przyrodniczo-matematycznym. W sumie: pośpieszna robota człowieka o inteligencji ruchliwej i chłonnej, ale powierzchownej, niesamodzielnej i zbyt już zaiste nieobciążonej szacunkiem dla przedsięwzięć wielkich i trudnych. Nie posunę się aż do twierdzenia, by, jako źródło informacji o filozofii współczesnej, książka mogła wyraźnie zaszkodzić; myślę jednak, że i pomoże dość mało i że, czy to początkującemu czy znawcy, lepiej będzie czerpać wiadomości skądinąd.

Henryk Elzenberg (Warszawa).

Henri Bergson. *La Pensée et le Mouvant*. Paris, F. Alcan, 1934. Str. 322.

Nowa książka Bergsona jest zbiorem dziewięciu rozpraw o charakterze poniekąd okolicznościowym. Dwie pierwsze rozprawy, zajmujące około jednej trzeciej całości, zostały umyślnie do tej książki napisane i tworzą wstęp do rozpraw pozostałych, które są przedrukiem rzeczy dawniej ogłoszonych. Otóż pierwsze dwie rozprawy, z których pierwsza nosi tytuł „*Croissance de la vérité. Mouvement rétrograde du vrai*“, druga zaś „*De la position des problèmes*“, zawierają zwięzłe streszczenie poglądów Bergsona a nadto poruszają też pobieżnie zagadnienia nowe. Podobnie jak to uczynił ongiś Schopenhauer w swej rozprawie p. t. „*Wola w przyrodzie*“, stara się Bergson wykazać, że rozwój nauki potwierdził jego poglądy. Na dowód wylicza m. i.: neorealizm anglosaski, (który ujmuje stosunek spostrzeżenia do

b

rzeczywistości podobnie jak on to uczynił w „*Matière et Mémoire*“); zmiany w poglądach na lokalizację funkcji psychicznych w korze mózgowej, zaszłe od czasu opublikowania wymienionego dzieła; akces Whiteheada do jego nauki o czasie; zastosowanie jego poglądów w psychopatologii, np. w psychoanalizie i w teorii schizofrenii. Możliwe, że w przypadkach przytoczonych przez Bergsona zgodność poglądów istotnie zachodzi¹⁾ i czy tworzy ona poważny argument, przemawiający za ich trafnością, ale szeroki zasięg wpływu bergsonizmu, który się w nich ujawnia, jest niezaprzeczalny. Wyliczenie to byłoby niewątpliwie zyskało na sugestyjności, gdyby Bergson zacytował też kilka punktów, w których pomylił się, zmienił zdanie lub minął się z współczesnymi tendencjami: wszak już czas, aby i filozofowie przestali się uważać za nieomylnych. Porusza też Bergson zagadnienie „*odwieczności prawdy*“, o którym u nas pisał swego czasu Prof. Kotarbiński i to, rzecz ciekawa, mniej więcej równocześnie i w podobnym duchu jak Bergson, który wygłosił w Uniwersytecie nowojorskim w r. 1913 odczyty o tem, co nazywa „*le mouvement rétrograde du vrai*“²⁾.

Rozprawa III. drukowana była pierwotnie po szwedzku z okazji przyznania Bergsonowi nagrody Nobla w r. 1930. Wraca w niej autor do swego dawnego twierdzenia, iż przyszłość jest nieprzewidywalna, przynajmniej w zakresie zjawisk życiowych; w ujęciu Bergsona teza ta wydaje się truizmem, ponieważ przewidzieć znaczy u niego tyle, co wyczerpująco poznać, a to jest niemożliwe w stosunku zarówno do teraźniejszości jak do przeszłości. Rozprawy IV.—VI. są przedrukiem głośniejszych odczytów, wygłoszonych przez Bergsona w r. 1911 na bolońskim zjeździe filozoficznym (O intuicji filozoficznej) i w Uniwersytecie w Oxfordzie (O spostrzeżeniu zmiany), tudzież rozprawy p. t. „*Wstęp*

¹⁾ Por. np. H. Le Savoureux, *Bergsonisme et Neurologie. La Nouvelle Revue Française*, 1. août 1934.

²⁾ Por. T. Kotarbiński, *Szkice praktyczne*, Warszawa 1913, str. 130.

a

do metafizyki“, zamieszczonej w *Revue de Métaphysique et de Morale* w r. 1903 (i stamtąd przełożonej na język polski). Rozprawa VII. zawiera przemówienie o poglądach filozoficznych Claude Bernarda, wygłoszone w Collège de France z okazji jego stulecia, zaś VIII. rozprawa, w której omówiony jest związek między pluralizmem Jamesa a pragmatystyczną definicyą prawdy, jest przedrukiem wstępu, napisanego przez Bergsona do francuskiego przekładu „Pragmatyzmu“ Jamesa. Wreszcie rozprawa IX. i ostatnia podaje przemówienie o życiu i filozofii F. Ravaissona, wygłoszone przez Bergsona w r. 1904 przed Francuską Akademią Nauk Moralnych i Politycznych, gdy wszedł do niej jako następca Ravaissona. Wśród referowanych poglądów Ravaissona figurują też prototypy pewnych myśli Bergsona o roli intuicji w filozofii i o stosunku materji do życia.

Wszystkie te rozprawy łączą się mniej lub więcej ściśle z zagadnieniem metody filozoficznej. Nie przynoszą one myśli zasadniczo nowych w porównaniu z tem, co dały trzy podstawowe dzieła Bergsona, i raczej potwierdzają niż obalają mniemanie, że wysoki artyzm formy wpłynął ujemnie na wartość naukową treści pism Bergsona. Ale zawierają w odniesieniu do wielu ważnych punktów doktryny Bergsona wykład tak skończenie piękny, że uprzyśtępnienie ich w formie książkowej szerokiemu ogółowi należy powitać z zadowoleniem. Niektóre fragmenty nadawałyby się ze względu na swą porywającą prostotę na lekturę dla początkujących i zasługiwałyby też z tego względu na przekład.

Dr. H. Mehlberg (Lwów).

Benedykt Bornstein. La logique géométrique et sa portée philosophique. Varsoviae, Cura et sumptibus Universitatis Liberae Polonae, 1928. Str. 30.

Autor założywszy, że istnieje „przestrzeń logiczna“, stawia sobie za zadanie zbadać strukturę tej przestrzeni. Pod uwagę bierze system logiki algebraicznej,

b

który modyfikuje w trzech kierunkach: a) Wyklucza zachodzenie stosunku implikacji między elementami a i b i przyjmuje, że implikacja zachodzi może tylko bądźto między sumą tych elementów a jednym z nich, bądź między jednym z nich a ich iloczynem. b) System algebry logiki pojmuje nie jako logikę zakresów lecz jako logikę treści. c) Nazwą elementów a i b oznacza elementy typowe, kategorie, reprezentujące mnogość odpowiednich elementów jednostkowych. Interpretując geometrycznie owe elementy a i b , ich sumy, iloczyny, pewne prawa logiczne i t. p. dochodzi Autor do wniosku, że przestrzeń logiczna jest trójwymiarowa. Wniosek ten uważa za niezmiernie doniosły; świadczy on bowiem o racjonalności trójwymiarowego charakteru przestrzeni geometrycznej, przestrzeni świata materialnego. Struktura myśli i struktura przestrzeni są identyczne. Logika i geometrya są tylko dwiema różnymi interpretacyami jednej nauki formalistycznej, jednej logiki geometrycznej. Ta logika geometryczna stanie się — zdaniem Autora — sprawdzianem wszelkich systemów filozoficznych, stanie się nadto pomostem między filozofią a naukami szczegółowemi.

Zasadnicza myśl rozprawy, która odpowiada po części wywodom Autora, podanym w języku polskim w Przeglądzie Filozoficznym (XXIX. 3. 4 i XXX. 1), że mianowicie można interpretować funkcje logiki geometrycznej, jest trafna i płodna. Nie wszystko jednak w wywodach Autora jest przykonywujące. Tak np. twierdzeniem, podkreślającym znaczenie logiki geometrycznej dla rozwoju nauk przyrodniczych (nauk o materji, jak może zbyt pochopnie przesądza Autor), brak należytego uzasadnienia. Nie wiadomo też, dla czego logika geometryczna ma być logiką „genezy, rozwoju, stwarzania i zmiany“. Niedosć jasne jest wprowadzone na wstępie pojęcie przestrzeni logicznej; ma to być platoński „*νοητὸς τόπος*“. Ale platoński świat idei miesza Autor ze światem pojęć. Stąd łątwa o nieporozumienie, gdy mowa o identyczności struktury myśli

a

i struktury przestrzeni; można mieć bowiem wątpliwości, co tu „myśl“ oznacza.

Izydora Dąmbska (Lwów).

Hans Driesch. Philosophische Gegenwartsfragen. Leipzig, Reinicke, 1933. Str. 184.

Jak informuje przedmowa, książka ta jest luźnym zbiorem rozpraw, pisanych w latach 1929—1932. Dzieli się ona na trzy główne części, zatytułowane kolejno: „Intuition und Positivismus“, „Studien über Ganzheit“, „Logische Probleme“.

Część I. ma charakter przede wszystkim polemiczny. Niespodziewanie dla czytelnika Driesch występuje tu jako zwolennik pozytywizmu, zarzucający fenomenologom uprawianie metafizyki (wytyka im mianowicie wiarę w możliwość bezpośredniego poznania istoty rzeczy przy pomocy intuicji i uznawanie praw apriorycznych, obowiązujących rzekomo w dziedzinie empirycznej). Pozytywizm Driescha jest jednak dość osobliwy. Nie przeszkadza on wcale wyznawaniu doktryny neowitalistycznej, zakładającej, jak wiadomo, istnienie entelechij — czynników pozaczasowych i pozaprzestrzennych, a więc i pozadoświadczalnych, od których zależy ma jakoś rozwój organizmów. Pozytywizm ten nazywa Driesch „pozytywizmem racjonalnym“ i przeciwstawia go w pierwszym rzędzie neopozytywizmowi (reprezentowanemu przez t. zw. Koło Wiedeńskie z Carnapem i Schlickiem na czele), do którego ma żal głównie za to, że hipotezę entelechij piętnuje ono jako hipotezę metafizyczną. Nie potrzebujemy chyba dodawać, że w sporze tym brózdzi wieloznaczność słów „metafizyka“, „metafizyczny“ lub pochodnych, rozumianych inaczej przez neopozytywistów, inaczej przez promotora „pozytywizmu racjonalnego“. Trudno jednak dociec, z jak pojętą metafizyką walczy pozytywizm racjonalny i jaką tezę przyjmuje on jako hasło naczelne. Komentarze Driescha przyczyniają się niezmiernie mało do wyjaśnienia tej sprawy.

Na część II. składają się rozprawy: „Analyse und Synthese“, „Das Zeiterleb-

b

nis und der psychophysische Parallelismus“, „Ganzheit und Zweck“, „Ganzheit und Kausalität“. Oto krótka charakterystyka ich treści:

W „Analyse u. Synthese“ Autor zwalcza pogląd, wedle którego biologia (podobnie jak i psychologia) współczesna różni się tem głównie od biologii (względnie psychologii) tradycyjnej, że jest nauką syntetyczną, podczas gdy tamta była nauką analityczną. Różnicę tę wywodzi się przytem stąd, że biologia dawniejsza traktowała zjawiska, zachodzące w organizmach żywych, jako zwykłe „sumy“ składników elementarnych, biologia współczesna natomiast widzi w nich pewne swoiste całości, nie dające się rozczłonkować na elementy składowe. — Akceptując ostatnie przeciwstawienie, Driesch nie zgadza się jednak z tem, jakoby „biologia całości“ była nauką syntetyczną w przeciwieństwie do „biologii elementów“. Obie są, zdaniem jego, naukami analitycznymi a różnią się przede wszystkim tem, że biologia tradycyjna była właśnie za mało analityczna i wskutek tego umiała wykrywać jedynie składniki fizyczne, nie dostrzegała natomiast czynników pozafizycznych (idzie tu zapewne o entelechie), całościotwórczych (ganzmachend) i dlatego dla organizmów najważniejszych. Ujawniła je dopiero „biologia całości“ dzięki stosowaniu pogłębionej metody analitycznej.

W rozprawie drugiej Autor usiłuje przekonać, że piętno czasowe wspomnień przemawia w sposób stanowczy przeciwko paralelizmowi. Paralelizm przyjmuje przecie, że odpowiednikami fizycznymi wspomnień są ślady w mózgu. Ale wszystkie ślady istnieją w mózgu współcześnie, nie tłumaczą więc tego, że różne wspomnienia pochodzą z różnych okresów przeszłości. Można by wprawdzie twierdzić — powiada Autor — że stopień wyraźności i świeżości tych śladów pozwala się domyślać, iż jedne z nich są wcześniejsze, inne — późniejsze. Wtedy jednak musiałby być ktoś, kto się tego domyśla, kto tłumaczy symbolikę zdarzeń współczesnych

a

na język następstwa w czasie. Mogłaby to robić jedynie jakaś dusza, nie będąca już odpowiednikiem śladów w mózgu. Taka konsekwencja godzi wszakże w naczelną tezę paralelizmu.

W rozprawie trzeciej Driesch zastanawia się nad związkiem pojęcia całości z pojęciem celu, podkreślając, że celowość przedmiotów decyduje o ich charakterze całościowym. Rozróżnia przytem dwa rodzaje celowości — „Zweckmässigkeit“ i „Zielmässigkeit“, z których pierwszy odnosi do wytworów ludzkich, drugi — do organizmów i ich części jako do wytworów entelechij.

O roli entelechij dowiadujemy się nieco bliżej z rozprawy czwartej, wprowadzającej pewne modyfikacje do dotychczasowych poglądów Autora. Entelechia jest, wedle niego, „przyczyną całościowotwórczą“ — budowniczym niejako, kształtującym organizm z biernej materii. O ile jednak dotąd Driesch przyporządkowywał każdemu organizmowi jedną tylko entelechię, teraz twierdzi stanowczo, że jedna entelechia wystarczyć nie może. Obok entelechii-budowniczego muszą być entelechie-wykonawcy, przyporządkowane poszczególnym komórkom organizmu. Za ich to pośrednictwem realizuje swój plan entelechia naczelna. Czy o planie tym są poinformowane również entelechie-robotnicze? Zjawiska regeneracji i autoregulacji uzasadniają, zdaniem Driescha, pozytywną odpowiedź na to pytanie. Świadczą też o tem, że entelechie porozumiewają się jakoś ze sobą. Ale jak? Nie za pośrednictwem zmysłów, bo tych nie mają. Pozostaje więc jedynie telepatia. To też entelechie porozumiewają się ze sobą, wedle Driescha, przy pomocy telepatii. Taki jest bodaj ostateczny wniosek tej fantastycznej rozprawy.

Przechodzimy wreszcie do części III., obejmującej cztery rozprawy końcowe. Streszczenie pierwszej z nich, rekordowo wprost mętnej i nie zachęcającej czytelnika do większych wysiłków interpretacyjnych, nie należy bynajmniej do rzeczy łatwych. Poprzestaniemy więc na podaniu

b

samego tylko tytułu: „Die Basis der Erkenntnistheorie — «Logik» und «Psychologie»“, który pozwoli, być może, zorientować się chociażby ogólnikowo w naczelnym temacie rozważań.

Rozprawa druga („Das «Sein»“) zajmuje się analizą wieloznaczności słowa „byt“, odnoszonego, zdaniem Driescha, do trzech typów przedmiotów: 1) do bezpośrednich danych doświadczenia czyli do treści świadomości; 2) do rzeczywistości empirycznej, danej w doświadczeniu zmysłowem; 3) do bytów pozornych („Schein-Entia“) — takich jak „duch narodu“, „prawo“, „cnota“, „nauka“ i t. p. Celem tej rozprawki, należącej niewątpliwie do najbardziej trzeźwych w całej książce, jest przekonać czytelnika, że domniemanie o istnieniu owych bytów pozornych jest tylko hipostazą językową, zasugerowaną przez rzeczownikową formę odpowiednich wyrazów.

Specjalnej uwadze poleca Autor artykuł trzeci, mający się przyczynić do zlikwidowania pewnego zamętu w dziedzinie nauki współczesnej. Idzie tu o zagadnienie indeterminizmu. Driesch zwalcza mianowicie pogląd, wedle którego charakter statystyczny praw mikrofizykalnych przemawia w sposób stanowczy na korzyść indeterminizmu. Zdaniem Driescha sprawa przedstawia się raczej przeciwnie. Prawidłowość statystyczna jest bądź co bądź pewną prawidłowością — a więc istnienie jej może być zapisane conajwyżej na dobro determinizmu, w żadnym zaś razie na jego niekorzyść. Dopiero zupełny bezład, wyłączający nawet prawidłowość statystyczną, stanowiłby, zdaniem Driescha, skuteczną broń w walce z determinizmem. Taka jest myśl główna omawianej rozprawki. W niezbyt ścisłym związku z nią pozostają rozważania na temat stosunku prawdopodobieństwa, od których rozpoczyna tu Autor swoje wywody. Rozważania te nasunęłyby zapewne specjaliście niejedno poważne zastrzeżenie.

Najmniej sprzeciwów wzbudza rozprawka końcowa („Wissen und Handeln“),

a

w której Autor usiłuje obalić naiwne mniemanie, że skuteczność działania jest niezależna od zasobu naszej wiedzy. Argumenty, które w tym celu przytacza, są wprawdzie słuszne, ale należą do znanych każdemu truizmów.

W ten mniej więcej sposób przedstawia się treść nowej książki Driescha, nie posiadającej niestety głębszych walorów.

Dina Szejnbarg (Warszawa).

Zbigniew Łubieński. Die Grundlagen des ethisch-politischen Systems von Hobbes. Mit kurzem Literaturüberblick. München, Verlag von Ernst Reinhardt, 1932. Str. 303.

Wymienione dzieło różni się od zwykłych sposobów przedstawiania nauki Hobbesa już tem samym, że wprawdzie wysuwa na pierwszy plan kierownicze myśli zasadnicze jego etyki i polityki, ale zarazem przestrzega w swych dobrze przemyślanych wywodach związku pojęciowego z ogółem systemu. Można tedy stwierdzić z zadowoleniem, że Autor wszędzie starannie uwzględnił strukturę logiczną całości i że nie pomija ani nie obchodzi żadnej trudności, mającej swe źródło w stosowanym przez Hobbesa dedukcyjnym sposobie uzasadniania. I tak Autor stara się zaraz na wstępie o ścisłe wypracowanie definicyi etyki: określa się ją jako naukę o tem, co w zbiorowiskach ludzkich lub w społeczności ludzkiej jest dobre albo nie jest dobre. Autor bardzo trafnie wykazuje, w jaki sposób cel polityczny i charakter etyki Hobbesa wynikają już z owej zasadniczej definicyi. Jeszcze więcej wagi posiada podkreślenie, że zakres obowiązków obejmuje nie tylko odnośnienie się do innych ludzi, lecz także osobę własną i jej stosunek do Boga. Należy tedy rozróżnić etykę społeczną i jednostkową, przyczem okoliczność, że Hobbes zajmuje się szczegółowo tylko pierwszą z nich, nie zmienia faktu, że uznaje także drugą.

Celem człowieka jest zawsze utrzymanie życia i wszystkich środków temu celowi służących. Szczęścia zażywa on wtedy, gdy, dążąc stale do coraz to odleglejszych

b

celów, nie natrafia na żadne trudności. Tym sposobem popęd samozachowawczy służy Hobbesowi jako norma posiadającej walor powszechny etyki, to znaczy, że w chwili, w której ktoś doszedł do trafnego przedstawienia sobie środków niezbędnych do osiągnięcia upatrzonego celu, przedstawienie to musi przyciągać jego wolę z siłą taką samą, z jaką przyciąga ją przedstawienie samego celu. Ogół zaś pożądanego godnych dóbr elementarnych, których wszyscy wprost muszą pragnąć, uważa myśliciel angielski za treść obowiązków. Otóż popęd samozachowawczy jest wprawdzie dla Hobbesa podstawą posiadającego walor powszechny systemu etyki, bynajmniej jednak nie wyczerpuje całego zakresu ludzkich pożądań. Pojęcie obowiązku można wywieść z dwu czynników głównych: Z jednej strony wrodzona dążność do tego, co życie wzmaga, pcha człowieka ku temu, by pragnął i używał przyjemności; z drugiej strony działa regulująco rozum, dzięki któremu poznajemy dalsze następstwa zamierzonych przez nas czynów i uczymy się liczyć się z naszym położeniem. Ale tylko w państwie istnieje możliwość zabezpieczenia sfery życia i działania i dlatego dopiero tutaj można myśleć o wywiedzeniu i uzasadnieniu obowiązków trwałych i posiadających walor powszechny. W związku z tem Autor omawia szczególnie bardzo ważny, chociaż rzadko uwzględniany, mianowicie pogląd, że legalnie postępuje tylko ten, kto działa zgodnie z przepisami ani z obawy przed karą ani z żądzy sławy, lecz dla samego pełnienia ustawy. (De cive, IV. 21).

Swój pogląd na hobbesowskie pojęcie obowiązku opiera Autor m. i. na kontekście XIV. rozdziału Leviathana, traktującego o umowach, i dodaje dosłownie: „Das Merkwürdigste bei dieser Theorie bildet die ihr zugrunde liegende Lehre von einem mutmasslichen, unbewusten Verlangen nach allem, was zur Lebensförderung unbedingt nötig ist“ (S. 126). [Najdziwniejszą w tej teorii rzeczą jest leżąca u jej podstaw nauka o domniemanem nieświadomym pragnieniu wszystkiego, co jest

a

niezbędne do wzmożenia życia]. W tem „nieświadomem chceniu“ Autor dopatruje się następstwa średniowiecznych studyów Hobbesa, ciągle jeszcze niestety za mało zbadanych; widzi w tem także typowy przykład pomieszania porządku logicznego i psychologicznego. Być może. Tego jednak, że Hobbes niewątpliwie zdawał sobie sprawę z różności metody logicznej i metody psychologicznej, można dowieść nie tylko przy pomocy „Six Lessons“, lecz także na podstawie „Decameron physiologicum“. Tam bowiem są sobie przeciwstawione: Terms of psychology i Conceptions with reference to knowledge.

W dalszym ciągu podnosi Autor także zarzut, że Hobbes nie odróżnił tego, czego człowiek faktycznie chce, od wewnętrznych pobudek chcenia i postępowania. (Str. 230).

Omówiwszy gruntownie umowę społeczną i zagadnienia dotyczące prawa przyrodzonego — przyczem zostaje też uwzględniony pozostający zresztą pod decydującym wpływem średniowiecza Hugo Grotius — Autor zwraca się w uwagi godnym rozdziale do państwa jako do dziedziny, w której postulatory etyczne doznają urzeczywistnienia, poczem następuje ocena etyczno-politycznego systemu Hobbesa. Zakończenie tworzą ważne i bystre uwagi o artykule Jerzego Lyona p. t. „Leviathan i wieczny pokój“.

W dodatku zajmuje się Autor różnemi wydaniami Leviathana; w końcu zaś podaje zestawiony widocznie bardzo pracowicie Przewodnik Bibliograficzny, posiadający chyba dla czasu aż do roku 1932 wartość nieocenioną. Uwzględnił go np. John Laird w swej książce o Hobbesie.

Świadczące o rozległej erudycji dzieło Dra Łubińskiego przedstawia się jako doniosła praca z dziedziny historii filozofii. Zjedna ona myślicielowi „angielskiemu niewątpliwie wielu przyjaciół także w Polsce.

Baron Cay v. Brockdorff (Kilonia).

(Z oryginału niemieckiego przełożył K. Twardowski).

Roman Ingarden. Das literarische Kunstwerk. Eine Untersuchung aus dem Grenzgebiet der Ontologie, Logik und Literatur-

b

wissenschaft, Halle, Max Niemayer, 1931. Str. XIV + 389.

Zagadnienie, czem jest w istocie dzieło literackie, należy do najbardziej podstawowych problemów dla teorii poznania nauk literackich. Praca Ingardena jest zakrojoną na wielką skalę próbą rozwiązania tego zagadnienia.

W pierwszym wstępnym rozdziale ogranicza Autor zasięg przykładów, na których będzie opierał swe rozważania, do dzieł t. zw. literatury pięknej i rozpatruje kwestyę, czy dzieło literackie jest przedmiotem realnym czy też idealnym. Nie jest ono przedmiotem idealnym, bo kiedyś powstaje i kiedyś ginie i zmienia się w czasie swego istnienia, a więc nie jest przedmiotem nieczasowym. Nie jest również czemś psychicznym, bo pogląd ten prowadzi do szeregu absurdalnych konsekwencji, np. niweczy identyczność konkretnego dzieła literackiego. Nie jest w końcu przedmiotem przedstawienia w rozumieniu potocznym, według którego przedmiot przedstawienia jest czemś psychicznym, jako składnik życia psychicznego autora lub czytelnika. (Niesłusznie Autor uważa, iż tak ujmuje się potocznie przedmiot intencjonalny przedstawienia; wszak już od wielu lat podkreśla się transcendencję przedmiotu intencjonalnego w stosunku do przeżycia). Problem rodzaju istnienia dzieła literackiego jest więc nierozstrzygnięty.

Przystępując do rozważenia tego problemu, Autor zapowiada, iż badania jego dotyczyć będą wyłącznie ukończonego dzieła literackiego, nie rozpatrując jego powstania, sposobów jego poznania i możliwych postaw, jakie czytelnik może względem niego zająć. Interesować go będą więc wyłącznie zagadnienia ontologii dzieła literackiego, a nie psychologia twórczości, teoria poznania nauk literackich i t. p. Poza obrębem dzieła literackiego są zaś, według Autora, przeżycia twórcy i czytelnika oraz sfera przedmiotów i stanów rzeczy, które służyły ewentualnie jako rzeczywisty wzór „występujących“ w dziele przedmiotów i stanów rzeczy.

a

Dzieło literackie jest tworem wielowarstwowym, przyczem rozmaite jego warstwy tworzą organiczną całość. W skład tej całości wchodzi warstwy: a) twórców fonetycznych, b) znaczeń, c) przedstawionych przedmiotów i d) schematyzowanych wyglądków. Rozważania drugiego rozdziału poświęcone są analizie poszczególnych warstw dzieła literackiego i roli każdej z nich w jego całości.

Twórców dźwiękowych, tworzących pierwszą warstwę dzieła literackiego, nie należy identyfikować ani z ich materiałem dźwiękowym ani z ich indywidualnymi konkretyzacjami; nie są one więc niczem realnym. Nie są również przedmiotami idealnymi, samoistnie istniejącymi, gdyż powstają i zmieniają się w czasie pod wpływem rozmaitych realnych warunków. Są one zaś typowymi postaciami dźwiękowymi, występującymi identycznie w licznych indywidualnych konkretyzacjach.

Znaczenia słów, zdania i związki zdań, tworzące drugą warstwę dzieła literackiego, są twórcami subiektywnych operacji. Nie istnieją one ani realnie jako konkretne przeżyte psychiczne „treści“, ani idealnie jako znaczenie idealne. Znaczenia słów są natomiast częściami aktualizacjami odpowiednich idealnych pojęć, istniejących samoistnie a więc będących, jak się Autor wyraża, *seinsautonom*. Dzięki tej aktualizacji powstaje niewątpliwie coś nowego, co trwa dłużej niż dane subiektywne operacje: *sensowna zawartość zdania* resp. związku zdań. Idealne pojęcia nie są składnikami tych twórców, są natomiast obok subiektywnych operacji drugim fundamentem ich istnienia. Fakt, iż obydwie te fundamente istnienia są *transcendentne* w stosunku do tej warstwy dzieła literackiego, oraz fakt, że idealne pojęcia służą twórcom jako wzór składników aktualizowanych zdań, sprawia, iż dzieło literackie posiada istnienie niesamoistne jest więc *seinsheteronom*. Przedmiot, istniejący niesamoistnie, nie posiada bowiem fundamentu swego istnienia w sobie samym, lecz w jakimś przedmiocie istniejącym samoistnie. Kto przyjmuje niesamo-

b

istne istnienie zdań, ten musi przyjąć również wszelkie fundamente ich istnienia, a więc również idealne pojęcia.

W skład trzeciej warstwy dzieła literackiego wchodzi czysto intencjonalne korelaty znaczeń. Wśród nich wyróżnia Autor pierwotnie intencjonalne i pochodnie intencjonalne przedmioty. Pierwsze są korelatami intencjonalnych aktów świadomości, drugie korelatami znaczeń, posiadających również pochodną intencjonalność. Pochodnie intencjonalne korelaty znaczeń, pozbawione bezpośredniego kontaktu z przeżyciami, są tylko szkieletami, schematami pierwotnie intencjonalnych korelatów tych przeżyć.

W skład czwartej warstwy wchodzi t. zw. schematyzowane wyglądy, będące idealizacjami konkretnych, przemijających w przeżyciu wyglądków. Schematyzowane wyglądy są tylko szkieletami, schematami fantazyjnych wyglądków, w jakich ujmuje się przedmioty, należące do trzeciej warstwy dzieła literackiego. Elementami dzieła literackiego są w końcu również „wewnętrzne wyglądy“ własnych psychicznych zdarzeń i właściwości charakteru. (Pojęcie tych wewnętrznych wyglądków należy do mniej jasnych w pracy).

Na podstawie powyższej charakterystyki poszczególnych warstw zrozumiałą staje się rzecz, iż Autor uważa całe dzieło literackie za twór czysto intencjonalny, posiadający byt niesamoistny. Ze względu na ten charakter dzieła literackiego sądzi Autor, iż praca jego jest przyczynkiem do rozwiązania problemu idealizmu i realizmu. *Transcendentalny idealizm* bowiem uważa, iż realne przedmioty są czysto intencjonalnymi twórcami, a ocena idealizmu wymaga zbadania struktury i rodzaju bytu czysto intencjonalnych przedmiotów, jakimi są właśnie m. i. dzieła literackie. Konsekwencyj z rezultatów swych badań dla tego problemu Autor jednak w tej pracy nie wysnuwa.

Badając poszczególne warstwy, nie ogranicza się Autor do zbadania ich natury, lecz rozważa również szczegółowo ich funkcje w całości dzieła oraz wza-

a

jemną ich zależność od siebie. Niepodobna zreferować wyczerpująco licznych rezultatów tych rozważań. Dla przykładu zaznaczyć można, że warstwa twórców fonetycznych m. i. tworzy zewnętrzne oparcie i wyraz dla innych warstw oraz spełnia ważną funkcję „odsłaniania“ dzieła podmiotowi psychicznemu, warstwa znaczeń m. i. wyznacza intencjonalnie warstwę trzecią i determinuje czwartą, warstwa czwarta umożliwia naoczne ujęcie przedmiotów warstwy trzeciej i t. d. Każda z warstw wnosi do dzieła swój swoisty materiał i konstytuuje własne wartości estetyczne, wszystkie zaś razem, szczególnie warstwa trzecia, przyczyniają się do powstania „jakości metafizycznych“, np. wzniosłości, tragizmu i t. d., które objawiają się w sytuacjach i zdarzeniach a nie są ani cechami w potocznym tego słowa znaczeniu ani właściwościami stanów psychicznych. Objawienie tych jakości wraz z polifoniczną harmonią estetycznych wartości poszczególnych warstw tworzy swobodną wartość estetyczną dzieła literackiego. (Również pojęcie „jakości metafizycznych“ należy do mniej jasnych w pracy).

Rozważając poszczególne warstwy, Autor omawia najrozmaitsze zagadnienia z nimi związane. Znajdujemy więc w pracy analizy rytmu, melodyi zdania i t. p., semantyczne badania nazw, słówek funkcyjnych, verbum finitum, zdań i związków zdań, ich korelatów i t. d. O kwestiach omówionych w związku z trzecią i czwartą warstwą będzie mowa poniżej. Drugi rozdział kończy się rozpatrzeniem sensu i kolejności, w jakiej występują po sobie części dzieła literackiego.

Trzeci rozdział zawiera odróżnienie od dzieła literackiego sztuki teatralnej, kinowej, pantomimy i dzieła naukowego. Odróżnienie to opiera się na tezie, iż w tych twórcach brak tej lub innej z warstw dzieła literackiego, występują natomiast pewne nowe. W dalszym ciągu omawia Autor „życie“ dzieła literackiego w jego konkretyzacjach i jego przemiany wskutek przemian tych konkretyzacji. Te konkretyzacje zaś odgranicza Autor od psychi-

b

cznych przeżyć czytelnika w czasie lektury, chociaż konkretyzacje te istnieją — odmiennie niż dzieło literackie — tak długo, jak długo istnieją dane przeżycia.

Głównym zarzutem Autora przeciwko teorii psychologizacyjnej jest niemożność wyjaśnienia intersubiektywnej identyczności dzieła literackiego na gruncie tej teorii. Intersubiektywna identyczność dzieła literackiego zależy od intersubiektywnej identyczności jego warstwy znaczeniowej, od której zależne są wszystkie inne, prócz warstwy twórców fonetycznych. Chcąc uratować tę intersubiektywną identyczność warstwy znaczeniowej, Autor przyjmuje szereg metafizycznych i epistemologicznych założeń, w szczególności a) istnienie pojęć idealnych, b) niesamoistne istnienie znaczeń jako twórców subiektywnych operacji. (Twory te — jak już wiemy — powstają dzięki tym operacjom, lecz po utworzeniu istnieją nadal, chociażby nie były pomyślane przez żaden podmiot), c) zdolność poznawania pojęć idealnych, gdyż tylko dzięki ujęciu zawartości idealnych pojęć może czytelnik dzieła literackiego w identyczny sposób reaktualizować sens zdania, który mu nadał Autor, a który jest aktualizacją danych idealnych pojęć, d) możność poznawania identycznego dzieła literackiego mimo, iż czytelnik — podobnie zresztą jak twórca dzieła — ująć może dzieło tylko w jakiejś z jego konkretyzacji, a konkretyzacje te — jak Autor przyznaje — różnią się między sobą i przeważnie nieadekwatnie realizują dzieło, dodając nadto stale do niego szereg rzeczy, których twórca dzieła nie nadał.

Wydaje się, iż epistemologia nauk literackich napotkałaby na znaczne trudności, gdyby oparła się na koncepcji autora. Przyjmijmy nawet, że istnieje niesamoistne system znaczeń, mimo, iż minęły operacje subiektywne, które go stworzyły, że jest on identyczny dzięki oparciu o idealne pojęcia, ale jak dotrze do niego czytelnik, któremu dane są tylko konkretyzacje, do jakich idealnych pojęć będzie się miał odwołać w razie sporu z innym czytelnikiem? A w jakim rodzaju aktach

a

poznawczych dokonuje się to ujęcie pojęć idealnych i jaki jest walor poznawczy tych aktów? Póki Autor nie uzupełni swej ontologii dzieła literackiego przekonywującą czytelnika epistemologią, założenia jego czynić mogą na czytelniku wrażenie mnożenia bytów, wobec których nie wie jeszcze, jak stwierdzić, czy istnieją one czy też nie istnieją.

Niejedyn czytelnik jako kryterium rozstrzygnięcia tych wątpliwości posłużył brzytwą Okkama. Ale taki czytelnik będzie musiał znaleźć inną drogę uratowania intersubiektywnej identyczności dzieła literackiego, chyba, iż z niej zrezygnuje, biorąc na siebie wszystkie te konsekwencje, które Autor jako absurdalne i sceptyczne piętnuje, gdyż w zastosowaniu do teorii naukowych prowadzą — według Autora — do rezygnacji z możliwości intersubiektywnej nauki.

Taką drogą do uratowania intersubiektywnej identyczności dzieła literackiego, nie wymagającą tych metafizycznych i epistemologicznych założeń, jest może przyjęcie, iż dzieło literackie jest utworzonym dzięki subiektywnym operacjom twórcy i utrwalonym na piśmie lub w inny sposób systemem zdań pewnego języka, oraz iż przy nastawieniu czytelnika na ten język, gdy rozumie zdania danego języka, ujmuje on intencjonalnie wyznaczony przez te zdania świat fiktywny. Identyczność tego świata, ujętego przez rozmaitych czytelników, gwarantuje równokształtność zdań, które są im dane, oraz fakt, iż przy nastawieniu na dany język rozumieją te zdania w myśl tych samych dyrektyw. Gdzie te dyrektywy zawiodą, powstają rozmaite interpretacje danych zdań lub związków zdań, w całokształcie jednak ujmują wszyscy czytelnicy ten sam świat fiktywny, gdyż dyrektywy zawieść mogą tylko w rzadkich wypadkach wieloznaczności i t. p. Również na tem stanowisku odróżnić należy warstwę znaków (tworów fonetycznych lub ich wizualnych artefaktów), warstwę znaczeń, których jednak w normalnym nastawieniu czytelnik nie ujmuje, ujmując intencjonalnie wprost

b

warstwę przedmiotów, z których pewne są niekiedy dane w wyglądach.

Niezależnie jednak od wątpliwości, jakie budzą poglądy Autora, dotyczące natury i rodzaju bytu poszczególnych warstw, książka jego jest prawdziwą kopalnią cennych przyczynków i subtelnych obserwacji w odniesieniu do kwestyj, dotyczących poszczególnych warstw dzieła literackiego i ich wzajemnego stosunku. Takimi są np. badania, dotyczące warstwy tworów fonetycznych, analiza roli warstwy wyglądów w dziele literackim, uwagi dotyczące „prawdy“ w dziele literackim, odróżnienie dzieła literackiego od sztuki teatralnej, kinowej i t. d., wyjaśnienie sensu kolejności poszczególnych części dzieła literackiego i wiele innych. Bardzo bogate są rozważania semantyczne i ontologiczne, mogące stanowić osobną rozprawę i wymagające oddzielnej oceny.

Do najbardziej ciekawych należą wnikliwe badania, poświęcone warstwie przedstawionych w dziele literackim przedmiotów. Uzyskane tu przez Autora wyniki w sprawie quasirealności tych przedmiotów i w sprawie czasu i przestrzeni, w których znajdują się te przedmioty, perspektyw czasowych oraz roli t. zw. centrum orientacji, wskazują ze względu na znaczne podobieństwa, zachodzące pomiędzy temi przedmiotami a przedmiotami imaginatywnymi, na głębsze pokrewieństwo między literaturą piękną a sztukami plastycznymi, teatrem, kinem i t. p. w odróżnieniu np. od architektury i muzyki.

Oceniając całokształt pracy, orzec o niej można, iż Autor stworzył interesujące dzieło o podstawowym znaczeniu dla tej dziedziny badań, opracowując konsekwentnie jedno z możliwych w tej sprawie stanowisk i śledząc jego konsekwencje do najdrobniejszych szczegółów, nie przeceniając po drodze niemal żadnego zagadnienia, a dostrzegając najsubtelniejsze różnice. Niezależnie więc od powyżej wyłuszczonej zastrzeżeń wobec poglądów ontologicznych Autora, stwierdzić należy, że praca jego pogłębia w wysokim stopniu naszą znajomość struktury dzieła literac

a

kiego i jego warstw, szczególnie przez podkreślenie jego wielowarstwowości i wynikających stąd konsekwencji.

Leopold Blaustein (Lwów).

Kilka uwag na marginesie polskiego przekładu „Zarysów Pirrońskich” Sextusa Empirikusa.

W Ruchu Filozoficznym (tom XIII, str. 6—8) zamieściłem sprawozdanie z polskiego przekładu *Zarysów Pirrońskich* Sextusa, na które Tłumacz, Profesor Adam Krokiewicz, odpowiedział obszernie w Przeglądzie Filozoficznym (tom XXXVIII, str. 240—248). Uwagi Profesora Krokiewicza będą niewątpliwie cennym komentarzem dla czytelników Jego przekładu, zdają bowiem sprawę z intencji, jakimi się Tłumacz w pracy kierował. Ale i pozatem wzbudzić mogą zainteresowanie, przede wszystkim ze względu na zagadnienia ogólne z zakresu metodyki tłumaczeń, które Prof. Krokiewicz w odpowiedzi porusza. I tych zagadnień ogólnych będą dotyczyły w pierwszym rzędzie następujące rozważania.

Z ogólną intencją Prof. Krokiewicza, że przekład nie powinien być werbalny, że ma być wierny przede wszystkim w stosunku do sensu każdego miejsca, a nie w stosunku do słów autora, wszyscy się chyba zgodzą.

Można mieć natomiast wątpliwości, czy Tłumacz jest z tą zasadą w zgodzie, gdy powiedzenie: *ὄχι ἡμέρα ἐστὶ καὶ νῆξ ἐστὶν ἡμέρα δὲ ἐστὶν ὄχι ἄρα νῆξ ἐστὶν* oddaje po polsku: „nie jest dzień oraz jest noc, atoli jest dzień, więc nie jest noc“ (II 158)¹⁾ i w obronie tego sposobu tłumaczenia pisze: „Mój przekład ma tę zaletę, że jest dosłowny. Muszę wyznać że wydaje mi się także dość jasnym, w każdym razie nie ciemniejszym niż oryginał, bo (attyckie) *ὄχι* może negować zarówno pojedynczy wyraz, jak całe zdanie“. Otóż choćby słowa po grecku dopuszczały dwuznaczność, właściwy sens jest chyba jeden i niewątpliwy, dlatego dosłowność nie byłaby tutaj zaletą. Można zresztą wątpić, czy ona faktycznie zachodzi. Pol-

¹⁾ Chodzi tu o powiedzenie podpadające pod modus ponendo tollens, a więc o to, że nie jest tak, iż (zarazem) dzień jest i noc jest; a że jest dzień, więc nie jest noc.

b

ski przekład sugeruje przede wszystkim znaczenie niewłaściwe — „nie“ stoi tuż przy pierwszym „jest“ i trudno tych wyrazów nie wiązać, gdy tymczasem po grecku wzmocnione *ὄχι* bezpośrednio z *ἐστὶ* się nie łączy; polski przekład byłby dosłowny, gdyby po grecku było: *ὄχι ἐστὶ ἡμέρα καὶ νῆξ ἐστὶν* itd. Tej błędnej sugestyi chyba i kontekst odrazu nie skoryguje.

W związku z wymienioną intencją ogólną pozostają poglądy Prof. Krokiewicza na sprawę konsekwencji w tłumaczeniu poszczególnych terminów greckich. Okazuje się przytem, jak ściśle związane są poglądy na właściwą metodę tłumaczenia z ogólnym nastawieniem filozoficznym. Tłumacz podkreśla, że wyrazy w języku potocznym jak i w wystąpieniu filozoficznym posiadają dużą ilość znaczeń okolicznościowych. W szczególności najcenniejszą zaletę *Zarysów Pirrońskich* stanowi suwerenna swoboda myśli, panującej nad »terminami«. „Tę swobodę“ — pisze Prof. Krokiewicz — „chciałem w jakiś sposób uwidocznnić w przekładzie, zwłaszcza że wobec rozpowszechnionego dziś myślenia »terminologicznego« miała ona, przynajmniej w moich oczach, wielką wartość pedagogiczną. Najlepszym sposobem wydało mi się odsztywnienie »terminów«“. Otóż zgodzić się niewątpliwie należy, że wyrazy często mają różne znaczenia i że wtedy można a czasem trzeba tłumaczyć je rozmaicie. Zarzut jednak przeciwko polskiemu przekładowi *Zarysów* dotyczy tego, że bez uchwytnej podstawy, gdy po grecku żadnej dostrzegalnej zmiany w znaczeniu nie było — chyba tylko po to, by „odsztyniać“ terminy — tłumaczy się np. na jednej stronie *διυλάμει* i *ἐνεργεία* na trzy różne sposoby. Przykładów podobnych jest wiele. Otóż na takie programowe „odsztynianie“ terminów trudno się zgodzić.

Prof. Krokiewicz uważa, jak się zdaje, że wysunięty tu zarzut jest wynikiem „terminologicznego myślenia“, obcującego z terminami i definicyjami, a nie z rzeczami. „Zwolennicy terminologicznego myślenia“ — pisze Prof. Krokiewicz — „dążą do wyodrębnienia poszczególnych wyrazów, a twórcza myśl ludzka wprost

a

przeciwnie »scala« poszczególne wyrazy, tak iż ich znaczenia przenikają i modyfikują się wzajemnie w doraźnym wystąpieniu¹. Nie wdając się w to, czy pojęcie „terminologicznego myślenia“ jest jasne i nazwa dla niego właściwie dobrana, chciałbym zauważyć (a jest to chyba pogląd banalny, wywodzący się jeszcze od Sokratesa), że posługiwanie się terminami „wyodrębnionymi“, o ustalonym znaczeniu, tylko ułatwia kontakt z rzeczami i jest warunkiem prawdziwego a nie pozornego porozumienia się z innymi. Dlatego też nauka — także filozofia — tworzy swoją „sztywną“ terminologię. Nie zaciera przez to odcieni znaczeniowych, broni się jedynie przed zbyt suwerennym i dowolnym operowaniem wyrazami. Wszelkie tłumaczenie książki naukowej — także filozoficznej — powinno się z tem liczyć, zwłaszcza tłumaczenie książki Sextusa, który się posługuje już względnie wyraźnym aparatem pojęciowym.

Również wprowadzenie „nowotworów w językowych“ miało — jak wyjaśnia Prof. Krokiewicz — uwydatnić lepiej znaczenie okolicznościowe wyrazów. „Nowotwórstwo językowe“, z którym się spotykamy w polskim przekładzie *Zarysów*, jest dwojakie: Z jednej strony Tłumacz tworzy dużą ilość nowych wyrazów (w rodzaju „wiarobudny“ t. j. budzący wiarę), z drugiej strony wprowadza już istniejące wyrazy w nowym znaczeniu (np. „kołowaczna“ w sensie błędnego koła). Czasem udatne wprowadzenie nowego wyrazu jest zupełnie na miejscu. Gdy jednak nowotworów jest dużo, tekst wydaje się czytelnikowi dziwaczny i ta dziwaczność — oryginałowi obca — oddala przekład od książki tłumaczonej¹). Użycie już istniejących wyrazów w nowym znaczeniu budzi czasem skojarzenia, o które nie chodziło

¹) W odczuciach tych nie jestem, jak się zdaje, odosobniony. Por. zakończenie recenzji H. Elzenberga z książki Prof. Krokiewicza *Nauka Epikura* (recenzja ta pojawiła się właśnie w tym samym zeszycie Przeglądu Filozoficznego, w którym Prof. Krokiewicz odpowiadał na moje sprawozdanie, str. 261 nn).

b

Tłumaczowi, skojarzenia dalekie, nieraz nawet śmieszne (jak wspomniana „kołowaczna“). Dodać należy, że *Zarysy* są książką dzisiaj pod niejednym względem aktualną, ich aparat pojęciowy nie jest tak daleki od dzisiejszego i piękna książka Sextusa byłaby tylko bliższa dla współczesnego czytelnika, gdyby się w przekładzie posłużono — tam, gdzie to jest możliwe — dzisiejszą terminologią filozoficzną.

Jak już zaznaczyłem w sprawozdaniu, ogłoszonym w Ruchu Filozoficznym, niektóre części *Zarysów* zostały przetłumaczone ładnie i wiernie. Pragnęłoby się, aby to nietylko części były.

Walter Auerbach (Warszawa).

PRZEGLĄD CZASOPISM.

I.

Annalen der Philosophie und philosophischen Kritik. VIII (1929). 9—10.

W. Dubislav: Joseph Petzold in memoriam. Str. 289—295. Działalność Petzolda poświęcona była 1. Dalszemu rozwinięciu pozytywizmu Macha przez połączenie go z teorią Avenariususa, 2. Sformułowaniu zasady tendencji do stałości oraz jej uzasadnieniu, 3. Próbie oparcia na tej zasadzie naukowego systemu etyki i 4. Rozwiązaniu t. zw. problemu substancji. Artykuł kończy się wyliczeniem wszystkich publikacji Petzolda.

H. Triepel: Ciała i procesy (Körper und Vorgänge). Str. 296—306. Przy rozważaniach epistemologicznych unika autor pojęć czasu i przestrzeni i zastępuje je pojęciami ciała i procesu, z których przez abstrakcję można uzyskać pojęcia czasu i przestrzeni. Autor uważa, iż ciała i procesy są jedynymi przedmiotami obiektywnie rzeczowymi. Ciała, są to przedmioty zmysłowo spostrzegalne, dające się wyraźnie odgraniczyć od otoczenia i przypuszczalnie nie zmieniające się podczas obserwacji. Procesy zaś są to zmiany materialnych stanów.

P. Krückmann: Fikcyje w prawie (Fiktionen im Recht). Str. 307—311. Krytyczne uwagi na temat rozprawy Egberta Munzera o fikcjach w prawie ze szczególnem uwzględnieniem prawa prywatnego.

E. Barthel: Rozszerzenie — dzięki geometrii riemannowskiej — możliwości konstrukcyj myślowych dotyczących teorii przestrzeni. (Erweiterung raumtheoretischer Denkmöglichkeiten durch die Riemannsche Geometrie). Str. 312—347. Autor stawia so-

a

bie za zadanie zbadać istotę i uzasadnienie geometrii riemannowskiej, pojętej jako geometrija całości w przeciwstawieniu do euklidesowej geometrii fragmentów, oraz wskazać następstwa, jakie wynikają z przyjęcia tego systemu geometrii dla możliwych teorii przestrzeni, zwłaszcza dla problematyki, jaka się wylania przy astronomicznym ujęciu świata.

E. Ruckhaber: Logiczne i językowe przeczenie (Logische und sprachliche Verneinung). Str. 348—352. Dla rozstrzygnięcia problemu liczb ujemnych ważną jest rzeczą badanie istoty przeczenia. Przeczenie może być jużto czysto językowe, jużto logiczne. Zarówno dla językowego jak dla logicznego przeczenia jest rzeczą obojętną, czy wyrażenie ma formę twierdzącą czy przeczącą. Oba wyrażenia: „on nie przychodzi“ i „on pozostaje zdala“ znaczą to samo. Podobnie dla liczb obojętne są ich pozytywne i negatywne znaki; liczba sama dla siebie jest neutralna. W wyrażeniu „3 osoby“ liczba 3 jest neutralna. Zależnie zaś od tego, czy powiemy „3 osoby są obecne“ czy „3 osób brak“, otrzyma ona znak dodatni lub ujemny.
Drka E. z Ginsbergów Blausteinowa (Lwów).

II.

Philosophischer Anzeiger. II (1927). 3.

M. Scheler: Idealizm-realizm (Idealismus-Realismus). Str. 255—324. Autor stara się wykazać, że nie można słusznie stanąć tylko na jednym z wymienionych w tytule stanowisk oraz iż zarówno idealizm jak i realizm krytyczny opierają się na trzech błędach, mianowicie na fałszywym postawieniu problemów, na niewystarczającym wyróżnieniu problemów częściowych i na fałszywym założeniu, którego obalenie uniemożliwia pokonanie przeciwieństwa idealizmu i realizmu. To fałszywe założenie polega na przekonaniu, że istnienie realne (Dasein) i bycie takim (Sosein) są nierozdzielnie związane, jeśli chodzi o problem, czy są w stosunku do wiedzy i świadomości immanentne czy też nie. Faktycznie istnienie realne jest transcendentne, bycie takim zaś immanentne. Obok tego błędu wspólnego idealizmowi i realizmowi istnieją błędy właściwe każdemu z tych stanowisk z osobna. Autor stara się wskazać je w niniejszej rozprawie, której pierwsza część zajmuje się wyróżnieniem, uporządkowaniem i rozwiązaniem zagadnień poprzedzających problem istnienia realnego, druga zaś samym problemem realnego istnienia oraz stosunkiem realności do czasu, przestrzeni i przyczynowości.

W. Sesemann: Przyczynki do problemu czystej wiedzy (Zum Problem des reinen Wissens). Str. 325—344. Dokończenie artykułu z zeszytu II. 2. Charakterystyczną ce-

b

chę czystej wiedzy jest jej niezależność od wszelkiego realnego nastawienia. Poznanie przedmiotowe nie jest więc czystą wiedzą, ale na jego transcendowaniu polega czysta wiedza. Dzięki temu transcendowaniu nastawienie przedmiotowe nie pozostaje izolowanym i wchodzi w kontakt z pierwotnym nieprzedmiotowym nastawieniem, któremu zawdzięcza cały materiał empiryczny. Gdy nastawienie przedmiotowe dokonane jest ze świadomością, iż jego zadanie jest tylko techniczne oraz iż polega ono tylko na logicznym określeniu tego, co w nieprzedmiotowym nastawieniu zostało bezpośrednio przeżyte, wówczas mamy do czynienia z objawem czystej wiedzy, niezwiązanej żadnym nastawieniem.

Dr. L. Blaustein (Lwów).

III.

The Journal of Philosophy. XXVI (1929). 14.

A. C. Benjamin: Egzystencja (Existence). Str. 365—372. Są cztery niesprowadzalne do siebie nawzajem istności: forma i treść szczegółowego przedmiotu, forma i treść ogólnego przedmiotu. Zgodnie z nowoczesnym użyciem mówi się o byciu przedmiotów szczegółowych jako o egzystencji, i o byciu przedmiotów ogólnych jako subsystencji. W ten sposób natura egzystencji jest determinowana przez naturę przedmiotów szczegółowych, t. zn. forma egzystencji jest formą przedmiotu szczegółowego, treść egzystencji treścią przedmiotu szczegółowego. Podobnie natura subsystencji jest determinowana przez naturę przedmiotów ogólnych, t. zn. forma subsystencji jest formą przedmiotu ogólnego, treść subsystencji treścią przedmiotu ogólnego. Intuicyja jest definiowana jako poznanie przedmiotów szczegółowych, a myśl (thought) jako poznanie przedmiotów ogólnych.

Ch. A. Baylis: Wewnętrzność i współzależność (Internality and interdependence). Str. 373—379. Zmiana jednej jakiegś cechy jakiegoś przedmiotu wyznacza pewne zmiany pewnych innych (nigdy wszystkich) cech tego samego przedmiotu. To można nazwać zasadą częściowej współzależności rozmaitych cech przedmiotu. Jeżeli właśnie to stwierdza doktryna wewnętrzności stosunków, doktryna ta jest słuszna, i zarówno realisci jak i idealisci mogą się na nią zgodzić. Nie można jednak z zasady częściowej współzależności wyprowadzać konkluzyj idealistycznych i absolutystycznych. Możliwe, że idealizm i absolutyzm dadzą się uzasadnić na jakichś innych podstawach, lecz z zasady częściowej współzależności stanowczo nie wynikają. Jeżeli nawet przyjmiemy, że każdy przedmiot pozostaje w pewnym stosunku do każdego innego

a

przedmiotu, to wynika z tego — na zasadzie częściowej współzależności — tylko tyle, że zmiana jakiejś cechy jakiegoś przedmiotu pociąga za sobą zmiany jakichś cech wszystkich przedmiotów. Sądy są również częściowo współzależne, a to w następującym sensie: pewne orzeczenia o tym samym podmiocie są zależne od jednych orzeczeń a niezależne od drugih. Współzależność sądów jest pochodna, t. zn. sądy są współzależne tylko o tyle, o ile współzależne są przedmioty, oznaczane przez ich podmioty, lub cechy, oznaczane przez ich orzeczenia.

K. Langer: Młynek systematycznego wątpienia (The treadwill of systematic doubt). Str. 379—384. Wątpić o wszystkim nie jest funkcją filozofii; jest nią przyjmować bez dowodów możliwie najmniej i rozumieć możliwie najwięcej. Nie jest rzeczą korzystną zaczynać od wątpienia, albowiem wątpienie jest skomplikowaną postawą psychologiczną i podobnie jak wiara może się przyłączać zarówno do nonsensownych formuł jak też do zdań prawdziwych. Filozofia powinna zaczynać od stwierdzenia czegoś rozumnie prostego i treściwego. Nie każdy i nie jakikolwiek sąd może być punktem wyjścia. Motywem szukania metafizycznych sformułowań nie ma być wyjaśnienie świata, bo to jest bezsensowne, lecz opis określonej części doświadczenia. Jednak filozofa obchodzi nie fakty, lecz znaczenie pojęć, któremi operuje przy wyjaśnianiu faktów.

Drka Wiesława Woyczyńska (Wilno).

IV.

Kant-Studien. XXXVI (1931). 1—4.

E. Cassirer: Kant i zagadnienie metafizyki (Kant und das Problem der Metaphysik). Str. 1—26. Krytyczne omówienie książki Heideggera „Kant und das Problem der Metaphysik“ (Bonn 1929), według której centralnym punktem filozofii kantowskiej nie jest teoria poznania, lecz metafizyczny problemat istoty człowieka.

K. Sternberg: Oświecenie, klasycyzm i romantyzm u Kanta (Aufklärung, Klassizismus und Romantik bei Kant). Str. 27—50. W krytycyzmie Kanta znajdują wyraz najbardziej wartościowe tendencje oświecenia. W jego dialektyce, w nauce o nieskończoności, o intelektualnym oglądzie i wolności odnaleźć można elementy romantyczne. W tem zaś, że umiał w harmonijnej syntezie łączyć tendencje oświecenia i romantyzmu, przejawia się jego klasycyzm.

J. Meyer: Kantowska filozofia zjawisk życiowych (Kants Philosophie der Lebenserscheinungen). Str. 51—83. Autor próbuje tak zinterpretować poglądy Kanta z zakresu filozofii zjawisk życiowych, zawarte w „Kry-

b

tyce władzy sądenia“, by były zrozumiałe i bliskie także współczesnym badaczom.

P. Hofman: Zagadnienie zasady wyłączonego środka (Das Problem des Satzes vom ausgeschlossenen Dritten). Str. 84—125. Nawiązując do Brouwera, który odrzuca zasadę wyłączonego środka jako błędną, próbuje Autor sprecyzować sens tej zasady i zastanawia się nad tem, kiedy ona jest w matematyce stosowalna, a kiedy nie.

H. Scholz: W sprawie cogito ergo sum (Über das cogito ergo sum). Str. 126—147. Autor zadaje sobie pytanie, jakie miejsce w metafizyce Descartes'a zajmuje twierdzenie: „cogito ergo sum“. By na pytanie to otrzymać właściwą odpowiedź, należy twierdzenie powyższe przekształcić na: „dubito ergo sum“. W tej formie stanie się ono jedną z dwóch naczelnych zasad metafizyki Descartes'a: 1) „Dubito“. 2) „Dubito ergo sum“ (w sensie implikacji). Z zasad tych otrzymuje się pierwsze twierdzenie egzystencyjalne: „Sum“.

M. Nünck: W sprawie filozofii L. Klagesa (Zur Philosophie von Ludwig Klages). Str. 148—157. Życzliwe omówienie książki Klagesa p. t. „Der Geist als Widersacher der Seele“ (Lipsk 1929).

E. Ullitz: Johannes Volkelt. Str. 158—160. Wspomnienie pośmiertne.

J. E. Heyde: Johannes Rehmke. Str. 161—162. Wspomnienie pośmiertne.

G. Lasson: Ferdinand Jakob Schmidt. Str. 163—164. Charakterystyka filozofa z okazji 70. rocznicy jego urodzin.

H. Glockner: Po stu latach (Nach hundert Jahren). Str. 227—261. Autor podnosi rozpiętość problematyki w filozofii Hegla. W szczególności wskazuje trzy grupy zagadnień, podstawowych dla heglizmu, które są jednak mało widoczne w systemie heglowskiej filozofii: na zakres problematyki kantowskiej, zakres zagadnień empiryzmu oraz na problematykę iracjonalizmu.

G. Lasson: Hegel i terażniejszość (Hegel und die Gegenwart). Str. 262—276. Autor wierzy, że nauka Hegla przyczyni się do rozwoju filozofii w terażniejszości i przyszłości.

V. M. Kniper: W sprawie studyów nad Heglem (Zum Hegelstudium). Str. 277—300. Należy odróżnić zasadę filozofii heglowskiej, którą jest absolutne myślenie, od systemu filozoficznego Hegla. System można próbować zmienić, zasada jednak musi pozostać niezmienna i w niej powinny mieć punkt wyjścia wszelkie studia nad Heglem.

H. Höhne: Hegel i Anglia (Hegel und England). Str. 301—326. Autor omawia stanowisko Hegla wobec stosunków politycznych i społecznych w Anglii oraz wobec filozofii angielskiej. Stanowisko to jest przeważnie negatywne.

Dr. W. Auerbach (Warszawa).

*

a

V.

Mind N. S. (1928). 148.

C. A. Strong: Ciągłość przestrzeni i czasu (The continuity of space and time). Str. 393—413. Jako punkt wyjścia obiera Autor twierdzenie, — które usiłuje też uzasadnić —, że rzeczywistość przysługuje chwilom i punktom. Na kompletną analizę ciągłości czasowej składają się ponadto twierdzenia następujące: 1) Chwile obecne są wyraźnie odróżnione od innych. 2) Musi istnieć taka chwila przyszła, która jest najbliższej chwili obecnej. 3) Chwile, które bezpośrednio po sobie nie następują, są rozdzielone (disjoined). — Odpowiednie twierdzenia dają się zbudować i dla przetrzenia.

J. Wisdom: McTaggart odpowiedniość określająca substancji: odparcie (McTaggart's determining correspondence of substance: refutation). Str. 414—438. Sformułowanie oraz krytyka wskazanej w tytule tezy McTaggarta, wyłożonej przezeń w dziele The nature of existence.

F. M. Blake: McTaggart krytyka zdań (On McTaggart's criticism of propositions). Str. 439—453. McTaggart w dziele swem o istocie istnienia (The nature of existence) formułuje tezę, że zdania, choć są rzeczywiste (real), nie są jednakowoż istniejące (existent). Z twierdzenia tego atoli — przy kilku możliwych jego interpretacjach — bądź daje się wysnuć twierdzenie z niem sprzeczne, bądź też jest ono niezgodne z innymi twierdzeniami Autora na temat zdań lub istnienia.

R. Robinson: Pogląd Cooka Wilsona na pochodzenie „sądu“ (Cook Wilsons view of the origin of „judgment“). Str. 454—470. Choć sam Cook Wilson explicite nie roztrząsa kwestyi pochodzenia „sądu“, można jednak, pozostając na gruncie jego teorii, w ten sposób kwestyę tę rozwiązać: do pojęcia sądu dochodzi się tą drogą, że się przyjmuje, nieuzasadnienie, istnienie odpowiednika myślowego „stwierdzenia“ (statement). Ewentualne zarzuty, któreby można wytoczyć przeciwko interpretacji Cooka Wilsona, zbija Autor pod koniec artykułu.

S. Körner (Lwów).

VI.

Revue d'Histoire de la Philosophie. IV (1930). 3.

R. Hubert: Próba historycznej definicyi filozofii (Essai d'une définition historique de la philosophie). Str. 201—226. Wedle definicyi, którą można utworzyć na podstawie rozważań nad historią filozofii, przeznaczeniem filozofii była od początku refleksya wyższego rzędu, pierwotnie nad systemami zbudowanymi na wierzeniach zbiorowych, później nad systemami bardziej subtelными

b

a więc nad stopniowo organizującymi się naukami, uporządkowanymi regulami moralności, dogmatami, ustanowionymi przez religie, wogóle nad wszystkimi różnorodnymi wytworami umysłu i objawami ducha. Refleksya ta ma na celu dotrzeć do ich zasady podstawowej i wykazać, jaki stosunek zachodzi między niemi nawzajem oraz między niemi a tą zasadą. Wyrazu „refleksya“ nie należy rozumieć w znaczeniu czysto logicznem, oznacza on tu pewną postawę filozoficzną.

A. Levi: Teorie metafizyczne, logiczne i epistemologiczne Antystenesa (Le teorie metafisiche, logiche e gnoseologiche di Antistene). Str. 227—249. Nawiązując do Schleiermachera, wielu badaczy jak Dümler, Joël i H. Gomperz wyolbrzymiło znaczenie filozofii Antystenesa doszukując się licznych dotyczących jej aluzyj w dialogach platońskich; inni znowu, jak E. Schwarz i Wilamowitz-Moellendorff odmawiali jej nadal niemal wszelkiego znaczenia. Nie podzielał żadnego z tych stanowisk, stara się Autor ustalić, jakie poglądy można przypisać na podstawie tekstów z pewnem prawdopodobieństwem Antystenesowi. Zalicza do nich tezę metafizyczną, że świat składa się z istot bezwzględnie prostych, wynikającą z niej (i z przesłanki, że jedność nie może być wielością) tezę logiczną, że prawdziwe mogą być tylko sądy identyczne (np. „człowiek jest człowiekiem“, „dobry jest dobry“, ale nie „człowiek jest dobry“), tezę epistemologiczną, że te proste istoty są poznawalne na drodze intuicyi poza-zmysłowej. Nie godzi się na to, jakoby Antystenesa można uważać za sensualistę albo za nominalistę. Omawia wreszcie stanowisko jego względem nauki sokratycznej o definicyi, pewne aluzje do filozofii Antystenesa, zawarte w Teajtecii i Krytiaszu, i podnosi, że zachował on sokratyczny prymat etyki przed teoretycznym poznawaniem.

H. Marguerite: Układ księgi A „Etyki nikomachejskiej“ (La composition du livre A de l'„Éthique à Nicomaque“). Str. 250—273. Ścisła analiza pierwszej księgi „Etyki nikomachejskiej“ wykazuje, że tekst jej, istniejący w manuskryptach i w wydaniach, jest niekompletny. Brak mianowicie ważnego dla dobrego zinterpretowania całości księgi A rozdziału, traktującego o θεωρητικός βίος, który niesłusznie został wcielony do księgi K.

R. Lenoir: Gwiazdy i liczby u Augusta Comte'a (Les astres et les nombres chez Auguste Comte). Str. 274—302. Comte uznaje wpływ gwiazd i liczb na społeczeństwa ludzkie. Usiłuje jednak ograniczyć teorie i działania praktyczne, które w związku z tem powstały w ciągu ewolucyi ludzkości, odrzucając to, co zdaniem jego niezgodne z nauką. W „Systemie polityki pozytywnej“

a

opisuje, jak powstała liczba w społeczeństwach pierwotnych, przedstawia właściwości filozoficzne liczb i wskazuje zastosowanie ich w społeczeństwie.

Marya Jędrzejewska (Lwów).

VII.

Revue de Métaphysique et de Morale. XXXVIII (1931). 1—2.

B. Croce: Antyhistorycyzm (Antihistoricisme). Str. 1—12. Antyhistorycyzm czyli negatywna postawa w stosunku do dziejów minionych i wytworzonych przez nie wartości przejawia się dziś bądź pod postacią anarchicznej żądzy swobody (futyryzm), bądź pod postacią ślepego podporządkowania się jakiemś z góry określönemu autorytetowi. W tej negacji przeszłości nie można się jednak dopatrzeć załączków żadnych nowych wartości kulturalnych, przeto obowiązkiem uczonego-mysliciela jest przeciwstawić się temu prądowi w imię obrony cywilizacji i kultury.

E. Cartan: Absolutny paralelizm i jednolita teoria pola (Le parallélisme absolu et la théorie unitaire du champ). Str. 13—28. Z chwilą, gdy teorii względności udało się sprowadzić teorię czystego pola grawitacyjnego do geometrii pewnego kontinuum czterowymiarowego, powstał problem, by to samo uczynić dla wszelkiego pola grawitacyjnego, pola elektromagnetycznego, elektryczności i materji. Einstein pracuje obecnie nad rozwiązaniem tego problemu i szuka go w pojęciu przestrzeni o absolutnem paralelizmie (przestrzeń taka m. i. nie posiada krzywizny, lecz jest wyposażona w torsję). Przestrzeń tę charakteryzuje bliżej przy pomocy pewnego układu 22 równań różniczkowych.

L. Brunschvicg: O prawdziwym i fałszywym nawróceniu (De la vraie et de la fausse conversion). C. d. Str. 29—60. W dziejach myśli filozoficznej takie hasła jak „doświadczenie“, „racjonalizm“ resp. „rozum“ używane były znacznie wcześniej, niż zyskały swe obecne znaczenie. Tak np. sens wyrazu „doświadczenie“ u Rogera Bacona wcale nie dorównuje temu, co się dzisiaj przez ten wyraz rozumie, a racjonalizm dedukcyjny i przedmiotów ogólnych św. Tomasza z Akwinu pozostaje daleko w tyle w stosunku do racjonalizmu współczesnego, usiłującego zapomocą sieci równań matematycznych zdać sprawę z procesów wszechświata.

J. Laporte: Wolna wola a uwaga według św. Tomasza (Le libre arbitre et l'attention selon Saint Thomas). Str. 61—73. Wola jest według św. Tomasza władzą rozumną i jako taka wypływa z poznania rozumowego jako swej bezpośredniej przyczyny. Człowiek jest

b

panem aktów swej woli, ponieważ jest panem swego sądu. C. d. n.

R. Le Senne: O dwóch potocznych zarzutach przeciw idealizmowi absolutnemu (Sur deux objections usuelles contre l'idéalisme absolu). Str. 75—106. Zwykle zarzuca się idealizmowi, 1° że prowadzi do solipsyzmu, 2° że nie można go pogodzić z przeszkoami, jakie indywiduum napotyka ze strony doświadczenia. Autor zwalcza te zarzuty i wyraża nadzieję, że przez wzajemne zbliżenie osób i usuwanie przeszkód stawianych przez doświadczenie absolutny idealizm dozna z czasem konkretnej weryfikacji.

E. Duprat: Wzajemny stosunek poznania i działania, według Johna Deweya (Les rapports de la connaissance et de l'action, d'après John Dewey). C. d. Str. 107—123. Filozofia współczesna znalazła się w impasie, którego przyczyną stał się rozdział, przeprowadzany przez nią między poznaniem a działaniem. Nowa filozofia winna podkreślać ich ścisły związek, idąc w tem zresztą za naukami szczegółowemi (nową fizyką). Poza tem winna zerwać z radykalnem przeciwstawianiem ideału rzeczywistości i związać je w całość żywą i konkretną.

M. Winter: Wstęp do studjum mechaniki undulacyjnej, przez L. de Broglie (Introduction à l'étude de la mécanique ondulatoire, par L. de Broglie). Str. 125—131. Artykuł zawiera sprawozdanie z książki de Broglie'go pod tymże tytułem.

E. Bréhier: Czy filozofia chrześcijańska istnieje (Ya-t-il une philosophie chrétienne). Str. 133—162. Chrystyanizm starał się sobie przyswoić pierwotnie filozofję Platona (św. Augustyn), potem Arystotelesa (św. Tomasz z Akwinu), w XVII. w. szedł w parze z racjonalizmem Descartes'a, później próbował przybrać charakter niezbędnej więzi społecznej (de Maistre, de Bonald, Lamennais) resp. rzucić światło na całokształt dziejów świata (Hegel). Filozofii specyficznie chrześcijańskiej nigdy jednak nie wytworzył.

C. Ladd-Franklin: Nieistnienie istnienia: czysty idealista i realista hipotetyczny (La non-existence de l'existence: l'idéaliste pur et le réaliste hypothétique). Str. 163—185. Niema sensu twierdzić, że przedmioty istnieją; sens mają tylko zdania głoszące, że coś występuje w takiej lub owej sferze doznań świadomości. Poza temi doznaniemiami niema niczego: byt przedmiotów doznawanych jest jedynie wygodną hipotezą. To właśnie stanowisko określa Autorka jako czysty idealizm i realizm hipotetyczny zarazem.

L. Brunschvicg: O prawdziwym i fałszywym nawróceniu (De la vraie et de la fausse conversion). C. d. Str. 187—235. W połowie w. XVII. myśl filozoficzna, która — oparłszy się o właściwą, przystosowaną do postępu

a

nauk, psychologię umysłu — weszła na trafną drogę u Descartes'a, doznała cofnięcia, a wyrazem tego jest Logika z Port Royal Arnauld'a, korzystająca z psychologii umysłu, przekazanej przez starożytność a materyalizującej umysł przez paralelizowanie jego czynności z dziedziną mowy. Zgubny wpływ tego faktu odbił się nawet na Leibnizu i Kancie oraz ich kontynuatorach.

L. Robinson: Pierwsze kroki filozoficzne Descartes'a (Les débuts philosophiques de Descartes). Str. 237—257. Od nocy trzech snów (10. XI. 1619) Descartes czuje się powołanym do przebudowania całej wiedzy i stworzenia prawdziwej filozofii. Niezdecydowany co do metody, szuka jej początkowo w poetyckiej wyobraźni, lecz wkrótce (11. XI. 1620) decyduje się na metodę matematyczną pojęć jasnych i wyraźnych, by po ośmiu latach ćwiczenia się w tej metodzie przystąpić wreszcie w Holandyi do stworzenia swej metafizyki i wyłożenia swych poglądów.

E. von Aster: Główne zarysy współczesnej filozofii niemieckiej (Les aspects principaux de la philosophie allemande contemporaine). Str. 259—275. Znużeni problemami neokantyzmu, nie wykraczającymi poza zakres teorii poznawania przedmiotów, filozofowie niemieccy skupili się obecnie głównie dookoła fenomenologii, która chce sama poznać przedmioty i to na specjalnej drodze, a mianowicie na drodze intuicji ich istoty (Wesensschau). Kierunek filozoficzny, reprezentowany przez t. zw. Koło Wiedeńskie, liczy wśród myślicieli niemieckich również sporo zwolenników.

Drka M. Kokoszyńska (Katowice).

VIII.

Revue Philosophique de la France et de l'Étranger. LVI (1931). 1—2.

Fr. Paulhan: Sens śmiechu (Le sens du rire). Str. 5—47. Wszelkie formy śmiechu i uśmiechu można wywieść z uśmiechu naturalnego, będącego wyrazem poczucia zdrowia i mocy życiowej.

Fr. Simiand: O eksperymentowaniu w ekonomii pozytywnej (De l'expérimentation en science économique positive). Str. 48—79. Ekonomia, uprawiana jako nauka pozytywna, może i powinna w dociekaniach swych posługiwać się eksperymentowaniem, przyczem przez eksperymentowanie rozumieć należy operacje, pozwalające badaczowi ustalić pewien związek między faktami, których dane operacje dotyczą.

L. Basso: Działanie naukowe (L'action scientifique). Str. 80—110. Popęd do konstruowania, odgrywający tak doniosłą rolę w dziedzinie techniki przemysłowej, jest

b

również pierwotnem źródłem naukowej pracy badawczej.

R. Le Savoureux: Badania, dotyczące istoty aktu i jego stosunku do wyrażania (Recherches sur la nature de l'acte et sur sa relation à l'expression). Str. 111—133. Dołączenie fragmentu z rękopisów po zmarłym autorze.

Drka I. Dąbska (Lwów).

IX.

Scientia. XXIV (1930). 7—12.

A. Sommerfeld: O naoczności we fizyce współczesnej (Ueber Anschaulichkeit in der modernen Physik). Str. 81—86. Teoria kwantów jest jeszcze mniej naoczna niż teoria względności. Nie można w niej bowiem np. przewidzieć z całą dokładnością, ani czy elektron przeskoczy z jednej drogi atomowej na inną, ani kiedy to zrobi, ani nie można nawet podać kształtu drogi podczas przeskakiwania. Dokładne obliczanie zastępuje rachunek prawdopodobieństwa, który dla wielkich liczb daje wartości wystarczająco dokładne i pewne.

F. Cajori: Ujednostajnienie znakowania matematycznego (Unification of mathematical notations). Str. 145—147. Dla przedkiego rozpowszechnienia się nowych odkryć w dziedzinie matematyki potrzebna jest jednolita metoda znakowania. Metodę tę należałoby ustalić na zjazdach lokalnych i międzynarodowych, a większość matematyków stosowałaby się do powziętych tam uchwał dla wspólnego dobra wszystkich.

P. Mouy: Wpływ Descartes'a na rozwój fizyki. (L'influence de Descartes sur le développement de la physique). Str. 227—236. Wprawdzie kilka zasadniczych praw, sformułowanych przez Descartes'a, nie mogło się ostać wobec późniejszych odkryć fizycznych, ale przetrwał jego duch pozytywistyczny, przejawiający się również w dziełach jego następców. A przytem teoria wirów kartezjańskich ma swój odpowiednik w dzisiejszych liniach geodezyjnych, magnetycznych i elektrycznych.

F. Enriques: Zasada dostatecznej racji we filozofii greckiej (Il principio di ragione sufficiente nel pensiero greco). Str. 235—290. Zasada dostatecznej racji kierował się Archimedes, przyjmując, iż waga, obciążona z obu stron równymi ciężarami, pozostać musi w stanie równowagi; kierowali się nią także Anaksymander, Parmenides, Demokryt i Platon w rozmaitych swych dowodach.

E. Gagnebin: Rozumowanie finalistyczne w biologii (Le raisonnement finaliste en biologie). Str. 301—318. Stosujemy przy czynny celowe do wyjaśniania zjawisk biologicznych nie dlatego, iż są one zbyt zło-

a

żone, lub dlatego, iż podłożem ich jest swoista materya organiczna; stosujemy je dlatego, iż sami jesteśmy istotami żyjącymi i inne istoty żyjące skłonni jesteśmy pojmować na wzór siebie samych i stosownie do tego oceniać ich funkcyę. Jednak o celu można mówić tylko tam, gdzie istnieje świadomość przyszłości, której niepodobna w wielu wypadkach przyjmować u zwierząt. Dlatego przy wszelkiem rozumowaniu finalistycznym należy być bardzo ostrożnym i nie wolno go wprowadzać tylko dlatego, że przyczyny sprawcze są nieokreślone lub zupełnie nieznanne.

R. Briffault: Co to jest instynkt? (What is instinct?). Str. 383—391. Instynkt nie wyznacza u człowieka dokładnie jego zachowania się; jest on tylko dyspozycją do uczuć i pragnień nieumotywowanych, zależną od całości organizmu a nietylko od jego ustroju nerwowego. Instynkty mogą się przystosowywać do najrozmaitszych warunków a zaspokojenie jednych może prowadzić do zaspokojenia innych.

Dr. T. Witwicki (Lwów).

ZAPISKI BIBLIOGRAFICZNE.

a) Prace polskie.

Filozofia wogóle.

Dźyberti L. Człowiek i życie. Szkice filozoficzne. Pruszków, nakł. autora, 1933, str. 27.

Fragmety filozoficzne. Księga pamiątkowa ku uczczeniu piętnastolecia pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim Profesora Tadeusza Kotarbińskiego. Warszawa, nakładem uczniów, 1934, str. 214 i 1 portret.

Wydania dzieł.

Hoene-Wroński J. zob. Przekłady na język polski.

Rousseau J. J. zob. Przekłady na język polski.

Korespondencya Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa. Do druku przygotował L. Kamyrkowski. Tom I. 1780—1787. Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1932, str. XLIV i 532.

Historya filozofii.

Schayer St. Budda i Buddyzm. Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933 T. I., str. 825—835.

Schayer St. Z badań nad logiką indyjską. I. i II. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVII (1932). 6. str. 32—33; XXXVIII (1933). 2. str. 19—22.

b

Zabrocki L. Szkic myślowy starszych Upaniszad. — *Annales Missiologicae*, Poznań, V (1932/33).

Zieliński T. Kultura moralna starożytnej Grecyi. Warszawa, Koło Historyczne Studentów Uniwersytetu Warszawskiego, 1932, str. 24. Zł. 0-50.

Czeżowski T. Jak powstało zagadnienie przyczynowości. Zarys jego rozwoju w filozofii starożytnej. Wilno, Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne, 1933, str. 67.

Woroniecki J. Ks. „Disputatio de quolibet“, ciekawy akt szkolny z czasów św. Tomasza z Akwinu. — *Ateneum Kapłańskie*, Włocławek, XXXI (1933). 3. str. 209—215.

Michalski K. Ks. Dwa paryskie akty potępienia tez filozoficzno-teologicznych. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 8. str. 8.

Kieszkowski B. Platonizm we Włoszech w czasach renesansu. — Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział II. Rok XXVI (1933). 1—2. (Także w odbitce).

Jasinowski B. Wschodnie chrześcijaństwo a Rosya. Na tle rozbioru pierwiastków cywilizacyjnych wschodu i zachodu. Wilno, Instytut naukowo-badawczy Europy wschodniej, 1933, str. VI. 173.

Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce. Tom V. Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1933, str. 198. Zł. 7.

Suchodolski B. Idealy kultury a prądy społeczne. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX. i XX. wieku. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933.

Chwistek L. Zagadnienia kultury duchowej w Polsce. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1933, str. 206.

Monografie o filozofach.

Tatarkiewicz Wł. Trzy etyki Arystotelesa. — *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 13—25. (Także w odbitce).

Kotarbiński T. Bacon o przyszłości nauki. — *Nauka Polska*, Warszawa, XVII (1933). str. 1—16.

Halecki O. Zarys etyki Henryka Bergsona. — *Kuryer Warszawski*, nr. 168 z 19. czerwca 1932.

Wykłady wielkiego myśliciela (Bergson). — *Bunt młodych*, Warszawa, IV (1933). 38. str. 4—5.

Suchodolski B. Okres bezwzględny indywidualizmu w rozwoju myśli Stanisława Brzozowskiego. — Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział I. Rok XXV (1932). 1—6. Warszawa, 1933.

a

Suchodolski B. Stanisław Brzozowski. Rozwój ideologii. Warszawa, Sgł. Nasza Księgarnia, 1933, str. 287.

Bastgen Z. Brzozowski a Newman. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933) 1. str. 16—19.

Klepacz M. Ks. Idea Boga w historyzofii Augusta Cieszkowskiego na tle ówczesnych prądów umysłowych. Kielce, Księgarnia św. Wojciecha, 1933, str. 429. Zł. 15.

Lukrec H. J. Wł. Dawid. Szkic biograficzny. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 31. Zł. 1.

Lukrec H. Mistycyzm wielkiego racjonalisty (J. Wł. Dawid). — Wiadomości Literackie, Warszawa, X (1933). 1. str. 3.

Birkenmajer A. Odkrycie fragmentów nieznanych pism przyrodniczo-filozoficznych Dawida z Dinant. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 4. str. 8—10.

Freud zob. Przekłady na język polski pod Zweig.

Rutkiewicz B. Agostino Gemelli i filozofia scholastyczna. — Przegląd Filozoficzny, Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 143—155.

Jachimowski T. Ks. Dokumenty do sprawy pozbawienia katedry filozofii Józefa Gołuchowskiego w Uniwersytecie Wileńskim. — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, Kraków, V (1933). str. 1—72.

Bar A. Zwolennicy i przeciwnicy filozofii Hegla w polskim czasopiśmiennictwie (1830—1850). — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce, Kraków, V. (1933). str. 73—198.

Lutosławski W. Jeden łatwy żywot. [Lutosławski W.] Warszawa, Hoesick, 1933, str. VIII. 351. Zł. 8-50.

Boy-Żeleński. Uroczy znachor. [W. Lutosławski]. — Wiadomości Literackie, Warszawa, X (1933). 34. str. 1.

Sieradzki M. W obronie Wincentego Lutosławskiego. — Wiadomości Literackie, Warszawa, X (1933). 48.

Newman zob. Brzozowski.

Kieszkowski B. Georgios Gemistos Pleton. — Przegląd Filozoficzny, Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 26—50.

Schlager B. Tryptyk spinozowski. W 300. rocznicę urodzin. — Ilustrowany Almanach żydowski. Warszawa, N. Życie, 1933.

Stawiński K. Jędrzej Śniadecki. Wilno, Druk. Lux, 1933, str. 18.

Harassek St. Prolegomena do filozofii narodowej Trento wskiego. — Kwartalnik Filozoficzny, Kraków, XI (1933). 3. str. 282—293; 4. str. 301—331. (Także w odbitce).

b

Metafizyka.

Witkiewicz S. I. Pojęcie istnienia i wynikające z niego pojęcia i twierdzenia. — Przegląd Filozoficzny, Warszawa, XXXVI (1933). 3. str. 237—258.

Metallman J. Zagadnienie przypadku. — Przegląd Współczesny, Kraków, XLIV (1933).

Ajdukiewicz K. Celowość. — Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933. T. I. str. 867—875.

Teoria poznania.

Gościcki T. Zagadnienie bezpośredniego poznania świata zewnętrznego. — Przegląd Filozoficzny, Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 51—76.

Ajdukiewicz K. Analiza i synteza. — Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 204—213

Ajdukiewicz K. Doświadczenie. — Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 1226—1233.

Logika.

Gawecki B. Indukcja i dedukcja w badaniu zjawisk przyrody. — Mathesis Polska, VIII (1933). 1—2. (Także w odbitce).

Semelka T. O języku i terminach ze stanowiska logiki empirycznej. Kraków, Sgł. Gebethner i Wolff, 1933, str. 27.

Dąbska I. Zdania warunkowe z uwzględnieniem ich historycznego rozwoju w języku polskim. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 6. str. 6—7.

Dąbska I. O prawach w nauce. Lwów, Gubrynowicz i Syn, 1933, str. 65. Zł. 2.

Metallman J. Problemat struktury i jego dominujące stanowisko w nauce współczesnej. — Kwartalnik Filozoficzny, Kraków, XI (1933). 4. str. 332—353.

Sztejnberg D. Zagadnienie indeterminizmu na terenie nauk humanistycznych. — Przegląd Filozoficzny, Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 77—106. (Także w odbitce).

Psychologia.

Konorski J. i Miller St. Fizjologia czy psychologia? — Wiadomości Literackie, Warszawa, X (1933). 54, str. 7.

Mirski J. Psychologia a pedagogika. — Przegląd Wydawnictw S. A. Książnica-Atlas, Lwów, XIV (1933). 2. str. 17—21.

Mojżyszek S. Znaczenie psychologii w prawie karnem. — Wojskowy Przegląd Prawniczy, Warszawa, 1933, nr. 1.

Błachowski St. Sprawozdanie z X-go Międzynarodowego Zjazdu psychologicznego w Kopenhadze. — Kwartalnik Psychologiczny, Poznań, IV (1933). str. 264—273.

a

Witwicki Wł. Psychologia do użytku słuchaczy wyższych zakładów naukowych. Tom drugi. Wydanie drugie, przejrzone i uzupełnione. Lwów, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1933, str. 472.

Dworak K. Zarys psychologii empirycznej. Podręcznik szkolny. Kielce. nakł. autora, 1933, str. VII. 223. Zł. 6.

Kreutz M. Podstawy psychologii. Skrypt autoryzowany, według wykładów z roku akademickiego 1932/33 opracowali Dr. Adam Bardecki i Andrzej W. Lewicki. Lwów, Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Jana Kazimierza, 1933, str. 37 i 38.

Wiegner A. O istocie zjawisk psychicznych. Poznań, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1933, str. 57.

Kreutz M. Nowe kierunki psychologii. — Encyklopedia Wychowania. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933. T. I. str. 185—230. (Także w odbitce).

Dembowski J. Behawioryzm. Świat i Życie. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 614—622.

Odrzywolski M. Główne założenia bihawioryzmu. — *Ruch Pedagogiczny*, Kraków, XX (1933). 4. str. 145—153; 5. str. 194—201 i 6. str. 241—247.

Maziarski St. Mózg i dusza. — *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego* za lata akademickie 1930/1, 1931/2 i 1932/3, Kraków, 1933, str. 188—212. Także *Polska Gazeta Lekarska*, Lwów XIII. (1934). 2. str. 22—24; 3. str. 41—43.

Bychowski G. Psyche i soma. *Warszawskie Czasopismo Lekarskie*, 1933, nr. 35—36.

Czucia.

Słonimski P. Ból. — *Świat i Życie*, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 786—792.

Mazurkiewicz J. Psychofizjologia bólu fizycznego. — *Medycyna*, 1934, nr. 5.

Uczucia.

Jankowska H. Z zagadnień biologii wzruszeń. — *Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego*, Wilno, IX (1933). 1—2, str. 97—180. (Także w odbitce).

Witwicki Wł. Arogancja. — *Świat i Życie*, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 331—336.

Ruchy, czyny.

Rajca St. O odruchu przymusowego chwytania. — *Polska Gazeta Lekarska*, Lwów, XII (1933). 18. 19.

b

Konorski J. i Miller St. Podstawy fizjologicznej teorii ruchów nabytych. Ruchowe odruchy warunkowe. Warszawa, Sgł. Książnica-Atlas, 1933, str. 167. Zł. 8-50.

Kotarbiński T. Czyn. — *Świat i Życie*, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 1137—1144.

Pamięć, myślenie.

Czeżowski T. Spostrzeżenia i przypomnienia. — *Kwartalnik Psychologiczny*, Poznań, IV (1933). str. 237—244. (Także w odbitce).

Auerbach W. O przypomnieniach. — *Przegląd Filozoficzny*. Warszawa, XXXVI (1933). 1. 2. str. 107—147. (Także w odbitce).

Frühling B. Kilka uwag do problemu fałszywych zeznań. — *Przegląd Prawa i Administracji im. Ernesta Tilla*, Lwów, LVIII (1933). 2. str. 57—79.

Wiśniacka R. Zeznania świadków w procesach sądowych. — *Wiadomości Literackie*, Warszawa, X (1933). 25. str. 5.

Wiśniacka R. Zeznania świadków w procesie Gorgonowej w świetle badań naukowych. — *Wiadomości Literackie*, Warszawa, X (1933). 20. str. 5.

Psychologia religii.

Dawid J. Wł. Psychologia religii. Z portretem autora i życiorysem skreślonym przez H. Lukreca. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 150.

Osobliwe stany świadomości.

Borowiecki S. Sen a całokształt życia psychicznego. — *Rocznik Psychiatryczny*, XXI (1933). (Także w odbitce).

Poźniakówna J. Środki nasenne i teorie snu. — *Nowiny Lekarskie*, 1933, nr. 14.

Sokołowski T. Oddziaływanie sugestywne zapomocą podniet bezwiednych. — *Nowiny Psychiatryczne*, Dziekanka, 1933, nr. 1—2.

Psychoanaliza. Psychologia indywidualna Adlera.

Pastuszka J. Ks. Psychoanaliza. — *Ateneum Kapłańskie*, Włocławek, XXXI (1933). 2. str. 103—121.

Bilikiewicz T. Psychoanaliza życia płciowego kobiety. — *Polska Gazeta Lekarska*, Lwów, XII (1933). 25. str. 477—479; 26. str. 497—499.

Manthey Fr. O psychologii indywidualnej. Pelplin, 1933, str. 22. (Odb. z *Miesięcznika Diecezji chełmińskiej*, 1933).

Psychopatologia.

Higier H. Psychiczne stany afektywne oraz ich leczenie antytoksyczne w poezji, filozofii i medycynie Grecji starożytnej. — *Rocznik Psychiatryczny*, XXI (1933).

a

Konorski J. i Miller St. O fizyologicznem traktowaniu postępowania. — Nowiny Psychiatryczne, Dziekanka, IX (1932). 3—4. str. 255—257.

Wize K. Wpływ pobudek artystycznych u psychicznie chorych. — Nowiny Psychiatryczne, Dziekanka, 1933. 3—4.

Psychologia jednostek i typów, psychologia społeczna.

Baley St. Charakter. — Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, T. I. str. 907—916.

Baley St. Charakter normalny. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Czarnecka St. Charakter. — Przyjaciel Szkoły, Poznań, XII (1933). 9. str. 245—250.

Zieliński M. Konstytucja i charakter. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Dreszer R. O dziedzicznych źródłach charakteru. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Batawia S. Charakter przestępczy. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Borowiecki S. Patologia charakteru. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Borowiecki S. Zagadnienie patologii charakteru. — Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za I. kwartał 1933, str. 9—10.

Sterling W. Patologia charakteru w świetle nauki o wydzieleniu wewnętrznym. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Łuniewski W. Patologia charakteru w oświeceniu sądowo-cywilnym. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Nelken J. Patologia charakteru w oświeceniu sądowo-karnym. — Rocznik Psychiatryczny, 1933, nr. 1.

Waszek A. Zagadnienie typów indywidualności. — Miesięcznik Pedagogiczny, Cieszyn, XLII (1933). 5. str. 68—71.

Czarnecka St. Indywidualność. — Przyjaciel Szkoły, Poznań, XII (1933). 6. str. 155—159.

Lutosławski W. Cechy osobowości. — Oświata Polska, Warszawa, X (1933). 4. str. 1—11.

Czarnecka St. Osobowość. — Przyjaciel Szkoły, Poznań, XII (1933). 11. str. 344—347.

Testy.

Kreutz M. Zmienność rezultatów testów. Cz. 2. Przyczyny zmienności rezultatów i konieczna modyfikacja metody testów. Lwów, Polskie Towarzystwo Filozoficzne, Sgł. w Księgarniach S. A. Książnica-Atlas, 1933, str. 207. Zł. 4.

Lendzionówna J. O stałości wyników pewnych testów. — Psychotechnika, VII (1933). 3. str. 192—196.

Dybowski M. Testy do badania typów woli. Test I. Drabinka. — Psychotechnika, VII (1933) 1. 2. str. 31—44; str. 83—97.

b

Weintalówna H. Tablica ilorazów inteligencji dla posługujących się testami Bineta-Termana. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, str. 1. Zł. 1:50.

Grzywak-Kaczyńska M. Testy i normy. Dla użytku szkół powszechnych. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 107 i 7 testów. Zł. 3:60.

Test czytania dla I—VII. klasy szkół powszechnych. Pracownia Psychologiczna przy szkole im. J. Joteyko w Warszawie. Warszawa, Nasza Drukarnia, 1933, str. 8.

Test rachunków dla V—VII. klasy szkół powszechnych. Pracownia Psychologiczna przy szkole im. J. Joteyko w Warszawie. Warszawa, Nasza Drukarnia, 1933, str. 4.

Rozwój psychiczny człowieka.

Arkusze obserwacyjny. Pytania orientacyjne, ułożyła Komisja na podstawie referatów pp. A. Jocha, Reicha, A. Stoffla, A. Kruczkowskiego, K. Wiszniewskiego i A. Heilperna. Tarnopol, Druk. W. Krell, 1933, str. 14.

Studencki St. M. Jak obserwować dzieci? Metodyka i program obserwacji systematycznych oraz wskazówki dla nauczycieli, rodziców i wychowawców. Wyd. 2. uzupełnione. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 103. Zł. 3:50.

Popowska M. Jak myślą nasze dzieci? — Młoda Matka, VII (1933). 20.

Lissa Z. Twórczość muzyczna dziecka w świetle psychologii i pedagogii. Warszawa, 1933, str. 31. (Odb. z czasopisma „Muzyka w szkole“).

Szuman St. Rozwój psychiczny dzieci i młodzieży. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, T. I. str. 231—274.

Dryjski A. Zagadnienia seksualizmu dziecka i młodzieży szkolnej. Biologia. Psychologia. Pedagogika. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1934, str. 456.

Kuchta J. Pamiętnik współczesnego dziewczęcia (uczennicy IV. i V. klasy gimn.). przyczynek do psychologii przedpokwitania i pierwszych lat pokwitania. — Muzeum, Lwów, XLVIII (1933). 3. str. 9—152.

Kreutz M. Rozwój psychiczny młodzieży. Wyd. 2. niezmiennione. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, str. 75. Zł. 3:40.

Szuman St., Pieter J., Weryński St. Ks. Psychologia światopoglądu młodzieży. Idealizm, filozofia, religia. Oprac. na podstawie dzienników młodzieży. Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, Sgł. w Księgarniach S. A. Książnica-Atlas we Lwowie i w Warszawie, 1933, str. VIII. 474.

Pieter J. Filozoficzne zainteresowanie młodzieży. — Ruch Pedagogiczny, Kraków, XX (1933). 5. str. 201—206; 6. str. 248—261.

a

Pieter J. Psychologia filozoficznego światopoglądu młodzieży. Kraków, 1933.

Szuman St. Światopoglądowe cierpienia młodzieży. Kultura i Wychowanie, Warszawa, I (1933). 1. str. 30—46.

Felhorska F. i Studencki St. M. Plany i marzenia młodzieży o przyszłości. Studium psychologiczne na podstawie ankiety Józefy Joteyko w sprawie wyboru zawodu. Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne. Sgł. w Księgarniach S. A. Książnica-Atlas we Lwowie i w Warszawie, 1933, str. VIII. 272.

Gutman L. Kłamstwo młodzieży szkolnej. — Przegląd Społeczny, Lwów (1933). 3. str. 57—67. (Także w odbitce).

Bykowski L. Figle i psoty młodzieży szkolnej. — Kwartalnik Psychologiczny, Poznań, IV (1933). str. 40—191. (Także w odbitce).

Baley St. Charakterologia i typologia dzieci i młodzieży. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, T. I, str. 275—304.

Śniehota F. Dziecko uparte w świetle psychologii rozwojowej i indywidualnej. — Szkoła Śląska, Katowice, XII (1933). 10.

Śniehota F. Dziecko lekkie w świetle psychologii rozwojowej i indywidualnej. — Szkoła Śląska, Katowice, XII (1933). 2. 3.

Kuchta J. Psychologia dziecka wiejskiego a praca szkolna. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1933, str. 104.

Kuchta J. Rozwój psychiczny dziecka wiejskiego. Lwów-Warszawa, Sgł. Książnica-Atlas, 1933, str. 44.

Kuchta J. Psychika dziecka wiejskiego. — Przyjaciel Szkoły, Poznań, XII (1933). 12. str. 365—370.

Frostig J. Psychopatologia dzieci i młodzieży. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933. T. I, str. 399—434.

Biegeleisen B. i Karmel-Wiślicka Z. Badania psychologiczne młodzieży upośledzonej umysłowo. — Szkoła Specjalna, Warszawa, IX (1933) 2. str. 65—90; 3. str. 129—156. (Także w odbitce).

Baley St. Zadania psychologii pedagogicznej. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933. T. I. str. 305—311.

Szuman St. Metody psychologii pedagogicznej. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, T. I. str. 312—348.

Błachowski St. Wyniki psychologii pedagogicznej. — Encyklopedia Wychowania, Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933. T. I. str. 349—398. (Także w odbitce).

b

Librachowa M. Psychologia pedagogiczna (w ćwiczeniach). Warszawa, Gebethner i Wolff, 1933, str. 263.

Chodak E. Psychologia a nauka o wychowaniu. Częstochowa, Gmachowski i Ska, 1933, str. 314. Zl. 8.

Śniehota F. Eidetyzm. Nowe teorie psychologiczne a pedagogika. — Szkoła, Warszawa, 1933, nr. 4 i 5.

Seracki F. Badania abiturientów szkół średnich i studentów w Czechosłowacji. — Psychotechnika, VII (1933). 2. str. 98—103.

Szuman St. Badania nad wzruszeniem egzaminowym i jego wpływem na sprawność umysłową w czasie egzaminu. Warszawa, 1933, str. 24. (Odb. z Polskiego Archiwum Psychologii).

Witula M. Selekcja egzaminu psychologicznego na podstawie testów przy zajęciach początkowej nauki szkolnej. — Pokłosie Szkolne, Płock, 1933, nr. 8—9.

Saloni J. Psychologiczne zasady wychowania a nauczanie języka ojczystego. — Polonista, III (1933). 3.

Życzynski H. Materyały psychologiczne w literaturze. Uwagi nad współdziałaniem psychologa i polonisty w szkole średniej. Lublin. Zarząd Okręgu Koła Lubelskiego Towarzystwa Nauczycieli Szkół średnich i wyższych, 1933, str. 38.

Psychologia zwierząt.

Baley St. Zachowanie się zwierząt i dzieci wobec przedmiotów ułożonych na podstawie. Warszawa, 1933, str. 8. (Odb. z Polskiego Archiwum Psychologii).

Heinrich Wł. Z badań nad reakcją naczyń włoskowatych w czasie czynności ośrodków korowych mózgu królika. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 10. str. 24.

Estetyka.

Ossowski St. Estetyka. — Świat i Życie, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1934, T. II. str. 242—247.

Ossowski St. U podstaw estetyki. Warszawa, Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, 1933, str. VIII. 305.

Smolik P. Sztuka a rzeczywistość. — O sztuce nowoczesnej, Łódź, Tow. Bibliofilów w Łodzi, 1934.

Lauterbach A. Objektywizm i subiektywizm w kryteriach historii sztuki. — Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 2. str. 9—10.

Tatarkiewicz Wł. Postawa estetyczna, poetyczna i literacka. — Sprawozdania z czyn-

a

ności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności, XXXVIII (1933). 5. str. 3—7.

Winnicka R. Zagadnienie uwielokrotnienia osobowości wobec dzieł sztuki. — *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, XXXVI (1933). 4. str. 305—319.

Ingarden R. Formy obcowania z dziełem literackim. — *Wiadomości Literackie*, Warszawa, X (1933). 7. str. 3.

Ingarden R. Zagadnienie tożsamości dzieła muzycznego. — *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, XXXVI (1933). 4. str. 320—362.

Teoria wartości.

Elzenberg H. O różnicy między „pięknem“ a „dobrem“. — *Przegląd Filozoficzny*, Warszawa, XXXVI (1933). 4. str. 363—376.

Etyka.

Ossowska M. Etyka. — *Świat i Życie*, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1934, T. II. str. 255-263.

Radomski M. Autonomia i heteronomia w etyce na podstawie Th. Lippsa „Die ethischen Grundfragen“. — *Nauczytel Pomorski*, Grudziądz, 1933, nr. 7.

Ossowska M. Egoizm. — *Świat i Życie*, Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1934, T. II. str. 136-142.

Piszczkowski M. Problem moralności w literaturze pięknej. — *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*, XIII (1933). 1. str. 8—9.

Cieszyński A. Etyka lekarska dawniej i w czasach obecnych. — *Polska Stomatologia*, 1933, nr. 5.

Alchimowicz H. Etyka pielęgnarska. Białystok, Białost. Okr. Towarzystwo Polsk. Czerwonego Krzyża, 1933, str. 26.

Zagajewski K. O t. zw. etyce kupieckiej. [Warszawa], Druk. A. Konarzewski, 1933, str. 4.

Filozofia społeczna.

Lande J. Sprawa teorii prawa. — *Głos Prawa*, 1933, nr. 7—11.

Bautro E. Idea antyetyki prawniczej (szkie programatyczny). Lwów, nakł. autora, 1933.

Wróblewski B. Studya z dziedziny prawa i etyki. Zeszyt 1. Wilno, Rutski, 1933, str. 336.

Jarra E. Monumentum Ostroroga w świetle filozofii prawa. Warszawa, 1933, str. 26. (Odb. z czasopisma *Themis Polska*).

Filozofia historii i nauk historycznych.

Michalski K. Ks. Zagadnienia współczesnej filozofii dziejów. — *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1930/1, 1931/2 i 1932/3*, Kraków, 1933, str. 30—53.

Romanowski H. Filozofia cywilizacji. Prawa realne cywilizacji, jej ideały, typy i po-

b

chód. Warszawa, Wyd. Księży Pallotynów, 1934, str. 438. Zł. 15.

Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych.

Gawecki B. Fizyka a rzeczywistość. Wykład wygłoszony na zamknięciu kursu dla nauczycieli fizyki we Lwowie w marcu 1930. (Odb. z kwartalnika „Fizyka i Chemia w szkole“, nr. 2. styczeń 1933).

Wundheiler A. Fizyka czy filozofia? — *Wiadomości Literackie*, Warszawa, X (1933). 5. str. 8.

Dembowski J. W poszukiwaniu istoty życia. Warszawa, Mathesis Polska, 1933.

Zembrzusi Z. Historia i filozofia medycyny na VII. Międzynarodowym Zjeździe nauk historycznych w Warszawie 21. do 27. sierpnia 1932. — *Medycyna*, 1933, nr. 18.

Billikiewicz T. Sowiecka filozofia medycyny. Na marginesie pracy: Prof. J. Lifschitz: *Der dialektische Materialismus und die klinische Medizin*. Charkow (Medwydaw), 1932. — *Polska Gazeta Lekarska*, Lwów, XII (1933). 51. str. 994—995.

Varia.

Czeżowski T. O stosunku nauki do państwa. Warszawa, Komisja jubileuszowa Kasy im. Mianowskiego, 1933, str. 14.

Modzelewski E. Nowa teoria wiary i tajemnica bytu. Warszawa, 1933, str. 24. Zł. 1.

Spasowski Wł. Wyzwolenie człowieka w świetle filozofii, socjologii pracy i wychowania ludzkości. Warszawa, Hoesick, 1933, str. XV. 573.

Twardowski K. O dostojności uniwersytetu. Poznań, Uniwersytet Poznański, 1933, str. 24.

b) Przekłady na język polski.

Barker E. Charakter narodowy i kształtujące go czynniki. Z oryginału angielskiego przełożyła I. Pannenkowa. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 463. Zł. 12.

Bühler Ch. Dzieciństwo i młodość. Geneza świadomości. Z 2. i częściowo 3. powiększonego wyd. niemieckiego przeł. W. Ptaszyńska. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1933, str. 505. Zł. 12.

Eddington A. S. Nowe oblicze natury. Światopogląd fizyki współczesnej. Z 8. wyd. oryginału przełożył, przedmową i przypisami opatrzył A. Wundheiler. Warszawa, Mathesis Polska, 1934, str. XIX. 335.

Emerson R. W. Szkice. Przełożył i skomentował A. Tretiak. Przedmowę napisał A. Górski. Warszawa, Instytut Literacki, 1933, str. 380.

Green G. H. Marzenie na jawie. Przyczynek do badań nad rozwojem. Przełożyła M. Zawadowska pod red. Z. Ziemińskiego. Warszawa, Arct, 1933, str. 232. Zł. 6-50.

a

Hessen S. Istota i znaczenie poglądu na świat. Tłum. J. Suchodolska. — Kultura i Wychowanie, Warszawa, I (1933). 1. str. 9—29.

Hoene-Wroński J. Prawo tworzenia. Spolaczył Cz. Jastrzębiec-Kozłowski. Warszawa, Biblioteka Zet, 1933, str. 32. Zł. 1.50.

Lindworsky J. Ks. Psychologia eksperymentalna. Przełożył Ks. M. Piechowski. Przejrzał Ks. J. Chechelski. Kraków, Wydawnictwo księży Jezuitów, 1933, str. XV. 311.

MacCunn I. Kształcenie charakteru. Zagadnienia etyczno-pedagogiczne. Z 6-go wyd. oryginału przeł. Z. Jętkiewiczowa. Przejrzał i do druku przygotował B. Nawroczyński. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, str. 256.

Nečaev A. Pamięć i jej kształcenie. Przełożył z rosyjskiego J. Kantorowicz. Warszawa, Sgł. Dom Książki Polskiej, 1933, str. 121. Zł. 3.50.

Piaget J. Jak sobie dziecko świat przedstawia? Przełożyła M. Ziemińska. Lwów-Warszawa, Książnica-Atlas, 1933, str. 424, Zł. 11.20.

Planck M. i Schrödinger E. Zagadnienia współczesnej nauki. Indeterminizm. Zależność przyrodznawstwa od środowiska. Trzy odczyty. Przełożył Edw. Poznański. Warszawa, Mathesis Polska, 1933, str. 103.

Rousseau J. J. Emil czyli o wychowaniu. Cz. II. Przełożył E. Zieliński, przejrział Z. Mysłakowski. Nakł. Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego, Sgł. w Księgarniach S. A. Książnica-Atlas, 1933, str. 346.

Russell B. Podbój szczęścia. Tłum. A. Pański. Warszawa, Rój, 1933, str. 248. Zł. 7.

Russell B. Przebudowa społeczna. Tłum. A. Pański. Warszawa, Rój, 1932, str. 220; Wyd. 2. 1933.

Russell B. Wychowanie a ustrój społeczny. Tłum. J. Hosiassonówna. Warszawa, Rój, 1933, str. 288.

Zweig St. Freud. Autoryzowany przekład M. Wassermanówny. Warszawa, Przeworski, 1933, str. 217.

c) Prace w językach obcych.

Filozofia wogóle.

Karitz A. Philosophie und Spezialforschung. Lund, Borelius, 1932, str. 58. Kr. 2.

Frogner R. Notes sur une suite de rapports entre la science et la philosophie. Bruxelles, Henriquez, 1932, str. 121—162 (Odb. z „Nouvelle Equipe“).

Smuts J. C. Some recent scientific advances in their bearing on philosophy. Johannesburg, University of the Witwaterstrand Press, 1932, str. 12. S. 1. d. 6.

Gätschenberger R. Zeichen, die Fundamente des Wissens. Eine Absage an die Philoso-

b

phie. Stuttgart, Frommann, 1932, str. 174. M. 5.50.

Wolff G. Leben und Erkennen. Vorarbeiten zu einer biologischen Philosophie. München, Reinhardt, 1932, str. 442. M. 11.50.

Lersch Ph. Lebensphilosophie der Gegenwart. Berlin, Junker und Dünhaupt, 1932, str. VI. 98. M. 4. (Philosophische Forschungsberichte 14).

Moog W. Das Leben der Philosophen. Berlin, Junker u. Dünhaupt, 1932, str. 250. M. 10.

Blondel M. Le problème de la philosophie catholique. Paris, Bloud et Gay, 1932, str. 224.

Wydania i przekłady dzieł.

Bolzano B. Schriften. Band 3. Von dem besten Staate. Hrg. und mit einführenden Bemerkungen vers. von A. Kowalewski, Prag, Jednota českoslov. mat. a fys., 1932, str. 180. M. 9.

Comte A. Lettres inédites à C. de Blignières. Paris, Vrin, 1932, str. 142. Fr. 15.

Cusanus Nicolaus. Nicolai de Cusa Opera omnia iussu et auctoritate Academiae Litterarum Heidelbergensis ad codicum fidem edita. Opera philosophica. I. De docta ignorantia, ediderunt E. Hoffmann et R. Klibansky II. Apologia doctae ignorantiae editit R. Klibansky. Lipsiae, F. Meiner, 1932, str. XIV. 179; VIII. 49.

Pitagorejczycy. Meunier M. Femmes pythagoriciennes. Fragments et lettres de Théano, Périclioné, Phintys, Melissa et Mya. Paris, L'Artisan du livre, 1932, str. 320.

Spencer's scientific correspondence with Sir. J. G. Frazer and others. Edited by R. R. Marret and A. K. Penniman. Oxford, University Press, 1932. S. 10.

Historia filozofii.

Aster F. v. Geschichte der Philosophie. Mit einem Anhang: Wie studiert man Philosophie? Leipzig, Kröner, 1932, str. 419. M. 3.50.

Kramer F. Repetitorium der Geschichte der Philosophie des Altertums und des Mittelalters — zob. poniżej.

Harrison M. H. Hindu monism and pluralism as found in the Upanishads and the philosophy depending upon them. Oxford, University Press, 1932.

Przyłuski J. Le bouddhisme. Paris, Rieder, 1932, str. 79.

Syed M. H. L'optimisme dans la pensée indienne. Montpellier, Impr. Toulousaine, 1932, str. 195.

Calogero G. Studi sull' Eleatismo. Roma, Senato, 1932, str. 265.

Kramer F. Repetitorium der Geschichte der Philosophie des Altertums und des

a

Mittelalters. 2. stark erw. Aufl., Berlin u. Leipzig, de Gruyter, 1931, str. 89. M. 2-50.
Heitzman M. Études sur l'Académie Platonicienne à Florence. I. partie; II. partie. — Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de philologie, Classe d'histoire et de philosophie, janvier-mars 1932, str. 18—22; janvier-juin, 1933, str. 35—39.

Kramer F. Repetitorium der Geschichte der neueren Philosophie (von Descartes bis Kant). 2. erw. Aufl., Berlin u. Leipzig, De Gruyter, 1932, str. 100. M. 2-30.

Cassirer E. Die Philosophie der Aufklärung. Tübingen, Mohr, 1932, str. XVIII. 491. M. 14-50.

Wundt M. Die Philosophie an der Universität Jena in ihrem geschichtlichen Verlaufe dargestellt. Jena, Fischer, 1932, str. 502 i 21 tablic. M. 20.

Winsnes A. H. Den Annen Front — Engelske Idealister. Oslo, 1932, str. 167. Kr. 5.

Současna filozofie u Slovanů (Współczesna filozofia u Słowian). Wykłady Instytutu Słowiańskiego w Pradze. Z cyklu „Współczesna słowiańska kultura“ pod redakcją M. Wein-garta. Praga, Nakł. Instytutu, 1932, str. 173.

Kotarbiński T. Grundlinien und Tendenzen der Philosophie in Polen. — Slavische Rundschau, V (1933). 4. str. 218—229.

Czyżewskij D. Die russische Philosophie der Gegenwart. — Slavische Rundschau, II (1930). 10. str. 730—739.

Czyżewskij D. Aus der neueren russischen Literatur zur Geschichte der Philosophie. — Slavische Rundschau, II (1930). 7. str. 511—517.

Wahl J. Vers le concret. — Études d'histoire de la philosophie contemporaine. Paris, Vrin, 1932, str. 271. Fr. 30.

Benrubi J. Les sources et les courants de la philosophie contemporaine en France. 2 tomy. Paris, Alcan, str. VIII. 1058. Fr. 100.

Monografie o filozofach.

Defourny M. Aristote. Études sur la politique. Paris, Beauchesne, 1932, str. XX. 557.

Mure G. R. G. Aristotle. London, Benn, 1932, str. XI. 282. S. 12. d. 6.

Sturt M. Fr. Bacon. London, Kegan Paul, 1932, str. 246. S. 10. d. 6.

Ogden C. K. Bentham's theory of fictions. London, Kegan Paul, 1932, str. CLII. 161. S. 12. d. 6.

Rideau E. Le Dieu de Bergson. Paris, Alcan, 1932, str. 141.

Rideau E. Le rapport de la matière et de l'esprit dans le bergsonisme. Paris, Alcan, 1932, str. 182.

Hicks G. Dawes. Berkeley. London, Benn, 1932, str. XII. 336. S. 12. d. 6.

Alleman G. M. A critique of some philosophical aspects of the mysticism of Jacob

b

Boehme. Philadelphia, University of Pennsylvania, 1932, str. 128.

Valeri N. Campanella. Roma, Formiggin, 1932, str. 107. L. 6.

Boyce Gibson A. The philosophy of Descartes. London, Methuen and Co., 1932, str. XIII. 382. S. 12. d. 6.

Lachize-Rey P. Les origines cartésiennes du Dieu de Spinoza. [Descartes]. Paris, Alcan, Fr. 40.

Gemelli A. Il mio contributo alla filosofia neoscolastica [Gemelli]. 2. ed. Milano, Vita e Pensiero, 1932, str. 92.

Berthelot R. Science et philosophie chez Goethe. Paris, Alcan, 1932, str. 189. Fr. 15.

Varano F. S. Vincenzo de Grazia. Napoli, Perella S. A., 1931, str. 107. L. 10.

Hegel nel centenario della sua morte. Pubblicazione a cura della Facoltà di filosofia dell'Università cattolica del Sacro Cuore. Milano, Vita e Pensiero, 1932, str. XV. 295. L. 25.

Zaleski Z. L. Un dispensateur de l'absolu: Joseph Maria Hoene-Wroński. („Attitudes et destinées. Faces et profils d'écrivains polonais“). Paris, Les Belles Lettres, 1932.

Brandt F., Jörgen Jørgensen, Kuhr V., Rubin E. In memoriam H. Höffding. Kjöbenhavn, Gyldendalske Boghandel, 1932, str. 1137.

Laing B. M. David Hume. London, Benn, 1932, str. 273. S. 12. d. 6.

Illemann W. Husserls vorphänomenologische Philosophie. Leipzig, Hirzel, 1932, str. VIII. 88. M. 3-80.

Schayer St. Kamalisilas Kritik des Pudgalavada. — Rocznik Orientalistyczny, Lwów, Tom VIII, 1932, str. 68—92. (Także w oddbitce).

Blau D. P. Kant und Schleiermacher in ihrer Bedeutung für das deutsche Geistesleben. B. m., 1932, str. 8. [Drukowane jako rękopis w Poznaniu].

Le Chevalier L. La morale de Leibniz. Paris, Vrin, 1932, str. 225. Fr. 25.

Devaux Ph. Lotze et son influence sur la philosophie anglo-saxonne. Bruxelles, Larmertin, 1932, str. 48.

Labas L. L'idée de la science dans Malebranche et son originalité. Paris, Vrin, 1932, str. 128. Fr. 15.

Varano F. S. L'ipotesi nella filosofia di Ernesto Naville. Gubbio, Scuola Tipografica „Oderisi“, 1931, str. 52.

Brunschvicg L. Pascal. Paris, Rieder, 1932, str. 154.

Lewy H. Neue Philon texte in der Uebersetzung des Ambrosius. Mit einem Anhang: Neu gefundene Philonfragmente. Berlin, de Gruyter, str. 64. M. 3-60.

Grassi E. Il problema della metafisica platonica. Bari, Laterza, 1932, str. 227.

a

Stefanini L. Platone. Padova, Cedam, 1932, str. LXXXI. 318. L. 40.

Schleiermacher zob. Kant.

Cornford F. M. Before and after Socrates. Cambridge, University Press, 1932, str. X. 113 S. 4. d. 6.

Gebhardt C. Spinoza. Leipzig, Reclam, 1932, str. 145. M. 0-70.

Spinoza zob. Descartes.

Chevillon A. Taine, formation de sa pensée. Paris, Plon, 1932, str. VIII. 415.

Nicolini F. La giovinezza di Giambattista Vico. Bari, Laterza, 1932, str. 224.

Varano F. S. Il problema della storia in Xénopol. Gubbio, Scuola Tipografica „Oderisi“, 1931, str. 55.

Metafizyka.

Hessen J. Die Methode der Metaphysik. Berlin-Bonn, Dümmler, 1932, str. 77. M. 2-90.

Reininger R. Metaphysik der Wirklichkeit. Wien-Leipzig, Braumüller, 1932, str. XI. 408. M. 15.

Whately Carington. The death of materialism. London, Allen and Unwin, 1933, str. 256. S. 10.

Poirier R. Essai sur quelques caractères des notions d'espace et de temps. Paris, Vrin, 1932, str. 388. Fr. 45.

Steinmann P. Teleokausalität oder die Fiktion der gerichteten Ursächlichkeit. Jena, Fischer, 1932, str. 44. M. 2-50.

Borel E. Le hasard. Paris, Alcan, 1932, str. 311. Fr. 15.

Stern A. Die philosophischen Grundlagen von Wahrheit, Wirklichkeit, Wert. München, Reinhardt, str. 432.

Haserot F. S. Essays on the logic of being. New York, Macmillan Co., 1932, str. XIII. 641.

Studies in the nature of facts. Berkeley, University of California Press, 1932, str. 232. Doll. 3.

Hartmann N. Das Problem des geistigen Seins. Berlin, de Gruyter, 1933, str. XIV. 482. M. 10.

Faust A. Der Möglichkeitsgedanke. II. Teil. Christliche Philosophie. Heidelberg, Winter, 1932, str. V. 356. M. 13-50.

Teorya poznania.

Roland-Gosselin. Essai d'une étude critique de la connaissance. T. 1. Paris, Vrin, 1932, str. 165. Fr. 20.

Maritain J. Distinguer pour unir, ou les degrés du savoir. Paris, Desclée et de Brouwer, 1932, str. 919.

Bachelard G. L'intuition de l'instant. Paris, Stock, 1932, str. 129.

Horn E. Der Begriff des Begriffes. Die Geschichte des Begriffes und seine metaphysische Deutung. München, Reinhardt, 1932, str. 101. M. 4-80.

b

Geymonet L. Il problema della conoscenza nel positivismo. Torino, Bocca, 1932, str. VIII. 234.

Conze E. Der Satz vom Widerspruch: Zur Theorie des dialektischen Materialismus. Hamburg, Conze, 1932.

Logika.

Kynast R. Grundriss der Logik und Erkenntnistheorie. Berlin, Junker u. Dünnhaupt, 1932, str. VI. 93. M. 4. (Philosophische Grundrisse, 1).

Heiss G. Logik des Widerspruchs. Eine Untersuchung zur Methode der Philosophie und zur Gültigkeit der formalen Logik. Berlin, de Gruyter, 1932, str. VII. 128. M. 5-40.

Reymond A. Les principes de la logique et la critique contemporaine. Paris, Boivin, 1932, str. XI. 277. Fr. 25.

Serrus Ch. Le parallélisme logico-grammatical. Paris, Alcan, Fr. 70.

Binder F. Dialectic or the tactics of thinking. London, Partridge, 1932, str. 299. S. 10. d. 6.

Leodfordan. Schule der Abstraktion und der Dialektik. Neue Wege begifflichen Denkens. München, Reinhardt, 1932, str. 160.

Tennant F. R. Philosophy of the sciences or the relation between the departments of knowledge. Cambridge, University Press, 1932, str. 192. S. 6.

Joad C. E. M. Philosophical aspects of modern science. London, Allen and Unwin, 1932, str. 344. S. 10. d. 6.

Sarton G. Introduction to the history of science. Vol. II. from Rabbi Ben Ezra to Roger Bacon. 2 tomes. Baltimore, Williams and Wilkins, str. XXXV. XVI. 1251.

Sarton G. The history of science and the new humanism. New York, Holt and Co., str. 178.

Bentley A. F. Linguistic analysis of mathematics. Bloomington (Indiana), The Principia Press, 1932, str. XII. 315.

Skolem Th. Ueber die symmetrisch allgemeinen Lösungen im Klassenkalkül. — Fundamenta mathematicae, Warszawa, XVIII (1932). str. 61—76.

Psychologia.

Psychologia wogóle i zagadnienia ogólne.

Zeitschrift für Psychologie. Register zu Band 101—125, zusammengestellt von H. Henning und H. Schwenkner. Leipzig, Barth, 1932, str. 156. M. 18.

Ananjew B. Die Psychologie in der UdSSR. — Slavische Rundschau, II (1930). 6. str. 468—469.

Ward J. Psychological principles. New York, The Macmillan Comp., 1932. Doll. 8.

a

McDougall W. The energies of men. A study of the fundamentals of dynamic psychology. London, Methuen and Co., 1932, str. IX. 395. S. 8 d. 6.

Heymans G. Einführung in die spezielle Psychologie. Leipzig, Barth, 1932, str. 344. M. 15.

Ebbinghaus H. Abriss der Psychologie. 9. Aufl. durchges. von Prof. K. Bühler. Berlin, de Gruyter, 1932, str. 206. M. 4.20.

Iljašević M. Karotki narys psiholohii. Z dodatkiem belarуска - rasejska - polskaha słownika psiholohičnych terminau. Vilnja, 1932.

Bleuler E. Naturgeschichte der Seele und ihres Bewusstwerdens. Mnemistische Biopsychologie. 2. Aufl. Berlin, Springer, 1932, str. XXVII. 277 z 4 ryc. M. 16.

Frétigny R. Guide de l'étudiant en psychologie. Paris, Alcan, 1932, str. 246. Fr. 10.

Petermann B. The Gestalt theory. London, Kegan Paul, 1932, str. XI. 344. S. 15.

Pawlow I. G. Vorlesungen über die Arbeit der Grosshirnhemisphären. Authorised translation from the Russian by G. Volborth, London, Kniga Ltd. 1932, str. 480. S. 12. d. 6.

Myers C. S. The absurdity of any mind-body relation. Oxford, University Press, 1932, str. 27. S. 2.

Czucia i spostrzeżenia.

Körner O. Die Sinnesempfindungen in Ilias und Odyssee. Jena, Fischer, 1932, str. IV. 62. M. 3.

Pradines M. Philosophie de la sensation II. La sensibilité élémentaire (les sens primaires). Le sens du besoin. Paris, Belles-Lettres, 1932, str. 180.

Kayser H. Der hörende Mensch. Elemente eines akustischen Weltbildes. Berlin, Schneider, 1932, str. 368. M. 15.

Pamięć, wyobrażenia.

Bartlett F. C. Remembering. A study in experimental and social psychology. Cambridge, University Press, 1932, str. X. 317. S. 16.

Dugas L. Les maladies de la mémoire et de l'imagination. Paris, Vrin, 1932, str. 240. Fr. 15.

Psychologia sztuki i moralności.

Vernon Lee. Music and its lovers. An empirical study of emotion and imaginative responses to music. London, Allen and Unwin, 1932, str. 589. S. 18.

Klug I. Willensfreiheit und Persönlichkeit. Moralphyschologische Vorträge. Geleitwort von J. Mayer. Paderborn, Schöningh, 1932, str. 124. M. 3.

b

Osobliwe stany świadomości.

Sarma R. N. New light on dream-psychology. Madras National Press, 1932, str. 14.

Psychoanaliza. Psychologia indywidualna Adlera.

Donat J., S. J. Ueber Psychoanalyse und Individualpsychologie. Innsbruck, Rauch, 1932, str. 312. M. 6.

Rozwój psychiczny człowieka.

Warden C. J. The evolution of human behavior. New York, The Macmillan Co., 1932. Doll. 3.

Brunswik E., Goldscheider L., Pilek E. Untersuchungen zur Entwicklung des Gedächtnisses. Experimental-statistische Gegenüberstellung der Entwicklung bei Knaben und Mädchen von 6—18 Jahren. Leipzig, Barth, 1932, str. 158. M. 9.60.

Odenbach C. Neue Versuche über Denktypen an mehr als 2000 Schulkindern. Langensalza, Beyer, 1932, str. 84. M. 3.90.

Piaget J. Le jugement moral chez l'enfant. Paris, Alcan, 1932, str. XI. 478.

Spranger E. und Niffka E. Der jugendliche Mensch. Eberswalde, Müller, 1932, str. 91. M. 3.

Psychologia zwierząt.

Alverdes F. Die Tierpsychologie in ihren Beziehungen zur Psychologie des Menschen. Leipzig, Hirschfeld, 1932, str. VIII. 120. M. 4.

Zuckerman S. The social life of monkeys and apes. London, Kegan Paul, 1932, str. XII. 357. S. 15.

Estetyka.

Utitz E. Geschichte der Ästhetik, Berlin, Junker u. Dünnhaupt, 1932, str. VI. 76. M. 3.60.

Oderbrecht R. Aesthetik der Gegenwart, Berlin, Junker u. Dünnhaupt, 1932, str. 98. M. 4. (Philosophische Forschungsberichte 15).

Lalo Ch. L'expression de la vie dans l'art. Paris, Alcan. Fr. 35.

Teorya wartości.

Rintelen F. J. von. Der Wertgedanke in der europäischen Geistesentwicklung. I. Altertum und Mittelalter. Halle, Niemeyer, str. XX. 304.

Cohn J. Wertwissenschaft. Bd. I. II. III. Stuttgart, Kurtz, 1932, str. XIV. 196; 199—420; 423—641. Každy tom M. 5.20.

Müller M. Über Grundbegriffe philosophischer Wertlehre. Logische Studien über Wertbegriff und Wertgegenständlichkeit. Freiburg i. Br., Waibel, 1932, str. 223. M. 4.80.

Etyka.

Muirhead J. H. The elements of ethics. New edition with critical notes. London, Murray, 1932, str. IX. 310. S. 6.

a

Muirhead J. H. Rule and end in morals. Oxford University Press, 1932, str. VI. 120. S. 3. d. 6.

Westermarck E. A. Ethical relativity. New York, Harcourt, 1932. Doll. 3:75.

Greiner J. G. Formale Gesetzes-Ethik und materiale Wert-Ethik. Heidelberg, Winter, 1932, str. VIII. 180. M. 8.

Kahlo G. Stoische und christliche Moral. Mit einem Anhang Zur sprachlichen Erklärung moralischer Begriffe. Habelschwerdt, Franke, 1932, str. 34. M. 1.

Reiner H. Der Grund der sittlichen Bildung und das sittlich Gute. Ein Versuch das kantische Sittengesetz auf dem Boden seiner heutigen Gegner zu erneuern. Halle, Niemeyer, 1932, str. 31. M. 1:20.

Lemarié O. La morale privée. Paris, Alcan, 1932, str. 152. Fr. 12.

Schmied-Kowarzik W. Ethik, mit Berücksichtigung pädagogischer Probleme. Osterwieck, Zickfeldt, 1932, str. VII. 161. M. 4:50.

Filozofia społeczeństwa.

Hunter E. L. A sociological analysis of certain types of patriotism. New York, 1932, str. 263.

Camus E. F. Filosofia juridica contemporanea. La Habana, Montero, 1932, str. 195.

Perticone G. Problemi della odierna filosofia del diritto. Roma, Industria Tipografica Romana, 1932, str. 18.

Ravá A. Lezioni di filosofia del diritto. I. Nozioni introduttive e storiche. II. Il fondamento del diritto. Nuova edizione riveduta ed aggiornata. Padova, Cedam, Vol. I. 1932, str. 256; Vol. II. 1931, str. 252.

Olgiati F. La riduzione del concetto filosofico di diritto al concetto di giustizia. Milano, Giuffrè, 1932, str. 158.

Filozofia historii i nauk historycznych.

Sée H. Science et philosophie de l'histoire. 2. éd. Paris, Alcan, str. 505. Fr. 25.

Filozofia przyrody i nauk przyrodniczych.

Dingler H. Geschichte der Naturphilosophie. Berlin, Junker u. Dünhaupt, 1932, str. 170. M. 8.

Cohn J. Naturwissenschaft. Stuttgart, Frommann, 1932, str. XIV. 641.

Demoll R. Der Wandel der biologischen Anschauungen in den letzten hundert Jahren. München, Hueber, 1932, str. 19. M. 0:50.

Hurst C. C. The mechanism of creative evolution. Cambridge University Press, 1932, str. XXI. 365. S. 21.

Haldane J. B. S. The causes of evolution. London, Longmans, Green and Co., 1932, str. VII. 235. S. 7. d. 6.

Filozofia religii.

Otto R. Das Gefühl des Ueberweltlichen (Sensus numinis). München, Beck, 1932, str. XI. 333. M. 6:50.

„Ruch Filozoficzny“ Tom XIII. Nr. 5—10.

b

Otto R. Sünde und Urschuld und andere Aufsätze zur Theologie. München, Beck, 1932, str. XI. 248. M. 5:50.

Rensi G. Le aporie della religione. Catania, Etna, 1932, str. 250. L. 12.

Norström V. Religion und Gedanke. Lund, Borelius, 1932, str. XL. 324.

WIADOMOŚCI WYDAWNICZE.

Wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Towarzystwo przystąpiło do wydawania czasopisma pod nazwą „Studia Philosophica, Commentarii Societatis Philosophicae Polonorum“, w którym — jak głosi prospekt — będą ogłaszane pisane po angielsku, francusku, łacinie, niemiecku i włosku zarówno pomniejsze jak obszerniejsze rozprawy filozofów polskich oraz francuskie referaty i autoreferaty z polskiego piśmiennictwa filozoficznego.

„Studia Philosophica“ mają stanąć obok istniejących już czasopism, wydawanych przez przedstawicieli nauki polskiej w językach wyłącznie lub przeważnie obcych, a więc obok „Fundamenta Mathematicae“, obok „Rocznika Orientalistycznego“, obok czasopisma „Eos“ i innych i stać się organem wymiany myśli naukowej między badaczami polskimi a uczonymi całego świata. Zwłaszcza na polu filozofii taka wymiana myśli jest rzeczą pierwszorzędną wagi, skoro praca polskich logików zdobyła sobie już obok pracy matematyków polskich pełne uznanie zagranicą i skoro także na innych polach filozofii pojawiają się w Polsce dzieła i rozprawy, nie ustępujące swą wartością poważnym publikacjom zagranicznym.

Dzieła i rozprawy te są jednak niedostępne uczonym zagranicznym i dlatego poza Polską nieznaną. Wskutek tego dorobek polskiej myśli filozoficznej jest w literaturze zagranicznej przeważnie pomijany. Temu wysoce niepożądanemu stanowi rzeczy nie mogą zaradzić ani artykuły sprawozdawcze, pojawiające się niekiedy w czasopismach zagranicznych, ani sporadyczne publikacje filozofów polskich, ogłaszane w językach obcych a narażające autorów często na znaczne koszty i różne utrudnienia. A przeto prace uczonych polskich, ukazujące się czyto w obcych czasopismach czy też — w bardzo nielicznych wypadkach — nakładem zagranicznych wydawców, idą stale na rachunek dorobku naukowego tego kraju, w którym są ogłaszane, zamiast przynosić chlubę imieniu polskiemu.

Wspomnianym brakom i wynikającym z nich potrzebom mają — bodaj w części — zaradzić „Studia Philosophica“ a pragnąc to zadanie spełnić, nie będą służyły wyła-

a

cznie żadnemu kierunkowi filozoficznemu, lecz będą starały się odzwierciedlać całą różnorodność badań naukowych, dokonujących się w Polsce w zakresie poszczególnych gałęzi filozofii i ich historii. — Tom I. nowego czasopisma, wydany z zasiłku Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Funduszu Kultury Narodowej, wyszedł z początkiem roku 1936 z datą roku 1935 i liczy str. 449. Sgł. w Księgarni „Książka“ (A. Mazzucato), Lwów, Czarnieckiego 12. Cena w Polsce 30 zł., zagranicą 18 fr. szwajcarskich. Treść tomu I. jest następująca: Ajdukiewicz K.: Die syntaktische Konnexität. — Ingarden E.: Vom formalen Aufbau des individuellen Gegenstandes. — Kotarbiński T.: The development of the main problem in the methodology of Francis Bacon. — Mehlberg H.: Essai sur la théorie causale du temps. I. La théorie causale du temps chez ses principaux représentants. — Tarski A.: Der Wahrheitsbegriff in den formalisierten Sprachen. — Zawirski Z.: Ueber das Verhältnis der mehrwertigen Logik zur Wahrscheinlichkeitsrechnung. Oprócz tych rozpraw oryginalnych zawiera tom I. „Studia Philosophica“ francuskie referaty i autoreferaty polskich prac filozoficznych, które ukazały się drukiem w latach 1932—1934 oraz Wykaz odczytów wygłoszonych w polskich Towarzystwach filozoficznych w r. 1934/35. Komitet redakcyjny czasopisma „Studia Philosophica“ tworzą: Prof. Dr. Kazimierz Ajdukiewicz, Prof. Dr. Roman Ingarden, Prof. Dr. Kazimierz Twardowski. Wszelkie pisma, przeznaczone dla Komitetu Redakcyjnego adresować należy: Prof. Dr. R. Ingarden, Lwów, ul. Zachariewicza 7.

Nadto wydało Towarzystwo w r. 1936 2. wydanie dwóch tomików Biblioteczki Filozoficznej (zob. Ruch Filozoficzny, XIII, str. 34 b), a mianowicie czwartego (Witwicki Wl., Analiza psychologiczna ambicji) i piątego (Łukasiewicz J., O nauce). Cena każdego tomiku 60 gr. Sgł. w Księgarni „Książka“, Lwów, Czarnieckiego 18.

Biblioteka Przeglądu Filozoficznego zaczęła wychodzić pod redakcją Władysława Tarkiewicza nakładem Przeglądu Filozoficznego z poparciem Funduszu Kultury Narodowej. Tom I. zawiera pracę Bohdana Kieszkowskiego p. t. Platonizm renesansowy (Warszawa, 1935, str. XVI i 130) z następującą treścią: Przedmowa. Bibliografia. Rozdz. I. Filozofia renesansu. Rozdz. II. Akademia platońska we Florencji. Rozdz. III. Marsilio Ficino. Rozdz. IV. Platonizm renesansowy a teologia antyczna. Rozdz. V. Platonizm renesansowy a filozofia średniowieczna. Zakonczenie. Teksty niewydane. Indeks imion.

b

Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne wznowiło wydawnictwo założonej w r. 1885 przez Henryka Struwego „Biblioteki Kłasyków Filozofii“, przerwane w r. 1927 na 23 tomie. Obecnie Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne wydało przy pomocy Funduszu Kultury Narodowej tomy 24 i 25, zawierające przekłady dwu dialogów Platona. Tom 24 zawiera przekład Menona, tom 25 przekład Teajteta. Oba przekłady dokonał Władysław Witwicki, zaopatrując je wstępem, objaśnieniami i ilustracjami. Tom zawierający przekład Menona liczy str. 97 i wyszedł w r. 1935; tom zawierający przekład Teajteta liczy str. 213 i wyszedł w r. 1936. Skład główny pierwszego z nich w „Naszej Księgarni“, drugiego w Księgarni Kasy im. Mianowskiego. (Poprzednio wydał Władysław Witwicki nakładem Książnicy-Atlasu następujące tomy, poświęcone przekładom Platona: 1. Uczta; 2. Fajdros; 3. Hippiasz Mniejszy, Hippiasz Większy, Ion; 4. Gorgiasz; 5. Eutyfron, Obrona Sokratesa, Kriton; 6. Protagoras; 7. Fedon).

Prace Instytutu Psychologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza zaczął wydawać Kierownik tego Instytutu, Prof. Dr. M. Kreutz. Zeszyt 1. tomu I. tego wydawnictwa zawiera rozprawę Prof. Dra M. Kreutza p. t. Technika metody introspekcyjnej (str. 45), zeszyt 2. tomu I. zawiera rozprawę L. Wytyczaka p. t. Aualiza psychologiczna testu Ebbinghausa (str. 29). Do każdej z rozpraw, które wyszły w r. 1935, dodane jest streszczenie francuskie. Skład główny w Księgarni Gubrynowicza i Syna we Lwowie.

Studia Logica. Pod tym tytułem Seminarium Filozoficzne Wydziału matematyczno-przyrodniczego Uniwersytetu Warszawskiego, stworzone i kierowane przez Prof. Dra Jana Łukasiewicza, zaczęło publikować pod jego redakcją wydawnictwo, poświęcone logice i jej historii. Nr. 1. tego wydawnictwa zawiera angielską rozprawę Stanisława Jaśkowskiego p. t. On the rules of suppositions in formal logic (Warszawa, 1934, str. 32).

Korespondencja Jana Śniadeckiego. Wykonując powzięty w związku z setną rocznicą śmierci Jana Śniadeckiego zamiar (zob. Ruch Filozoficzny XI. str. 141 b), Polska Akademia Umiejętności przystąpiła do częściowego opublikowania jego korespondencji. Ukazał się mianowicie w r. 1932 1. tom tego wydawnictwa, liczący str. XLIV i 532, a obejmujący listy z Krakowa, pisane w latach 1780—1787. Rzecz przygotował do druku Ludwik Kamyrkowski.

Księga Pamiątkowa Międzynarodowego Kongresu filozofii tomistycznej, odbytego 28.—30. sierpnia 1934 w Poznaniu, (zob. poniżej w dziale Zjazdy) ukazała się w roku 1935 pod redakcją i z przedmową Ks. Dra

a

Kazimierza Kowalskiego jako tom XII. wydawnictwa Studia Gnesnensia. Tom liczy stronice XXX i 499; skład główny w Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu.

Nauka Polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój. W latach 1932—1934 ukazało się pięć dalszych tomów, mianowicie tomy XV.—XIX. tego wydawnictwa Kasy im. Mianowskiego. (O tomach poprzednich zob. Ruch Filozof. IX. str. 67 b i n., X. str. 182 b i n., XI. str. 143 b i n. i XII. str. 175 a i nn). Tom XV. (1932, str. X i 437, cena zł. 18), wydany w pięćdziesięciolecie Kasy im. Mianowskiego, zawiera w dziale rozpraw następujące prace: Z. Szwejkowski: Zarys historii Kasy im. Mianowskiego; Fr. Bujak: Rozwój nauki polskiej w latach 1800 do 1880 w krótkim zarysie; Materyały do badania psychologii twórczości naukowej; T. Makowiecki: W sprawie ustalenia programu badań w dziedzinie kultury; Cz. Reczyński: O potrzebach fizyki technicznej; J. Manteuffel: Rozwój i potrzeby papyrologii; K. Dobrowolski: Główne zagadnienia, dotyczące bibliotek państwowych w Polsce; H. Batowski: Kilka uwag o potrzebie, zadaniach i organizacji przyszłego instytutu słowiańskiego w Polsce. — Tom zamykają Kronika polska i zagraniczna oraz Recenzje. Kronika polska obejmuje następujące działy: I. Akta ustawodawcze, dotyczące nauki i sztuki oraz szkolnictwa wyższego, ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w czasie od 1. I. 1931 do 31. XII. 1931; II. Wiadomości o nowopowstałych w Polsce instytutach i towarzystwach naukowych i artystycznych; III. Ruch organizacyjno-naukowy; IV. Listy do Redakcji, projekty, pomysły, głosy w bieżących sprawach w zakresie organizacji nauki; V. Sprawozdanie czwarte z działalności Koła Naukownawczego. — Kronika zagraniczna zamieszcza szereg informacji z zakresu organizacji nauki zagranicą, mianowicie o Instytucie im. B. Begeya w Turynie, o Wielkiej Encyklopedyi włoskiej, o slawistyce we Włoszech, o powstaniu we Francyi Caisse Nationale des Sciences i Fondation Nationale pour la recherche scientifique, o Pierwszym międzynarodowym Kongresie opieki nad uczonymi w Paryżu w dn. 10.—12. IX. 1931, o stuleciu The British Association for the advancement of science, o działalności Funduszu kultury w Łotwie w latach 1928—30. — W dziale recenzji omówione zostały następujące publikacje: C. Spearman: Creative mind (St. Baley), H. Havelock Ellis: A study of British genius (W. Borowy), B. Croce: An autobiography (W. Borowy), J. Segond: Le problème du génie (M. Ossowska), L. E. Saida and W. E. Gibbs: Science and the scientific mind (E. Józefowicz), F. Haber: Aus Leben und Beruf, Aufsätze,

b

Reden, Vorträge (M. Korczewski), J. Marshall: Publication of books and monographs by Learned Societies (B. Hryniewiecki).

T. XVI. (1932, str. VII, 199 i 83; cena zł. 15) zawiera w dziale rozpraw następujące prace: Cz. Białobrzeski: Nowe drogi współczesnego przyrodznawstwa; St. Vrtel - Wierczyński: Zagadnienie czasopism w naszych bibliotekach uniwersyteckich; A. Knot: Z dziejów ofiarności Podola, Wołynia i Ukrainy na cele oświaty w dobie Polski niepodległej; Materyały do badania psychologii twórczości naukowej. — Tom zamykają: Kronika polska i zagraniczna, Recenzje i Pamiętnik obchodu pięćdziesięciolecia Kasy im. Mianowskiego (1881—1931). Kronika polska obejmuje następujące działy: I. Sumy w budżetach poszczególnych Ministerstw w roku budżetowym 1932/33, przeznaczone na cele naukowe i artystyczne; II. Nagrody za prace naukowe: A. Nagrody przyznane przez polskie instytucje i towarzystwa naukowe, B. Nagrody miast polskich za prace naukowe, C. Fundusze nagrodowe Uniwersytetów; III. Ruch organizacyjno-naukowy; IV. Listy do Redakcji, projekty, pomysły, głosy w bieżących sprawach organizacji nauki; V. Sprawozdanie piąte z działalności Koła Naukownawczego. — Kronika zagraniczna zamieszcza informacje o The British science guild w Londynie, o Czwartym Kongresie Uniwersytetów Imperium Brytyjskiego (A. Tretiak), o działalności Departamentu Badań naukowych i przemysłowych w Wielkiej Brytanii w latach 1929/1930 i 1930/1931, o organizacji i popieraniu nauki w Skandynawii (St. Herbst), o życiu naukowym Związku Rad Socjalistycznych Republik (T. Mikulski); przytacza nadto głosy prasy zagranicznej o roli nauki. — W dziale recenzji omówione zostały następujące publikacje: Ch. Nicolle: Biologie de l'invention (St. Błachowski); D. Lowes Dickinson: After two thousand years (St. Ossowski); British science guild. A report on the scientific and professional staffs in the public services and industry (E. Józefowicz); British Association for the advancement of science; London and the advancement of science (E. Józefowicz); Front nauki i techniki, Moskwa 1931, 1932 (T. Mikulski); Cz. Lechicki: Mecenas Zygmunta III. i życie umysłowe na jego dworze (St. Herbst); M. Tyrowicz: Z zagadnień czasopiśmiennictwa naukowego (Cz. Gutry). — Na treść dodanego na końcu tomu z osobną paginacją (str. 1—84) Pamiętnika obchodu pięćdziesięciolecia Kasy im. Mianowskiego składają się następujące rozdziały: Przygotowanie obchodu; opracowanie historii Kasy im. Mianowskiego; odezwa; konferencje prasowe; program obchodu. Przebieg obchodu; przyjęcie na Zamku; uroczyste posie-

*

a

dzenie w Uniwersytecie; spis instytucyj, które wysłały delegatów; Przemówienia: Prezesa Kasy, Ministra W. R. i O. P., Prezesa P. Akademii Umiejętności, Rektora Uniwersytetu Warszawskiego; adresy, depesze i listy, otrzymane przez Kasę im. Mianowskiego w dniu jej jubileuszu; pod pomnikiem Kopernika; Zebranie towarzyskie w Kasie.

Tom XVII. (1933, str. VII. 403, 5 nlb. cena zł. 18) zawiera w dziale rozpraw następujące prace: T. Kotarbiński: Bacon o przyszłości nauki. — K. Dobrowolski: Studya nad kulturą naukową w Polsce do schyłku XVI. stulecia; M. Wolfke: Fizyka a technika. — W. Jabłoński: Kilka uwag o organizacyi nauki w Chinach. — J. Augustyniak: Życie naukowe Łodzi. — Tom zamykają: Kronika polska i zagraniczna, oraz Recenzje. Kronika polska obejmuje następujące działy: I. Akta ustawodawcze dotyczące nauki i sztuki oraz szkolnictwa wyższego, ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w czasie od 1. I. 1932 do 31. XII. 1932. — II. Wiadomości o nowopowstałych w Polsce instytucjach i towarzystwach naukowych i artystycznych. — III. Ruch organizacyjno-naukowy. — IV. Listy do Redakcyi, projekty, pomysły, głosy w bieżących sprawach w zakresie organizacyi nauki. — V. Sprawozdanie szóste z działalności Koła Naukoznawczego. — Kronika zagraniczna zamieszcza następujące informacje: Ruch organizacyjno-naukowy zagranicą: National Academy of Sciences i National Research Council w Stanach Zjednoczonych A. P. — Przewodnie myśli Wystawy Stulecia Postępu w Chicago (A. P. Coleman). — Konferencya Science Service w Waszyngtonie. — Działalność Fonds National de la recherche scientifique w latach 1930/31 i 1931/32. — Działalność Fondation Universitaire w latach 1930/31 i 1931/32. — Powstanie Fondation Franquei w Brukseli. — Stacya Naukowa i Biblioteka Polska w Rzymie (B. Kieszkowski). — Associazione Culturale Italo-Polacca w Rzymie (B. Kieszkowski). — Działalność Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft w latach 1930/31 i 1931/32. — Z organizacyi i popierania nauki w Estonii (J. Herbst). — Z życia naukowego Związku Rad Socjalistycznych Republik (T. Mikulski); przytacza nadto głosy naukowej prasy zagranicznej o roli nauki. — W dziale recenzyj omówione zostały następujące publikacje: W. McDougall: World chaos. The responsibility of science (C. Białobrzewski). — B. Russell: The scientific outlook (S. Ossowski). — T. Brailsford Robinson: The spirit of research (M. Korczewski). — Sir H. Samuel: Philosophy and the ordinary man (S. Ossowski). — H. G. Wells: What are we to do with our

b

lives (S. Ossowski). — G. Sarton: The history of science and the new humanism (S. Ossowski). — Science at the cross roads (M. Tyrowicz). — J. Huxley: A scientist among the Soviets (F. Kruszewska). — A. Krokiewicz: Uwagi o kulturze i cywilizacyi starożytnej w związku z kulturą i cywilizacją współczesną (A. Górski). — N. D. M. Hirsch: Genius and creative intelligence (M. Ossowska). — C. Murchison (red.): A history of psychology in autobiography. Vol. II. (M. Ossowska). — Sir O. Lodge: Past years. An autobiography (W. Kapuściński). — Życie i praca pisarza polskiego (T. Makowiecki). — W. Schingnitz: Scientologie (M. Ossowska). — Forschungsinstitute, ihre Geschichte, Organisation und Ziele (W. Lichtarowicz).

Tom XVIII. (1934, str. XX. 227, 1 nlb.) zawiera dwie rozprawy, a mianowicie: A. Brückner: Polska i Niemcy. Uwagi ogólne. — K. Piotrowicz: Polonica w Niemczech.

Tom XIX. (1934, str. XI. 572, 3 nlb.) zawiera w dziale rozpraw następujące prace: T. Zieliński: Nauka czysta i nauka stosowana w świecie starożytnym. — J. Br. Richter: Zagadnienia biografiki współczesnej. — J. Dobrzański: Z dziejów ruchu naukowego na Wołyniu w XIX. wieku. I. Zbiory naukowe. — J. Rutkowski: Uwagi krytyczne o zjazdach naukowych. — T. Mańkowski: Życie naukowe współczesnego Lwowa. — M. Małeki: Stan obecny nauki w Grecyi. — B. Kieszkowski: Nauka a dążenia państwowe we Włoszech. — P. Sergescu: Obecny stan nauki w Rumunii. — M. Brensztejn: Nauka w Republice litewskiej. — Tom zamykają: Kronika polska i zagraniczna, Recenzje, Bibliografia naukoznawcza 1928—1931 oraz Uzupełnienia do Kroniki polskiej. Kronika polska obejmuje następujące działy: I. Akta ustawodawcze dotyczące nauki i sztuki oraz szkolnictwa wyższego, ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w czasie od 1. I. 1933 do 31. XII. 1933. — Sumy w budżecie państwowym w latach 1933/34 i 1934/35, przeznaczone na cele naukowe i artystyczne. III. Nagrody za prace naukowe. IV. Uzupełnienie do Spisu instytucyj i towarzystw naukowych w Polsce. V. Ruch organizacyjno-naukowy. VI. Stan i potrzeby nauk specjalnych. VII. Sprawozdanie siódme z działalności Koła Naukoznawczego. — Kronika zagraniczna zamieszcza informacje o The Association of scientific workers w Londynie, The parliamentary Science Committee tamże, o Fondation pour la science w Paryżu i o Consiglio Nazionale delle ricerche w Rzymie (M. Bogucki). — W dziale recenzyj omówione zostały następujące publikacje: H. Weyl: The open world. Three lectures on the metaphysical implications of science (C. Białobrzewski). — A. N. Whitehead: Scien-

a

ce and the modern world i Tenze: Adventures of ideas (S. Ossowski). — J. Mac Murray (wyd.): Some makers of the modern spirit. A Symposium (S. Ossowski). — J. B. S. Haldane: The inequality of man and other essays (S. Ossowski). — F. R. Tennant: Philosophy of the sciences or the relation between the departments of knowledge (B. Sobociński). — C. E. M. Joad: Under the fifth Rib. A belligerent autobiography (M. Ossowska). — M. Th. Kirkpatrick: The physician: as man of letters, science and action (M. Ossowska). — W. M. Kotschnig and E. Prys (wyd.): The University in a changing world (B. Suchodolski). — A. Flexner: Universities: American, English, German (B. Suchodolski). — J. Perrin: La recherche scientifique (F. Kruszewska).

Księga Pamiątkowa ku czci Władysława Witwickiego ukazała się jako tom VII Kwartalnika Psychologicznego w r. 1935 t. j. w piętnastolecie (1919—1934) pracy nauczycielskiej Profesora Witwickiego w Uniwersytecie warszawskim. Księga, ozdobiona portretem Prof. Witwickiego, liczy stron 663, zawiera dedykację, w której uczniowie wyrażają wdzięczność swemu Profesorowi, Wykaz ważniejszych prac Prof. Witwickiego, wydanych w latach 1900—1934, oraz następujące rozprawy: Adlerówna M.: Dwa rodzaje spostrzeżeń i ich struktura. — Auerbach W.: Zagadnienie wartości poznawczej sądów przypomnieniowych. — Bagno Ch.: Synkretyzm myślenia w marzeniu sennem. — Budkiewicz J.: Przyczynek do psychologii błędnego myślenia. — Dybowski M.: Opór dziecka i perseweracja. — Filozofówna I.: Próba badań psychologicznych nad grą aktorską. — Geblewicz E.: Z psychologii przeżyć węchowych. — Hersztejn-Korzeniowa H.: O najwcześniejszych wspomnieniach z dzieciństwa. — Hosiasson J.: Uwagi w sprawie psychologii wnioskowań indukcyjnych. — Kowalski Wl.: O zjawisku Purkiniego. — Kruk W. St.: Przyczynek do badań nad diagnostycznością testów inteligencji z punktu widzenia praktyki szkolnej. — Markinówna E.: Psychologia dążenia do mocy. — Meyer-Ginsbergowa A.: Badania nad psychologiczną zasadą sprzeczności. — Radlińska-Ostaszewska J.: W sprawie tworzenia się t. zw. pojęć jasnych lecz niewyraźnych. — Sedlaczek St.: Progностыczność pewnych testów. — Sosińska H.: Przyczynek do psychologii uczuć estetycznych. — Szejnberg D.: Rozmienie i wyjaśnianie w doktrynach Diltheya i Sprangera. — Śniegocki Wl.: Przyczynek do analizy psychologicznej karności. — Wiśniacka R.: Badania eksperymentalne nad wpływem sugestji na zeznania świadków. — Zawadzki B.: O roli abstrakcji i układów spoistych

b

w myśleniu. — Księgę zamykają streszczenia powyższych prac w języku francuskim.

Kwartalnik Filozoficzny. Wychodzący w Krakowie nakładem Polskiej Akademii Umiejętności Kwartalnik Filozoficzny zmienił, począwszy od tomu XIII (1936), redakcję. Wychodzi obecnie „pod redakcją Zygmunta Zawirskiego wraz z Maryanem Heitzmanem przy udziale Komitetu redakcyjnego, złożonego z W. Heinricha, A. Krokiewicza, Ks. K. Michalskiego, W. Rubczyńskiego, W. Tarkiewicza“.

Szriftn far psychologie un pedagogik. Erszter band. Zbiorowy ten tom, wydany w żargonie w Wilnie pod redakcją Lejbusza Lehrera w roku 1933 w objętości stron XXIII i 528 przez sekcję psychologiczno-pedagogiczną żydowskiego Instytutu Naukowego (Jidiszer wisnzasflecher institut. Psychologisz-pedagogisze sekcyje) zawiera obok prac pedagogicznych następujące prace z zakresu psychologii: Prof. K. Lewin: Di psychologisze situacje baj bajlonung un sztraf. — L. Lehrer: Di psychologie fun szpil. — Prof. F. Schneersohn: Socializkajt baj kinder. — Sz. Lewin: Di psychologie fun lajnen. — J. Bernstein: Di problem fun tachlis baj jidisze un pojlisze kinder. — Dr. J. Rubin: Tojt-bagrif baj jidisze kinder.

O współczesnej filozofii polskiej ogłosił Józef Tvrdy referat w III. tomie Rozpraw Instytutu Słowiańskiego (Přednášky Slovanského Ústavu) w Pradze (str. 117—140 oraz 161—168). Referat ten był wygłoszony jako odczyt w Instytucie Słowiańskim w roku 1930.

Ruch Filozofický, wychodzący w Pradze czeskiej pod redakcją Prof. Dra F. Pelikana, wydał „numer słowiański“ (styczeń 1933), którego treść jest następująca: F. Pelikan, Podstawowe rysy ducha słowiańskiego (po czesku ze streszczeniem chorwackim); N. Losský, Teoretyczne i praktyczne znaczenie nauki Profesora Hoppego o „Ja“ (po czesku); K. F. Wize, System filozoficzny Jana Śniadeckiego (po francusku ze streszczeniem czeskim); D. Czyżewskyj, Hegel i rewolucja francuska (po francusku z przekładem czeskim); VI. Dvornikovič, „Mięccy“ i „twardzi“ Słowianie. Próba nowej charakterologii i psychotypiki Słowianina (po chorwacku z niemieckim streszczeniem autora); D. Nedeljkovič, Psychologia lirycznego aktu twórczego (po niemiecku); M. Materna, Przyczynek do reformy logiki elementarnej (po czesku); B. Jakovenko, Negatywny pogląd na świat Dostojewskiego (po czesku); J. Metallman, Elementy determinizmu przyczynowego (w przekładzie czeskim); J. Páta, Filozofia

a

u Bułgarów. — Numer słowiański jest do nabycia za cenę 10 kor. cz.

Komentarze Tomasza z Akwinu do dzieł Arystotelesa. W r. 1934 ukazał się dalszy tom tych komentarzy, oddzielnie wydawanych nakładem firmy Libreria Marietti w Turynie we Włoszech (por. Ruch Filozoficzny, X., str. 187 a oraz XI., str. 146 a), mianowicie komentarz do *Etyki nikomachejskiej* p. t. *In decem libros Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum expositio. Editio novissima*, cura ac studio P. Fr. Angeli M. Pirotta, str. XXIV. i 747, cena 80 lirów.

Listy Dawida Hume'a. Nakładem Clarendon Press w Oxfordzie wydał J. Y. S. Greig w roku 1932 w dwóch tomach listy Dawida Hume'a. Hume polecił wprowadzić swym spadkobiercom, by zniszczyli wszystkie jego papiery i rękopisy z wyjątkiem dwóch, mianowicie rękopisu zawierającego „Dialogi dotyczące religii naturalnej” i rękopisu zawierającego p. t. „Moje Życie” jego autobiografię (polski przekład tej autobiografii jest wydrukowany w dodatku do polskiego przekładu „Badań dotyczących rozumu ludzkiego”, sporządzonego przez Prof. J. Łukasiewicza i K. Twardowskiego a wydanego przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie — 3. wydanie, 1928). Hume obawiał się, „by listy jego nie wpadły w ręce niepowołane i nie doczekały się zaszczytu publikacji”; wkrótce przed śmiercią zażądał od swych korespondentów zwrotu niektórych swoich listów i spalił je. Ale spadkobiercy filozofa nie wykonali jego polecenia. Niemal wszystkie jego listy prywatne przechowały się dzięki jego siostrzeńcowi, który poczynił też poszukiwania za nimi u znajomych i przyjaciół filozofa i przekazał je Król. Towarzystwu w Edynburgu. Tym sposobem mogły one obecnie być wydane. Jest ich ogółem 554, a pochodzą one głównie z ostatnich lat życia Hume'a, gdyż 336 zostało napisanych między 1761 i 1776. Najwcześniejszy list jest datowany z lipca 1727; z okresu od tego roku do roku 1742 pochodzi tylko 15 listów. Z lat, które Hume poświęcił opracowaniu swego Traktatu o naturze ludzkiej, t. j. z czasu od września 1784 do grudnia 1787, nie pochodzi żaden list.

S. Dasgupta. A history of Indian philosophy. W r. 1932 wyszedł nakładem Cambridge University Press drugi tom tego dzieła, którego tom pierwszy ukazał się jedenaście lat temu. Tom drugi obejmuje cztery rozdziały. Przedmiotem pierwszego jest *Vedanta Sankary*, drugiego *Yoga-Vasistha-Ramayana*, trzeci zajmuje się spekulacjami szkół lekarskich, posiadającymi doniosłe znaczenie dla rozwoju indyjskiej filozofii, zwłaszcza logiki, czwarty poświęcony jest filozofii *Bhagavadgity*. Tom drugi miał według pierwotnego zamiaru Autora być ostat-

b

nim tej historii filozofii indyjskiej — wszelako okazała się potrzeba rozszerzenia ram dzieła, które obecnie ma objąć pięć tomów. Tom drugi liczy stron XI i 620. Cena 35 szylingów.

Maine de Biran. Dzieła. Z dzieł tego filozofa wydała Księgarnia F. Alcana w Paryżu w ostatnich czasach tom VIII. i IX., zawierające rzecz pod tytułem *Essai sur les fondements de la psychologie et sur ses rapports avec l'étude de la nature*. Poprzednio wydane tomy zawierają: I. *Le premier journal*, II. *Influence de l'habitude sur la faculté de penser*, III. i IV. *Mémoire sur la décomposition de la pensée*, V. *Discours philosophiques de Bergerac*, VI. i VII. *Correspondance philosophique*. (Cena każdego tomu 40 fr.) — Dalsze tomy będą zawierały: X. *Rapports des sciences naturelles avec la psychologie*, XI. *Études d'histoire de la philosophie*, XII. *Examen des opinions de M. de Bonald*, XIII. *Nouvelles considérations sur les rapports du physique et du moral de l'homme*, XIV. *Nouveaux essais d'anthropologie*.

Dzieła Franciszka Brentano. Kontynuując publikację dzieł Franciszka Brentano (zob. Ruch Filozoficzny, XII. str. 180 b—184 a) lipska firma wydawnicza Felix Meiner wydała w roku 1933 rzecz p. t. „*Kategorienlehre*”, przygotowaną do druku przez Alfreda Kastila (str. LI i 405). Na tom ten składa się szereg dyktowanych przez filozofa w ostatnim dziesięcioleciu jego życia szkiców, sformułowań i rozpraw, dotąd drukiem nie ogłoszonych a mających za przedmiot zagadnienia związane ściślej lub luźniej z pojęciem bytu. W tych rozważaniach swoich Brentano nawiązuje poniekąd do pierwszej swej pracy, wydanej przed przeszło 70 laty o różnorodnych znaczeniach bytu u Arystotelesa (*Von der mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles*, 1862). Alfred Kastil zaopatrzył tekst Franciszka Brentano w liczne uwagi objaśniające (str. 305—394) oraz w indeks nazwisk i rzeczy.

Odczyt „*Vom Ursprung sittlicher Erkenntnis*” wyszedł w r. 1934 w wydaniu trzecim. Różni się ono od wydania drugiego (zob. Ruch Filozoficzny, XII. str. 180 a) tem, że kilka ekskursów Autora, wydrukowanych w wydaniu pierwszym z r. 1889 a opuszczonych w wydaniu drugim, zostało — o ile nie znalazły one pomieszczenia w innych tomach obecnie wydawanych dzieł — restytuowanych, oraz tem, że ogłoszono tu po raz pierwszy pochodzącą z r. 1907 rozprawę „*Vom Lieben und Hassen*” (str. 142—168).

Hegel u Słowian. Staraniem Towarzystwa „*Deutsche Gesellschaft für slavistische Forschung*” w Pradze wyszła jako tom IX. Publikacyj Słowiańskiej Wspólnoty Pracy w Niemieckim Uniwersytecie w Pradze (Ver-

a

öffentlicheitungen der Slavischen Arbeitsgemeinschaft an der Deutschen Universität in Prag), wydawanych przez Prof. Dra Franciszka Spinę i Dra Gerharda Gese-manna nakładem firmy Gebrüder Stiepel w Libercu praca zbiorowa p. t. Hegel bei den Slaven. Rzecz ta, którą przygotował do druku D. Czyżewskij, liczy 494 stron i obejmuje następujące rozprawy: W. Küh-ne, Polen und die Philosophie Hegels; D. Czyżewskij, Hegel in Russland; A. Pražák, Hegel bei den Slovaken; F. Fajr, Hegel bei den Čechen; K. Atanasijewič, Hegel bei den Südslaven, P. Telčarov, Hegel bei den Bulgaren.

Bibliothèque internationale de philosophie zaczął wydawać w roku 1935 w Pradze Boris Jakowenko. Wydawnictwo obejmuje 12 zeszytów rocznie. W roku 1935 wyszły następujące zeszyty: 1. Hoppe V., Spiritual regeneration as the basis of the world's renovation. 2. Jakowenko B., Eduard Beneš als Denker. 3. Pawlow A. und Jakowenko B., Kurze Bibliographie der neuen tschechoslo-vakischen Philosophie. 4. Beneš E., L'avenir de la société des nations. 5—7. Jakowenko B., Zweiter Beitrag zur Geschichte des He-gelianismus in Russland. Hegel und die An-fänge des Slavanophilentums. 8. Bazala A., Il pensiero di Masaryk. 9—10. Jakowenko B., La bibliographie de T. G. Masaryk. 11—12. Kozłowski W. M., Rapports présentés aux Congrès internationaux de philosophie. Cena wydawnictwa w prenumeracie rocznej 150 kor. czeskich. Adres redakcyi i administra-cyi: Boris Jakowenko, Praga II. Poste Cen-trale, boîte nr. 23.

Bibliothèque de Philosophie zaczęła wycho-dzić w roku 1933 w Paryżu pod redakcyą Ed. Le Roy'a, J. Chevaliera i A. Bridoux'a nakładem firmy J. Vrin. Jako pierwsze dwa tomy ukazały się: 1. Descartes, „Regulae ad directionem ingenii“ wraz z przekładem francuskim i wstępem G. Le Roy'a, 2. Con-dorcet, „Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain“ w opraco-waniu M. O. H. Piora.

Acta Psychologica, międzynarodowe wyda-wnictwo monografij psychologicznych, za-częło wychodzić pod redakcyą Prof. Dra Gézy Révész'a w Amsterdamie. W skład Komitetu redakcyjnego wchodzi: Fr. Ch. Bartlett (Cambridge), E. G. Boring (Cam-bridge, Mass.), H. J. F. W. Brugmans (Gro-ningen), K. Bühler (Wien), C. Burt (London), T. Chiba (Sendai), E. Claparède (Genève), Th. Erisman (Innsbruck), A. Gemelli F. O. M. (Milano), P. Janet (Paris), D. Katz (Rostock, h. t. Manchester), W. Köhler (Berlin), K. S. Lashley (Chicago), K. Marbe (Würzburg), Matataro Matsumoto (Tokyo), W. McDou-gall (Durham N. C.), A. G. Michotte (Lou-vain), L. E. Mira (Barcelona), G. E. Müller†

b

(Göttingen), Ch. S. Myers (London), J. P. Pavlov† (Leningrad), T. H. Pear (Manchester), J. Piaget (Genève), H. Piéron (Paris), M. Ponzo (Roma), F. Roels (Utrecht), E. J. Ru-bin (Kjöbenhavn), H. K. Schjelderup (Oslo), W. Stern (Hamburg), K. Twardowski (Lwów), R. M. Yerkes (New Haven). — **Acta Psy-chologica** mają wychodzić w objętości około 25 arkuszy druku rocznie, tworzących jeden tom w cenie 12 guldenów holenderskich. Pierwszy zeszyt tomu pierwszego, wydany w r. 1935, liczy 232 stron i zawiera szereg referatów, wygłoszonych na X. Międzyna-rodowym Zjeździe psychologicznym, który się odbył w r. 1932 w Kopenhadze (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. 1—4, str. 56 a—58 a), mianowicie referaty następujące: Allport G. W., The radio as a stimulus situation; Bahle J., Zur Psychologie des Einfalls und der Inspiration im musikalischen Schaffen; Baley St., Le comportement des enfants et des singes inférieurs en présence des ob-jets placés sur un support; Birnbaum K., Methodologische Prinzipien für pathogra-phische Studien; Bühler Ch., Der mensche-liche Lebenslauf als psychologisches Pro-blem; Busemann A., Ueber Grundbegriffe der Kinder- und Jugendpsychologie; Cla-parède E., La psychologie fonctionelle; Duncker K., Lernen und Einsicht im Dienste der Zielerreichung; Gemelli A., Neue Beobachtungen über das Wesen der Wahrnehmung; Goodenough F. L., The development of human behavior; Hetzer H., Kind und Material; Hunter W. and Hudgins C. V., Voluntary activity from the standpoint of behaviorism; Katz D., Zur Grundlegung einer Bedürfnispsycholo-gie; Koffka K., On problems of colour-perception; Kronfeld A., Die Bedeutung Kierkegaards für die Psychologie; Müller-Freienfels R., Zur Psychologie der Psy-chologie; Myers Ch. S., The relation of acts and contents of consciousness; Pavlov J. P., Die dynamische Stereotypie des höch-sten Teiles des Gehirns; Pear Th., Suggest-ed parallels between speaking and clothing; Piéron H., L'intégration du temps dans la notion de seuil et le problème des mécanis-mes d'excitation sensorielle; Rubin E., Some elementary time experiences; Sea-shore C. E., Psychology of the vibratio in music and speech; Stern W., Raum und Zeit als personale Dimensionen. — W spra-wach redakcyjnych należy się zwracać pod adresem: Prof. Dr. G. Révész, Amsterdam (C), Psychologisches Laboratorium der Univer-sität, Heerengracht, 196. — Prenumeratę przyjmuje Księgarnia Martin Nijhoff, Haga.

Acta Instituti Psychologici Universitatis Za-grebensis zaczął w roku 1933 wydawać Dy-ректор tego Instytutu, Prof. Dr. R. Bujas. Na tom I. składa się pięć zeszytów, zawie-

a

rających następujące prace: Bujas R. Ueber den Zusammenhang von positivem und negativem Nachbild. — Bujas Z. Contribution à la recherche des émotions des animaux: La loi psychogalvanique expérimentée sur un chat. — Kučera E. Experimentelle Beiträge zur Charakteristik von Willensstufen. — Bujas R. Ueber die Funktion des Cortischen Organs. — Bujas R. Ueber den blinden Fleck. — Do każdej rozprawy dodane jest streszczenie w języku chorwackim.

Księga Pamiątkowa ku czci Prof. Dra Hermann Schwarza ukazała się w 70. rocznicę jego urodzin jako podwójny zeszyt czasopisma *Blätter für Deutsche Philosophie* z roku 1934 p. t. Gott, Seele, Geist. Księga zawiera rozprawy M. Wundta, R. Odebrechta, W. Schulze-Soelde'go, H. Pichlera i E. Metzke'go.

Księga Pamiątkowa ku czci Ks. Prof. Dra Marcina Grabmanna wyszła w 60. rocznicę jego urodzin w r. 1935 nakładem firmy Aschendorff w Monastyrze w Westfalii staraniem A. Langa, J. Lechnera i M. Schmausa w dwóch tomach (razem str. XXXV. i 1475 — cena M. 58) p. t. Aus der Geisteswelt des Mittelalters. Rzec zawiera 77 rozpraw, podzielonych na następujące działy: Rękopisy i biblioteki, Ogólne dzieje myśli, Patrystyka i wczesne średniowiecze, Scholastyka w okresie rozkwitu, Scholastyka późniejsza i czasy nowożytne, Teologia bizantyńska i zachodnia. Z Polaków dostarczyli do Księgi Pamiątkowej rozpraw Dr. Aleksander Birkenmajer „O odnalezionym przekładzie Gerharda z Cremony“ (po niemiecku) i Ks. Prof. Dr. K. Michalski „O dokonaniu w roku 1316 przez brata Bartłomieja odwołaniu 13 tez potępionych“ (po francusku).

Księga Pamiątkowa ku czci Ferdynanda Tönniesa z powodu 80. rocznicy jego urodzin została wydana w kilka dni przed jego śmiercią (zob. poniżej w dziale Nekrologia) p. t. Reine und angewandte Soziologie, eine Festgabe für Ferdinand Tönnies (Leipzig, Hans Buske, 1936, str. VIII. 403). Na końcu tomu podany jest wykaz prac Tönniesa.

Actes du Congrès international de philosophie scientifique. Pod tym tytułem ukazały się w r. 1936 w wydawnictwie Actualités scientifiques et industrielles (Paryż, Hermann et Comp., Éditeurs, 6, rue de la Sorbonne) referaty, wygłoszone na I. Międzynarodowym Kongresie jedności nauki, który się odbył we wrześniu 1935 w Paryżu (zob. poniżej w dziale Zjazdy). Publikacja obejmuje osiem zeszytów, grupujących wygłoszone na Kongresie referaty pod następującymi nagłówkami: I. Filozofia naukowa i logiczny empiryzm. (str. 80, fr. 12). II. Jedność nauki (str. 76, fr. 12). III. Język i pseudo-problemy (str. 59, fr. 10). IV. Indukcja i praw-

b

dopodobieństwo (str. 64, fr. 10). V. Logika i doświadczenie (str. 79, fr. 12). VI. Filozofia matematyki (str. 84, fr. 12). VII. Logika (str. 72, fr. 10). VIII. Historia logiki i filozofii naukowej (str. 91, fr. 12). — Referaty są podane w brzmieniu oryginalnym (po angielsku, francusku, albo niemiecku).

Sprawozdanie z Konferencji wstępnej do Międzynarodowego Kongresu filozofii naukowej (zob. Ruch Filozoficzny, XIII, str. 55 b) ukazało się w r. 1935 w V. tomie czasopisma „Erkenntnis“ (str. 1—204). Zawiera ono streszczenia wygłoszonych na Konferencji referatów, niektóre wywody, przedstawione przez uczestników Konferencji w dyskusji, oraz zapiski bio- i bibliograficzne, w których z polskich pisarzy filozoficznych są uwzględnieni: Ajdukiewicz, Chwistek, Czeżowski, Dąbska, Drewnowski, Hosiassonówna, Jaśkowski, Kokoszyńska, Kotarbiński, Leśniewski, Lindenbaum, Łukasiewicz, Mehlberg, Poznański, Presburger, Sobociński, Sztejnberg, Tarski, Twardowski, Wajsberg, Wundheiler, Zawirski.

Sprawozdanie z I. Międzynarodowego Kongresu jedności nauki (Międzynarodowego Kongresu Filozofii naukowej), który odbył się we wrześniu 1935 w Paryżu (zob. poniżej w dziale Zjazdy), zawarte jest w V. tomie czasopisma *Erkenntnis* (str. 377—428). Sprawozdanie to podaje charakterystykę wygłoszonych na Kongresie referatów i wypowiedzianych w dyskusji poglądów, grupując je pod następującymi nagłówkami: Jedność nauki jako coś, co się tworzy, Logiczny empiryzm i jedność nauki, Logika i doświadczenie, Rzut oka na przyszłość. Do sprawozdania są dodane zapiski bio- i bibliograficzne, które z polskich pisarzy uwzględniają Ks. Kobyleckiego, Jasnowskiego i Wiegnera.

Philosophia. Pod tą nazwą zaczęło staraniem i pod redakcją Dra Artura Lieberta, obecnie profesora filozofii i pedagogiki w Białymostku wychodzić czasopismo filozoficzne jako organ wszechświatowego Związku filozoficznego, zwanego również „Philosophia“ (zob. poniżej w dziale „Organizacje“). Nowe to czasopismo pragnie przyczynić się do stworzenia poczucia solidarności wśród filozofów, a zarazem odzwierciedlać jak najpełniej filozoficzną twórczość i filozoficzne życie doby obecnej. „Philosophia“ będzie przynosiła prace wybitnych uczonych treści systematycznej i historycznej; nadto będzie ogłaszała rozprawy o współczesnych kierunkach filozoficznych i ogólnonaukowych, dalej sprawozdania o działających w poszczególnych państwach towarzystwach filozoficznych, recenzje, dokładną bibliografię filozoficzną, przegląd czasopism i wiadomości ogólne. Żaden z kierunków filozoficznych nie jest wykluczony z nowego czasopisma; o ogłoszeniu w nim prac decyduje wyłącz-

a

nie ich obiektywna wartość naukowa. — „Philosophia“ obejmie rocznie około 35 do 40 arkuszy druku pojawiających się około 4 razy do roku po mniej więcej 9 arkuszy. Członkowie Związku „Philosophia“ otrzymują czasopismo za uiszczeniem rocznej wkładki w kwocie 15 franków szwajc.

Tom pierwszy czasopisma obejmujący 442 str. (4 zeszyty) zawiera poza wiadomościami, dotyczącymi się powstania i organizacji nowego Związku, 6 rozpraw związanych z działalnością nowo utworzonego w Pradze „Cercle philosophique de Prague pour les recherches sur l'entendement humain“ (zobacz powyżej w dziale „Organizacje“) zajmującego się filozofią ducha. Sześć ogłoszonych tu rozpraw poprzedza wstęp Prof. Dr. J. B. Kozáka i Prof. Dr. E. Utitza, poczem następują rozprawy J. B. Kozáka: Istota umysłowej intencji: Transcendujące mniemanie. — L. Landgrebe: Duch i transcendency świadomości. — J. Patočka: Istota i dwie warstwy zasadnicze intencjonalności. — E. Husserl: Kryzys nauk europejskich i transcendentna fenomenologia. Wstęp do filozofii fenomenologicznej. — E. Utitz: Duch jako sprawiedliwość. — O. Kraus: O rozmaitem znaczeniu „ducha“. Nadto zawiera ten tom rozprawę: T. Kotarbiński: Zasadnicze pojęcia ogólnej teorii wálki. — D. S. Robinson: Filozofia w Stanach Zjednoczonych w roku 1935. — H. Meyer: Historyk Ranke jako myśliciel XIX. wieku. — A. Liebert: Zagadnienie krytyki kultury i krytyka kultury naszych czasów. — Dalszą treść tomu tworzą trzy nekrologi, poświęcone H. Rickertowi, M. Schlickowi i C. Gebhardtowi wraz z pośmiertnym artykułem Gebhardta: Drogi do Spinozy. Każdy z nekrologów ozdobiony jest portretem. Ostatnie działy tomu tworzą recenzje (Historia filozofii i życia umysłowego, Etyka i pedagogika, Filozofia prawa i państwa); autoreferaty; przegląd czasopism i ogólne informacje naukowe, uwzględniające także Polskę. Ostateczne zamknięcie tomu tworzą komunikaty Związku „Philosophia“.

Analysis. Od jesieni r. 1933 wychodzi w Anglii pismo filozoficzne p. t. Analysis. Redaktorem jego jest A. E. Duncan Jones. Do komitetu redakcyjnego wchodzi: Prof. L. S. Stebbing, C. A. Mace i G. Ryle. Wydawcą jest firma Basil Blackwell w Oksfordzie. Pierwszy zeszyt ukazał się w listopadzie 1933. Redakcja zamierza wydawać sześć zeszytów w ciągu roku akademickiego, ale w wypadku dużego napływu artykułów i dostatecznych funduszy przewiduje się możliwość pomnożenia zeszytów. Każdy zeszyt ma rozmiar arkusza i kosztuje, czy to w prenumeracie rocznej czy pojedynczo, jednego szylinga. Według zapowiedzi Redakcyi artykuły nie mają przekraczać 1500

b

słów. Mają dotyczyć jakiegoś jasno sformułowanego zagadnienia i podsuwać jakieś możliwe dlań rozwiązanie. Dotychczasowe artykuły, pisane głównie przez młodą generację, stanowią przeważnie drobne i bezpretensjonalne przyczynki do analizy znaczenia różnych terminów. Łączy je wspólna troska o jasność myśli. Całe wydawnictwo przenika żywy kontakt z „Kolem Wiedeńskim“. Tak np. C. G. Hempel szkicuje w jednym z zeszytów rozwój pojęcia prawdy u pozytywistów wiedeńskich; do tego artykułu nawiązuje M. Schlick w jednym z następnych zeszytów. W paru artykułach mówi się o solipsyzmie, znowu w związku ze stanowiskiem filozofów wiedeńskich. Sprawozdań z książek „Analysis“, na razie nie zamieszcza. Nie jest to pismo o charakterze informacyjnym, lecz raczej trybuna dyskusyjna.

Mind. Jako dodatek do styczniowego zeszytu z roku 1935 wyszedł liczący 28 stron Indeks do tomów XXXIII—XLII czyli do numerów 129—168 (1924—1933) tego czasopisma.

The Journal of Symbolic Logic zaczął wychodzić jako organ towarzystwa Association of Symbolic Logic w roku 1936 pod redakcją Prof. A. Churcha (Fine Hall, Princeton, N. Y. U. S. A.) i C. H. Langforda (Ann Arbor, Michigan U. S. A.) przy udziale Prof. C. A. Baylisa. Prospekt podkreśla trudności, na które w miarę postępującej specjalizacji badań logicznych natrafia ogłaszanie rozpraw z zakresu tych badań zarówno w czasopismach filozoficznych jak też matematycznych. Tembardziej odczuwa się z każdym rokiem rosnącą potrzebę czasopisma poświęconego logice matematycznej i pokrewnym dziedzinom. A zarazem coraz bardziej rośnie świadomość znaczenia logiki matematycznej tak dla logiki, jak też dla matematyki. Nowe czasopismo będzie to uważało za jedno z głównych swoich zadań, ażeby pracującym na tem polu filozofom i matematykom ułatwić współpracę, wyrobić krytyczne stanowisko wobec poszczególnych kierunków i jaknajbardziej szerzyć znajomość logiki matematycznej. Prenumerata nowego kwartalnika wynosi 3 dolary rocznie; należy ją zgłaszać pod adresem Prof. C. A. Baylisa, Brown University, Providence, R. I. (United States of America).

The Journal of Psychology zaczął wydawać Carl Murchison w Clark University w Worcester w stanie Massachusetts Ameryki Północnej. Celem pisma jest zapewnić autorom prac psychologicznych jak najszybszego ogłaszania ich prac drukiem pod warunkiem, że prace nie przekraczają arkusza druku i że autorowie pokrywają kosztą druku. Pierwszy tom tego nowego czasopisma wyszedł z datą 1935/6 i zawiera na 518

a

stronicach 29 rozpraw. Prenumerata wynosi za tom 5 dol. Adres redakcyi i administracyi: 11 Downing Street, Worcester, Massachusetts, U. S. A.

Contributions to Psychological Theory jest czasopismem, które w luźnych zeszytach wychodzi począwszy od roku 1934. Redaktorami są Donald K. Adams i Helge Lundholm. Prenumerata wynosi 5 dol. za tom. Adres redakcyi: Duke University, Durham, North Carolina, U. S. A.

Revue d'histoire de la philosophie, wychodząca od roku 1927, rozszerzyła począwszy od roku 1933 swe ramy i przybrała nazwę „Revue d'histoire de la philosophie et d'histoire générale de la civilisation“. Zarazem kwartalnik ten stał się organem Wydziału humanistycznego Uniwersytetu w Lille, którego członkowie tworzą komitet redakcyjny czasopisma. Sekretarzem redakcyi jest p. René Jasiński. Adres administracyi: Librairie Universitaire J. Gamber, Paris VI, 7, rue Danton. Prenumerata roczna 50 fr.

Revue Thomiste. Czasopismo to poświęciło zeszyt majowo-czerwcowy roku 1933 filozofii Bergsona. Zeszyt ten zawiera następujące rozprawy: A. Forest, Rzeczywistość konkretna u Bergsona i u Św. Tomasza. — G. Thibon, Pojęcie świadomości według Bergsona. — L. Penido, Rozważania nad teodyceą bergsonowską. — G. Rabeau, Doświadczenie mistyczne i dowód istnienia Boga. — R. Jolivet, Od „Évolution Créatrice“ do „Deux sources“. — M. Gorce, Bergson i Św. Tomasz.

Kant-Studien, organ Towarzystwa im. Kanta, który wychodził do końca roku 1933 pod redakcyą Pawła Menzera i Artura Lieberta, a następnie pod redakcyą Pawła Menzera, Edwarda Sprangera i Marcina Löpelmanna, zmienił w jesieni 1935 ponownie redakcyę. Na jej czele stanął Hans Heyse, profesor filozofii w Uniwersytecie królewickim, a do Komitetu redakcyjnego weszli prócz niego O. Koellreutter, M. Löpelmann i E. Mattiat. Nowa redakcyja zaniechała publikowania „Berichte der Kant-Studien“ (zob. Ruch Filozoficzny, XIII, 1-4, str. 88 b) a wprowadziła natomiast nowy dział p. t. „Przegląd Czasopism“. Na czele wydanego w jesieni 1935 zeszytu umieścił Prof. Heyse oświadczenie, w którym m. i. powiada: „Pod nową Redakcyą. rozpoczynającą swoją czynność niniejszym pierwszym zeszytem czterdziestego tomu, Kant-Studien stawiają sobie za zadanie: zarówno w zasadniczych jak w szczegółowych zagadnieniach filozoficznych i naukowych uwydatnić nowe chcenie, w którym życie niemieckie i duch niemiecki sięgają do swej głębszej istoty. Kieruje nami przekonanie, że rewolucya niemiecka jest jednolitym aktem metafizycznym życia niemieckiego, który objawia się we wszystkich

b

dziejzinach niemieckiego bytowania i który właśnie dlatego z nieodpartą koniecznością obejmuje sobą także filozofię i naukę“.

Archivio di storia della filosofia. Pod tym tytułem zaczęło Włoskie Towarzystwo Filozoficzne wydawać w r. 1932 drugi swój organ (o pierwszym, „Archivio di filosofia“, zob. Ruch Filozoficzny, XII, str. 195 b). Nowe czasopismo jest kwartalnikiem, redaguje je Prof. G. Perticone, Roma (140), Piazza Tuscolo, 5. — Treść pierwszego zeszytu jest następująca: G. Tarozzi, Nieskończoność kosmiczna i newtonowska mechanika nieba. — N. Abbagnano, Charakter i tendencye idealizmu w Anglii i we Włoszech. — A. Poggi, O teoryi prawa B. Croce'go. — G. Perticone, Zagadnienia współczesnej filozofii prawa. — G. Bach, Uwagi o kulturze skandynawskiej. — A. Ferro, O anglo-amerykańskiej filozofii moralnej. — Nadto dział sprawozdań. — Adres Administracyi: Roma, Via Ulpiano, 26. Prenumerata roczna poza Italią 50 lirów.

Sophia. Fonti e studi di storia della filosofia. Czasopismo to, poświęcone historii filozofii w najszerszym pojęciu, wydaje od roku 1933 jako kwartalnik C. Ottaviano, profesor Uniwersytetu rzymskiego, nakładem firmy Casa editrice Ires, Palermo, Via Albanese. Prócz rozpraw, komunikatów i recenzyj czasopismo podaje bibliografię publikacyj, tyczących się historii filozofii. Prenumerata roczna 35 lirów.

Psychologie. W roku 1935 zaczął dr. Michajlo Rostohar, profesor Uniwersytetu w Bernie Morawskim, wydawać pod tą nazwą kwartalnik, poświęcony psychologii. Adres redaktora: Brno, Siroťi 7; adres administracyi: Brno, Husova 3. Prenumerata roczna 20 Kč.

Analele de Psihologie. Pod tą nazwą zaczął wychodzić w roku 1934 w Bukareszcie rocznik rumuński, poświęcony psychologii. Wydawcą jest Rumuńskie Towarzystwo Badań Psychologicznych, dyrektorem C. Radulescu-Motru, profesorem psychologii Uniwersytetu Bukareszteńskiego, redaktorem L.-M. Nestor, kierownik pracowni psychologicznej Uniwersytetu. Każdy tom zawiera szereg rozpraw, dalej komunikaty naukowe, liczne recenzje i przegląd czasopism, uwzględniając także rzeczy polskie (np. w drugim tomie z roku 1935 znajdują się recenzje pracy Dra Biegeleisena o Metodach statystycznych w psychologii i pracy Prof. Kreutzja o Technice metody introspekcyjnej oraz sprawozdanie z V. tomu Kwartalnika Psychologicznego pióra B. Zawadzkiego). Cena jednego tomu (rocznika) 90 lei. Adres redakcyi i administracyi: Bucuresti, str. Edgar Quinet, Laboratorul de Psihologie (Universitate).

Tohoku Psychologica Folia zaczęły wychodzić w Japonii w roku 1933. Redaktorem jest Prof. T. Chiba z cesarskiego Uniwer-

a

sytytu w Tohoku. Czasopismo wychodzi jako kwartalnik w językach angielskim, francuskim, niemieckim. Prenumerata roczna 5 yen.

Dwie bibliografie filozoficzne. W roku 1934 zaczęły wychodzić dwie bibliografie filozoficzne. Jedną z nich wydaje czasopismo *Revue néoscolastique de philosophie*; bibliografia ta ukazuje się jako dodatek do każdego z kwartalnych zeszytów tego czasopisma i uwzględnia zarówno książkowe jak czasopismem publikacje filozoficzne, wydawane w językach angielskim, francuskim, hiszpańskim, holenderskim, łacińskim, niemieckim, portugalskim i włoskim. Cały materiał podzielony jest na następujące grupy: Publikacje treści ogólnej, Wstępy do filozofii, Teoria poznania i logika Metafizyka, Kosmologia i biologia, Psychologia, Etyka ogólna i szczegółowa, Filozofia stosowana (Krytyka i metodologia), Historia filozofii. Prenumeratorowie czasopisma *Revue néoscolastique de philosophie* mogą za dopłatą roczną 10 franków otrzymywać odbitki bibliografii, drukowane tylko po jednej stronie.

Drugą bibliografię filozoficzną wydaje czasopismo *The Journal of Philosophy*; bibliografia ta ukazuje się raz do roku w sierpniu jako podwójny zeszyt wymienionego czasopisma i uwzględnia zarówno książkowe jak czasopismem publikacje filozoficzne, wydawane w językach angielskim, francuskim, niemieckim i włoskim. Cały materiał podzielony jest na następujące grupy: Historia filozofii, Filozofia systematyczna i metafizyka, Logika, Etyka, Filozofia społeczna, Filozofia religii, Estetyka. — Bibliografię, wydawaną przez *The Journal of Philosophy*, można nabywać osobno w cenie po 1 dol. (Zamówienia przyjmuje *The Journal of Philosophy*, 515 West 116-th Street, New York).

Bibliografia estetyki i filozofii sztuki za lata 1900—1932, zestawiona przez *William A. Hammonda* i wydana staraniem amerykańskiego dwumiesięcznika „*The philosophical Review*” ukazała się w nowym wydaniu nakładem firmy *Longmans, Green and Co.*, 114 Fifth Avenue, New York. Cena 3 dolary.

Katalogi. Chez *Durtal* (*Pierre Lambert*), 12, rue Jacob, Paris. Catalogue 10. *Livres anciens et modernes*, zawiera m. i. dział *Religions, Mystique, Occultisme*. — *Librairie Gustave Franssen*, Centre de *Librairie Française et Bouquinerie Générale*, 11, rue de Cluny, Paris. Katalogi Nr. 50—59 z r. 1933 zawierają liczne tytuły dzieł filozoficznych. — *Galloway and Porter Ltd.* 30 Sidney Street, Cambridge. List Nr. 568: *Philosophy, Psychology, Metaphysics, Logic and Allied Sciences*, 299 tytułów. — List Nr. 580: *Philosophy, Psychology, Logic and Allied Sciences*, 229 ty-

b

tułów. — *K. F. Koehlers Antiquarium*, Leipzig, Täubchenweg 21. Antiquariatskatalog 87, *Philosophie, Pädagogik, Hochschulwesen, Bibliothek Friedrich Paulsen, Harald Höffding und andere Sammlungen*, 3365 tytułów. — *Alfred Lorentz*, Leipzig, Kurprinzstr. 10. Antiquariatskatalog Nr. 375, *Philosophie, Psychologie, Wissenschaftliche Zeitschriften-Serien*, 5187 tytułów. — *Bücher-Verkaufskatalog* Nr. 378. *Bibliotheca Theologica, Philologica ac Philosophica*, 2366 tytułów. — *Macmillan and Co.* St. Martin Street, London, W. C. 2. *Macmillans Spring List of Announcements 1933*. — *Macmillans Autumn List of Announcements 1933*. — *Librairie Ancienne J. Mongenet*, Genève, Chemin du Point-du-jour, 18. Katalog Nr. 159 zawiera dział *Philosophie, Religion*. — *Service d'offres spéciales*, Liste Nr. 1. *Philosophie, Occultisme*. — *Librairie ancienne et moderne Émile Nourry*, 62, rue des Ecoles, Paris. Katalog Nr. 51 zawiera m. i. dział *Philosophie et Sciences générales* (467—639). — Katalog Nr. 52 zawiera m. i. dział *Histoire des religions, Judaïsme, Folk-Lore, Philosophie et Histoire de la Philosophie* (1—316). — *Routledge, Kegan Paul*, 68—74 Carter Lane, London E. C. 4. *Spring Books 1933*. — *Autumn Books 1933*. — *Heinrich Stenderhoff*, Buchhändler und Antiquar, Münster i. Westfalen, Salzstr. 9. Antiquariatskatalog Nr. 61. zawiera także dział filozoficzny (175—946).

WYKŁADY, ODCZYTY, REFERATY.

Polska Akademia Umiejętności. Wydział filozoficzny. 17. listopada 1934 *J. Reiss*: *Sextus Empiricus przeciw muzykom*. — 21. czerwca 1935 *Z. Łempicki*: *Z zagadnień poetyki: Literatura, poezja, życie*.

Komisja orientalistyczna. 8. marca 1934 *St. Schayer*: *Zagadnienie elementów niearyjskich w buddyzmie indyjskim*. — 23. listopada 1935 *H. Willman-Grabowska*: *Ekspiacya (prāyascitti) Brāhmana*.

Komisja historii literatury polskiej 18. grudnia 1935 *K. Wyka*: *Jak Brzozowski interpretował Nietzschego*.

Wydział historyczno-filozoficzny. 23. kwietnia 1934 *Z. Zawirski*: *Rozwój pojęcia czasu*. — 15. października 1934 *Wł. Golembki*: *Niemiecka filozofia oświecenia jako źródło transcendentalizmu. I. Ontologia* *J. M. Tetensa. Studium historyczno-krytyczne*. — 25. marca 1935 *L. Caro*: *Przyczynowość czy celowość w ekonomice społecznej*.

Komisja do badania historii filozofii w Polsce. 27. kwietnia 1934 *St. Pigoń*: *Z rękopiśmiennej spuścizny Augusta Cieszkowskiego*.

a

Komisya historii sztuki. 13. czerwca 1935 S. J. Gąsiorowski: Kultura materialna a sztuka wobec systematyki kultury materialnej.

Wydział matematyczno-przyrodniczy. 5. marca 1934 J. Zaćwilichowski: Unerwienie i narządy zmysłowe skrzydeł karakona *Phyllodromia germanica* L. — 7. maja 1934 J. Zaćwilichowski: Unerwienie i narządy zmysłowe skrzydeł konika polnego *Stauroderus biguttulus* L. — 2. lipca 1934 J. Zaćwilichowski: Unerwienie i narządy zmysłowe skrzydeł muchówki *Oxypterum* Leach (Diptera puppipara). — 8. października 1934 R. J. Wojtusiak: O zdolności odróżniania przez żółwie kształtów, wielkości i położenia. — J. Zaćwilichowski: Unerwienie i narządy zmysłowe skrzydła komarnicy *Tipula paludosa* Meig. — 5. listopada 1934 J. Zaćwilichowski: Elementy nerwowo-zmysłowe przemianki i jej homologia ze skrzydłem komarnicy *Tipula paludosa* Meig. — 4. listopada 1935 H. Łuczyńska: O zmyśle kształtów i pamięci wzrokowej u jaszczurek. — 2. grudnia T. Garbowski: Ze studyów nad etologią i psychologią pluskwaków różnoskrzydłych (*Asopidae*).

Wydział lekarski. 26. maja 1934 J. Mazurkiewicz: Integracje nerwowe V. Integracje korowe. — Integracje nerwowe VI. Przyczynki do badań neurodynamiki układu nerwowego ośrodkowego. — J. Skrzypińska: Dwa rodzaje wzruszeniowości w cyklu życiowym człowieka, dające się wykazać przez badania chronaksyi przedścionkowej.

Na uroczystym dorocznym posiedzeniu publicznym dnia 22. czerwca 1935 Cz. Białobrzeski wygłosił odczyt p. t. Nauka ścisła o przyrodzie na tle ogólnych wartości kultury.

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Komisya filologiczna. 28. maja 1934 J. Morawski: Dwaj moralisci hiszpańscy, Quevedo i Gracián, w szacie polskiej.

Komisya filozoficzna. 23. października 1934 Z. Zawirski: Ósmy międzynarodowy kongres filozoficzny w Pradze. — 14. listopada 1934 L. Jaxa Bykowski: Z badań eksperymentalnych nad poziomem intelektualnym młodzieży polskiej i żydowskiej w gimnazyach. — 12. grudnia 1934 K. Troczyński: Tworzywo subiektywne sztuki. W sprawie podstaw psychologizującej krytyki literackiej. — 30. stycznia 1935 T. Szczurkiewicz: O sugestii społecznej. — 27. lutego 1935 J. Schwarcz: Zależność rozwoju psychicznego od płci. — 3. kwietnia 1935 L. Chwistek: O granicach nauki. — 29. października 1935 Z. Zawirski: I. Międzynarodowy Kongres filozofii naukowej w Paryżu. — 3. grudnia 1935 Wł. Kowalski: O podstawach psychotechniki. — 13. gru-

b

dnia 1935¹⁾ Prof. Dr. R. Ingarden: Analiza zdania warunkowego.

Komisya nauk społecznych. 15. listopada 1934 E. Taylor: Metody matematyczna i t. zw. literacka w ekonomice.

Wydział teologiczny. 12. marca 1935 Ks. L. Śmiśniewicz: Neurologia i demonologia u ludów starożytnych. — 15. maja 1935 O. Rejowicz: Z zagadnień psychoanalizy. — 10. października 1935 Ks. L. Śmiśniewicz: Demonologia w Starym Testamencie i Talmudzie.

Na XV. uroczystym dorocznym zebraniu 6. grudnia 1935 Prof. E. Godlewski wygłosił wykład p. t. Twórczość żywej przyrody a twórczość człowieka.

Polskie Towarzystwo Filozoficzne (Lwów). Na 323. plenarnym posiedzeniu naukowym 11. lutego 1933 Prof. Dr. R. Ingarden wygłosił odczyt p. t. „Zagadnienie tożsamości dzieła muzycznego“. (Odczyt został w postaci rozszerzonej ogłoszony drukiem w Przeglądzie Filozoficznym, XXXVI, 1933, str. 320–362). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein i Prelegent.

Na 324. plenarnym posiedzeniu naukowym 18. marca 1933 Dr. Z. Schmierer wygłosił odczyt p. t. „Założenia egzystencjalne systemu Russella“. Prelegent ogranicza się do rozważania jedynie niektórych założeń epistemologicznych systemu Russellowskiego. Należy odróżnić założenie w sensie metodologicznym od założenia w sensie epistemologicznym. Założeniem w sensie metodologicznym jest każdy aksjomat w zaksjomatyzowanym systemie dedukcyjnym lub przesłanka w rozumowaniu. Z założeniem zaś epistemologicznym możemy się spotkać, gdy pewien zaksjomatyzowany system dedukcyjny *S* zinterpretujemy w ten sposób, że twierdzenia jego i występujące w nim terminy nabierają sensu intuicyjnego. Jeżeli po takim zinterpretowaniu znajdzie się w systemie pewne twierdzenie *T*, nie będące zdaniem niewątpliwym, że się tak wyrazimy, apriorycznym, to powiadamy, że w zinterpretowanym systemie *S* twierdzenie *T* jest założeniem w sensie epistemologicznym.

Russell przeprowadza w przedmowie do II-go wydania „Principia Mathematica“ pewną interpretację swego systemu logicznego, wyjaśniając, co rozumie przez indywidualium, a więc też, co rozumie przez zmienną indywidualną. Nazwa indywidualna jest mianowicie dla niego czemś, co może figurować jako podmiot w zdaniu atomowym. Jako przykłady zaś podaje zdania jednostkowe z języka potocznego.

Jak wiadomo, przyjmuje Russell leibnizowską definicyę identyczności w postaci:

¹⁾ W Streszczeniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk podano mylnie jako datę tego posiedzenia dzień 13. I. 1936.

a

$x = y = df. (\varphi) (\varphi x > \varphi y)$
 Z definicji tej łatwo wywieść, że:
 $[(\varphi) (\varphi x > \varphi y)] > (x = y)$ (1)
 Prawdą jest również:

$$(\varphi, x) (\varphi x > \varphi x) \quad (2)$$

Wstawiając w (1) za „ φ “ „ x “ i uwzględniając (2), dowodzimy łatwo, że:

$$(x) (x = x) \quad (3)$$

Universum pierwszego rzędu czyli klasę wszystkich indywiduów definiuje Russell w sposób następujący:

$$V = df. \hat{x} (x = x)$$

Ze względu na (3) mamy:

$$(\exists x) (x = x) \quad (4)$$

czyli uwzględniając definicję universum pierwszego rzędu:

$$(\exists x) (x \in V) \quad (5)$$

W zinterpretowanym systemie Russella twierdzenie (5) orzekałoby o istnieniu co najmniej jednego indywiduum czyli o istnieniu co najmniej jednego takiego przedmiotu, którego nazwa figurować może jako podmiot w zdaniu atomowym; takie zaś zdanie nie występuje wcale w systemie Russella, nie występują w nim wogóle nazwy indywiduów. Teza (5) stwierdzałaby zatem istnienie czegoś, co w obrębie systemu interpretowanego, nawet zawierającego ją, nie daje się skonstruować. Pozatem zdania atomowe są, wedle poglądów Russella, zdaniami sprawdzalnemi jedynie empirycznie a ich podmioty jednostkowemi nazwami przedmiotów empirycznych. Zinterpretowany zatem — w duchu Russella — jego system logiczny zakłada — w sensie epistemologicznym — istnienie co najmniej jednego przedmiotu empirycznego.

W związku z innymi wynurzeniami Russella, dotyczącymi pojęcia indywiduum, pozostaje aksjomat nieskończonościowy, figurujący w jego systemie. Z aksjomatu tego wynika, że moc universum pierwszego rzędu nie jest skończona, lub, co na jedno wychodzi, że istnieje nieskończenie wiele indywiduów.

Otóż w swej książce o filozofii matematyki twierdzi Russell, że pojęcie indywiduum jest względne, że to samo, co uważamy w jednym systemie za indywiduum, w innym systemie może być klasą. Wyraża się przytem w ten sposób, że nasuwa się przypuszczenie, iż niema wogóle na świecie — zdaniem jego — indywiduów bezwzględnych.

To twierdzenie da się zinterpretować w dwójaki sposób, a mianowicie bądź:

a) $V^{(1)} = A^{(1)}$

czyli, że universum rzędu pierwszego jest puste; bądź też:

b) w hierarchii typów żaden typ nie jest członem pierwszym.

b

Gdybyśmy przyjęli interpretację (a), Russell, nie chcąc popaść w sprzeczność z twierdzeniem (5), musiałby rozpocząć budowę swego systemu od klas indywiduów, zakładając jedynie istnienie klasy pustej pierwszego rzędu. Miałby jednak wówczas w każdym typie logicznym jedynie skończoną ilość przedmiotów i nie mógłby do swego systemu dołączyć aksjomatu nieskończonościowego.

Przyjmując zaś drugą z interpretacji, zbiór indeksów typów logicznych — dla klas — byłby, uporządkowany według wielkości typu porządkowego $\omega^* + \omega$. Gdyby wówczas założyć, że jest tylko skończona ilość przedmiotów pewnego typu logicznego o indeksie n , to, idąc niżej w hierarchii typów, natrafilibyśmy na typ logiczny T , dla którego niema wogóle przedmiotów, któreby były typu T . Natrafilibyśmy zatem na typ najniższy, wbrew założeniu, że zbiór indeksów typów logicznych jest typu porządkowego $\omega^* + \omega$. Przy interpretacji (b) aksjomat nieskończonościowy byłby zatem niepotrzebny. (Autoreferat). — W dyskusyi zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Kokoszyńska, Mehlberg i Prelegent.

Na 325. plenarnem posiedzeniu naukowem 1. kwietnia 1933 Dr. Z. Schmierer wygłosił odczyt p. t. „System logiczny Wittgensteina“. Prelegent ustosunkowuje się krytycznie do szeregu koncepcyj zawartych w zaprojektowanym przez Wittgensteina — w jego „Tractatus logico-philosophicus“ — systemie logicznym. Wskazuje na ubóstwo tego systemu w stosunku do systemu Russella. Polemizuje z interpretacją wymienionego Autora, sprowadzającą skwantyfikowane funkcje zdaniowe do dysjunkcji resp. konjunkcji zdań, stanowiących wartości danej funkcji zdaniowej. Interpretacja taka jest bowiem bądź finitystyczna, bądź też nie. W pierwszym wypadku nie dadzą się na podstawie pojęć logicznych zdefiniować pojęcia matematyki; w drugim zaś skwantyfikowana funkcja zdaniowa nie miałaby sensu, albowiem bezsensowne są na gruncie logiki konjunkcje resp. dysjunkcje o nieskończonej ilości członów.

Największe jednak wątpliwości nasuwają się Prelegentowi w związku z podjętą przez Wittgensteina próbą usunięcia pojęcia identyczności z systemu logiki.

Wittgenstein twierdzi, że mówić o dwóch rzeczach, że są identyczne, jest nonsensem, zaś o jednej, że jest ze sobą samą identyczna, czemś niepotrzebnem. Nie zadowala go przytem definicya identyczności podana przez Russella. Wedle tej bowiem definicyi, uznającej identyczność dwóch przedmiotów wtedy i tylko wtedy, gdy posiadają wszystkie cechy wspólne, nie możnaby mówić ze sensem o dwóch różnych przedmiotach,

a.

posiadających wszystkie cechy wspólne, zaś możliwość istnienia takich dwóch różnych przedmiotów nie jest, wedle Wittgensteina, a priori wykluczona.

Proponuje tedy wprowadzenie nowego sposobu ujmowania zmiennych w funkcjach zdaniowych. Polega on na tem, że się zmienne różnokształtne, występujące w jednej i tej samej funkcji zdaniowej, uważa za symbole, nie mogące zarazem oznaczać jednego i tego samego przedmiotu.

Wobec tego proponuje Wittgenstein zamiast Russellowskiego:

$${}^{(x)}(x, y) f(x, y)''$$

pisać: „ $(x, y) f(x, y) \vee (x) f(x, x)$ ”,

a zamiast:

$${}^{(x)}(x, y) f(x, y) \cdot y = x''$$

pisać: „ $(x) f(x, x)$ ” i t. d.

Wittgensteinowska krytyka identyczności nie dotyczy, zdaniem Prelegenta, systemu Russella jako systemu dedukcyjnego. Żaden bowiem rozsądny wzgląd, za wyjątkiem nieodpowiadania warunkom, którym formalnie poprawna definicja zadość czynić musi, nie może przemówić za usunięciem pewnej definicji ze sformalizowanego systemu dedukcyjnego. Formalnej zaś poprawności Russellowskiej definicji identyczności Wittgenstein krytyce nie poddaje.

Jest to zatem krytyka, płynąca z pewnej interpretacji pojęć, w systemie Russella występujących. Wittgenstein, krytykując definicję podaną przez Russella, ma już swoją gotową koncepcję identyczności. Jest to więc pewnego rodzaju krytyka transcendentna.

Głównem ostrzem tej krytyki ma być fakt, że a priori nie jest wykluczone istnienie dwóch różnych przedmiotów, mających wszystkie cechy wspólne. Wittgenstein jest jednak w błędzie. Jednemu bowiem z dwóch różnych przedmiotów musi przysługiwać conajmniej jedna cecha, która drugiemu nie przysługuje.

Niechaj bowiem a i b będą dwoma różnymi przedmiotami. Określmy cechę φ w sposób następujący:

$$\varphi(x) = df. x \text{ jest różne od } b.$$

Cecha φ napewno przysługuje przedmiotowi a , zaś nie przysługuje przedmiotowi b .

Niezależnie od krytyki zarzutów Wittgensteina, odnoszących się do Russellowskiej definicji identyczności, nasuwają się wątpliwości odnośnie do zaznaczonej przez Wittgensteina próby usunięcia tej definicji z systemu logiki.

By próbę tę dobrze zrozumieć, należy przestać posługiwać się niedołężnym sposobem wyrażania się, użytym przez Wittgensteina. Umowa bowiem co do używania różnokształtnych zmiennych na oznaczenie różnych przedmiotów, o ile zmienne te wy-

b

stępują, jako argumenty, w jednej i tej samej, więcej niż jednoargumentowej funkcji zdaniowej, jest niejasna i zbyt mało precyzyjna, jeżeli chodzi o budowę sformalizowanego systemu dedukcyjnego. Z punktu widzenia metodologii nauk dedukcyjnych chodzi tu raczej o pewne zmodyfikowanie dyrektywy podstawiania. Jest przeto rzeczą conajmniej niepewną, czy przy takim zmodyfikowaniu dyrektywy podstawiania, któreby odpowiadało intencjom Wittgensteina, usunięta zostanie z systemu — jako zbytuczna — tylko definicja identyczności, czy też nie zostaną również wyrugowane ze systemu pewne twierdzenia, których odpowiedniki figurują w systemach o normalnej dyrektywie podstawiania. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Kokoszynska i Prelegent.

Na 326. plenarnem posiedzeniu naukowem 29. kwietnia 1933 Dr H. Mehlberg wygłosił odczyt p. t. „O przyczynowej teorii czasu. Cz. I.”. Odczyt został w formie rozszerzonej ogłoszony drukiem p. t. *Essai sur la théorie causale du temps. I. La théorie causale du temps chez ses principaux représentants* w wydawanych przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne¹⁾ *Studia Philosophica*, I (1935), str. 119—260.

Na 327. plenarnem posiedzeniu naukowem 24. czerwca 1933 Drka S. Łuszczewska wygłosiła odczyt „O wyrazach okazyjonalnych”. Wśród autorów, zajmujących się wyrazami okazyjonalnymi (t. j. wyrazami „ja”, „ty”, „jutro”, „tu”, „podpisany” i t. p.), rozpowszechniony jest pogląd, że, aby zrozumieć konkretny wyraz okazyjonalny, nie wystarczy znać odpowiedni język oraz ująć wzrokowo albo też słuchowo kształt tego wyrazu, lecz trzeba jeszcze ponadto coś wiedzieć o okolicznościach, w których ten wyraz został napisany albo też wypowiedziany. I tak np. zdaniem tych autorów konkretne „ja” ma pełne znaczenie tylko dla takiego czytelnika (słuchacza) polskiego, który wie, kto je napisał (wypowiedział), konkretne „ty” tylko dla takiego, który wie do kogo zostało zwrócone, konkretne „teraz” tylko dla takiego, który wie, kiedy zostało napisane (wypowiedziane) i t. d. dla innych wyrazów okazyjonalnych.

Jednakowoż polski czytelnik (słuchacz) danego konkretnego wyrazu kształtu np. „ja” (analogicznie zarzut można wysunąć w związku z innymi wyrazami okazyjonalnymi), który nie wie, kto jest „autorem” tego wyrazu, wie mimo to, o kim mowa, wie, kogo się ten wyraz tyczy; wie bowiem, że mowa właśnie o tym, *kto ów wyraz napisał (wypowiedział)*. W konsekwencji zaś, jeżeli ów wyraz jest częścią składową ja-

¹⁾ Zob. powyżej str. 119 b.

a

kiegoś konkretnego zdania. np. zdania kształtu „ja jestem chory“, zdanie to „oznajmia“ takiemu czytelnikowi o pewnym stanie rzeczy. W rozważanym przypadku „oznajmia“ mu, że osoba, która napisała to oto konkretne „ja“, jest chora.

Rzuca się w oczy analogia między sytuacją polskiego czytelnika (słuchacza) wyrazu „ja“, który nie wie, kto pisze (kto mówi), a sytuacją np. czytelnika wyrażenia $\sqrt{1369}$, który zna sens wchodzących w grę w tem wyrażeniu symboli, ale nie wie, jaką liczbą podniesioną do kwadratu da 1369. Ów ostatni czytelnik jednak mimo braku tej wiedzy w pełni rozumie przeczytane wyrażenie. Wydaje się więc, że tak samo polski czytelnik (słuchacz) wyrazu „ja“, który nie wie, kto pisze (mówi), w pełni rozumie przeczytany (usłyszany) wyraz.

Zreferowane na początku twierdzenie o wyrazach okazyjonalnych okazuje się więc fałszywym.

Rozumowanie przez analogię, które doprowadziło do tego wniosku, zakłada, że pojęcie osoby, która wypowiedziała (napisała) dany konkretny wyraz kształtu „ja“, stanowi dla słuchacza (czytelnika) polskiego tego wyrazu jego znaczenie. Dokładniej można to założyć tak wyrazić: Jeżeli w jest konkretnym odpowiednikiem wyrazu „ja“, to w ma dla słuchacza (czytelnika) polskiego takie znaczenie, jakie miałyby dla niego wyrażenie „osoba, która ten oto wyraz wypowiedziała (napisała)“, gdyby, wypowiadając je, odniósł zwrot „ten oto wyraz“ do w .

Pewne uogólnienie podanej teraz cechy wyrazu „ja“ jest, jak się zdaje, cechą charakterystyczną wyrazów okazyjonalnych. Odpowiednia definicja tych wyrazów brzmi, jak następuje: W jest wyrazem okazyjonalnym na gruncie języka J wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje w tym języku wyrażenie W' , spełniające następujące warunki: 1) w skład W' wchodzi zależnie od tego, czy J jest językiem polskim czy innym, bądź zwrot „ten oto wyraz“, bądź przekład tego zwrotu na język J ; 2) jeżeli w jest konkretnym odpowiednikiem W a C człowiekiem słyszającym (czytającym) w w języku J , to w ma dla C takie znaczenie, że gdyby C chciał wygłosić w języku J wypowiedź, któraby miała dla niego to samo znaczenie co w , mógłby się posłużyć wyrażeniem W' z tem, że, wypowiadając wchodzący w skład W' zwrot „ten oto wyraz“ respective jego przekład na język J , musiałby mieć na myśli w ¹⁾.

¹⁾ Prelegentka zalicza do wyrazów okazyjonalnych tylko takie wyrazy, które nie należą do zwykłych wyrazów wieloznacznych. A więc nie uważa za okazyjonalny np. wyrazu „dziś“, który czasem służy do oznaczenia dnia właśnie przeżywanego, czasem, jak

b

W związku z własnością, orzeczoną w tej definicji o wyrazach okazyjonalnych, pozostaje pewna dalsza własność wspólna tym wyrazom z wyrazami jednoznaczniemi, a odróżniająca je od zwykłych wyrazów wieloznacznych. Gdy natkniemy się w konkretnym tekście na zwykły wyraz wieloznaczny, możemy, nie obrażając prawideł języka, do którego ten wyraz należy, rozumieć go w dowolnym jego znaczeniu. Znaczenie konkretnego egzemplarza wyrazu okazyjonalnego jest natomiast czytelnikowi (słuchaczowi) zawsze jednoznacznie wyznaczone przez język, do którego przeczytany (usłyszany) wyraz należy. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Auerbach W., Blaustein, Schmierer, Słoniewska, Twardowski, Witwicki T. i Prelegentka.

Na 328. plenarnem posiedzeniu naukowem 21. października 1933 Dr. H. Mehlberg wygłosił odczyt p. t. „O przyczynowej teorii czasu. Cz. II.“ Poglądy wypowiedziane w odczycie stanowią treść rozdziału II. pracy „Essai sur la théorie causale du temps. II. Durée et causalité“, która ukaza się w t. II. wydawanych przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne²⁾ Studia Philosophica. W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Bardecki, Ingarden, Łuszczewska, Schmierer i Prelegent.

Na 329. plenarnem posiedzeniu naukowem 18. listopada 1933 Dr. K. Sołnicki wygłosił odczyt p. t. „Klasyfikacja teorii państwa“. Klasyfikację teorii państwa stara się prelegent oprzeć na pojęciu „istoty państwa“. Stanowią ją stosunki międzyjednostkowe, powstające dzięki istnieniu państwa. Na tej podstawie można uzyskać nie ściśły system klasyfikacyjny, ale luźniejszy nieco „przeгляд klasyfikacyjny“ teorii państwa. Przeгляд taki obejmuje trzy grupy teorii: 1) teorie socjologiczne państwa, 2) teorie metafizyczne i 3) teorie jurydyczne.

Teorie socjologiczne dopatrują się istoty państwa w empirycznych stosunkach międzyjednostkowych. Obejmują one sobą dwie grupy: albo te stosunki pochodzenia pozapsychicznego albo też psychicznego w stosunku do obywateli państwa. Pierwszą grupę stanowią teorie, podkreślające przede wszystkim cel państwa jako całości; stąd należy tu teoria Platona oraz teoria Marxa i Lenina, lub też teorie, podkreślające przede wszystkim funkcjonalny charakter istoty państwa, jak teoria Arystotelesa lub teorie kooperatywne państwa. —

np. w zwrocie „dziś inaczej się zapatruję na tę sprawę niż dawniej“ służy do oznaczenia okresu czasu dłuższego niż dzień i który wskutek tego, że spełnia te dwie funkcje, jest zwykłym wyrazem wieloznacznym. Wyraz ten, jak łatwo się przekonać, nie podpada pod powyższą definicję.

²⁾ Zob. powyżej str. 119 b.

a

Teorie, opierające istotę państwa na psychicznych stosunkach międzyjednostkowych, rozpadają się na trzy poddziały; jedne z nich posługują się jako podłożem dla tych stosunków rozumem (np. stoicy), miłością (św. Augustyn i filozofia chrześcijańska), lub też dialektyczną metodą myślenia (Litt i Smend). Inne teorie, należące do tej grupy, opierają państwo na woli zbiorowej (Rousseau i Bosanquet), a inne wreszcie na woli jednostki (Hobbes).

Teorie metafizyczne hipostazują empiryczne stosunki w państwie, o których mówiły teorie socjologiczne, i przenoszą je w świat pozaempiryczny. Ich podział odpowiada podziałowi teorii socjologicznych. Stąd można tu rozróżnić teorie organologiczne i spirytualistyczne. Pierwsze z nich widzą w państwie pewien metafizyczny organizm (Bluntschli, Kjellen, Gierke), drugie zaś ducha. Do tych ostatnich należą przedewszystkiem teorie Hegla i neoheglistów (Spranger, Freyer, Binder i inni).

Jurydyczną wreszcie teorię państwa stworzył Kelsen, identyfikując prawo i państwo. Ta ostatnia teoria jest najogólniejsza.

Taki przegląd teorii państwa równocześnie porządkuje je według ich ogólności: teorie socjologiczne stwarzają obraz pewnego szczegółowego państwa, teorie metafizyczne starają się objąć sobą już różne państwa o odmiennych budowach, wreszcie teoria jurydyczna obejmuje nie tylko państwa rzeczywiste, lecz też utopie. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein, Gromski, Ingarden, Kreutz, Ks. Stepa i Prelegent.

Na 330. plenarnym posiedzeniu naukowym 2. grudnia 1933 Ks. Prof. Dr. J. Stepa wygłosił odczyt p. t. „Próby nowej interpretacji arystotelesowej koncepcji państwa“. Poglądy przedstawione w odczycie weszły w skład pracy Prelegenta p. t. „Metafizyczne podstawy nauki Arystotelesa o państwie“, która ukazała się drukiem w „Naszej Myśli Teologicznej“ II (1935). (Także w odbicie. Warszawa, 1935. Str. 25). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein, Ingarden, Sośnicki, Twardowski i Prelegent.

Na 331. plenarnym posiedzeniu naukowym 10. lutego 1934 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „Ontologiczne założenia uniwersalizmu socjologicznego“. Ontologicznym założeniem uniwersalizmu socjologicznego jest teza przyznająca grupie społecznej jakiegoś ontologiczne pierwszeństwo przed wchodzącymi w jej skład jednostkami. Pierwszeństwo to ma polegać na tem, że grupa jest całością samoistną, a nie tylko — jak twierdzi indywidualizm — zbiorem jednostek. Analizując obie przeciwstawiające się sobie tezy, dochodzi prelegent do rezultatu, że grupa społeczna nie może być utoż-

b

samiana ze zbiorem indywidualiów, ani dystrybutywnie ani kolektywnie pojętym. Zdarza się bowiem, że dwie grupy społeczne, o których prawdziwie można orzec dwa wykluczające się orzeczenia (np. „wzbogaca się“, „ubożeje“), składają się z tych samych jednostek. Utożsamianie grupy społecznej ze zbiorem wchodzących w jej skład indywidualiów prowadziłoby do utożsamiania obu takich grup i do orzekania dwóch wykluczających się orzeczeń o temsamem. — Wyjście z tej trudności może polegać na uznaniu t. zw. nazw grup społecznych za nazwy pozorne i znalezieniu sposobu przekładania zdań, orzekających coś o grupach społecznych, na zdania, orzekające coś o czemś innym. Gdyby się jednak chciało utrzymać nazwy grup społecznych jako nazwy właściwe, wówczas nasuwałoby się określenie grupy społecznej jako struktury grupowej pewnego rodzaju (np. struktury narodowościowej, klasowej, państwowej lub t. p.), ograniczonej do danego zbioru jednostek. Naród polski byłby przy tej koncepcji temsamem, co struktura narodowościowa ograniczona do zbioru Polaków. Struktura grupowa, np. struktura narodowościowa, to tyle, co stosunek wielozłonowy, zachodzący między elementami danego zbioru ludzi zawsze i tylko wtedy, gdy dowolni dwaj ludzie z tego zbioru są rodakami. Stosunek zaś R, ograniczony do zbioru Z, to tyle, co stosunek, zachodzący między przedmiotami zawsze i tylko wtedy, gdy między nimi zachodzi stosunek R i gdy każdy z nich należy do zbioru Z. — Określenie grupy społecznej jako struktury grupowej, ograniczonej do pewnego zbioru, wzoruje się na definicji ciągów, jakie podaje logistyka (np. B. Russell). Definiowanie ciągów jako zbiorów, pozostające w takich a takich stosunkach, prowadzi do analogicznych trudności, jak te, na jakie wskazaliśmy wyżej przy definiowaniu grupy społecznej jako zbioru. Trudności tych unika się, definiując ciąg jako stosunek porządkujący, ograniczony do danego zbioru. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Blaustein, Rybicki, Ks. Stepa, Witwicki T. i Prelegent.

Na 332. plenarnym posiedzeniu naukowym 10. marca 1934 Drka M. Kokoszyńska wygłosiła odczyt p. t. „Nauka o supozycjach w logice średniowiecznej“. (Odczyt został ogłoszony drukiem w Przeglądzie Filozoficznym, XXXVII, 1934, str. 235—261). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Schmierer, Witwicki T. i Prelegentka.

Na 333. plenarnym posiedzeniu naukowym 16. czerwca 1934 Dr. J. Fryling wygłosił odczyt p. t. „Podstawy wychowania moralnego w Japonii“. Odczyt podał ogólne informacje o wychowaniu w Japonii w zakresie wychowania moralnego, historyczną

a

ewolucję tego wychowania, jego teorie i dążenia do reformy. W przebiegu rozważań Prelegent przedstawił punkt widzenia pedagogów japońskich, zmierzających nietylko do tego, aby wychowanie dziecka dokonywało się w całości wychowania szkolnego, lecz aby opierało się ono jako na podstawie zasadniczej na nauce moralności, będącej przedmiotem nauczania. Na wstępie skreślił zarys historyczny ewolucji nauki moralności w Japonii. Szczególną uwagę poświęcił reformie wychowania, która wchodziła w całokształt reform cesarza Meiji, obejmujących wszystkie dziedziny życia społecznego. Przedstawił poszczególne etapy tej reformy w latach 1872 do 1907.

W przebiegu tych lat nauka moralności w planie nauczania odgrywała coraz poważniejszą rolę. Tendencja moralna miała być wprowadzić podłożem nauczania każdego przedmiotu, ale nauka moralności winna była te tendencje systematyzować i uświadamiać, łącząc w jedno elementy moralne, tkwiące w każdej dziedzinie wychowania.

Wychowanie moralne postępować winno trzema drogami: kierować całym życiem szkolnym, przenikać wszystkie przedmioty nauczania, wreszcie w specjalnej nauce moralności syntezować poszczególne oddziaływania moralne na dzieci, dokonywane w zakresie innych przedmiotów.

Zasady wychowania moralnego i jego cele określiły jasno obowiązujące w Japonii przepisy. Po ustaleniu tych celów aktualną stała się kwestia metody. W związku z tem prelegent omówił podręczniki szkolne, używane w Japonii, oraz poszczególne przedmioty nauczania (poza nauką moralności), mające wywierać wpływ moralny na uczniów. Samą naukę moralności poddał analizie z trzech punktów widzenia: celu, przedmiotu i metody. W końcu prelegent treściwie przedstawił teoretyczne zapatrywania pedagogów japońskich na naukę moralności oraz metody, zmierzające do najbardziej skutecznego stosowania tych zapatrywań w praktyce. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Blaustein, Romahn, Twardowski i Prelegent.

Na 334. plenarnem posiedzeniu naukowym 30. czerwca 1934 Dr. Z. Schmierer wygłosił odczyt p. t. „O wartości filozoficznej panlogizmu R. Carnapa“. Prelegent zreferował poglądy filozoficzne R. Carnapa zawarte w książce: „Logischer Aufbau der Welt“ i poddał je krytycznej analizie. Carnapowi przyswiecają w wymienionem dziele — zdaniem prelegenta — dwa cele: jeden ogólniejszy, którego realizacja od dawien dawna była marzeniem wielu filozofów racjonalistów, a który najwyraźniej został sformułowany przez Leibniza, mianowicie zadośćuczynienie

b

postulatowi języka o niewielu pojęciach podstawowych i to języka ideograficznego, w którym to języku dałyby się sformułować wszelkie zagadnienia naukowe i odpowiedzi na te zagadnienia. Do osiągnięcia tego celu służą t. zw. systemy konstytucyjne, przypominające w swojej budowie sformalizowane systemy dedukcyjne. Punkt wyjścia, czyli bazę systemu konstytucyjnego stanowi niewielka ilość terminów posiadających znaczenie zaczerpnięte z języka potocznego. Przy pomocy tych terminów i środków definicyjnych współczesnej logiki formalnej definiuje się szereg innych terminów, będących równozakresowemi odpowiednikami tych pojęć, które mi się w życiu potocznym i w naukach empirycznych zazwyczaj posługujemy. Drugi cel znajduje wedle prelegenta swój wyraz w Carnapowskim wyborze systemu konstytucyjnego. Systemów konstytucyjnych może być bowiem bardzo wiele. Obranie systemu, którego bazę stanowi relacja o polu obejmującym t. zw. własne przeżycia psychiczne, jako ilustracji systemu konstytucyjnego jest hołdem złożonym przez Carnapa pozytywizmowi w stylu Hume'a, które to stanowisko jak wiadomo Carnap ostatnio gruntownie zmienił.

Mimo precyzji w wywodach Carnapa, mimo kunsztu i mistrzostwa formalnego w konstruowaniu systemu, praca jego budzi jednak — zdaniem prelegenta — szereg zastrzeżeń i wątpliwości. Omówiwszy szereg nielicznych usterek formalnych — przede wszystkim niezgodność konstytucji świata intersubiektywnego z wyznawaną przez Carnapa uproszczoną teorią typów logicznych — oraz szereg wątpliwości natury merytorycznej, jak nienaturalne traktowanie własnych przeżyć psychicznych jako cudzych przy uprawianiu psychologii jako nauki intersubiektywnie dostępnej, zajął się prelegent trzecią i bodaj najważniejszą tendencją dzieła Carnapa, którą jest tendencja panlogistyczna.

Polega ona na wyrugowaniu z bazy pojęć o znaczeniu intuicyjnym i zastąpieniu tych pojęć, które zazwyczaj są pojęciami relacyj, przez terminy oznaczające struktury tychże relacji. W ten sposób zasób terminów systemu konstytucyjnego staje się częścią zasobu terminów logiki formalnej. Carnap mając wątpliwości, czy jest to możliwe, propaguje dołączenie do terminów logiki terminu „relacja fundowana“ resp. „relacja naturalna“, który również ma być terminem logicznym. Prelegent zwraca uwagę na intencjonalny charakter terminu „relacja naturalna“ i na wyraźnie sformułowany w książce Carnapa postulat ekstensjonalizmu. Ponadto wskazuje na fakt, że naturalność danej relacji nie jest jej cechą strukturalną, albowiem przysługując też

a

relacji nie musi przysługiwać relacyom z nią izomorficznym.

Abstrahując jednak od proponowanej przez Carnapa drogi realizacji postulatu panlogistycznego, która może być niefortunna, ale nie jedyna, prelegent odnosi się krytycznie do samego postulatu, jako takiego. Gdyby się bowiem dał naprawdę zrealizować, to zważywszy, że zadaniem systemu konstytucyjnego jest m. i. uporządkowanie, względnie stworzenie „drzewa genealogicznego“ wszelkich terminów nauk empirycznych, zagadnienia i twierdzenia tych nauk stałyby się zagadnieniami i zdaniem logiki formalnej — prelegent nie widzi zaś żadnej możliwości rozwiązywania zagadnień logiki formalnej i rozstrzygania sensownych na jej gruncie zdań na drodze empirycznej.

Wartość filozoficzną wysiłków Carnapa upatruje prelegent w tem, że stara się on w sposób odpowiedzialny i odpowiadający wymogom ścisłości naukowej podejść do rozwiązania zagadnień, które zaprzętały umysły klasyków filozofii i wielu wybitnych filozofów współczesnych (Leibniz, Driesch, Cornelius, częściowo Husserl). (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Kokoszyńska, Kreutz, Witwicki T. i Prelegent.

Na 335. plenarnem posiedzeniu naukowym 6. października 1934 Dr. L. Blaustein wygłosił odczyt p. t. „O zadaniach psychologii humanistycznej“. (Odczyt został w całości ogłoszony drukiem w Przeglądzie Filozoficznym, XXXVIII (1935), str. 33—57). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Ingarden, Kleiner, Romahn, Śloniewska i Prelegent.

Na 336. plenarnem posiedzeniu naukowym 20. października 1934 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz i Prof. Dr. R. Ingarden zdali sprawę z VIII. Międzynarodowego Kongresu filozoficznego. Po Prelegentach zabierały jeszcze głos Drka M. Kokoszyńska i Drka H. Śloniewska.

Na 337. plenarnem posiedzeniu naukowym 17. listopada 1934 Dr. H. Mehlberg wygłosił odczyt p. t. „O centralnej idei bergsonizmu“. Poglądy przedstawione w odczycie weszły — z wyjątkiem części sprawozdawczej — w skład pracy Prelegenta p. t. *Essai sur la théorie causale du temps*, a w szczególności zawarte są w rozdz. III. § 3 i 4 pierwszej części tej pracy, ogłoszonej w t. I. wydawanych przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne¹⁾ „*Studia Philosophica*“ (str. 199—260) oraz w rozdz. I. § 4 drugiej części tej pracy, która ukaże się w t. II. tegoż czasopisma. — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Ingarden, Witwicki T. i Prelegent.

¹⁾ Zob. powyżej str. 119 b i n.

b

Na 338. plenarnem posiedzeniu naukowym 20. listopada 1934 Prof. Dr. J. Kleiner zagaił dyskusję O typach poznania naukowego. (Streszczenie zagajenia zostało ogłoszone drukiem w czasopiśmie *Pion*, III (1935), nr. 2, str. 1). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein, Ingarden, Ortwin i Prelegent.

Na 339. plenarnem posiedzeniu naukowym 5. stycznia 1935 Dr. W. Auerbach wygłosił odczyt p. t. „Zagadnienie wartości poznawczej sądów przypomnieniowych“. (Odczyt został w formie rozszerzonej ogłoszony drukiem w *Księdze Pamiątkowej* ku czci Władysława Witwickiego (Kwartalnik Psychologiczny, VII, 1935, zob. powyżej, str. 123 a), str. 25—60. W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Bardecki, Blaustein, Ingarden, Romahnowa, Śloniewska, Witwicki T. i Prelegent.

Na 340. plenarnem posiedzeniu naukowym 19. stycznia 1935 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „O stosowności czystej logiki do zagadnień filozoficznych“. (Odczyt został w całości ogłoszony drukiem w *Przeglądzie Filozoficznym* XXXVII (1934), zes. 4.¹⁾ str. 323—327). W dyskusji zabierali głos PP. Blaustein, Ingarden, Schmierer i Prelegent.

Na 341. posiedzeniu naukowym 26. stycznia 1935 Prof. Dr. R. Ingarden wygłosił odczyt p. t. „Neopozytywistyczna próba nowego ukształtowania filozofii“. (Odczyt został w całości ogłoszony drukiem p. t. *Logistyczna próba nowego ukształtowania filozofii* w *Przeglądzie Filozoficznym* XXXVII (1934) zes. *) 4. str. 335—346. Przekład francuski odczytu ukazał się p. t. „*L'essai logistique d'une refonte de la philosophie*“ w *Revue Philosophique*, LX (1935), 7. 8. str. 137—159). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein, Dąbska, Romahn, Schmierer, Witwicki T. i Prelegent.

Na 342. plenarnem posiedzeniu naukowym 12. lutego 1935 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „O definicji“. (Odczyt został w całości ogłoszony drukiem (po niemiecku) p. t. *Die Definition* w *Actes du Congrès International de Philosophie scientifique*, vol. V. str. 1—7. Paris, 1935). W dyskusji zabierali głos PP. Dąbska, Ingarden, Schmierer i Prelegent.

Na 343. plenarnem posiedzeniu naukowym 9. marca 1935 Prof. Dr. K. Ajdukiewicz zagaił dyskusję na temat: *Zdanie, sens i sprawdzalność*. W dyskusji zabierali głos PP. Dąbska, Ingarden, Ortwin, Romahnowa, Schmierer, Witwicki T. i Prelegent.

Na 344. plenarnem posiedzeniu naukowym 16. marca 1935 Drka I. Dąbska wygłosiła

¹⁾ Zeszyt ten wyszedł w r. 1935.

a

odezyc p. t. „Próba analizy pojęcia irracjonalizmu, zilustrowana przykładami z dzieł filozofii starożytnej“. Odczyt składał się z dwóch części. W części pierwszej prelegentka przeprowadziła analizę pojęcia irracjonalizmu i omówiła cztery jego rodzaje, mianowicie irracjonalizm logiczny, epistemologiczny, metafizyczny i psychologiczny. Rozważania tej części odczytu weszły w skład I. rozdziału pracy p. t. „Irracjonalizm a poznanie naukowe“, drukowanej w „Kwartalniku Filozoficznym“, tom XIV. z. 2 i 3. — W części drugiej odczytu prelegentka starała się pokazać na podstawie analizy poglądów Filona Judejczyka i Plotyna dwa różne typy myślicieli-irracjonalistów. Filon, zdając sobie jasno sprawę z irracjonalnego charakteru swych twierdzeń, wie, że tych twierdzeń sposobami racjonalnymi uzasadnić nie można. Wierzy natomiast, że ich irracjonalne podstawy posiadają najwyższy walor poznawczy. Dla Plotyna zaś dążnienną jest dążność — bezskuteczna zresztą — uzasadniania tez irracjonalnych metodami racjonalnymi (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Bardecki, Blaustein, Ingarden, Romahn. Schmierer, Słoniewska i Prelegentka.

Na 345. plenarnem posiedzeniu naukowym 28. maja 1935 Prof. Dr. T. Kotarbiński wygłosił odczyt p. t. „O reizmie w szkole Franciszka Brentano“, w którym próbował sprawdzić tendencję reistyczną, rozkwitłą w pismach sędziwego Franciszka Brentano, do trzech wątków ewolucyjnych: przeświadczenia B. o pewnej jedności wszystkiego, co może być przedstawione (skoro przedstawianie sobie „czegoś“ należy do istoty przedstawiania sobie, por. np. „Von den Gegenständen des Denkens“ — w „Psychologie“, tom II. w wyd. z r. 1925 — ustęp początkowy), zwalczania hipostazy meinongowskich „objektywów“ (por. „Von den wahren und fiktiven Objekten“, tamże), wreszcie pogłębiania i przemiany idei realizmu krytycznego, rozumianego pierwotnie na modłę Locke'a (por. zwłaszcza „Psychologie“ ks. 1, rozdz. 1, § 2, w wyd. 1 tomu z r. 1924, str. 13 nast.). Ten ostatni wątek doprowadził do poglądu, który możnaby nazwać realizmem radykalnym (odrzucając zdań, stwierdzających egzystencję treści wyobrażeń, wobec uznawania jedynie egzystencji rzeczy), a który najwyraźniejszą postać zyskuje w pismach neobrentanisty Krausa [por. „Wege und Abwege der Philosophie“, Praga 1934; „Bertrand Russells «Analyse des Geistes»“ (Archiv für die gesamte Psychologie, 1930, H. 3/4, str. 42)]. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Blaustein, Ingarden, Witwicki T. i Prelegent.

Na 346. plenarnem posiedzeniu naukowym

b

25. maja 1935 Dr. H. Mehlberg wygłosił odczyt p. t. „Struktura czasu w świetle hipotezy paralelizmu psychofizycznego“. Poglądy, przedstawione w odczycie są rozwinięte w rozdziale III, § 4 pracy Prelegenta p. t. „Essai sur la théorie causale du temps. II. Durée et causalité“, która ukaże się w t. II. wydawanych przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne „Studia Philosophica“. W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Bardecki, Ingarden, Witwicki T. i Prelegent.

Na 347. plenarnem posiedzeniu naukowym 1. czerwca 1935 Drka S. Romahnowa wygłosiła odczyt p. t. „O indukcji przez proste wyliczenie“. Zwykle określenie indukcji przez proste wyliczenie zawiera sformułowanie pewnego „przepisu“ na rozumowanie prawdopodobne, pewnej dyrektywy rozumowania prawdopodobnego oraz tezę, że wszystkie i tylko te rozumowania, które odbywają się według tej dyrektywy, podpadają pod pojęcie indukcji przez proste wyliczenie. Dyrektywa ta orzeka, że wolno uznać twierdzenie ogólne, jeżeli uznany jest szereg sądów jednostkowych stwierdzających szczególnie wypadki tego twierdzenia ogólnego. Zagadnieniu wartości poznawczej tak określonego typu rozumowania poświęcano wiele trudu i uwagi. Waga, jaką ma to zagadnienie dla teorii poznania i dla metodologii naszego rozumowania prawdopodobnego, zależy od następujących dwóch warunków: Po pierwsze od tego, czy wyżej podana dyrektywa wogóle obowiązuje na gruncie naszego rozumowania prawdopodobnego t. j. innymi słowy czy wszystkie rozumowania należące do zakresu tej dyrektywy są przekonujące z punktu widzenia naszej intuicyjnej zdolności odróżniania rozumowań niededukcyjnych przekonywujących od nieprzekonywujących; po drugie od tego jaką rolę, czy ważną, czy podrzędną, odgrywa indukcja przez proste wyliczenie w naszym rozumowaniu. Tem drugim pytaniem często się zajmowano i rozmaicie na nie odpowiadano. Negatywna odpowiedź, mająca zresztą poważnych przeciwników, stanowiła często podstawę krytyki sceptycyzmu Hume'a (Mill, Brentano, Keynes).

Referentka zajmuje się pierwszym pytaniem i stara się uzasadnić przeczącą na nie odpowiedź. Wykazuje w tym celu, że omawiana dyrektywa sankcjonuje rozumowania, które odczuwamy jako absurdalne. Owe absurdalne rozumowania są dwojakiego rodzaju. Po pierwsze należy tu szereg rozumowań, których niedopuszczalność bierze się stąd, że w skład wiedzy rozumującego poza owymi sądami jednostkowymi stanowiącymi podstawę danego uogólnienia wchodzi inne dane przemawiające przeciw niemu. Dodawany czasem do określenia indukcji przez proste wyliczenie postulat, żeby

*

a

rozumujący nie uznawał żadnego sądu jednostkowego, z którego wynikałoby zaprzeczenie owego wniosku ogólnego, nie wystarczy zdaniem referentki. Druga kategoria rozumowań niedopuszczalnych choć sankcjonowanych przez omawianą dyrektywę, obejmuje rozumowania, których wniosek jest ze względu na całokształt posiadanej przez rozumującego wiedzy zbyt ogólny. I tak np. w sposób niedopuszczalny rozumowałby ten, kto stwierdziwszy o szeregu przedmiotów rozpoznawanych przez niego jako kawałki bursztynu, i zarazem jako elementy szeregu klas ogólniejszych, m. i. jako ciała stałe, że potarte o sukno przyciągają skrawki papieru, wnosilby, że każde ciało stałe potarte o sukno przyciąga skrawki papieru. W dalszym ciągu odczytu wyraża prelegentka przypuszczenie, że wzbogacając omawianą dyrektywę o odpowiednie zastrzeżenia zacieśniające jej zakres, zamieni się ją na dyrektywę już obowiązującą na gruncie naszego rozumowania niededukcyjnego i trafiającą zarazem w te rozumowania, które się ma na oku, gdy się mówi o indukcji przez proste wyliczenie. Referentka wskazuje kierunek, w jakim jej zdaniem należy szukać treści owych zastrzeżeń i omawia krytycznie szereg nasuwających się w tym związku koncepcyj. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Bardecki, Ks. Stepa, Witwicki T. i Prelegentka.

Na 348. plenarnym posiedzeniu naukowym 8. czerwca 1935 Prof. Dr. B. Jasiński wygłosił odczyt p. t. „Nowe zadania historii nauk“. Rozwijająca się w szalonym tempie historia nauk jest obecnie jedną z najdonioślejszych gałęzi wiedzy, pasjonującą w równej mierze filozofów i historyków, przedewszystkiem zaś - matematyków i przyrodników. Literatura naukowa z tego zakresu jest dziś już tak rozległa, że ogarnięcie poszczególnych nawet jej odcinków przechodzi najczęściej siły jednego badacza. Niestety, pomimo bogactwa ilościowego, prawdziwie niezmiernego, pomienionych badań, zrozumienie linii ogólnych rozwoju nauki nie posunęło się tak daleko, jakby się tego spodziewać można było, albowiem w oczach większości autorów, zajmujących się historią matematyki, rozwój nauki tej odbywał się jakgdyby autonomicznie, nie inaczej zresztą, aniżeli rozwój fizyki w oczach fizyka — tu i tam brak zrozumienia głębszych związków, jakie zachodzą pomiędzy rozwojem pomienionych nauk a rozwojem filozofii, a nawet i sztuki. Jedynie filozoficzna historia nauki, rozpatrująca dzieje wiedzy jako wyraz stanowiących pewną całość dziejów ducha, w stanie jest odtworzyć łączność pomiędzy poszczególnymi dziedzinami kultury duchowej i przetworzyć nagromadzone badania w pewną żywą ca-

b

łość. To też filozoficzna wizja jedności stawia w nowym świetle nie tylko wzajemny stosunek filozofii i nauki, lecz również wzajemny stosunek rozwojowy matematyki i fizyki, który okazuje się tutaj znacznie głębszym, aniżeli ma to miejsce w badaniach dotychczasowych historyków matematyki i fizyki, nie będących filozofami.

Jako najbliższy teren badań występuje tutaj historia nauki greckiej, i to w obydwóch jej okresach, t. zn. klasycznym i hellenistycznym, z których ten drugi posiada bardzo wielkie znaczenie, dotychczas niedocenione.

Jak wiadomo, grecka matematyka i fizyka w okresie szczytowym swego rozwoju (wiek III. przed Chrystusem) posiada szereg rysów, którymi różni się głęboko od nauki nowożytnej. Rysy owe — pisano o nich bardzo wiele — dają się ustalić naogół bez szczególniejszych trudności, natomiast niezmiernie trudne są do wykrycia istotne przyczyny występowania wspomnianych rysów specyficznych nauki greckiej. Za najważniejsze właściwości nauki greckiej należałoby uważać: niestosowność (z przyczyn zasadniczych) matematyki do fizyki (a więc brak „matematycznego przyrodzności“), brak odpowiedniej nauki o ruchu (z mechaniki rozwinięte zostały jedynie podstawy statyki), wysoki rozwój geometrii przy niewspółmiernie słabym rozwoju arytmetyki i algebry, wreszcie astronomia pojęta jako pewnego rodzaju „geometria nieba“. Otóż pomienione rysy stają się zrozumiałymi jedynie w kontekście z metafizyką grecką okresu klasycznego, opartą o dualizm pierwiastka racjonalnego i irracjonalnego w budowie bytu i o powiązanie z dualizmem tym eleacką koncepcję statyczną bytu i wszechświata. Zasadniczy przedział pomiędzy wielkościami przestrzennymi a liczbowymi, pomiędzy geometrią a arytmetyką, tak charakterystyczny dla matematyki klasycznej, nad którego zasypianiem miały odtąd pracować tak liczne pokolenia aż do nowszych czasów, nie stanowi bynajmniej czegoś odosobnionego, lecz wypływa z całokształtu myśli greckiej filozoficzno-naukowej, podobnie zresztą jak się to dzieje z innymi rysami charakterystycznymi greckiej matematyki, takimi jak odwrót od rozważań infinytymalnych lub unikanie pojęć mechanicznych w strukturze geometrii. Z powyższego punktu widzenia upada fałszywa ocena, dotycząca dziejowego znaczenia paradoksów Zenona z Elei, w których upatrywano zazwyczaj istotną przyczynę „odstraszającą“ matematyków greckich od operowania pojęciem nieskończoności.

Uwagi powyższe dotyczą obrazu klasycznej nauki greckiej. Jednakże nie mniej cie-

a

kawa niż wieki IV. i III. jest epoka grecko-rzymska, epoka pojawienia się nowych dyspozycji poznawczych, będących przeciwieństwem w stosunku do ogólnych tendencji nauki klasycznej wieków IV. i III. Epoka grecko-rzymska jest świadkiem przeobrażenia się metafizyki greckiej w kierunku heraklityjsko-pitagorejskim, co też spowodowało doniosłe zmiany w obrębie wiedzy ścisłej. Poszczególne objawy nowego ducha zostały zanotowane wprawdzie przez paru badaczy, zwłaszcza przez P. Duhema (w obrębie historii fizyki i kosmologii), pozostają jednak nadal czemś zagadkowym. Tymczasem antycypacja idei galileuszowych przez Plutarcha i Filopona, antycypacja Kopernika przez Arystarcha, ukonstytuowanie się początków algebry dzięki Diofantowi — wszystko to przestaje być zagadką, gdy zjawiska powyższe zostaną ujęte (podobnie jak dla okresu klasycznego) w związku z rozwojem filozofii w owej późnej epoce. Rozważania niniejsze zmierzają przeto do rehabilitacji naukowej okresu schyłkowego starożytności, który dotychczas uważany był za okres degeneracji nauki a który w rzeczywistości krył w sobie najplodniejszą nasioną przyszłości. (Autoreferat). — W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Ingarden, Ks. Stepa i Prelegent.

Na 349. plenarnym posiedzeniu naukowym 19. października 1935 Drka M. Kokoszyńska zdała sprawę z I. Międzynarodowego Kongresu filozofii naukowej (Paryż, wrzesień 1935). (Zob. artykuł Prelegentki o wrażeniach z tego Zjazdu powyżej, str. 77—82). W dyskusji zabierali głos PP. Ajdukiewicz, Dąmbska, Ingarden, Mehlberg, Słoniewska, Witwicki T. i Prelegentka.

Sekcja psychologiczna. 54. posiedzenie 25. lutego 1933 Dr. M. Kreutz: Uwagi psychologiczne o kształceniu charakteru. Cz. I. — 55. pos. 11. marca 1933 Dr. M. Kreutz: Uwagi psychologiczne o kształceniu charakteru. Cz. II. — 56. pos. 13. maja 1933 Dr. A. Bardecki: Antroponomia Huntera. — 57. pos. 16. grudnia 1933 H. Korczyńska: Istota zjawisk psychicznych według A. Wiegnera. — 58. pos. 12. maja 1934 Dr. A. Bardecki: Z bieżącej amerykańskiej literatury psychologicznej. Cz. I. — 59. pos. 2. czerwca 1934 Drka Z. Lissa: Z psychologii muzycznej dziecka. — 60. pos. 23. czerwca 1934 Dr. A. Bardecki: Z bieżącej amerykańskiej literatury psychologicznej. Cz. II. — 61. pos. 24. listopada 1934 Doc. Dr. M. Kreutz: Sprawozdanie z I. Polskiej Konferencji psychologów pracujących na polu wychowania. — 62. pos. 12. stycznia 1935 Drka Z. Lissa: Z psychologii muzyki filmowej. — 63. pos. 16. lutego 1935 Drka H. Słoniewska: Sprawo-

b

zdanie z VIII. Międzynarodowego Kongresu psychotechnicznego w Pradze.

Sekcja teorii poznania. Posiedzenia od 72. do 82., które się odbyły 4., 11. i 25. stycznia, 8. i 22. lutego, 8. i 15. marca, 5. i 26. kwietnia oraz 10. i 17. maja 1933 były poświęcone lekturze i wspólnemu omawianiu pracy Husserla p. t. *Méditations cartésiennes*. — 83. pos. 14. października 1933 Drka I. Dąmbska: Zagadnienie nacoczności współczesnych teorii fizykalnych. — Po odczycie rozważano program dalszej działalności Sekcji. — 84. pos. 4. listopada 1933: Rozpatrzenie programu dalszej działalności Sekcji w myśl powziętej na poprzednim posiedzeniu uchwały. — 85. pos. 20. stycznia 1934 Dr. T. Witwicki: Uwagi o rozprawie Drki M. Kokoszyńskiej p. t. *Z semantyki funkcji zdaniowych*. — 86. pos. 24. lutego 1934 Ks. Prof. Dr. J. Stepa: O neokantyzmie marburskim. — 87. pos. 14. kwietnia 1934 Dr. T. Witwicki: Założenia rozprawy Carnapa p. t. *„Psychologie in physikalischer Sprache“*. — 88. pos. 5. maja 1934 Drka I. Dąmbska: Zasada indentyfikacji w epistemologii E. Meyersona. — 89. pos. 21. grudnia 1935 Dr. H. Mehlberg: O stosunku wyrażania.

Sekcja nauczania filozofii. 7. pos. 26. maja 1934: 1. Prof. Dr. K. Twardowski: Więcej filozofii! 2. Dr. T. Witwicki: Rola propedeutyki filozofii w szkole średniej według „Poradnika“ ministeryalnego. — 8. pos. 9. czerwca 1934 Dyskusja nad „Projektem rozkładu materiału nauczania propedeutyki filozofii“ Dra B. Gaweckiego (Zagajenie Dr. L. Blausteina).

Odczyt publiczny wygłosił staraniem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie 22. maja 1935 Prof. Dr. T. Kotarbiński p. t.: *Technika walki*. (Zob. poniżej, str. 145 a).

Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne. Na 375. plenarnym posiedzeniu naukowym 7. stycznia 1933 Prof. Dr. Zygmunt Zawirski wygłosił odczyt p. t. „O czasie“. Odczyt był krótkim streszczeniem krytycznej części rozprawy, która uzyskała nagrodę im. E. Rignano (zob. *Ruch Filozoficzny*, XIII. str. 61 a) i ukazała się p. t. „L'évolution de la notion du temps“ nakładem Polskiej Akademii Umiejętności w r. 1936. Str. XVI. 357. 1 nrb. Streszczenie tej rozprawy pod tym samym tytułem ukazało się w „Scientii“, XXVIII (1934). str. 249—261. (Także w odtbitce). Polskie streszczenie p. t. „Rozwój pojęcia czasu“ ogłosił Autor w *Kwartalniku Filozoficznym*, XII (1935). str. 48—80; 99—121. (Także w odtbitce). Por. też streszczenie pod tym samym tytułem, zamieszczone w *Sprawozdaniach z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności*, XXXIX (1934). 4. str. 6—8 oraz opublikowane w *Streszczeniach Poznańskiego Towarzys-*

a

twą Przyjaciół Nauk za I. kwartał 1933, str. 10—12 streszczenie odczytu, p. t. „O czasie“, wygłoszonego 15. marca 1933 w Poznaniu Towarzystwie Filozoficznym (zob. poniżej, str. 151 a).

Na 376. plenarnym posiedzeniu naukowym 23. stycznia 1933 Drka D. Sztejnbarg wygłosiła odczyt p. t. „Zagadnienie indeterminizmu na terenie nauk humanistycznych“. — Odczyt ukazał się w postaci rozszerzonej pod tymże tytułem w Przeglądzie Filozoficznym, XXXVI [1933], str. 77—106. Zob. streszczenie francuskie tej pracy w Studia Philosophica, I (1935), str. 486.

Na 377. plenarnym posiedzeniu naukowym 13. lutego 1933 Doc. Dr. B. Gawęcki wygłosił odczyt p. t. „O sprawdzaniu hipotez“.

1. Poznawanie rzeczywistego świata odbywa się w trzech fazach kolejnych, które można nazwać opisywaniem, wyjaśnianiem, systematyzowaniem. W pierwszej uczony przechodzi od faktów do praw, w drugiej tworzy teorie, w trzeciej usiłuje budować naukowy systemat. W fazie opisowej badania hipoteza oznacza próbę uchwycenia związku pomiędzy faktami; jeżeli sprawdzanie daje wyniki pomyślne, dochodzi się do sformułowania prawa jako ścisłej formy opisu szukanego związku. Metoda indukcyjna jest dla tej fazy charakterystyczna, jakkolwiek nie całe postępowanie ma charakter indukcyjny. W fazie wyjaśniającej próbuje się powiązać prawa, opisujące pewną dziedzinę zjawisk, inaczej: wyjaśnić je z jakiegoś wspólnego punktu widzenia. Wyjaśnianie odbywa się przy pomocy sprawdzalnej hipotezy, bądź zespołu takich hipotez oraz przy pomocy pomocniczych konstrukcji umysłu, zwanych fikcjami i modelami. Fikcje są to tymczasowe narzędzia badania, o znaczeniu wyłącznie heurystycznym (np. eter kosmiczny). Modele są obrazami, mającymi umyślowić pewne stosunki i temsamem ułatwić orientowanie się w nich (np. model atomu Rutherforda). Niema metodologicznych reguł tworzenia teorii: największą rolę odgrywa tu intuicja badacza, pomocna bywa nieraz trafnie uchwycona analogia. W trzecią fazę zaledwie zaczynają wstępować nauki realne najbardziej posunięte w rozwoju. Systemat, idealny cel badania naukowego, jest równoznaczny wiedzy doskonałej pod względem formalnym uporządkowanej: wszystkie prawa miałyby wynikać logicznie z niewielu podstawowych zasad. W systemacie niema miejsca dla fikcji; natomiast modele mogą tu dalej odgrywać rolę pomocniczą (cel dydaktyczny). W fazie ostatniej charakterystyczną metodą jest dedukcja.

2. Sprawdzalność hipotez stanowi zasadniczy postulat nauk realnych. Negatywny wynik sprawdzenia (brak zgodności z doświadczeniem) pociąga za sobą stanowcze

b

odrzućcenie hipotezy; wynik dodatni powiększa stopień jej prawdopodobieństwa. Posługując się oznaczeniami współczesnej teorii indukcji (J. M. Keynes, C. D. Broad, J. Nicod i in.), przedstawiamy prawdopodobieństwo hipotezy h ze względu na dotychczasową wiedzę f i sprawdzone jej konsekwencje $c_1, c_2, \dots, c_n$ wzorem:

$$\frac{h/f}{c_1 c_2 \dots c_n / f} = \frac{h/f}{c_1 c_2 \dots c_n / f}$$

stosunek zaś prawdopodobieństwa hipotezy przed sprawdzeniem do prawdopodobieństwa po sprawdzeniu wzorem

$$\frac{h/f}{h/fc} = \frac{c/f}{1}$$

gdzie c/f oznacza prawdopodobieństwo konsekwencji hipotezy ze względu na dotychczasową wiedzę, a 1 symbolizuje pewność. Oba wzory wyprowadza się z łatwością z aksjomatu, dotyczącego prawdopodobieństwa iloczynu logicznego dwu zdań; aksjomat ten stanowi podstawę teorii Keynesa. (Autoreferat).

Na 378 plenarnym posiedzeniu naukowym 20. lutego 1933 Dr. W. Auerbach wygłosił odczyt p. t. „O przypomnieniach“. Odczyt ukazał się w postaci rozszerzonej w Przeglądzie Filozof., XXXVI (1933), str. 107—147.

Na 379. plenarnym posiedzeniu naukowym 29. kwietnia 1933 Dr. Tadeusz Witwicki wygłosił odczyt p. t. „O reprezentowaniu wielopredmiotowym“. Poglądy przedstawione w odczycie weszły w skład pracy Autora „O reprezentacji czyli o stosunku obrazu do przedmiotu odtworzonego“. Lwów 1935, str. 122. Streszczenie tej pracy ukazało się w Sprawozdaniach Towarzystwa Naukowego we Lwowie, XIV (1934), 2. str. 135—138.

Na 380. plenarnym posiedzeniu naukowym 15. maja 1933 Drka M. Ossowska wygłosiła odczyt p. t. „Moralność jako fakt społeczny“. Odczyt został w całości ogłoszony drukiem w „Fragmentach Filozoficznych“, Księdze Pamiątkowej ku czci Prof. T. Kotarbińskiego. Warszawa, 1935, str. 52—66. (Także w odbitce) (Zob. Ruch Filozof. XIII, str. 35 b). Zob. też streszczenie francuskie tej pracy w Studia Philosophica, I (1935) str. 472.

Na 381. plenarnym posiedzeniu naukowym 22. maja 1933 Prof. Dr. A. Krokiewicz wygłosił odczyt p. t. „Początki filozoficznej metafizyki greckiej“. Sextus Empiricus opisuje w Zarysach Pirrońskich (II 95—133) i w dziele Przeciwno Uczniom (VIII 140—299) teorię znakowania ($\sigma\mu\epsilon\iota\omega\sigma\iota\varsigma$) czyli przechodzenia od rzeczy jawnych do rzeczy niejawnych ($\eta\ \alpha\pi\omicron\ \tau\omega\nu\ \epsilon\nu\alpha\gamma\gamma\omega\nu\ \epsilon\pi\iota\ \tau\alpha\ \alpha\delta\eta\lambda\alpha\ \mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\beta\alpha\sigma\iota\varsigma$), przyczem przez rzeczy jawne rozumie rzeczy podpadające w danej chwili pod zmysły (respective znane ze zmysłowego doświadczenia), a przez rzeczy niejawne rzeczy zasadniczo

a

nie podpadające pod zmysły czyli niejawnie z natury (*τὰ φύσει ἄδηλα τὰ λόγῳ θεωρητά*) i rzeczy zasadniczo jawne, ale w danej chwili nie objawiające się zmysłom (*τὰ πρὸς καιρὸν ἄδηλα*). Ślady tej teorii, którą posługiwali się epikurejczycy i stoicy (cf. A. Krokiewicz, O tak zwanej indukcji epikurejskiej, Kwart. Filoz. I. 1923 p. 362 sq. — Nauka Epikura, Kraków 1929, p. 109 sq. — O tak zwanej indukcji stoickiej, Kwart. Filoz. XI. 1933, p. 25 sq.), prowadzą poprzez Anaksagorasa (cf. Anaxag. frg. B. 21 a Diels ... *ὅπως τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα*) wgłąb filozofii greckiej. Prelegent usiłuje dowieść, że początków owej teorii należy szukać w nauce Anaksymandra i w tym celu przedstawia szczegółowo jego poglądy. (Autoreferat). Przedstawienie tych poglądów przez Prelegenta ukazało się drukiem p. t. „Pierwsza filozoficzna książka grecka” w Przeglądzie Filozoficznym, XXXVII (1934), str. 39—68. Zob. streszczenie francuskie tej pracy w *Studia Philosophica*, I (1935), str. 465.

Na 382. plenarnem posiedzeniu naukowym 30. maja 1933 Prof. Dr. S. Hessen wygłosił (po niemiecku) odczyt p. t. „Wartość i wolność”.

Na 383. plenarnem posiedzeniu naukowym 12. czerwca 1933 Dr. M. Wallis-Walfisz wygłosił odczyt p. t.: „O rozumieniu dzieł sztuki”. Spozstrzegając jakieś dzieło sztuki i przeżywać je estetycznie nie jest tem samym. Czynność intelektualną, dzięki której spozstrzegane przez nas dzieło sztuki staje się przedmiotem naszego przeżycia estetycznego, nazywa Prelegent „rozumieniem dzieła sztuki”. Można rozróżnić pięć głównych rodzajów rozumienia dzieł sztuki (rodzaje te nie wyłączają się, lecz, przeciwnie, uzupełniają wzajem): 1. Rozumienie układu. Ktoś rozumie układ jakiegoś dzieła sztuki, jeśli uświadamia sobie prawidłowość, leżącą w osnowie tego dzieła, np. jeśli zdaje sobie sprawę z promienistej lub symetrycznej budowy jakiegoś desena, jeśli umie wyodrębnić melodyę jakiegoś utworu muzycznego. 2. Rozumienie pierwiastków przedstawiających. Przedmiot *a* „przedstawia” dla Jana przedmiot *A*, jeśli przedmiot *a* wywołuje w Janie, bądź dzięki podobieństwu wyglądu, bądź na mocy konwencji, przedstawienie (wyobrażenie lub pojęcie) przedmiotu *A*. Jeśli przedmiot *a* wywołuje przedstawienie przedmiotu *A* dzięki podobieństwu wyglądu, wówczas mówimy o „przedstawianiu bezpośrednim”; jeśli przedmiot *a* wywołuje przedstawienie przedmiotu *A* na mocy konwencji, wtedy mówimy o „przedstawianiu pośrednim”. Ryśunek konia przedstawia konia bezpośrednio, wyraz polski „koń” przedstawia, dla kogoś umiającego po polsku, konia pośrednio. Pier-

b

wiastki przedstawiające bezpośrednio są dostępne, „zrozumiałe”, w zasadzie, dla każdego; pierwiastki przedstawiające pośrednio — tylko dla kogoś, kto zna dany system znaków umownych, np. dany język. Ktoś rozumie pierwiastki przedstawiające jakiegoś dzieła sztuki, jeśli umie przejść od przedmiotów przedstawiających, bezpośrednio lub pośrednio, do przedmiotów przedstawionych. 3. Rozumienie wyrazu. Z przedmiotów przedstawionych w dziełach sztuki na szczególną uwagę zasługują „przedmioty wyrażające” czyli przedmioty fizyczne, będące oznaką pewnych przeżyć lub dyspozycji psychicznych. Rozumieć przedmioty wyrażające, przedstawione w jakimś dziele sztuki, znaczy umieć przejść od przedmiotów wyrażających do przedmiotów wyrażonych. Nie rozumiemy przedmiotów wyrażających bądź dlatego, że nie znamy związków, zachodzących między przedmiotami wyrażającymi a przedmiotami wyrażonymi, bądź dlatego, że nie znamy, z naszego doświadczenia wewnętrznego, przedmiotów podobnych do przedmiotów wyrażonych. 4. Rozumienie symboliki. Przez „symbol” Prelegent rozumie przedmiot przedstawiony (bepośrednio lub pośrednio), który z kolei sam jest przedmiotem przedstawiającym (pośrednio) jeszcze jakis inny przedmiot. Rozumieć symbole jakiegoś dzieła sztuki znaczy znać konwencje, wiążące symbole z przedmiotami symbolizowanymi. 5. Rozumienie dążeń artystycznych. Rozumieć dążenia artystyczne, ujawniające się w jakimś dziele sztuki, znaczy zdawać sobie sprawę, przynajmniej w sposób najbardziej ogólnikowy, z zadań artystycznych, jakie sobie stawiał twórca tego dzieła. Nie rozumie w tym sensie jakiegoś dzieła plastyki nierealistycznej ktoś, kto szuka w niem podobieństwa do rzeczywistości; jakiejś tragedii romantycznej ktoś, kto szuka w niej kompozycji prawidłowej, jedności czasu i miejsca, jednolitości nastroju; jakiegoś utworu muzyki atonalnej ktoś, kto szuka w nim melodyi. — Rozumienie dzieł sztuki powinno stać się przedmiotem badań specjalnych ze strony muzykologów, teoretyków plastyki, teoretyków literatury i t. d. Połączone w jedną całość, badania te mogłyby utworzyć z czasem oddzielną dyscyplinę — teorię rozumienia dzieł sztuki, będącą z jednej strony częścią ogólnej teorii sztuki, z drugiej strony — częścią teorii rozumienia twórców ludzkich, jakiejś hermeneutyki ogólnej. Teoria taka miałaby nadto znaczenie dla estetyki ogólnej (zwłaszcza dla rozważań o właściwych i niewłaściwych doznaniach estetycznych), dla metodyki badań nad utworami muzycznymi, plastycznymi, literackimi i t. p. i dla metodologii nauk hi-

a

storycznych o sztuce, wreszcie — last, not least — dla praktyki wychowania estetycznego. (Autoreferat).

Na 884. plenarnem posiedzeniu naukowym 16. października 1933 P. Wł. Kowalski wygłosił odczyt p. t. „Jak należałoby tworzyć t. zw. psychologię życiową?” Powstała w drugiej połowie XIX. wieku psychologia eksperymentalna do bardzo niedawna mało stosunkowo uwagi poświęcała działaniu człowieka. To też różnego rodzaju uczeni (historycy, badacze literatury i sztuki i t. p.) oraz praktycy (politycy, przemysłowcy i t. p.) napróżno wyglądali od psychologów pomocy w swych poczynaniach. W tych warunkach zrodziła się potrzeba opracowania przedwzrostkiem tej dziedziny psychologii, która pozwoliłaby rozumieć, przewidywać i urabiać postępek, z których składa się życie ludzkie. Ten dział psychologii nazwiemy psychologią życiową.

Na ogół ilość prac, poświęconych temu działowi psychologii, wydaje się stosunkowo małą. Przyczyną tego stanu rzeczy jest zarówno trudność wchodzących w grę zagadnień, jak też brak ściślej, powszechnie przyjętej metody. Wylania się tedy pytanie. jaką metodę mogliby z pożytkiem stosować badacze, chcący pracować na polu psychologii życiowej.

W tej mierze można liczne pożyteczne wskazówki wysnuć z rozważań nad historią nauk empirycznych, bardziej rozwiniętych niż psychologia, np. fizyki. Jak wiadomo, pionier nowoczesnej fizyki, Galileusz, ustalił dwa podstawowe prawa swobodnego spadku ciał, mianowicie $v = g \cdot t$ oraz $s = \frac{1}{2} g \cdot t^2$. Już przedtem ludzie wiedzieli z doświadczenia potocznego, że ciała ciężkie spadają tem szybciej i że przebyta przez nie droga jest tem dłuższa, im dłuższy spadek trwa. Ale prawa Galileusza przedstawiają znaczny postęp w stosunku do wiedzy popularnej. Po pierwsze bowiem Galileusz oba te prawa ściślej zapisał, ujmując zależność jednych wielkości od drugich w sposób matematyczny, a po drugie wprowadził między oba prawa stosunek logiczny, według którego pierwsze z nich jest nieuchronną konsekwencją drugiego i na odwrót. W fizyce podobnych twierdzeń, powszechnie znanych, ale ubranych w szatę matematyczną, jest sporo, np. w nauce o dźwigniach i o wektorach. Dobrze przytem pamiętać, że fizyka twierdzenia swoje wygłasza przeważnie w postaci funkcyjnej, to znaczy, mówiąc, w jaki sposób stopnie jednej zmiennej zależą od natężenia innych zmiennych. Tak np. wzór na moc maszyn mówi nam, w jaki sposób owa moc zmienia się w zależności od wymiarów cylindra, od ciśnienia pary i od częstotliwości poruszeń tłoka. Z rozważań tych płynie dla psychologii

b

życiowej nauka, że 1) zacząć w niej musimy także od twierdzeń popularnych, powszechnie znanych, że 2) musimy się starać o ich ściśle zapisanie, że 3) musimy to czynić, o ile to tylko możliwe, w postaci funkcyjnej i że musimy wreszcie 4) szukać między tak uzyskanymi tezami związków logicznych oraz 5) wysnuwać z nich wszelkie możliwe konsekwencje — oczywiście kontrolując wszystko w miarę możliwości obserwacjami i eksperymentami.

Przejrzyjmy teraz te ogólne wskazania punkt po punkcie.

1. Praktyczne potrzeby życiowe narzucają każdemu niemal człowiekowi liczne obserwacje i pochodzące od nich uogólnienia, dotyczące własnego i cudzego życia psychicznego. Te obserwacje i uogólnienia są naturalnym punktem wyjścia dla badań naukowych. Jak wielkie zaufanie do zdobytej drogą doświadczenia potocznego wiedzy o życiu psychicznym żywią niektórzy badacze, dowodzi przykład Jaspersa, uważającego oczywistość tej wiedzy za „coś ostatecznego“ i sądzącego, że np. teza, iż doznane krzywdy budzą wysoką ocenę litości i miłosierdzia, nie wymaga osobnego uzasadnienia, bo jest oczywista sama przez się. (Allgemeine Psychopathologie).

2. i 3. postulat zapisywania twierdzeń w postaci ściślej i o ile możliwości funkcyjnej nie wymaga, by się to działo koniecznie w postaci formulek matematycznych. Przebieg funkcyj można dobrze, choć może nieco ogólnikowo i mniej dokładnie określać również słowami, a w psychologii trzeba się przynajmniej na razie ograniczać do takiego sposobu.

Trzeba przyznać, że zagadnienia psychologiczne nadają się szczególnie do traktowania funkcyjnego, ustalającego, w jaki sposób zmienia się jedna wielkość zależnie od wielkości innych. Albowiem prawie wszystkie dyspozycje psychiczne a tak samo bodaj że wszystkie przeżycia psychiczne posiadają stopień. Nadają się tedy zupełnie do zapisywania zachodzących między nimi związków w postaci funkcyjnej. Takie zapisywanie posiada pełność, przejrzystość i podatność do operacyj logicznych (np. do wysnuwania wniosków). Pełność zawdzięcza formułowanie funkcyjne okoliczności, że musi ono uwzględniać wszystkie stopnie badanych zjawisk; przejrzystość okoliczności, że pozwala zależność między zjawiskami obejmować łatwo jednym rzutem oka i czyni ją łatwą do spamiętania a tem samem podatną do operacyj logicznych, do wysnuwania z niej konsekwencji i do szukania dla niej racyj. (Gdybyśmy np. wiedzieli, od czego i w jaki sposób zależy szybkość zmiany miejsca w afekcie strachu, zrozumieliśmy, dlaczego afekt ten może się objawiać dwoma tak przeciwstawnymi sposobami

a

mi zachowania się, jak ucieczka i unieruchomienie).

Funkcje, spotykane w psychologii, są najczęściej funkcjami, zaczerpniętymi z rachunku prawdopodobieństwa. Przy badaniu testami liczebności układają się według krzywej prawdopodobieństwa; krzywa wprawy ma, jak się zdaje, postać krzywej Galtona (ogive), która pochodzi od krzywej Gaussa (to znaczy od krzywej prawdopodobieństwa) jako jej krzywa sumująca. Krzywa zapomnienia ma także postać zbliżoną do krzywej Galtona.

Już z tego widać, że znajomość rachunku prawdopodobieństwa i ściśle z nim związanej statystyki jest niezbędna psychologowi dla badania kwestyj, należących do psychologii życiowej. Owocności analiz matematycznych dowodzi np. teoria Spearmana o dwóch czynnikach i jego nauka o inteligencji. W psychologii jest mnóstwo dziedzin, które się prosto proszą o stosowanie metod statystycznych, np. grafologia, gdzie obliczenie korelacji (między pewnymi cechami pisma i pewnymi cechami charakteru) mogłoby rzucić wiele światła na wartość symptomatyczną pisma i nawet na wewnętrzną strukturę charakteru.

4. i 5. Ustalanie między тезami związków logicznych i wysnuwanie z тез wniosków dostarczyłoby psychologii sieci twierdzeń ze sobą powiązanych, takich, że jedneby z drugich wynikały i byłyby dla nich racją. W ten sposób psychologia tworzyłaby organiczną całość i stałaby się pod tym względem podobną do fizyki.

Wielką pomocą dla psychologii życiowej będzie możność dokonywania niektórych badań nad zwierzętami. Wielu przyrodników i psychologów (np. McDougall) są zdania, że pod licznymi względami natura zwierząt i ludzi jest taka sama. Stąd można, postępując ostrożnie, niektóre kwestje psychologii życiowej rozstrzygać przy pomocy badań, dokonanych nad zwierzętami, co znacznie ułatwi dokładne uzasadnienie twierdzeń i ściśle zapisywanie funkcyj.

Z pośród wielu kwestyj bodaj najpilniejszą jest sprawa zbadania wpływów, wywieranych na duszę i charakter przez rozmaite sytuacje życiowe, przykre i przyjemne, szkodliwe i korzystne. Te sytuacje mają decydujące znaczenie dla naszego zachowania się. Otwiera się tu tedy rozległe pole dla badań z zakresu psychologii życiowej. (Autoreferat).

Na 385. plenarnem posiedzeniu naukowym 30. października 1933 Dr. L. Blaustein wygłosił odczyt p. t. „O rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne“. Rzeczywistość, badana przez nauki humanistyczne, jest identyczna z rzeczywistością, badaną przez nauki przyrodnicze, jest nią cały świat

b

rzeczywisty, rozpatrywany jednak ze szczególnego antropocentrycznego punktu widzenia. Świat interesuje nauki humanistyczne tylko o tyle, o ile jest człowiekiem, jego tworem, tworzywem, w którym tworzy, albo jest mniej lub więcej bezpośrednią przyczyną jego dziejów. Ten szczególny punkt widzenia nadaje pewnym składnikom świata rzeczywistego uprzywilejowane stanowisko w naukach humanistycznych, polegające na tem, iż interesują one te nauki ze względu na siebie same, a nie jak np. trzęsienie ziemi, klimat i t. p. tylko ze względu na swój związek z czemś innym, będącym w centrum badań. W odczycie rozważył prelegent niektóre zagadnienia z pośród tych, które dotyczą rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne.

Pierwszem zadaniem, które prelegent sobie postawił, było wymienienie i ugrupowanie głównych rodzajów uprzywilejowanych składników rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne. Wśród nich wyróżnił prelegent jednostki ludzkie i ich zespoły oraz wytwory jednostek i zespołów ludzkich oraz ich zespoły. Wśród zespołów ludzkich wyróżnić należy zbiorowiska niezorganizowane i zorganizowane, wśród zorganizowanych zaś społeczeństwa (jak np. narody, klasy społeczne, generacje) i instytucje i organizacje społeczne (jak np. państwa, partie polityczne i t. p.). Oba typy zorganizowanych zbiorowisk posiadają pewną strukturę, struktura pierwszych jest jednak raczej rezultatem wspólnych właściwości, powstałych pod wpływem wspólnych losów, struktura drugich zaś zostaje ustalona we wcześniejszej lub późniejszej fazie ich rozwoju trwałymi konwencjami. Jednolite działanie członków zbiorowości pierwszego typu jest raczej rezultatem wspólnie doznanych przeżyć psychicznych, jednolite działanie członków zbiorowości drugiego typu jest zazwyczaj rezultatem przemyślanego podziału funkcyj jednostek dla realizacji zadań całej zbiorowości. W zespołach pierwszego typu wysuwa się na pierwszy plan poczucie solidarności, w zespołach drugiego typu stosunek panowania i zależności. Wyraźniejszy w nich bowiem podział funkcyj wyraźniej określa też kierownictwo zespołu i obowiązki względem niego. Wśród wytworów zaś odróżnił prelegent *a*) przedmioty użytkowe (narzędzia, budowle i t. p.), *b*) wytwory, wyposażone w pewien sens czy znaczenie (wiersze liryczne, twierdzenia naukowe, obrazy, mapy i t. p.), *c*) wytwory, stworzone celem zaspokojenia potrzeb estetycznych a pozbawione celu użytkowego lub roli semantycznej (utwory muzyczne, mozaiki i t. p.), *d*) zwyczaje (typy czynności jednostek lub zbiorowisk ludzkich, powtarzane często w tradycyjny sposób w o-

a

kreślonych warunkach), e) struktury instytucyj i organizacyj społecznych (ustroje państw, gospodarce, hierarchia władz i t. p.). Wytwory wszelkich rodzajów mogą się łączyć w różne zespoły (technika, literatura, nauka, malarstwo, muzyka, rytuał religijny i t. p.) Wytwory łączą się w zespoły na podstawie rozmaitych punktów widzenia (wedle chronologii, twórców, rodzajów i t. p.). Wśród zespołów zaznacza się pewna hierarchia.

Drugim zadaniem, jakie prelegent sobie postawił, było scharakteryzowanie punktów widzenia, z jakich nauki humanistyczne rozpatrują rzeczywistość, przez nie badaną. Prelegent wyróżnił trzy punkty widzenia, mianowicie 1) dynamiczny, 2) statyczny i 3) typologiczny. Z pierwszego z tych aspektów rzeczywistość prezentuje się jako spłot zdarzeń t. j. procesów, dokonujących się na przedmiotach, wymienionych uprzednio jako uprzywilejowane składniki rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne. Podobnie jak jednostki i wytwory ludzkie, również zdarzenia tworzą zespoły. Zespołami zdarzeń są np. rewolucja, wojna, dzieje narodów, rozwój, upadek, rozkwit lub rozkład jakichś partij politycznych, ustrojów gospodarczych, ruchy religijne, okresy czy epoki, życie literackie i t. p. Rozpatrując rzeczywistość jako spłot zdarzeń, ujmuje się ją jako w czasie rozciągłą, podlegającą bezustannym zmianom, ewolucyjnym lub rewolucyjnym przekształceniom. Można jednak ująć ją jakgdyby w przekroju danej chwili, uchwycić ją jakgdyby w spoczynku, badać jej składniki w oderwaniu od reszty, szczególnie od tych, dzięki którym powstały, rozwijają się i giną, bez uwzględnienia tego, jak powstały, jakim ulegają zmianom lub jakie powodują. Jest to rezultat statycznego punktu widzenia. Przy stosowaniu dynamicznego i statycznego punktu widzenia nauka ma do czynienia z przedmiotami konkretnymi, jednostkowymi. Przy zastosowaniu zaś typologicznego punktu widzenia nauka nie dąży do zbadania właściwości konkretnego składnika rzeczywistości humanistycznej w przekroju danej chwili ani do odtworzenia kolejnych zmian, jakim podlega, ale do zbadania pojęciowego typu, do którego ów składnik należy. Dynamiczny punkt widzenia spotykamy głównie w naukach historycznych, statyczny np. w gramatyce opisowej, psychologii, etnografii i t. p. oraz jako fazę przygotowawczą, pomocniczą w naukach historycznych; typologiczny w teorii literatury, państwa, sztuki, ekonomii i t. p. W stosunku do rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne, najbardziej adekwatny jest dynamiczny punkt widzenia. Statyczny i typologiczny punkt widzenia są w naukach humanistycznych

b

potrzebne jako pomocnicze środki badania.

Trzecim zadaniem, jakie prelegent sobie postawił, było zestawienie i porównanie rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne, z jej rekonstrukcją, dokonaną w tych naukach. Rekonstrukcja ta zawiera znacznie mniej składników z powodu zapomnienia i selekcji, nie zawsze dokonywanej wedle ściśle obiektywnych kryteriów. Pewna ilość składników jest zapewne mylnie przyjęta, szczególnie składniki wywnioskowane hipotetycznie m. i. tego typu jak motywy działań jednostkowych i zbiorowych, sylwetki psychologiczne osób, właściwości psychiczne zbiorowisk i historyczne interpretacje wytworów. Subiektywność przeżyć psychicznych oraz prawdopodobieństwo częściowej odmienności psychiki ludzkiej w rozmaitych epokach i na rozmaitych stopniach kultury są głównymi źródłami mylnej rekonstrukcji wymienionych przeżyć i dyspozycji psychicznych. Rola i charakter wytworów są w rekonstrukcji częściowo inne niż w rzeczywistości minionej. Rekonstrukcji rzeczywistości minionej dokonuje nauka nie tylko przez ustalenie pewnej ilości faktów minionych, lecz także przez kompozycję chaotycznego materiału faktów. Tego dokonywa zaś przez łączenie ludzi, wytworów i zdarzeń w zespoły. Wyodrębnianie tych zespołów deformuje w pewnym stopniu minioną rzeczywistość. Nauka, grupując zdarzenia czy wytwory np. wedle państw, narodów i t. p., tworzy między nimi bardziej ostre granice, niż posiadały w minionej rzeczywistości, a nadto stara się „odczytać“ wewnętrzne linie rozwojowe w obrębie pewnych zespołów, podczas gdy wchodzące w skład tych zespołów elementy znajdowały się w minionej rzeczywistości pod wpływem najróżnorodniejszych elementów, niekoniecznie należących do tych samych zespołów. Uwzględnienie przez naukę wpływów składników jednego zespołu na składniki drugiego (np. literatury i filozofii) zmniejsza tę deformację, ale nie usuwa jej zupełnie. Wreszcie wkładanie się do rekonstrukcji rozmaitych hipostaz metafizycznych w rodzaju ducha kierującego rozwojem historycznym, psychik zbiorowych i t. p. może stać się źródłem różnic pomiędzy rzeczywistością minioną a jej rekonstrukcją. Uświadomienie sobie tych możliwych różnic ustrzec powinno przed orzekaniem o rzeczywistości minionej tego, co dotyczy wyłącznie jej rekonstrukcji. (Podobne różnice, jakie zachodzą pomiędzy rzeczywistością minioną a jej rekonstrukcją, zachodzą też pomiędzy teraźniejszą rzeczywistością humanistyczną a jej ujęciem). Nauka identyfikuje rekonstrukcję minionej rzeczywistości z tą rzeczywistością lub pewną jej częścią,

a

narzucając jej jednak pewne formy, ujęcia syntetyczne, wkładając w nią może pewne obce jej elementy.

Na zakończenie prelegent omówił pokrótce dwa zagadnienia, które można rozpatrywać w oparciu o rozważenie zagadnień powyższych. Jednym z nich jest kwestya ontologiczna, czy istnienie wszelkich uprzywilejowanych składników rzeczywistości, badanej przez nauki humanistyczne, jest niewątpliwe. Najwięcej wątpliwości budzi sprawa istnienia zespołów, w której zaznaczają się dwa stanowiska: a) realistyczne i b) uniwersalistyczne. Prelegent nie zna sposobu naukowego rozstrzygnięcia tego sporu. Owocem wydaje mu się natomiast rozważenie problemu epistemologicznego czy metodologicznego, czy można poznać naukowo rzeczywistość humanistyczną bez przyjęcia zespołów, choćby w formie fikcyj metodycznej. (Autoreferat).

Na 386. plenarnem posiedzeniu naukowym 13. listopada 1933 Dr. J. Konorski wygłosił odczyt p. t. „Szkoła Pawłowa i jej stosunek do zagadnienia psychiki“. Poglądy przedstawione w odczycie weszły w skład pracy Prelegenta i Dra S. Millera p. t. „Podstawy fizjologicznej teorii ruchów nabytych. Ruchowe odruchy warunkowe“, ogłoszonej drukiem w czasopiśmie *Medycyna doświadczalna i społeczna*. Warszawa, T. XVI (1933). str. 95—187; 234—293. (Także w odbicie). Francuskie streszczenie tej pracy ukazało się tamże, str. 293—298.

Na 387. plenarnem posiedzeniu naukowym 4. grudnia 1933 Prof. Dr. T. Kotarbiński wygłosił odczyt p. t. „Spostrzeżenia, dotyczące techniki walki“. Poglądy stanowiące treść odczytu rozwinął Autor w książce p. t. „Z zagadnień ogólnej teorii walki“, która ukazała się jako wydawnictwo Sekcji psychologicznej Towarzystwa Wiedzy Wojskowej w Warszawie w r. 1937 (z datą roku 1938). Str. 92. Książka ta zawiera również (str. 65—92) francuskie streszczenie powyższej rozprawy p. t. „Les idées fondamentales de la théorie générale de la lutte“; jest ono przejrzanym i poprawionym przedrukiem artykułu, który pojawił się w czasopiśmie *Philosophia I* (1936). 1.—4. str. 196—214. (Zob. powyżej, str. 126 b i n.).

Na 388. plenarnem posiedzeniu naukowym 5. lutego 1934 Prof. Dr. Wł. Witwicki wygłosił odczyt p. t. „Co to jest styl“. Prelegent nazywał stylem „interesującą estetycznie jednakowość wyglądu pewnej grupy wytworów ludzkich“. Objaśniał wyrazy wchodzące w skład tego określenia i rozróżniał kilka rodzajów stylów a mianowicie styl indywidualny, style zależne od sposobu wykonania dzieł i style epok historycznych. O stylach narodowych w dziedzinie plastyki mówił najtrudniej, bo pojęcie narodu jest mętne i nie pokrywa się z pojęciem zasięgów różnych kultur. (Autoreferat).

b

Na 389. plenarnem posiedzeniu naukowym 19. marca 1934 Dr. phil. et iur. W. Steinberg wygłosił odczyt p. t. „Negacya a rzeczywistość“. Przecezenie jest prima facie swoistą czynnością, dokonywaną na sądach, klasach i relacjach. Wytwór tej czynności uchodzi jednak również za sąd, klasę czy relację. Tak więc sąd non p ($\sim$ p) podpada pod dichotomię prawdy i fałszu. Przy przyjęciu tradycyjnego pojęcia prawdy, ujmującego prawdę jako pewną relację między sądem a faktem odpowiednim, powstaje poważna trudność interpretacji prawdziwych sądów przeczących i fałszywych sądów twierdzących, a nawet okazuje się, iż bez rozstrzygnięcia, na czym polega prawda sądu negatywnego, nie można wiedzieć, czym jest fałsz. Wydaje się, iż trzeba wówczas przyjąć istnienie faktów negatywnych. Istotnie zarówno Bertrand Russell jak i Ludwik Wittgenstein utrzymują, iż bez istnienia faktów negatywnych obejść się nie można. Wbrew temu mniemaniu okazuje się jednak, iż każdy sąd przeczący, dotyczący klasy czy też relacji o skończonej ilości elementów, można zamienić na równoważny mu sąd twierdzący, zawierający wypowiedź, dotyczącą klasy lub relacji uzupełniającej, w nim zanegowaną. Jeśli ilość elementów klasy lub relacji uzupełniającej jest większa niż 1, wówczas jest to dysjunktywny sąd twierdzący, a w każdym wypadku (nb. gdy chodzi o negację klasy lub relacji o skończonej ilości elementów) ilość elementów jest skończona, gdy operujemy ograniczonym światem mowy lub też jedną z teorii typów logicznych. Analogicznie można skutecznie przekształcić (fałszywych) sądów twierdzących na uzupełniające sądy twierdzące. W ten sposób przyjęcie faktów negatywnych staje się zbędnym i sprawdzanie sądów zarówno twierdzących jak i przeczących dokonywuje się wyłącznie na faktach pozytywnych.

Usunięcie faktów negatywnych nasuwa przypuszczenie, iż struktura rzeczywistości jest gęstą, gdyż brak gęstości w świecie faktów byłby równoznaczny z przyjęciem faktów negatywnych. (Autoreferat).

Na 390. plenarnem posiedzeniu naukowym 9. kwietnia 1934 Prof. Dr. St. Schayer wygłosił odczyt p. t. „Zagadnienie duszy w religiach i w filozofiach indyjskich“. Jednym z ważniejszych wyników współczesnej etnologii i religiológii jest rewizya „teorii animistycznej“; jak dziś wiadomo, wiara w „duszę“ nie jest bynajmniej przekonaniem powszechnem ani też prymitywnem. Cała psychologia wedyjska, nie wyłączając Upaniszadów, stoi na gruncie preanimistycznym — zna oderwane, nieosobowe substancje psychiczno-witalne, ale nie zna indywidualnej duszy. To ostatnie prze-

a

konanie występuje w Indyach bardzo późno, dopiero w Dżinizmie i w starszym Samkhyi, a w dalszym swym rozwoju zostaje przygluszone impersonalistycznymi tendencjami, wyrosłymi na tradycji preanimistycznej magii.

Ten związek z preanimistyczną magią tłumaczy inną jeszcze niezwykle ciekawą odrębność filozofii indyjskiej: że oto w żadnym systemie indyjskim nie pomyślane zostało nigdy pojęcie duszy jako substancji tego generu różnej od ciała, a więc między innymi posiadającej cechę nieprzestrzenności. W zrozumieniu indyjskim wszelki byt jest przestrzenny, jest nim zasadniczo także i „byt psychiczny“, tak że spierać się można tylko o „wymiały“ duszy. Według Dżinizmów dusza ma wymiały ciała, które zajmuje, według Pańczasikhy i Paśupatów dusza jest atomem, według innych szkół jest wreszcie „nieskończona“ tak jak pusta przestrzeń (eter = ākāśa). Punktem spornym jest również kwestya, czy dusz jest wiele, czy tylko jedna. Ze jest ich wiele uczą nie tylko Dżiniści i zwolennicy „atomizmu psychicznego“, lecz także Samkhyowie. Najajkowie i Wajsieszikowie, a więc zwolennicy „wszechprzenikliwości“ duszy. Wedantysty uważają takie stanowisko za absurdałne, wynika bowiem z niego, że wszystkie dusze nawzajem się przenikają: ātman Wedanty jest nieskończenie rozciągly i dlatego właśnie jest „jeden bez drugiego“, tak właśnie jak „przestrzeń“. — Fakt, że systematami indyjskim obcem pozostało pojęcie „nieprzestrzennej duszy“, że więc, innymi słowy, kartezyańskie odróżnienie res extensae i res cogitantes jest incydentem wyłącznie zachodnioeuropejskim, nie jest szczególnie bez znaczenia dla właściwej oceny zarówno filozofii europejskiej jak indyjskiej. (Autoreferat).

Na 391. plenarnem posiedzeniu naukowem 30. kwietnia 1934 Prof. Dr. B. Nawroczyński wygłosił odczyt p. t. „Idealny pedagogiczne w wieku XX-tym“. W odczycie tym nietylko chodziło o wyczerpującą charakterystykę różnych idealów pedagogicznych w wieku XX-tym, co o wykazanie zachodzących pomiędzy nimi stosunków. W przeciwieństwie do wieku Oświecenia, w którym ideały pedagogiczne dość harmonijnie się uzupełniały, nasz wiek wypowiedział się zapomocą jaskrawych przeciwieństw. Krażą te przeciwieństwa dokoła dwu osi: jednostki ludzkiej i społeczeństwa. Na gruncie uznawania za dobro najwyższe jednostki wyrosły dwa przeciwne prądy pedagogiczne: indywidualizm i personalizm. — Pedagogika socyalna wychodzi z wręcz przeciwnego założenia. Dla niej dobrem najwyższym jest społeczeństwo. Prelegent rozróżnił pedagogikę socyalną w uję-

b

ciu empirystycznym od „socyalidealizmu“ P. Natorpa. Omówił następnie te prądy pedagogiczne, które powstają nie na gruncie ogólnikowego pojęcia społeczeństwa, lecz na gruncie dużo bardziej konkretnego pojęcia grupy społecznej. Z pośród grup społecznych trzy odegrały największą rolę: klasa społeczna, naród i państwo. Każda z nich stała się ideałem pedagogicznym. Pedagogika komunistyczna, narodowa i państwowa: oto nazwy trzech prądów, które powstały z tego źródła.

Obok tych zwalczających się nawzajem przeciwieństw istnieją za naszych czasów kierunki, usiłujące osiągnąć syntezę przez zajęcie wyższego, ogólniejszego stanowiska. Dwa z nich prelegent scharakteryzował dokładniej: 1) pedagogikę religijno-moralną Foerstera, 2) pedagogikę kultury Sprangera, Litta i Hessena. Prelegent nie krył się z sympatią dla ostatniego z tych prądów. (Autoreferat).

Na 392. plenarnem posiedzeniu naukowem 4. czerwca 1934 p. J. Wieleżyńska wygłosiła odczyt p. t. „Indywidualność językowa“¹⁾. Jeżeli świat zewnętrzny jest ojcem języka, język jest, z drugiej strony, ojcem świata, jedyne, jaki możemy rozumieć i którym możemy operować. Język stał się gospodarstwem wielkim jak świat, błędzilibyśmy jednak, biorąc go za fotografię, oboczność w stosunku do świata zewnętrznego. Świat językowy jest transpozycją zewnętrznego, ale łamiącą i niewierną. Chwila narodzin wyrazu, kiedyś, nieobliczalnie dawno, była żywym zetknięciem się zewnętrzności z t. zw. duszą. Stąd tkwi w nim pierwiastek ze świata pozaludzkiego i pierwiastek indywidualny jakiegoś szczęśliwego wynalazcy. Ów z ludzki uwieził jednak w dźwięku nie całość zjawiska, lecz jeden punkt czy rys wydatny, co go z przypadkowych względów uderzył. Ten rys stał się na wieki imiennym przedstawicielem całości. Odłączony od rzeczywistości już po stronie ludzkiej dał pochodne, wyrazowe i pojęciowe, i to jest zamiana świata na język. Na język społeczny. W miarę jak ludzkość szła naprzód, rósł wśród niej słownik, dorobek zbiorowości. Łączy on i upodabnia ludzi jako istoty społeczne. Indywiduum rysuje się na tem tle jako odchylenie, co jest możliwe przeto, że wyraz psychicznie nie jest koniecznie ową zastęgly w nim cechą czy punktem zjawiska. Dla uplastycznienia porównajmy część wyrazu znaczeniową, t. j. społeczną czy komunikatywną; z widoczną dla oka tarczą słoneczną; część indywidualną, psychiczną, będzie jak niewidzialna w normalnych warunkach korona dokoła

¹⁾ Jest to pierwszy zarys przygotowywanej pracy o typach wyobraźni rozmaitych poetów.

a

tarczy. Wyraz stoi pomiędzy wyobrażeniem a pojęciem. Jest synem wyobrażenia i jest od niego węższy o część psychiczną; pojęcie, przeciwnie, jest synem wyrazu, powyrzazowym tworem człowieka społecznego, społeczną fizyonomią wyrazu, lecz otartą z dotknięć wszystkich palców i destylizowaną. W przeciwstawieniu do wyrwywającego się za obręb wyrazu wyobrażenia pojęcie mieści się w wyrazie i dokładnie go wypełnia. Styl jest falistą linią między wrosłą w dźwięk obiektywną treścią a wyobrażnią, wkładaną w wyrazy lub poza wyrazy wykraczającą. Rozmaity zygzak tej linii, to rozmaita indywidualność językowa.

Prelegentka daje przegląd kilku ważniejszych typów ustosunkowania się do wyrazu. Dość liczni artyści, których wyobraźnia twórcza operuje materialem językowym, wczuwają się we wnętrze wyrazu, jego etymologiczny początek (intuicyja wyrazowa) i w zużytych dźwiękach widzą wszystko, co w nim zamknęły dzieje (Leśmian, Tuwim). Dla innego typu wnętrze wyrazu jest mniej lub więcej obojętne i nieme, obraz rodzi się dopiero z układania słów w desenie, w ornamentowane powierzchnie (Flaubert, A. France, D'Annunzio, Świętochowski). Łatwe przekraczanie granicy między podmiotem a obiektem i uderzanie w wyraz możliwie centralnie jest jednym z głównych znamion klasycyzmu. Przeciwnie „pozaobwodowość“ (trzymając się podsuniętej przenośni) obok poczucia, mimo wszystko, nieadekwatności wyrazu z widzeniem wewnętrznym, od którego wyraz w tej chwili przychodzi, jest cechą romantyzmu, nastrojowości, liryki o piętnie raczej muzyczności stylowej niż plastyki (Słowacki w późnej fazie, zwłaszcza „Król Duch“). Obok uderzających w wyraz centralnie konturowców i kolorystów (Sienkiewicz, Tetmajer) mamy twórców, trafiających między wyrazy, idących nie „szczytami wyobrażeń“, lecz niejako „po przełęczach międzywyrazowych“ (Leopardi, Rilke). — Wszystkie stanowiska dotychczasowe są zgodne ze słowem. Istnieje wszakże i typ indywidualny przez walkę, zmaganie się z wyrazem, przeto, że wyraz jest zjawiskiem pół-psychicznym, nie oddaje duszy wprost, lecz okólnie. Stąd np. męka wypowiedzeniowa niemal wszystkich mistyków, udręka Michała Anioła, któremu kamień się gwał, a słowo twarde stawiało opór. W poezji polskiej najgłębiej odczucie przepaści między myślą a językiem przemawia w „Improwizacji“ Konrada, obok kilku zupełnie identycznych wypowiedzi Mickiewicza. W „Improwizacji“ mamy wprost przyznanie się do myślenia pozawyrazowego, wizji poza-językowej. Mickiewicz jednak łączy w sobie oba typy twórcze; mistrzowska konturowość i malarskość

b

słowa zachwyca w „Grażynie“, „Sonetach Krymskich“, „Panu Tadeuszu“.

Język społeczny rozwija się szybciej niż indywidualny; zwłaszcza od czasu hegemonii techniki w kulturze narasta neologizmami z zakresu wyobrażeń konkretnych, nawet materialnych. Świadczy o tem niedostateczność już dziś dla nas słowników nawet z przed lat kilkadziesiąt. Język indywidualny idzie raczej skokami, od przypadku do przypadku. Czy się wogóle rozwija? Czy np. Homer ze swoim słownikiem byłby w stanie wyrazić duszę dzisiejszego człowieka? Byłby, sądę, bliski prawdy naszych serc jak i wielcy nowożytni poeci, nie tylko ze względu na wieczność pewnych zjawisk psychicznych, ale i dlatego, że nie zbagaciliśmy języka duchowego, próbujemy co najwyżej trafić do duszy przez inne obejścia.

Język w chwili swego powstawania mógł być może pójść na drogę indywidualną lub społeczną. Poszedł na społeczną. Pierwsze natchnienia, wybuchy poetyckie w młodym jeszcze i niezastygłym języku przybrały charakter społeczny; to mity, religia, wspólna mądrość, wiedza i mistyka plemion. Dopiero później wylonilo się coś, co widnieje jako twórczość indywidualna — literatura. Jednak gdy się ona wyemancypowała, język był już zaakaparovany, urobiony na pewną modłę, artystycznie zdeprawowany, był narzędziem zbiorowości. Twórczość indywidualna, natchnienie musiało się stać wobec niego protestem. I protestem zostanie na zawsze. (Autoreferat).

Na 393. plenarzem posiedzeniu naukowem 11. czerwca 1934 Dr. H. Elzenberg wygłosił odczyt p. t. „Pojęcia wartości i powinności“. Terminy „wartość“ i „wartościowy“ używane bywają, jak się zdaje, w dwóch znaczeniach zupełnie różnych. W jednym z nich przedmiot „wartościowy“, jest to przedmiot odpowiadający czymś potrzebom, pragnieniom, dążeniom i t. p.; taka wartość jest zawsze wartością dla kogoś (przy rozszerzonej interpretacji ewentualnie także dla czegoś) i jest względna z natury. Można ją nazwać utylitarną, albo, w myśl propozycji J. Lairda „elekcyjną“ (*value of election*). W drugim znaczeniu ma się na myśli, w przybliżeniu, jakąś „godność“, „szlachetność“, „doskonalskość“, „szacowność“ lub coś podobnego; można wtedy mówić o wartości „perfekcyjnej“. Co się przez ten termin rozumie, z tego zdać sprawę jest dosyć trudno. Nie wydaje się jednak, by nie mógł on być zanalizowany wogóle. Zachodzi mianowicie pewien szczególnie związek między wartością perfekcyjną a powinnością: sądy, stwierdzające wartość perfekcyjną, służą za uzasadnienie sądów, stwierdzających taką lub inną powinność ludzką. „Tak należy, bo tak jest lepiej“. Ale chociaż uzasadnie-

a

nia tego typu przyjmujemy jako wystarczające, to związek, na którym się one opierają, pozostaje przecież niejasny. Niejasność ta zniknie dopiero wtedy, kiedy samo pojęcie wartości zanalizujemy w terminach powinności i gdy okaże się, że już sąd o wartości stwierdza, bezpośrednio albo pośrednio, jakaś powinność zachowania się tak a tak.

Próbowano tej analizy dokonać, jak następuje: przedmiot wartościowy, jest to przedmiot który powinien być. Analiza ta jednak nie zdaje się być poprawną. Śród kilku zarzutów, które jej można uczynić, oto prawdopodobnie rozstrzygający: wartość ma stopnie a powinność stopni nie ma. Nie może więc wartość być rodzajem powinności. Usiłując wartość zanalizować w terminach powinności, nie wolno jej, jak się okazuje, sprowadzać do powinności i trzeba szukać wyjścia innego.

Kierunek ku niemu wiodący wskazują rozważania następujące: Sądy, stwierdzające wartość dodatnią, różnią się od sądów niewartościujących tem, że wyrażają aprobatę; przeciwnieństwa ich zaś wyrażają dysaprobatę. Cóż jednak znaczy „aprobować”? Z pewnością nie „doznawać pewnego specyficznego uczucia“, bo uczucie tego rodzaju, jeśli wogóle istnieje, w żadnym razie nie towarzyszy każdemu sądowi, stwierdzającemu wartość dodatnią. „Aprobować“ znaczyłoby raczej orzekać, że coś odpowiada jakiemuś usprawiedliwionemu wymaganiu lub oczekiwaniu, albo prościej — po usunięciu nieistotnych pierwiastków tego określenia — że jest takie, jakie powinno być. Przedmiot wartościowy byłby to więc w rezultacie „przedmiot taki, jaki powinien być“. Należy to oczywiście rozumieć nie w ten sposób, jakoby istniała jakaś cecha zwana „wartością“, którą przedmiot powinien posiadać, ale tak, że przedmiot powinien posiadać jakąś cechę lub jakiś zespół cech innych niż wartość, wartość jego zaś polega na tem właśnie, że owe cechy posiada. Tak rozumiana, analiza ta nie podpada już pod zarzut dotyczący stopni wartości; jeżeli bowiem cech powinnych jest kilka, to przedmiot posiadający je wszystkie będzie, całkiem naturalnie, bardziej wartościowy niż przedmiot posiadający tylko jedną; jeżeli zaś jest tylko jedna, to przedmiot posiadający ją w wyższym stopniu będzie bardziej wartościowy niż posiadający ją w stopniu niższym. Związek zaś między sądem o wartości a sądem stwierdzającym powinność ludzką staje się w dużym stopniu zrozumiałym; jeżeli bowiem rzecz jakaś powinna być taką a taką, to jest zrozumiałe, że podmiot myśli i działania zdolny sobie uprzytomnić znaczenie tego zwrotu i zdolny ową rzecz taką właśnie uczynić, powinien ją taką uczynić faktycznie.

b

Przeciwko proponowanemu określeniu wartości mogą być wysunięte liczne zarzuty, których tu jednak nie będzie się omawiało; celem referatu bowiem nie było wyczerpujące przedyskutowanie pewnej koncepcji, lecz tylko jej przedłożenie. (Autoreferat).

Na 394. plenarnem posiedzeniu naukowym 15. października 1934 Prof. G. Calogero (Florenca) wygłosił odczyt p. t. Aufgaben einer Geschichte der antiken Logik.

Na 395. plenarnem posiedzeniu naukowym dnia 22. października 1934 Dr. G. Ichheiser wygłosił odczyt p. t. „Złudzenia przy osądzaniu ludzi jako centralny problemat psychologii społecznej“. Zajmując się z punktu widzenia psychologii społecznej problemem „osądzania współludzi“, należy różnicować 1) odruchowe, automatyczne sądy, które mają miejsce przy codziennych stycznościach międzyludzkich i nie dochodzą jako takie do świadomości jednostki, która osądza, kształtując niemniej w sposób decydujący ów „obraz współczłowieka“. 2) sądy, dokonywane z świadomym zamiarem poznawczym, z rzeczowo-racjonalną intencją, z intencją, jaką posiada w danych sytuacjach np. sędzia, nauczyciel, psychotechnik i t. p. Dla kształtowania codziennej atmosfery współżycia posiadają znaczenie decydujące tylko pod 1) wymienione sądy. Dlatego tylko te sądy, które kształtują codzienne styczności, stanowią przedmiot naszych rozważań, przyczem jesteśmy jednak przekonani, że rzekomo racjonalno-rzeczowe sądy (wymienione pod 2), są o wiele bardziej zależne od sądów typu 1), niż naogół przypuszczamy.

Celem przeprowadzenia psychologicznej analizy złudzeń, wprowadzamy kilka nowych pojęć: 1) Pojęcie materiału „obrazu współczłowieka“ (którego materiały nie jest bynajmniej identyczny z faktycznymi objawami danej osobowości), 2) pojęcie mechanizmów interpretacyjnych, funkcjonujących automatycznie, przyczem należy tutaj dokonać jeszcze szeregu zasadniczych rozróżnień, 3) pojęcie samych złudzeń, które sprawiają, że osądzania podlegają pewnym spaceniom, 4) pojęcie „obrazu współczłowieka“ t. zn. współczłowieka, jakim się on nam być wydaje, po przejściu przez pryzmat mechanizmów interpretacyjnych.

Po zilustrowaniu znaczenia pojęć zasadniczych na konkretnych przykładach przyśtępujemy do omówienia typowych złudzeń, które udało nam się dotychczas uświadomić: 1) przecenianie jednolitości psychicznej jednostki, 2) przecenianie znaczenia właściwości osobistych a niedocenianie znaczenia sytuacji, 3) typizowanie „obrazu“, w zbyt daleko idącej mierze, z punktu widzenia przynależności społecznej, zwłaszcza zawodowej, 4) osądzanie wedle powodzenia i nie-

a

powodzenia, 5) tendencja „rozumienia“ „niezrozumiałych“ przebiegów psychicznych, 6) tendencja do ujednostajnienia faktycznie wieloznacznych i płynnych faktów, 7) nieodróżnianie resp. mieszanie trzech grup właściwości osobistych: właściwości „rzeczywistych“, „niby-właściwości“ i „pozornych“ właściwości. Po wytłumaczeniu, dlaczego złudzenia mogą się ostać wbrew wszelkim doświadczeniom, wykazującym ich mylność, dochodzimy do przekonania, że uprzytomnianie sobie złudzeń wyswabia nas wprawdzie do pewnego stopnia od ich wpływu w dziedzinie sądów rzeczoworacjonalnych, że natomiast odruchowe osądzenia, zakorzenione w zbyt głębokich warstwach psychicznych, nie ulegają owym korygującym wpływom świadomości.

(Prace własne dotyczące problemu złudzeń: 1) „Sein“ und „Erscheinen“, ein Beitrag zur Psychologie des Selbstbewusstseins, Jahrb. f. Charakterologie, 1928, 2) Die Erforschung des Seelenlebens als Aufgabe und das Problem der Täuschung, Zeitschrift für Psychologie, 1929, 3) Die Überschätzung der Einheit der Persönlichkeit als Täuschungsquelle, Zeitschr. für angew. Psych., 1929, 4) Grundsätzliches zur Psychologie der Täuschungsmechanismen, Zeitschrift für Neurologie und Psychiatrie, 1930, 5) Deutungen der Erfolgstatsachen, Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie, 1931, 6) Über Zurechnungstäuschungen, Zeitschrift für Kriminalpsychologie, 1934, 7) Zagadnienie powodzenia jako problem psychologiczny i pedagogiczny, III., Biblioteka Nauk Pedagogicznych, w przygotowaniu). (Autoreferat).

Na 396. plenarnym posiedzeniu naukowym 29. października 1934 Prof. Dr. J. Łukasiewicz i Prof. Dr. Wł. Tatariewicz zdali sprawę z wrażeń z VIII. Międzynarodowego Kongresu Filozoficznego w Pradze.

Na 397. plenarnym posiedzeniu naukowym 5. listopada 1934 Dr. H. Mehlberg wygłosił odczyt p. t. „O porządku czasowym“. Treść odczytu zostanie ogłoszona drukiem w postaci rozszerzonej w rozdziale I i II pracy Prelegenta p. t. „Essai sur la théorie causale du temps. II. Durée et causalité“, która ukaże się w t. II. wydawanych przez Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie „Studia Philosophica“.

Na 398. plenarnym posiedzeniu naukowym 26. listopada 1934 Prof. D. Badareu (Rumunia) wygłosił odczyt p. t. „La méthode psychologique en linguistique“.

Na 399. plenarnym posiedzeniu naukowym 17. grudnia 1934 Prof. Dr. Wł. Tatariewicz wygłosił odczyt p. t. „Skupienie i marzenie“. Odczyt ukazał się w druku w „Marcholcie“ I (1935). 3. str. 393—405.

400. plenarne posiedzenie naukowe 1. stycznia 1935 Prof. Dr. Wł. Witwicki: Roz-

b

mowa o jedności prawdy i dobra. — 401. plenarne posiedzenie naukowe 4. lutego 1935 Doc. Dr. H. Elzenberg: Pojęcie powinności. — 402. plenarne posiedzenie naukowe 25. lutego 1935 Dr. N. Łubnicki: Zasada ekonomii, jej wartość i granice. — 403. plenarne posiedzenie naukowe 18. marca 1935 Dr. E. Frauenglas: Diderot i Helwecyusz. — 404. i 405. posiedzenie naukowe 25. marca i 8. kwietnia 1935 Prof. Dr. Wł. Witwicki odczytał Fragmenty z przekładu platońskiego Teajteta. — 406. plenarne posiedzenie naukowe 29. kwietnia 1935 Dr. B. Kieszkowski: Główne prądy filozofii Odrodzenia. — 407. plenarne posiedzenie naukowe 20. maja 1935 Prof. Dr. Wł. Witwicki odczytał Fragmenty z przekładu platońskiego Menona z komentarzem. — 408. plenarne posiedzenie naukowe 17. czerwca 1935 Ks. Prof. Dr. St. Kobyłecki: Irrelewancje logiczno-matematyczne. — 409. plenarne posiedzenie naukowe 21. października 1935 Prof. Dr. Wł. Tatariewicz: W kościele pozytywistów (Wrażenia z Brazylii). — 410. plenarne posiedzenie naukowe 4. listopada 1935 Drka J. Hosiassonówna, Doc. Dr. A. Lindenbaum i Doc. Dr. A. Tarski zdali sprawę z wrażeń z Kongresu Filozofii Naukowej w Paryżu (wrzesień 1935). — 411. plenarne posiedzenie naukowe 25. listopada 1935 Prof. Dr. B. Nawroczyński: Człowiek i wykształcenie w filozofii W. Humboldta. — 412. plenarne posiedzenie naukowe 9. grudnia 1935 Doc. Dr. St. Ossowski: Dziedziczność i środowisko.

Sekcja teorii poznania. 51. posiedzenie 13. marca 1933. Dyskusja nad referatem Dra Katkova, wygłoszonym na VII. Międzynarodowym Zjeździe filozoficznym w Oxfordzie p. t. „Zur apriorischen Grundlegung der Wahrscheinlichkeitsrechnung“. (Zagajenie Dra B. Gaweckiego). — 52. pos. 12. marca 1934 T. Gościński: Analityczny charakter procesów poznawczych. — 53. pos. 18. lutego 1935 B. Gawecki: Ontologiczny i gnozeologiczny punkt widzenia w filozofii przyrodoznawstwa.

Sekcja logiki. 14. posiedzenie 1. lutego 1933 Dr. A. Tarski: O pewnych twierdzeniach z metalogiki. — 15. pos. 8. lutego 1933 Dr. A. Lindenbaum: O zagadnieniach, związanych z pewnym kryterium prostoty pojęć. — 16. pos. 31. maja 1933 Dr. W. V. Quine: O podstawach logiki ciągów (po niemiecku). — 17. i 18. pos. 21. października 1933 i 13. stycznia 1934 Prof. Dr. Z. Zawirski: Logiki wielowartościowe a rachunek prawdopodobieństwa. — 19. pos. 24. stycznia 1934 Dr. St. Jaśkowski: O funkcji logicznej „jeżeli — to“. — 20. pos. 23. stycznia 1935 A. Mostowski: Struktura teorii dedukcyjnych.

a

Sekcja psychologiczna. 26. posiedzenie 16. stycznia 1933 Prof. Dr. Wł. Witwicki: Badania eksperymentalne nad życiem religijnym osób wykształconych. Cz. I. — 27. pos. 6. lutego 1933 Prof. Dr. Wł. Witwicki: Badania eksperymentalne nad życiem religijnym osób wykształconych. Cz. II. — 28. pos. 20. marca 1933 J. Pogonowski: Eros w więzieniu. — 29. pos. 19. czerwca 1933 Prof. Dr. St. Baley: O zachowaniu się dzieci i zwierząt wobec przedmiotów ułożonych na podstawie. — 30. pos. 20. listopada 1933 Prof. Dr. St. Baley: Sprawozdanie z I. Ogólno-słowiańskiego Zjazdu pedologicznego w Brnie. — 31. pos. 18. grudnia 1933 Drka M. Żebrowska: Poradnictwo dla dzieci w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. — 32. pos. 19. lutego 1934 J. Konorski i S. Miller: Analiza fizyologiczna powstawania błędów przy zachowaniu się zwierzęcia w labiryncie doświadczalnym. — 35. pos. 18. czerwca 1934 St. Jabłońska: Badania nad eidetyzmem dzieci w wieku szkolnym. — 34. pos. 19. listopada 1934 Dr. G. Bychowski: Materiały do psychoanalizy dziecięcej. — 35. pos. 3. grudnia 1934 Dr. B. Zawadzki: Wrażenia z pobytu w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. — 36. pos. 28. stycznia 1935 Dr. K. Dąbrowski: Piotr Janet jako psycholog. — 37. pos. 18. listopada 1935 Dr. J. Konorski i Dr. S. Miller: Badania eksperymentalne nad orientacją przestrzenną u szczurów.

Sekcja filozofii nauk społecznych. 1. posiedzenie 30. stycznia 1933 Prof. St. Czarnowski: Kwestya społecznego uwarunkowania powstania dialektyki. — 2. pos. 27. marca 1933 Prof. Dr. T. Kotarbiński: Uwagi o zagadnieniu względności prawdy. — 3. pos. Dr. G. Ichheiser: Antynomia między polityką a moralnością według Machiavelli'ego. — 4. pos. 12. listopada 1934 p. J. Fabre: La condamnation du Contrat social et la rupture entre Rousseau et Genève d'après des documents inédits. — 5. pos. 13. maja 1935 Dr. E. Frauenglas: Twórczość i opinia (Z rozważań nad socjologią życia literackiego).

Sekcja dydaktyczna. 8. posiedzenie 10. stycznia 1933 Dr. B. Kieszkowski: Program filozofii w liceach włoskich. — 9. pos. 8. maja 1933 Prof. Dr. T. Kotarbiński: Zadania profesora filozofii (w związku z poglądami Profesora Twardowskiego). — 10. pos. 22. stycznia 1934 Dyskusja nad projektem Dra Gaweckiego, dotyczącym rozkładu materiału propedeutyki filozofii. — 11. pos. 6. maja 1935 Dr. B. Gawecki: Lektura filozoficzna w szkole średniej.

Towarzystwo Filozoficzne w Krakowie. 12. stycznia 1933 Ks. Dr. Ciemniowski: Kryzys kultury zachodniej. — 16. lutego 1933

b

Prof. Dr. W. Rubczyński: Ludzka wolność wyboru a inteligencja. — 23. lutego 1933 Prof. Dr. St. Szuman: Geneza przedmiotu. — 9. marca 1933 Ks. Dr. F. Mach: Filozofia św. Augustyna. — 23. marca 1933 Dr. M. Wierzbicki: Próba matematycznej aksjomatyzacji etyki. — 27. kwietnia 1933 Dr. Koniński: Elementy patriotyzmu. — 4. maja 1933 Dr. Koniński: Idea narodu. — 11. maja 1933 Prof. Dr. A. Rosenblatt: Czy świat jest nieskończony? Od Księgi Genesis do rozszerzającego się świata Einsteina, Abbé Lemaitre'a i Eddingtona. — 18. maja 1933 Prof. Dr. A. Rosenblatt: Rozszerzający się wszechświat. — 1. czerwca 1933 Prof. Dr. W. Wilkosz: Logika trójwartościowa. — 8. czerwca 1933 Dr. A. Kłodziński: Prawda jako warunek wychowawczej wartości historii. — 19. października 1933 Prof. Dr. St. Gołąb: Prawo, sprawiedliwość i wina u Stanisława Wyspiańskiego. — 26. października 1933 J. Braun: Słowo i czyn twórczy. Elementy słowiańskiego poglądu na świat. — 9. listopada 1933 Dr. Gołębski: Referat dyskusyjny o wywodach Dra Adama Wiegnera na temat „Istota zjawisk psychicznych”. — 23. listopada 1933 Dr. W. Steinberg: Uwagi o najnowszej pracy Leona Chwistka. — 18. listopada 1933 Dr. E. Stamm: Cel, postęp i regresja jako kategorie rozwojowe. — 25. stycznia 1934 Drka J. Suchorzewska: Architektonika myśli filozoficznej i jej schemat. — 1. lutego 1934 Drka J. Suchorzewska: Architektonika jako zasada typologii systemów filozoficznych. — 8. lutego 1934 Prof. K. Homolacs: Ornament na tle ogólnej ewolucji ludzkości. — 15. lutego 1934 Dr. H. Immerwahr (Wrocław): Das Moderne in Plato's Timaeus. — 22. lutego 1934 Dr. E. Stamm: Analiza pewnych zasadniczych pojęć etyki społecznej. — 1. marca 1934 Dr. J. Moreau-Reibel, zast. prof. Uniw. Jagiell.: Bergson critique de la sociologie. — 8. marca 1934 Dr. E. Stamm: Geneza liczby u człowieka pierwotnego ze stanowiska teorii poznania. — 19. kwietnia 1934 Dr. A. Kłodziński: Pojęcie historii jako nauki stosowanej. Dwie historie: badawcza i wychowawcza. — 26. kwietnia 1934 Dr. W. Steinberg: Negacja a rzeczywistość. — 17. maja 1934 Prof. Dr. H. Willman-Grabowska: Rozwój pojęcia „dharma”. — 24. maja 1934 Dr. A. Kłodziński: Historia i t. zw. „socjologia”. — 7. czerwca 1934 Dr. A. Kłodziński: Istota ogólnego wykształcenia historycznego. — 8. listopada 1934 Prof. Dr. W. Wilkosz: O zasadzie jednorodności w logice. — 15. listopada 1934 Dr. A. Stawarski: Złudzenia logistyki. — 14. lutego 1935 Dr. T. Semelka: Piotr Charron na tle dziejów sceptycyzmu

a

od starożytności do przelomu renesansu i baroku. — 28. marca 1935 J. Braun: Podstawy estetyki Hoene-Wronskiego. — 4. kwietnia 1935 Prof. K. Homolacs: Geometria a ornament na tle ewolucji. — 9. maja 1935 Dr. E. Stamm: Tomasz Bradwardina „Tractatus de continuo“ — niewydany rękopis XIV. wieku (przyczynek do teorii ciągłości). — 16. maja 1935 Prof. Dr. W. Wilkosz: Ogólna i uproszczona teoria typów. — 6. czerwca 1935 Drka J. Suchorzewska: O potrzebie reorganizacji studyów filozoficznych (pomysł realizacji). — 13. czerwca 1935 Dalszy ciąg dyskusji nad poprzednim odczytem. — 28. listopada i 5. grudnia 1935 Prof. Dr. J. Lande: O t. zw. „socyologii nauki“. Część I. i II.

Poznańskie Towarzystwo Filozoficzne. Na 44. posiedzeniu naukowym 25. stycznia 1933 Ks. Prof. K. Kowalski wygłosił odczyt p. t. „Kongres tomistyczny w Pradze“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za I. kwartał 1933, str. 7—9). — W dyskusji zabierali głos PP. Doerman, Ściesiński, Wiegner, Żółtowski i Prelegent.

Na 45. posiedzeniu naukowym 16. lutego 1933 Prof. St. Borowiecki wygłosił odczyt p. t. „Zagadnienie patologii charakteru“. (Streszczenie jak powyżej, str. 9—10). — W dyskusji zabierali głos PP. Dobrzyńska-Rybicka, Doerman, Paszewski, Wiegner, Zawirski i Prelegent.

Na 46. posiedzeniu naukowym 15. marca 1933 Prof. Dr. Z. Zawirski wygłosił odczyt „O czasie“. (Streszczenie jak powyżej, str. 10—12). — W dyskusji zabierali głos PP. Ściesiński, Wiegner, Żółtowski i Prelegent.

Na 47. posiedzeniu naukowym 8. listopada 1933 Prof. Dr. A. Żółtowski wygłosił odczyt p. t. „Teoria poznania u Hegla“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za III. i IV. kwartał 1933, str. 71—72). — W dyskusji zabierali głos PP. Paszewski, Sobeski, Wiegner, Zawirski, Znaniński i Prelegent.

Na 48. posiedzeniu naukowym 30. listopada 1933 Prof. Dr. F. Znaniński wygłosił odczyt „O źródłach i znaczeniu zmienności w nowoczesnej cywilizacji“. (Streszczenie jak powyżej, str. 72—73). — W dyskusji zabierali głos PP. Borowiecki, Brzeska, Chałasiński, Dobrzyńska-Rybicka, Doerman, Schwarz, Ślebodziński, Ułaszyn, Zawirski i Prelegent.

Na 49. posiedzeniu naukowym 17. stycznia 1934 Doc. Dr. J. Chałasiński wygłosił odczyt „Wpływ kapitalizmu na szkolnictwo publiczne w Stanach Zjednoczonych A. P.“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk za I. i II. kwartał 1934, str. 28—29). —

„Ruch Filozoficzny“ Tom XIII. Nr. 5—10.

b

W dyskusji zabierali głos PP. Niesiolowski, Ściesiński, Soltysik, Stein, Wiegner i Prelegent.

Na 50. posiedzeniu naukowym 21. lutego 1934 Dr. M. Wachowski wygłosił odczyt „O dążności do scyntyfikacji wychowania“. (Streszczenie jak powyżej, str. 30—31). — W dyskusji zabierali głos PP. Stein, Wiegner i Prelegent.

Na 51. posiedzeniu naukowym 23. października 1934 Prof. Dr. Z. Zawirski wygłosił odczyt „VIII. Międzynarodowy Kongres filozoficzny w Pradze“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk za III i IV. kwartał 1934, str. 80—83). — W dyskusji zabierali głos PP. Sobeski, Wiegner, Znaniński, Żółtowski i Prelegent.

Na 52. posiedzeniu naukowym 14. listopada 1934 Prof. Dr. L. Bykowski wygłosił odczyt „Z badań eksperymentalnych nad poziomem intelektualnym młodzieży polskiej i żydowskiej w gimnazyach“. (Streszczenie jak powyżej, str. 83—85). — W dyskusji zabierali głos PP. Niesiolowski, Stein, Schwarz i Prelegent.

Na 53. posiedzeniu naukowym 12. grudnia 1934 Dr. S. Troczeniński wygłosił odczyt „Tworzywo subiektywne sztuki. W sprawie podstaw psychologizującej krytyki literackiej“. (Streszczenie jak powyżej, str. 85—89). — W dyskusji zabierali głos PP. Jordan, Sobeski, Wiegner i Prelegent.

Na 54. posiedzeniu naukowym 30. stycznia 1935 Dr. T. Szczurkiewicz wygłosił odczyt „O sugestyi społecznej“. — W dyskusji zabierali głos PP. Chałasiński, Stein, Ułaszyn, Znamierowski, Znaniński i Prelegent.

Na 55. posiedzeniu 27. lutego 1935 Dr. J. Schwarz wygłosił odczyt „Zależność rozwoju psychicznego od płci“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk za I. i II. kwartał 1935, str. 8—9). — W dyskusji zabierali głos PP. Bykowski, Jordan, Szczurkiewicz, Sikorski, Wiegner, Wrzosek i Prelegent.

Na 56. posiedzeniu 3. kwietnia 1935 Prof. Dr. L. Chwistek wygłosił odczyt „O granicach nauki“. (Streszczenie jak powyżej, str. 9—10). — W dyskusji zabierali głos PP. Dobrzyńska-Rybicka, Jordan, Wiegner, Zawirski, Znaniński i Prelegent.

Na 57. posiedzeniu 9. listopada 1935 Prof. Dr. Z. Zawirski wygłosił odczyt „I. Międzynarodowy Kongres filozofii naukowej w Paryżu“. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk za III. i IV. kwartał 1935, str. 73—74). — W dyskusji zabierali głos PP. Berger, Morawski, Pollak, Stein i Prelegent.

Na 58. posiedzeniu 9. grudnia 1935 Dr. Wł. Kowalski wygłosił odczyt „O podstawach

a

psychotechniki". (Streszczenie jak powyżej, str. 74—77). — W dyskusji zabierali głos PP. Sobeski, Stein, Wiegner i Prelegent.

Na 59. posiedzeniu 13. grudnia 1935¹⁾ Prof. Dr. R. Ingarden wygłosił odczyt „Analiza zdania warunkowego”. (Streszczenie odczytu ukazało się w Sprawozdaniach Poznańskiego Twa Przyjaciół Nauk za I. kwartał 1936, str. 17—27). — W dyskusji zabierali głos PP. Jordan, Wiegner, Zawirski i Prelegent²⁾.

Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne. Na 24. posiedzeniu naukowym 23. stycznia 1933 Prof. Dr. M. Massonius wygłosił odczyt p. t. „Hegel w Polsce”.

Na 25. posiedzeniu naukowym 15. lutego 1933 Prof. Dr. T. Czeżowski wygłosił odczyt p. t. „Jak powstało zagadnienie wolności woli?”

Na 26. posiedzeniu naukowym 15. marca 1933 Dr. B. Gawecki wygłosił odczyt p. t. „O prawdopodobieństwie hipotez”.

Na 27. posiedzeniu naukowym 8. maja 1933 Prof. Dr. J. Trzebiński wygłosił odczyt p. t. „Symbioza i walka o byt w rozwoju świata organicznego”. — Najprostsze organizmy są jednokomórkowcami. Liczba osobników jednokomórkowych zwiększa się przez rozmnażanie. Powstające nowe komórki odłączają się jedne od drugich lub też tworzą kompleksy, będące najprostszą postacią wielokomórkowego organizmu. Dalsza ewolucja takiego organizmu polega, przy równoczesnym zwiększaniu się liczby komórek, na ich specjalizacji a jednocześnie centralizacji, jaka zachodzi w pewnych komórkach, spełniających rolę kierowniczą całości. Powstają w ten sposób, w jednorodnym dotąd ustroju wielokomórkowym, tkanki i narządy — nad całością zaś panuje układ kierowniczy (u zwierząt układ nerwowy).

Z organizmów o zróżnicowanych tkankach i organach powstaje całość wyższego rzędu — zespoły, początkowo również jednorodne. Według tego samego prawa następuje w samych zespołach różnicowanie się osobników na warstwy społeczne, i tu również wyodrębnia się warstwa kierownicza, rządząca zespołem jako całością (władza naczelna). Według tego typu powstają zespoły zwierzęce i ludzkie. Coś podobnego widzimy u roślin, gdzie pewne piętra roślin (las) decydują o losie całego roślinnego zespołu. U człowieka zespoły niższego rzędu, np. gminy, tworzą zespoły coraz wyższego typu (narody, państwa, związek państw). We wszystkich tych wypadkach mamy współzycie różnych elementów czyli symbiozę w najszerszym tego słowa znaczeniu, obok różnicowania i centralizacji. W obrębie ze-

¹⁾ Zob. powyżej uwagę na str. 130.

²⁾ Posiedzenia Poznańskiego Towarzystwa Filozoficznego od 45. do 59. były razem posiedzeniami Komisji Filozoficznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

b

spółów walka o byt jest złagodzona i nawet w znacznym stopniu ograniczona.

Walka o byt jest koniecznością fizyczną, wynikającą z faktu, że więcej jednostek powstaje niż może się wyżywić. Ale w naturze istnieje dążność do przemiany walki o byt w przyjazne współzycie, nawet wśród ustrojów, które normalnie powinnyby sobie szkodzić, żyjąc oddzielnie. Przykłady: gąsienki, porosty, mikoryza, zapylenie kwiatów przez owady, łączenie się ssaków w stadach, zespoły organizowane przez człowieka z roślinami i zwierzętami (gospodarstwa rolne, ogrodowe, leśne). Walka o byt powoduje tylko usuwanie jednostek źle przystosowanych, ale nie jest ona czynnikiem twórczym postępu. Przeciwnie, przy bardzo intensywnej walce o byt następuje zwyrodnienie organizmów. Nie powoduje walka o byt różnorodności wśród ustrojów, a więc nie wytwarza materiału, na który dobór mógłby działać. Całą różnorodność roślin uprawnych i zwierząt domowych człowiek otrzymuje, stwarzając dla nich warunki jaknajlepsze, a więc usuwając je od walki o byt. Zmienność fluktuacyjna, indywidualna osobników, która mogłaby na skutek walki o byt i doboru powodować doskonalenie się typu, nie ma tu znaczenia, ponieważ dziedziczą się cechy tylko przeciętne, zmienność zaś skokowa (mutacje) a także mieszańce powstają bez udziału walki o byt.

Tak więc twórczym czynnikiem postępu jest zmienność skokowa (może są nim także mieszańce) oraz wrodzone dążenie całej natury organicznej do ciągłego doskonalenia się. Uwstecznienie ustroju lub konserwatyzm, t. j. pozostawanie na tym samym poziomie ewolucji — są to tylko stany wyjątkowe w całości biokosmosu. (Autoreferat).

28. posiedzenie naukowe 9 czerwca 1933 Prof. Dr. St. Błachowski: Kłamstwo. — 29. posiedzenie naukowe 15. czerwca 1933 Ks. A. Jakubisiak: Zagadnienie jednostki w filozofii jedności. — 30. posiedzenie naukowe 27. stycznia 1934 Prof. Dr. M. Massonius: Wschodnie chrześcijaństwo a Rosja. — 31. posiedzenie naukowe Dr. M. Kapp: Zagadnienie psychologicznych podstaw poglądu na świat (z powodu książki Jaspersa „Psychologie der Weltanschauungen”). — 32. posiedzenie naukowe 21. października 1934 Prof. Dr. B. Jasinowski: Sprawozdanie z Międzynarodowego Zjazdu Filozoficznego w Pradze czeskiej. — 33. posiedzenie naukowe 29. listopada 1934 Prof. Dr. M. Massonius: O prądach politycznych w pedagogice. — 34. posiedzenie naukowe 2. maja 1935 Dr. M. Ambros: Polska bibliografia filozoficzna, jej stan obecny i zadania — 35. posiedzenie naukowe 28. maja 1935 Dr. S. Frydman: Od normatywnej do empirycznej teorii prawa. — 36. posie-

a

dzenie naukowe 80. października 1935 Prof. Dr. B. Jasinowski: Charakterystyczne cechy greckiej myśli naukowej.

Sekcja dydaktyczna. Posiedzenia odbyły się 7. grudnia 1932, 25. stycznia, 7. lutego, 8. marca, 5. kwietnia i 10. maja 1933. Analizowano na nich wyjątki z dzieł filozoficznych, zamieszczone w wypisach K. Ajdukiewicza p. t. „Główne kierunki filozofii w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli” jako lekturę uzupełniającą przy nauce propedeutyki filozofii.

Towarzystwo Psychologiczne im. Józefy Joteyko (Warszawa). 58. posiedzenie 18. lutego 1933 Dr. A. Cygielstreich: Edward Abramowski jako psycholog. — 59. pos. 25. marca 1933 H. Radlińska: O badaniu czytelnictwa. — 60. pos. 13. maja 1933 było poświęcone pamięci Józefy Joteyko. Przemawiali Prof. Dr. St. Baley, M. Kaczyńska, Dr. W. Sterling. — 61. pos. 20. maja 1933 A. Jadouille: Mon laboratoire. — 62. pos. 17. października 1933 Dr. M. Librachowa: Próba charakterystyki dziecka wiejskiego. — 63. pos. 13. listopada 1933 Dr. B. Biegeleisen: O znaczeniu testów Bineta-Termana. — 64. pos. 27. stycznia 1934 Dr. L. Langholz: O snach egzaminacyjnych. — 65. pos. 13. października 1934 Dr. K. Dąbrowski: Wrażenia z Ameryki. — 66. pos. 16. lutego 1935 Dr. G. Bychowski: O patologii czytania i pisania. — 67. pos. 20. marca 1935 Prof. J. Mazurkiewicz: Sen, czuwanie, świadomość. — 68. pos. 31. maja 1935 J. Wuttkowa: Opieka pedologiczna nad dzieckiem w sowietach.

Sekcja psychologów szkolnych. 25. pos. 9. marca 1933. I. Dyskusja nad sprawą koordynacji pracy Sekcji psychologów szkolnych i Koła psychologów przy Zakładzie Psychologii Wychowawczej Uniwersytetu. Zagaił Prof. Dr. St. Baley. — II. Dr. L. Langholz: Nowe badania w dziedzinie charakterologii. — 26. pos. 13. listopada 1933 Dr. B. Biegeleisen: O próbach normalizacji testów Bineta-Termana dla dzieci polskich. — 27. pos. 26. marca 1935 Kwalifikacje psychologa szkolnego, zagaił St. Studencki. — 28. pos. 5. listopada 1935 Omówienie programu pracy Sekcji na rok szkolny 1935/6, zagaił St. Studencki. — 29. pos. 10. grudnia 1935 Dr. A. Rosenblum: O metodzie graficznej przedstawiania wyników obserwacji.

Sekcja nauczycieli psychologii. 8. pos. 3. grudnia 1932. Dyskusja nad odczytem, wygłoszonym na poprzednim posiedzeniu p. t. Behawioryzm a nauczanie psychologii. — 9. pos. 18. lutego 1933 (wspólne z 58. plenarnym posiedzeniem Towarzystwa) Dr. A. Cygielstreich: Edward Abramowski jako psycholog.

b

Odczyt publiczny wygłosił 27. lutego 1933 Dr. A. Rosenblum p. t. Pojęcie linii życia i charakteru w psychologii Alfreda Adlera. Odczyt odbył się staraniem utworzonej w łonie Sekcji psychologów szkolnych Komisji psychologii indywidualnej.

Towarzystwo Psychologiczne w Łodzi. 19. stycznia 1933 Dr. I. Myślicki: Zagadnienia psychologii zeznań. — 10. marca 1933 Dr. Falkowski: Zagadnienie poczytalności w nowym polskim kodeksie karnym. — 5. maja 1933 Dr. H. Ormian: Psychologia przebiegu życia człowieka. — 11. maja 1933 Mec. Lewartowicz: Zastosowanie badań psychologicznych przy ocenie zeznań dziecka świadka. — 27. października 1933 Dr. J. Konorski: Ogólne zasady teorii odruchów warunkowych Pawłowa. — 19. stycznia 1934 Z. Wajcmanowa: Teoria i praktyka arkusza obserwacyjnego. — 27. lutego 1934 Mec. S. Rabinowicz: Grzeczność — studium psychologiczne. — 27. marca 1934 M. Braudówna: Wywiad społeczny i jego psychologiczno-wychowawcze znaczenie. — 11. maja 1934 Dr. N. Łubnicki: O stosunku t. zw. zjawisk psychicznych do t. zw. zjawisk fizycznych. — 9. listopada 1934 Dyr. M. Więckowska, Dr. W. Jakobsonówna i Dr. H. Ormian (referat zbiorowy): Psychologia stosowana na terenie Łodzi. — 22. lutego 1935 P. Grzywak-Kaczyńska: Przyczyny powodzeń i niepowodzeń szkolnych. — 23. marca 1935 Prokurator Czerwiński: Walka z przestępczością nieletnich w Anglii. — 23. maja 1935 Kier. A. Madej: Psychologia klasy jako grupy społecznej. — 22. listopada 1935 A. Poznńska: Testy Wiedeńskie (dla dzieci w okresie od urodzenia do wieku szkolnego). — 13. grudnia 1935 Dyr. I. Roliński: Znaczenie propedeutyki filozofii w wykształceniu ogólnym.

Sekcja psychologii indywidualnej. Posiedzenia, odbyte 9. lutego, 30. marca i 26. maja 1933 były poświęcone przedstawieniu zasadniczych zagadnień psychologii adlerowskiej na podstawie dzieła Wexberga p. t. Individualpsychologie, eine systematische Darstellung. Referowali: PP. Milawska i Braudówna oraz Mgr. Neftalin. — W dalszym ciągu odbyły się następujące posiedzenia: 15. grudnia 1933 Mgra H. Wajcmanowa: Pocucie małowartościowości i jego kompensacje w psychologii indywidualnej. — 10. stycznia 1934 Mgra H. Wajcmanowa: Kłamstwo dziecka, omówione na podstawie Adlera „Die Technik der Individualpsychologie”. — 7. lutego 1934 P. Wajnbergowa: Charakter i jego kształtowanie się (na podstawie Künkla „Einführung in die Charakterkunde”). — 14. marca 1934 P. Wajnbergowa: Trudności wychowaw-

*

a

cze (na podstawie Künkla „Krisenbriefe“). — 18. kwietnia 1934 P. Milawska: Charakter w życiu codziennym (na podstawie Künkla „Einführung in die Charakterkunde“). — 16. maja 1934 P. Brodzka: Charakterologia (na podstawie II. części „Menschenkenntnis“ Adlera) oraz Mgr. Neftalin: Porównanie podstawowych pojęć teorii Adlera i Künkla. — 6. czerwca 1934 Dr. S. Horowitz: Dyskusje z dziećmi na tematy psychologiczne (pogadanki, oparte na psychologii adlerowskiej).

Sekcja psychotechniczna. 26. stycznia 1933 P. Ursynówna: Psychologiczne badanie zawodów (metoda ankiet i wywiadów). — 6. kwietnia 1933 P. Wólkowska: Psychologiczne badanie zawodów (metody eksperymentalne i obserwacyjne). — 6. lutego i 27. kwietnia 1933 pokazowe badania metodą Termana-Bineta i obliczanie wyników. — 25. stycznia 1934 P. Hajtlerowa: Metody i technika poradnictwa zawodowego. — 12. marca 1934 Dr. S. Stańczak: Rola lekarza w poradnictwie zawodowym. — 12. kwietnia 1934 P. Wojdysławska: Szkoła a poradnictwo zawodowe. — 24. maja 1934 C. Szperlingowa: O rozbieżności w ocenie upośledzenia umysłowego dzieci przez szkołę a pracownię psychologiczną. — Kilka następných posiedzeń było poświęconých pokazowym badaniom psychologicznym.

Sekcja psychologii sądowej odbyła w r. 1933 trzy posiedzenia, na których Dr. Falkowski i Mec. Rabinowicz przedstawili tezy, dotyczące zagadnienia poczytalności w świetle przepisów kodeksu karnego z r. 1932. Nad temi tezami Sekcja przeprowadziła szczegółową dyskusję.

Sekcja psychologów szkolnych. Prace rozpoczęto w r. 1932/33 od wysłuchania referatu o eidetyzmie i od dyskusji nad tym referatem. Na następnych posiedzeniach zajęto się na podstawie szeregu referatów metodologią psychologii młodzieży oraz zagadnieniem zasadniczym ujęcia psychiki młodzieży. Omówiono eksperyment, obserwację, ankietę i metodę personalną.

Sekcja psychoanalizyczna. 9. grudnia 1933 Dr. Z. Mackiewicz: Kilka uwag o rozwoju i podstawach psychoanalizy. — 31. stycznia 1934 P. Smoleński: Omyłki życia codziennego. — 28. lutego 1934 M. Braudówna: Marzenia senne. Cz. I. — 28. marca 1934 P. Wajnbergowa: Marzenia senne. Cz. II. — 4. maja 1934 Mgr. Neftalin: Freuda trzy rozprawy o teorii seksualnej. — 4. czerwca 1934 Drka W. Jakobsonówna: „Das Ich“ i „das Es“ w teorii Freuda.

Koło Naukownawcze. (Warszawa). 28. stycznia 1933 Prof. Dr. Cz. Białobrzęski: Referat z książki McDougalla p. t. „World chaos. The responsibility of science. — 11.

b

marca 1933 Prof. Dr. J. Łukasiewicz: Z dziejów metody naukowej. — 23. maja 1933 Dr. B. Suchodolski: Rola pojęcia nauki w rozwoju myśli Stanisława Brzozowskiego. — 23. października 1933 Dr. K. Dobrowolski: Cechy narodowe twórczości naukowej. — 16. grudnia 1933 Prof. Dr. T. Zieliński: Nauka starożytna i nauka stosowana w świecie starożytnym. — 7. lutego 1934 Dr. B. Kieszkowski: Nauka a dążenia państwowe we Włoszech. — 3. października 1934 Prof. Dr. M. Zdziechowski: Próba filozofii historii Niemiec. — 13. marca 1935 Prof. Dr. J. Rozwadowski: Prawda życia. — 16. października 1935 Prof. J. Rutkowski: Twórcza praca naukowa a uniwersytety. — 20. listopada 1935 Dr. B. Suchodolski: Badanie i nauczanie.

Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W roku akademickim 1932/33 odbyły się następujące posiedzenia: 21. IX. 1932 T. Tomaszewski: O sceptycyzmie życiowym Russella. — 23. I. 1933 A. Qual: O popędach. — 27. IV. 1933 A. Qual: O popędzie agresywnym. — 6. V. 1933 M. Geppert: O pojęciu szczęścia u Russella. — 24. V. 1933 Z. Rysiewicz: O nauce u Łukasiewicza. — 26. VI. 1933 L. Tannenbaumówna: O nasyceniu psychicznym.

W roku akademickim 1933/34 odbyły się następujące posiedzenia: 23. X. 1933 Z. Rysiewicz: Zagadnienie bezpośredniego poznania świata zewnętrznego. — 15. XI. 1933 A. Sandauer: Stoa a Epikur. — 29. XI. 1933 M. Zawadowski: Pansmatyzm starej Stoi? — 14. XII. 1933 K. Szalajko: Statystyczna teoria prawdopodobieństwa. — 18. I. 1934 A. Qual: O psychiatrii Frostiga. — 7. II. 1934 O. Wassermanówna: Reizm a materjalizm. — 7. III. 1934 P. Zwoliński: Geometria a doświadczenie. — 14. III. 1934 D. Zarwanitzówna: Istota instynktów i ich rodzaje u McDougalla. — 30. IV. 1934 K. Zimmelsówna: O treści i zakresie pojęć. — 23. V. 1934 T. Tomaszewski: O niedorzeczności metafizyki. — 8. VI. 1934 St. Gniańdek: Zagadnienie realizmu w literaturze. — 28. VI. 1934 A. Lewicki: O doznaniu estetycznym.

W roku akademickim 1934/35 odbyły się następujące posiedzenia: 22. X. 1934 Dr. A. Bardecki: O teoriach woli (słowo wstępne). L. Tannenbaumówna: Teoria woli Lewina. — 10. XI. 1934 St. Badowski: Kotarbińskiego analiza czynu. — 7. XII. 1934 M. Geppert: O psychologii wieku dojrzenia Baley. — 14. XII. 1934 M. Geppert: Przyczynowość a celowość (zagajanie dyskusji). — 9. II. 1935 L. Borkowski: O nominalizmie Astera. — 4. VI.

a

1934 St. Gniadek: Zagadnienie pracy twórczej.

Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W roku akademickim 1932/33 odbyły się następujące posiedzenia: I. 10. X. 1932 St. Wawrzyńczyk: Rozwój determinizmu przyczynowego. — II. 24. X. 1932 D. Fajnsztein: Psychologia współczucia. — III. 14. XI. 1932 Mgr. E. Łużekówna: Zagadnienie indywidualnej przyczynowości. — IV. 28. XI. 1932 Z. Plewako i S. Frydman: Dyskusja na temat: Przyczynowość przyrodnicza a poznanie historyczne. — V. 12. XII. 1932 Mgr. S. Frydman: Dyskusja na temat: Pojęcie typu idealnego i rozumienia w historii. — VI. 16. I. 1933 Z. Plewako: Znaczenie wychowawcze elementów filozofii w szkole średniej. — VII. 30. I. 1933 St. Wawrzyńczyk: Ocena etyczna i jej przedmiot. — VIII. 24. II. 1933 M. Rzeuska: Filozofia wierzącego. — IX. 1. V. 1933 Mgr. D. Fajnsztein: Funkcje umysłowe w społeczeństwach pierwotnych według Lévy-Bruhla. — X. 15. V. 1933 E. Szyndelmanówna: Podstawy i metody psychologii dyferencyjalnej według W. Sterna. Część I. — XI. 25. V. 1933 E. Szyndelmanówna: Podstawy i metody psychologii dyferencyjalnej według W. Sterna. Część II. — XII. 29. V. 1933 Mgr. J. Rutski: O wyjaśnianiu praw przyrody. — XIII. 12. VI. 1933 St. Wawrzyńczyk: Kryterium dobra w Etyce Nikomachejskiej Arystotelesa. — XIV. 19. VI. 1933 Z. Plewako: Perypatetyckie pojęcie istnienia według Franciszka Brentano i Merciera.

W czasie od 16. października 1933 do 31. grudnia 1933 odbyły się następujące posiedzenia: I. 16. X. 1933 Mgr. S. Sarnaker: Filozofia medycyny. — II. 30. X. 1933 St. Wawrzyńczyk: Jednostka wobec wpływów otoczenia. — III. 13. XI. 1933 Z. Plewako: Podstawy teistycznego poglądu na świat. — IV. 20. XI. 1933 Dyskusja nad poprzednim referatem. — V. 27. XI. 1933 Zebranie sekcji psychologicznej ze słowem wstępem St. Wawrzyńczyka p. t. Projekt ankiety psychologicznej. — VI. 11. XII. 1933 Zebranie sekcji psychologicznej. Dyskusja nad ankietą psychologiczną.

W roku 1934 odbyły się następujące posiedzenia: I. 15. I. 1934 E. Szyndelmanówna: Zasadnicze typy duchowe (według Sprangera). — II. 29. I. 1934 Mgr. S. Sarnaker: Mój pogląd na świat. — III. 5. II. 1934 Dr. J. Rutski: Filozofia, światopogląd, ideologia. — IV. 19. II. 1934 J. Adolphówna: Pogląd na świat czy filozofia na miarę człowieka współczesnego. — V. 5. III. 1934 J. Adolphówna: Autonomia filozoficznej świadomości. — VI. 12. III. 1934 Mgr. S. Stomma: Pojęcie związku przyczynowego

b

wego w prawie karnem. — VII. 23. IV. 1934 S. Wawrzyńczyk: Stosunki między ideałami i faktami, jako zagadnienie teorii poznania Hume'a. — VIII. 14. V. 1934 B. Kuczyński: Zagadnienia sztuki. — IX. 28. V. 1934 J. Głębocki: Rozwój mowy dziecka głuchoniemego w pierwszym roku nauki szkolnej. — X. 11. VI. 1934 Dyskusja nad poprzednim referatem. — XI. 18. VI. 1934 S. Wawrzyńczyk: Sposób opracowania ankiety psychologicznej. — XII. 15. X. 1934 Mgr. S. Sarnaker: Psychologia humanistyczna. Część I. — XIII. 22. X. 1934 Mgr. S. Sarnaker: Psychologia humanistyczna. Część II. — XIV. 5. XI. 1934 M. Rzeuska: Mój pogląd na świat. — XV. 26. XI. 1934 S. Wawrzyńczyk: Współczesne teorie biologiczne. — XVI. 10. XII. 1934 Dr. J. Rutski: Nauka Dawida Hume'a o prawdopodobieństwie. (Uwagi w sprawie jej interpretacji).

W roku 1935 odbyły się następujące posiedzenia: I. 14. I. 1935 Ks. W. Malewski: Podstawy i granice prawa własności prywatnej według św. Tomasza z Akwinu. — II. 28. I. 1935 Mgr. D. Fajnsztein: Ewolucja poglądów na ludy i ich kultury. — III. 18. II. 1935 Ks. W. Malewski: Zapatrywania św. Tomasza na zagadnienie zła w świecie. — IV. 25. II. 1935 F. Indan: O sądach wartości. — V. 18. III. 1935 G. Germanowicz: Psychologiczne podstawy współczesnego ateizmu. — VI. 6. V. 1935 Mgr. D. Fajnsztein: Metoda etnologii według F. Graebnera. — VII. 20. V. 1935 Ks. W. Malewski: Psychologiczne podstawy ateizmu. — VIII. 3. VI. 1935 Dr. J. Orda: Abstrakcyonizm, realizm i naturalizm w sztuce. — IX. 17. VI. 1935, Dr. S. Frydman: Z socjologicznych studiów nad dogmatyką prawa. — X. 24. VI. 1935 Mgr. S. Sarnaker: Jak pisałem pracę magisterską. — XI. 21. X. 1935 Mgr. St. Wawrzyńczyk: Rola eksperymentu w naukach przyrodniczych. — XII. 28. X. 1935 Ks. W. Malewski: Pojęcie dobra i zła moralnego w etyce chrześcijańskiej. — XIII. 18. XI. 1935 H. Rapacz: Psychologiczne podstawy zjawisk językowych. — XIV. 2. XII. 1935 Mgra M. Rzeuska: O t. zw. badaniach formalnych nad literaturą. — XV. 9. XII. 1935 Dr. J. Orda: Barok jako styl kultury.

Sekcja Naukowa Lwowskiego Oddziału Organizacji „Toz“ urządziła w marcu i kwietniu 1934 cykl odczytów p. t. „Dziecko i młodzież w zwierciadle nauki i literatury“, w którego ramach odbyły się m. i. następujące odczyty: 26. marca Drka E. Blausteinowa: Dzieciństwo i wiek dojrzewania w oświeceniu psychologii. — 4. kwietnia Dr. L. Blaustein: Główne wady dzieci i młodzieży z punktu widzenia psychologii. — 6. kwietnia Drka R. Aberdam:

a

O wartości wychowawczej metod psychoanalitycznych. — 9. kwietnia Drka Z. Lissa: Dziecko jako odbiorca i twórca muzyki. — 11. kwietnia Drka O. Mehlerowa: Sztuka w życiu dziecka.

Odczyty zagranicznych uczonych w Polsce. Oprócz przytoczonych powyżej odczytów p. A. Jadoulle, kierowniczkę laboratorium pedagogiki i psychologii dziecka w Angleur w Belgii (Towarzystwo Psychologiczne im. J. Joteyko, 61. posiedzenie naukowe), Prof. Dra S. Hessena (Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne, 382. plenarne posiedzenie naukowe), p. W. V. Quine (Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne, 16. posiedzenie Sekcji logiki), Prof. Dra G. Calogero (Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne, 394. plenarne posiedzenie naukowe), p. J. Fabre'a (Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne, 4. posiedzenie Sekcji filozofii nauk społecznych), Dra H. Immerwähra (Towarzystwo Filozoficzne w Krakowie, posiedzenie z dnia 15. lutego 1934), Prof. Dra D. Badareu (Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne, 398. plenarne posiedzenie naukowe), Prof. Dra Br. Petroniević'a (III. Polski Zjazd Filozoficzny, Sekcja logiki), Drki R. Rand (tamże), Doc. Dra F. Pelikana (tamże, Sekcja psychologii), A. Goupil-Vardon'a (tamże) i oprócz przytoczonych poniżej odczytów M. Dufourny'ego, E. Bréhiera, J. Moreau-Reibel'a, N. Nucci'ego, G. Lacombe'a, H. Heimsoetha, A. Carlini'ego, A. Joberta, P. Davida, P. Ducassé'go i i. wygłoszonych na VII. Międzynarodowym Zjeździe Nauk historycznych w Warszawie i Krakowie, odczytów E. de Rooy'a, J. Maritain'a, A. Masnova, O. Pelletiera, O. Boskoviča, O. Lavauda wygłoszonych w Poznaniu na Międzynarodowym Kongresie Tomistycznym oraz odczytów wygłoszonych w Krakowie na VI. Międzynarodowym Kongresie Wychowania Moralnego — odbyły się jeszcze następujące odczyty zagranicznych uczonych w Polsce:

Dr. Fr. Nowotny, profesor Uniwersytetu w Bernie Morawskim, wygłosił w Uniwersytecie poznańskim jako gość tegoż Uniwersytetu w dniach 3.—7. marca 1932 sześć wykładów o Platonie. Tytuły tych wykładów brzmiały: 1. Źródła o życiu i filozofii Platona. — 2. Życie Platona. — 3. Filozofia jako droga do idei. — 4. Idee w człowieku i w społeczeństwie. — 5. Idee w ustroju świata. Religia. Filozofia i młodzież. — 6. Tradycja platonizmu.

Prof. Dr. G. Calogero (Florenca), zaproszony przez Wydział humanistyczny Uniwersytetu warszawskiego, wygłosił w Auli tegoż Uniwersytetu 16. października 1934 odczyt p. t. „Wesen und Schicksal der

b

Philosophie nach dem heutigen italienischen Denken“.

Dr. D. Badareu, profesor logiki i filozofii ogólnej w Uniwersytecie w Jassach, zaproszony przez Wydział humanistyczny Uniwersytetu warszawskiego, wygłosił w Auli tegoż Uniwersytetu 27. listopada 1934 odczyt p. t. „La logique des concepts (Sur certaines propriétés des concepts)“.

Dr. Z. Siegel wygłosił na posiedzeniu naukowym Krakowskiego Towarzystwa lekarskiego 12. października 1932 odczyt p. t. „Jazn i jej udział w powstawaniu chorób organicznych“ (Streszczenie zob. Polska Gazeta Lekarska, XII (1933). 6. str. 120—121).

Dr. L. Blaustein wygłosił w Zawodowym Związku Literatów Polskich we Lwowie 16. stycznia 1933 odczyt p. t. „Z psychologii widza kinowego“.

Dr. Wł. Sterling wygłosił na posiedzeniu Warszawskiego Towarzystwa lekarskiego 24. stycznia 1933 odczyt p. t. „Patologia charakteru i temperamentu w oświetleniu nauki o wydzieleniu wewnętrznym“.

Dr. Stanisław MaziarSKI wygłosił jako Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego na inauguracji roku akademickiego dnia 11. października 1933 odczyt p. t. „Mózg i dusza“ (wydrukowany w „Kronice Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1930/31, 1931/32 i 1932/33“).

Prof. Dr. S. Borowiecki z Poznania wygłosił na posiedzeniu Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w dniu 25. października 1933 odczyt p. t. „W sprawie założeń psychologii dla medyków“.

Prof. Dr. J. Mazurkiewicz wygłosił na posiedzeniu naukowym Warszawskiego Towarzystwa Lekarskiego dnia 21. listopada 1933 odczyt p. t. Psychofizjologia bólu, a na posiedzeniu naukowym Warszawskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego dnia 3. października 1934 odczyt p. t. O świadomości.

Prof. Dr. K. Twardowski wygłosił 3. grudnia 1933 na inauguracji 35. roku Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich i Politechnicznych we Lwowie wykład p. t. „Od czego zależy siła uczuć“?

Dr. A. Kunicki wygłosił 3. stycznia 1934 w Łódzkim Towarzystwie lekarskim odczyt p. t. „Ból w świetle nowych badań anatomiczno-fizjologicznych“.

Prof. Dr. St. Szuman wygłosił z początkiem roku 1934 na posiedzeniu naukowym Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego odczyt p. t. Pojęcie percepcji i gnozy w psychologii i neurologii.

Prof. Dr. R. Ingarden wygłosił 29. stycznia 1934 w Związku Zawodowym Literatów Polskich we Lwowie odczyt „O życiu dzieła literackiego“, 17. kwietnia 1935 na Walnem

a

Zgromadzeniu Okręgu Lwowskiego Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych odczyt p. t. „Główne tendencje neopozytywizmu“, w czerwcu 1935 na Żjeździe Naukowym im. Ignacego Krasickiego we Lwowie referat p. t. „Formy poznawania dzieła literackiego“, 9. listopada 1935 w Związku Zawodowym Literatów Polskich w Warszawie odczyt p. t. „Przedmiot i zadania wiedzy o literaturze“ i 12. grudnia 1935 w Związku Zawodowym Literatów Polskich w Poznaniu odczyt p. t. „Czy dzieło teatralne jest dziełem literackim?“.

Dr. Henryk Mehlberg wygłosił 27. lutego 1934 w Instytucie Filologii Francuskiej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie odczyt p. t. „Bergson et Einstein“ oraz tego samego dnia w radio lwowskim odczyt p. t. „Walka o rząd dusz między Bergsonem a Einsteinem“; nadto w dniach 4. i 6. listopada 1934 w Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej w Warszawie a następnie w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich i Politechnicznych we Lwowie w dniach 11. 12. i 14. stycznia 1935 trzy wykłady p. t. „Bergsonizm a sztuka“.

Prof. Dr. T. Kotarbiński wygłosił w radio warszawskim w dniach 6., 13., 20. i 28. marca 1934 cykl odczytów p. t. „Główne cele dążeń ludzkich“ (wydrukowany p. t. „Ideale“ w czasopiśmie „Wiedza i Życie“, IX [1934], zeszyt 6. i 7.), a w dniach 15., 22. i 29. listopada oraz 6. grudnia 1934 cykl odczytów p. t. „Kultura filozoficzna“, mianowicie 1. Pogląd na świat. 2. Konstrukcja ideału, 3. Poznanie siebie samego, 4. Krytyka wiedzy (Zob. czasopismo „Wiedza i Życie“, X [1935], zeszyt 6.).

W roku 1935 Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński wygłosił szereg odczytów w środowiskach filozoficznych rumuńskich, mianowicie 13. maja w Uniwersytecie bukareszteńskim „Sur l'art de lutter“, 15. maja w Uniwersytecie w Jassach „Sur l'objet et la méthode de la logique formelle“, 16. maja tamże „Sur le calcul des propositions“, 18. maja tamże „Sur le calcul des termes“, wreszcie 19. maja w Towarzystwie filozoficznym „Minerva“ w Jassach i 21. maja w Uniwersytecie w Czerniowcach „Sur l'attitude réiste“.

W pierwszym z tych odczytów, o treści prakseologicznej, Prelegent rozwijał poglądy, które weszły następnie w skład jego pracy p. t. Z zagadnień ogólnej teorii walki (zob. powyżej, str. 145 a).

Drugi, trzeci i czwarty z wymienionych odczytów tworzyły cykl, przeznaczony dla dopełnienia kursu logiki formalnej ogłoszonego dla studentów humanistów przez p. Dana Badareu, wykładającego filozofię w Jassach. Pierwszy z nich, należący raczej do filozofii logiki formalnej, zawierał cha-

b

rakterystykę porównawczą sześciu różnych poglądów na przedmiot logiki formalnej: ujęcia praktycznego, psychologizmu, doktryny ontologicznej idealistycznej, doktryny ontologicznej antyidealistycznej, poglądu metalogików, wreszcie formalizmu. Następne dwa były poświęcone charakterystyce i streszczeniu systemu teorii dedukcji Łukasiewicza, sylogistyki tegoż Autora, oraz ontologii Leśniewskiego.

W piątym z wymienionych odczytów Prelegent przytoczył wyjątek z Nouveaux Essais Leibniza, w którym tenże zaleca sprowadzanie wszelkich wypowiedzi naukowych do takich, w których jako jedyne nazwy występowałyby nazwy rzeczy, a nie byłoby np. nazw własności etc. (II, XXIII, § 1, por. Brentano „Von den Gegenständen des Denkens“ w przydatkach do wydania „Psychologii“ w Philosophische Bibliothek Meinera, Nr. 193, t. II, 1925). Zdał dalej sprawę z własnych pomysłów, zbiegających się w wynikach z hasłem Leibniza, a bliskich treścią wcześniejszym ideom sędziwego Franciszka Brentano (o którym Prelegent podał ważniejsze wiadomości) oraz opartym na nich teozom szkoły neobrentanistów, pracujących pod wodzą Krausa i Kastila. W końcu Prelegent przeciwstawił się hyperkrytycyzmowi tej szkoły (polegającemu na tendencji do odrzucania wszelkich twierdzeń, charakteryzujących rzeczy jako jakościowe: tak a tak barwne etc.) i zadeklarował się, wbrew negatywnej raczej pod tym względem postawie neobrentanistów, jako zwolennik nie tylko reizmu (każdy przedmiot jest rzeczą, czyli osobnikiem doznającym lub „ciałem“), lecz i somatyzmu (każdy osobnik doznający jest ciałem; przeto każdy przedmiot jest ciałem).

Dr. St. Pszczołkowski wygłosił w marcu i kwietniu 1934 w Towarzystwie Ekonomistów i Statystyków Polskich w Warszawie trzy odczyty p. t. Energetyczna teoria wartości.

Dr. K. Golonka wygłosił na posiedzeniu naukowym Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego dnia 21. kwietnia 1934 odczyt p. t. Psychoanaliza Stekla.

Prof. Dr. K. Ajdukiewicz wygłosił w radio lwowskim w czerwcu 1934 cykl odczytów p. t. Fizyka i Metafizyka (1. O początku i końcu świata, 2. O substancji świata, 3. Wolność i konieczność), dalej w październiku 1934 odczyt p. t. Wrażenia z VIII. Międzynarodowego Kongresu filozoficznego w Pradze, oraz w roku 1935 następujące odczyty: 7. lutego 1935 Formy życia społecznego, 14. lutego 1935 Dogmatyk i sceptyk, 20. kwietnia 1935 Śmierć i zmartwychwstanie wszechświata. W kwietniu 1934 odczytał p. Klein w temże radio przelożony przez siebie na język esperancki odczyt

a

Prof. Ajdukiewicz p. t. Współczesna filozofia polska. Dnia 11. kwietnia 1935 wygłosił Prof. Ajdukiewicz w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich i Politechnicznych w Stanisławowie wykład p. t. Zarty logiczne.

Pułkownik Dr. W. Osmólski wygłosił na wspólnym posiedzeniu Wydziału lekarskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu oraz Sekcji Sanitarnej Towarzystwa Wiedzy Wojskowej dnia 5. października 1934 odczyt p. t. Motywy psychologiczne uprawiających sport.

Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski wygłosił w ramach wileńskich Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich w dniach 16., 23. i 30. listopada i 7. i 14. grudnia 1934 pięć wykładów „O metafizyce“ oraz dnia 11. października 1935 na uroczystości inauguracji roku akademickiego w Uniwersytecie Stefana Batoryego w Wilnie odczyt p. t. Pozytywizm i idealizm w pojmowaniu nauki.

Dr. Ludwik Pomian-Biesiekiński wygłosił 26. marca, 2. i 9. kwietnia 1935 w Włocławku trzy odczyty na następujące tematy: 1. Tomistyczne dowody istnienia Boga, 2. Istnienie duszy nieśmiertelnej, 3. Cel życia ludzkiego w oświeceniu filozofii chrześcijańskiej.

Prof. Cz. Białobrzeski wygłosił na uroczystym publicznym posiedzeniu Polskiej Akademii Umiejętności 22. czerwca 1935 odczyt p. t. „Nauka ścisła o przyrodzie na tle ogólnych wartości kultury“.

Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz wygłosił w Akademii Brazylijskiej w Rio de Janeiro po francusku 14. sierpnia 1935 odczyt p. t. „Wielkie okresy filozofii europejskiej“ i 27. sierpnia 1935 odczyt p. t. „Postawa estetyczna i poetycka“; odczyt ten powtórzył 30. sierpnia 1935 w Uniwersytecie w Sao Paolo.

Prof. Dr. Wł. Witwicki wygłosił 23. października 1935 w radio warszawskiem odczyt p. t. „Co to jest dyskusja i jak ją trzeba prowadzić“ i odczytał 17. lutego 1936 w temże radio ustępy ze swego przekładu platońskiego Teajteta.

Towarzystwo im. Arystotelesa (Londyn). 14. listopada 1932 L. B. Russell: Fakt i forma. — 28. listopada 1932 A. H. Hannay: Realistyczne podstawy współczesnej estetyki. — 5. grudnia 1932 Mohammed Iqbal: Czy religia jest możliwa? — 12. grudnia 1932 L. S. Stebbing: Metoda analizy w metafizyce. — 23. stycznia 1933 A. C. Ewing: Obrona przyczynowości. — 13. lutego 1933 P. B. Braithvaite: Istota wierzenia. — 27. lutego E. S. Russell: Granica analizy w biologii. — 13. marca 1933 T. E. Jessop: Definicja piękna. — 27. marca 1933 R. I. Aaron: Teoria uniwersaliów Locke'a. — 10. kwietnia 1933 R. Jackson: Podstawa konwencyonalistyczna znacze-

b

nia. — 24. kwietnia 1933 M. Black: Analiza filozoficzna. — 22. maja 1933 N. Isaacs: Logika mowy. — 12. czerwca 1933 A. A. Bouman: Czas psychiczny. — 26. czerwca 1933 J. W. Scott: Niezależność przedmiotu. — 13. listopada 1933: L. S. Stebbing: Konstrukcje. — 27. listopada 1933 I. A. Richards: Wieloraka definicya. — 11. grudnia 1933 A. J. Ayer: Przedmioty szczegółowe i ogólne. — 22. stycznia 1934 A. E. Duncan Jones: Przedmioty ogólne i szczegółowe. — 12. lutego 1934 J. Laird: Pojęcie autorytetu. — 26. lutego 1934 P. Sargent Florence: Metoda i treść wiedzy politycznej. — 12. marca 1934 C. R. Morris: Platońska teoria motywów dobrego postępowania. — 26. marca 1934 M. Mac Donald: Sprawdzanie i rozum. — 23. kwietnia 1934 D. J. Moxley: Pojęcie Boga w filozofii Whiteheada. — 30. kwietnia 1934 W. Kreal: O przedmiotach znanych z doświadczenia. — 14. maja 1934 J. W. Reeves: Geneza i konsekwencja teorii deskrypcyj. — 28. maja 1934 D. Emmett: Kilka uwag dotyczących „Źródeł moralności i religii“ Bergsona. — 11. czerwca 1934 C. D. Broad: Czy „dobro“ jest nazwą prostej, naturalnej cechy? — 25. czerwca 1934 O. S. Franks: Wybór. — 5. listopada 1934 G. C. Field: Badanie założeń. — 19. listopada 1934 E. Conze: Społeczne warunki logicznego myślenia. — 3. grudnia 1934 C. Mc Kerrow: Pewien atak na Arystotelesa. — 14. stycznia 1935 C. E. M. Joad: Element wielkości w filozofii. — 28. stycznia 1935 T. Greenwood: Logika Juliusza Lacheliera. — 12. lutego 1935 R. L. Saw: Pewien aspekt związku przyczynowego. — 25. lutego 1935 E. M. Bartlett: Wyznaczenie minimum estetycznego. — 25. marca 1935 J. Macmurray: Natura rozumu. — 8. kwietnia 1935 A. J. D. Porteous: Pojęcie związku koniecznego. — 29. kwietnia 1935 H. B. Acton: Teoria prawdy jako zgodności z rzeczywistością. — 13. maja 1935 Earl of Listowel: Obecny stan estetyki u nas. — 20. maja 1935 C. Maund: Traktat Hume'a o przedmiotach prostych. — 3. czerwca 1935 H. H. Price: Kilka uwag o przekonaniu. — 17. czerwca 1935 M. Ginsberg: Przyczynowość w naukach społecznych.

Paryska Akademia Nauk Moralnych i Politycznych. W r. 1933 odbyły się następujące odczyty treści filozoficznej i psychologicznej: 14. stycznia H. de Montfort: Psychologia narodu polskiego. — 28. stycznia J. Ancel: Psychologia narodu greckiego. — 11. lutego H. Carton de Wiart: Psychologia narodu belgijskiego. — 18. lutego A. Bernard: Psychologia Arabów berberyjskich w Afryce północnej. — 4. marca J. Petrovici: Pojęcie nicości. — 11. marca

a

F. Roz: Psychologia narodu kanadyjskiego. — 18. marca H. Asselin: Psychologia narodu holenderskiego. — 1. kwietnia L. Maury: Psychologia narodów skandynawskich. — 6. maja L. Baudin: Psychologia narodu argentyńskiego. — 27. maja M. Deny: Psychologia narodu tureckiego. — 3. czerwca J. Barthélémy: Psychologia narodu austriackiego. — 22. lipca E. Rodocanachi: Filozof Locke a kryzys monetarny w Anglii w r. 1694. — 7. października Funck-Brentano: Psychologia narodu niemieckiego. Uzupełnienie. — 23. grudnia J. Petrovici: Filozofia francuska w Rumunii.

Francuskie Towarzystwo Filozoficzne (Paryż). 23. stycznia 1932 R. Le Senne: Obowiązek jako zasada wszelkiej wartości. W dyskusji zabierali głos PP. Lalande, Lenoir, Parodi, Weber i Prelegent. — 27. lutego 1932 E. Cassirer: Jedność w dziele Jana Jakóba Rousseau. W dyskusji zabierali głos PP. Basch, Bouglé, Gilson, Halévy, Lenoir, Léon i Prelegent. — 12. marca 1932 E. Claparède: Kłamstwo i jego antynomie. W dyskusji zabierali głos PP. A. Cresson, M. Landsberg, R. Le Senne, A. Millot, D. Parodi, L. Weber i Prelegent. — 28. maja 1932 odbyło się uroczyste posiedzenie z okazji stulecia urodzin J. Lacheliera. Przemawiali: Vessiot, L. Brunschvicg, E. Le Roy i A. Lalande, który nadto odczytał listy nadesłane przez H. Bergsona i X. Léona. — 26. listopada 1932: Obchód trzechsetnej rocznicy urodzin Spinozy. Przemawiali: L. Brunschvicg i C. Gebhardt a odczyt wygłosił Ch. Appuhn. W dyskusji zabierali głos PP. Bouglé, Rivaud, Rodriguez i Prelegent. — 4. marca 1933 A. Raymond: Doktryny ewolucji i inwolucji, rozpatrywane z punktu widzenia ich konsekwencji politycznych i społecznych. W dyskusji zabierali głos: C. Bouglé, L. Brunschvicg, A. Cresson, A. Lalande, A. Parodi, J. Renaud i L. Weber. — 1. kwietnia 1933 Th. Ruysen: Prawo narodów do stanowienia o sobie. W dyskusji zabierali głos: M. Amos, L. Brunschvicg, A. Cresson, E. Halévy, A. Landry, M. Lazard, J. de Pange, D. Parodi i J. Roy. — 27. maja 1933 R. Picard: Aspekty i wskazania współczesnego kryzysu gospodarczego. W dyskusji zabierali głos: C. Bouglé, L. Brunschvicg, A. Landry, B. Lavergne, F. Pécaut i M. Winter. — 18. listopada 1933 M. A. Bloch: Nauczanie filozofii a przyszła reforma szkolna. W dyskusji zabierali głos: G. Bénézé, H. Bouchet, E. Halévy, P. Hunziker, A. Lalande, E. Le Roy, D. Parodi, H. Piéron i G. Rodriguez. — 23. grudnia 1933 P. Maury: Kilka głównych tendencji myśli Karola Bartha. W dyskusji zabierali głos: L. Brunschvicg, E. Halévy, A. La-

b

lande, Lot-Borodine, G. Marcel, P. Maury, M. Millot i D. Parodi. — 1. stycznia 1934 Ch. Serrus: Psychologia inteligencji i językoznawstwo. W dyskusji zabierali głos: G. Beaulavon, M. Mauss, Masson-Oursel, E. Pichon i J. Vendryès. — 24. lutego 1934 Zebranie poświęcone 25. rocznicy śmierci Fryderyka Rauha. Przemawiali: A. Berthod, C. Bouglé, L. Brunschvicg, L. Halbwachs, R. Le Senne i H. Wallon. — 14. kwietnia 1934 F. Enriques: Znaczenie historii myśli naukowej. W dyskusji zabierali głos: E. Borel, E. Bréhier, L. Brunschvicg, E. Cartan, A. Lalande, A. Rey, L. Robin, P. Schuhl i L. Weber. — 26. maja 1934 B. Lavergne: Konieczność dwójakiego głosowania powszechnego: głosowanie indywidualne i społeczne. W dyskusji zabierali głos: V. Basch, E. Bréhier, A. Cresson, G. Guy-Grand, A. Lalande, M. Lazard, Le Fur, J. Nabert i J. Renaud. — 26. stycznia 1935 G. Hostelet: Metodologia naukowa. O badaniu faktów przyrodniczych i faktów działalności ludzkiej. W dyskusji zabierali głos: M. Dorolle i A. Lalande. — 2. marca 1935 P. Valéry: Myśli o sztuce. W dyskusji zabierali głos: R. Bayer, G. Bénézé, R. Berthelot, L. Brunschvicg, H. Delacroix, A. Lalande, Ch. Lalo, R. Lenoir, A. Maurois i D. Parodi. — 4. maja 1935 J. de La Harpe: Teorie jurystyczne i teorie społeczne państwa. W dyskusji zabierali głos: G. Beaulavon, G. Bénézé, M. Boegner, A. Lalande, J. de Pange i G. Scelle. — 23. listopada 1935 A. Landry: Depopulacja i dekadencja. W dyskusji zabierali głos: G. Bénézé, E. Jordan, B. Lavergne, Lot-Borodine, W. Onalid, F. Pécaut, R. Picard, G. Rodriguez i Weinberg.

Towarzystwo Filozoficzne przy Uniwersytecie Wiedeńskim. 10. listopada 1932 Prof. Dr. K. Siegel: Dualizm w systemie Spinozy. (Z powodu 300. rocznicy urodzin Spinozy). — 2. grudnia 1932 Dr. F. Kröner: Jaspersa „Philosophie“. — 20. stycznia 1933 Dr. O. Hartmann: Mowa, człowiek i świat. — 3. lutego 1933 Dr. K. Siebert: Psychoanalityczna nauka o snach i o pomyłkach ze stanowiska współczesnej psychologii. — Dr. F. Redl: Sprangerowskie pojęcie „das emporbildende Verstehn“ i metoda psychoanalityczna. — 3. marca 1933 Dr. L. Bolterauer: Pytanie o sens życia jako zagadnienie filozoficzne. — 17. marca 1933 Dr. A. Molitor: Istota i definiowalność prawdy. — 26. maja 1933 Prof. Dr. D. Petrasovics: Myśli o indyjskiej filozofii społecznej. — 18. czerwca 1933 Prof. Dr. R. Meister: Zawartość idei filozoficznych i upostaciowanie poetyckie w Nietzschego „Also sprach Zarathustra“. — 20. czerwca 1933 Prof. Dr. E. Liljeqvist: Szwedzki idealizm osobowości a Kant. — 10. listopada 1933 Prof.

Dr. K. Bühler: Stosunek teorii mowy do filozofii. — 17. listopada 1933 Dr. H. Lindemann: Język fenomenalny i zagadnienie cudzej psychiki. — 1. grudnia 1933 Drka M. Haubfleisch: Absolut i jaźń w metafizyce współczesnej. — 12. stycznia 1934 Prof. Dr. H. Gomperz: Nauka i czyn. — 26. stycznia 1934 Dr. A. Molitor: Referat z pracy G. Wolffa p. t. *Leben und Erkennen — eine Philosophie der Biologie*. — 9. lutego 1934 Prof. Dr. R. Meister: Friedrich D. E. Schleiermacher — w setną rocznicę jego śmierci. — 9. marca 1934 Dr. K. Siebert: Hierarchia wartości. — 15. czerwca 1934 Drka K. Wolf: Karola Bühlera teoria wyrazu. — 9. listopada 1934 Prof. Dr. A. Kastil: Pojęcie prawdy u Franciszka Brentano. Ze wstępem o wydaniu spuścizny po nim. — 30. listopada 1934 Dr. A. Molitor: Neopozytywizm i metafizyka. — 7. grudnia 1934 Prof. Dr. V. Kraft: Podstawy empiryczne teorii wartości. — 11. stycznia 1935 Dr. H. Hartmann: Filozofia postaci u Arystotelesa. — 18. stycznia 1935 Prof. Dr. M. Schlick: O pojęciu całości. — 8. lutego 1935 Prof. Dr. R. Meister: *Scientia experimentalis* Rogeryusza Bacona. — 1. marca 1935 Dr. A. Seibt: John Locke o wolności i niewolności ludzkiego działania. — 17. maja 1935 Dr. Ph. Merlan: Platonska forma filozoficznego udzielania się innym. — 24. maja 1935 Drka K. Wolf: Mowa jako system dwu pól. — 8. listopada 1935 Prof. Dr. R. Meister: Geneza dzieła Nietzschego „Also sprach Zarathustra”, objaśniona na podstawie pierwszych szkiców dzieła. — 6. grudnia 1935 Prof. Dr. E. Fröschels: W sprawie zagadnienia wolności woli.

Towarzystwo Filozofii Naukowej (Berlin). 10. stycznia 1933 Prof. Dr. O. Meyerhoff: Rozważania o teoretycznych podstawach fizjologii. — 24. stycznia 1933 Prof. Dr. P. Zierrmann: Tworzenie grup wśród młodzieży. — 7. lutego 1933 Dr. W. Wolff: Zagadnienie nieświadomości w charakterologii. — 21. lutego 1933 Dr. O. Neurath: Podstawowe zagadnienia fizykalizmu. — 14. marca 1933 Prof. Dr. P. Diepgen: Zagadnienie snów w medycynie średniowiecznej. — 4. kwietnia 1933: Dr. O. Mangold: Organizacja wczesnego rozwoju embrionalnego. — 25. kwietnia 1933 Prof. Dr. A. Parseval: Stosunki wymiarów w państwie przyrody. — 9. maja 1933 Prof. Dr. H. Reichenbach: Kant i współczesne nauki przyrodnicze. — 23. maja 1933 Prof. Dr. A. Adler: Psychologia posiadania i używania. Prof. Dr. E. Husserl wygłosił 7. maja 1935 na zaproszenie Towarzystwa „Kulturbund“ w Wiedniu odczyt p. t. „Zadanie, które przypada filozofii w rozwikłaniu kryzysu ludzkości europejskiej“, a 14. i 15. listo-

pada 1935, na zaproszenie praskich organizacyj filozoficznych, mianowicie praskiego Oddziału Towarzystwa im. Kanta, Towarzystwa im. Franciszka Brentano, Cercle philosophique de Prague pour les recherches sur l'entendement humain i Filozofickej Jednoty dwa dwugodzinne odczyty, z których pierwszy odbył się w Uniwersytecie niemieckim a drugi w Uniwersytecie czeskim. Tytuł odczytów brzmiał: O zagadnieniu możliwości ogólnej nauki o duchu (Kryzys nauk europejskich a psychologia).

ORGANIZACYE.

Polskie Towarzystwo Logiczne. Na zaproszenie Prof. Dra Łukasiewicza i Dra A. Tarskiego odbyło się dnia 22. kwietnia 1936 o godz. 20. w lokalu Seminarium Filozoficznego Wydziału Matematyczno-przyrodniczego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie zebranie organizacyjne Polskiego Towarzystwa Logicznego. Na zebraniu tem po zagajeniu Prof. Dra J. Łukasiewicza nastąpiła dyskusja nad projektem statutu, poczem wybrano do Tymczasowego Zarządu Towarzystwa pp. Łukasiewicza, Lindenbauma, Mostowskiego, Sobocińskiego i Tarskiego. Towarzystwo zostało wpisane do rejestru Stowarzyszeń i Związków Komisaryatu Rządu m. st. Warszawy pod Nr. 941 dnia 27. listopada 1936. Na tej podstawie dokonano na posiedzeniu 5. maja 1937 definitywnego wyboru Zarządu, w którego skład weszli jako prezes Prof. Dr. Jan Łukasiewicz, jako wiceprezes Doc. Dr. Alfred Tarski, jako sekretarz Doc. Dr. Alfred Lindenbaum, jako skarbnik mgr. Bolesław Sobociński, jako członek Andrzej Mostowski. Członkami Komisji Rewizyjnej zostali pp. Dobrzyński, Knaster i Szejnberg.

Celem Towarzystwa jest według statutu uprawianie, krzewienie i uprzystępnianie logiki i metodologii oraz ich historii, dydaktyki i zastosowań. Środkami działania Towarzystwa są *a)* urządzenie posiedzeń naukowych, odczytów członków i zaproszonych osób, wykładów, ankiet, konkursów i zjazdów, *b)* publikowanie wydawnictw, *c)* otwieranie i utrzymywanie bibliotek i t. p. zakładów, *d)* prowadzenie, popieranie i nagradzanie badań naukowych, przyznawanie i udzielanie stypendyów, zapomóg i t. p. *e)* starania o należyte warunki pracy dla logików polskich, *f)* przyjmowanie darowizn, zapisów, zasiłków, i t. p. na poszczególne cele Towarzystwa oraz zbieranie na te cele dobrowolnych składek wśród swych członków, *g)* powoływanie z pośród swych członków Komisji i Sekcyj do wykonania zadań przewidzianych w statucie, *h)* utrzymywanie łączności i współpraca z pokrewnymi

a

stowarzyszeniami i instytucjami w kraju i zagranicą, uczestniczenie w nich i zjazdach dotyczących celów Towarzystwa.

Członkowie Towarzystwa dzielą się na rzeczywistych, wspierających i zagranicznych. Członkiem rzeczywistym może zostać obywatel polski lub osoba fizyczna zamieszkała w Polsce, o ile posiada przynajmniej jedną z następujących kwalifikacji: 1) ogłosił drukiem wyniki swoich prac naukowych z zakresu badań, którym Towarzystwo statutowo służy, lub badań pokrewnych, 2) zajmuje lub zajmował(a) stanowisko wykładającego w szkole akademickiej, 3) jest członkiem Akademii Naukowej lub Towarzystwa Naukowego o charakterze Akademii, 4) zajmuje stanowisko pomocniczej siły naukowej w szkole akademickiej. Członkiem wspierającym może zostać obywatel polski, osoba fizyczna zamieszkała w Polsce, lub osoba prawna działająca na terenie Rzeczypospolitej polskiej. Członkiem zagranicznym może zostać osoba fizyczna zamieszkała zagranicą lub też osoba prawna o charakterze naukowym, działająca zagranicą. Wysokość wpisowego i składek ustanawia Walne Zgromadzenie. Adres Towarzystwa: Warszawa, Seminarium filozoficzne Wydziału Matematyczno-przyrodniczego Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego, Pałac Staszica, Nowy Świat 72.

Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne. W łonie Towarzystwa powstała Sekcja historii filozofii. Na organizacyjnym zebraniu, odbytym 9. marca 1936, obrano przewodniczącym Sekcji Dra Bohdana Kieszkowskiego, Docenta Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego. Na posiedzeniu Sekcji dydaktycznej, odbytym 2. marca 1936, przewodniczącym Sekcji został wybrany Dr. Walter Auerbach.

Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. W roku akademickim 1932/3 Biblioteka Koła nabyła 20 dzieł naukowych za ogólną sumę 302 zł. 30 gr. Ponadto 3 dzieła otrzymano w darze. Na oprawę książek wydano 11 zł. 50 gr. za 23 tomy. Wypożyczono dzieł 56. Biblioteka liczyła z końcem roku 101 tomów. W czasie od 16. października do 31. grudnia 1933 Biblioteka Koła nabyła 2 dzieła naukowe za ogólną sumę 18 zł. i otrzymała w darze 2 dzieła. Wypożyczono dzieł 37. Biblioteka liczyła 105 tomów. W roku 1934 Biblioteka nabyła 33 dzieła naukowe za ogólną sumę 419 zł. 65 gr. Na oprawę wydano 8 zł. za 16 tomów. Wypożyczono 76 dzieł. Biblioteka liczyła 138 tomów. W roku 1935 ukazała się nakładem Koła książka p. t. „Ogólna nauka o prawie“ (tom I.) pod redakcją Prof. Dra Bronisława Wróblewskiego w 500 egzemplarzach.

Association for Symbolic Logic. Towarzystwo pod tą nazwą powstało w roku 1935

b

w Stanach Zjednoczonych Ameryki północnej. Przewodniczącym został Prof. C. J. Ducasse w Brown University (Providence, R. I.), zastępcą przewodniczącego Prof. H. B. Curry w Uniwersytecie Stanu Pennsylvania (State College Pennsylvania, Pa.), sekretarzem i skarbnikiem Prof. C. A. Baylis w Brown University Providence, R. I. Do Wydziału weszli nadto: Morris R. Cohen (College of the City of New York), A. E. Duncan-Jones (University of Birmingham, England); C. I. Lewis (Harward); S. K. Langer (Radcliffe); J. B. Rosser (Harward); H. B. Smith (University of Pennsylvania); Paul Weiss (Bryn Mawr); nadto redaktorowie organu Towarzystwa A. Church (Princeton) i C. H. Langford (Michigan). Celem, któremu służyć ma nowa organizacja, jest popieranie badań z zakresu logiki zwłaszcza matematycznej; za najważniejszą potrzebę uznano w tej mierze ułatwienie ogłaszania prac z tej dziedziny, to też nowe towarzystwo przystąpiło przedewszystkiem do wydawania kwartalnika p. t. *The Journal of Symbolic Logic* (zob. powyżej str. 127 b).

Towarzystwo im. Hobbesa. Przewodniczącym tego towarzystwa został po śmierci Ferdynanda Tönniesa (zob. poniżej, str. 192 b), obrany na wiosnę 1936 Dr. Cay v. Brockdorff, profesor Uniwersytetu kilońskiego.

Niemieckie Towarzystwo Psychologiczne. W r. 1936 ustąpił Prof. Dr. Feliks Krueger ze stanowiska przewodniczącego Towarzystwa, następcą jego został Prof. Dr. E. Jaensch, który powołał na członków Zarządu Prof. Dra O. Klemma, Prof. Dra O. Kroha, Prof. Dra F. Kruegera i Prof. Dra M. Simoneita.

Włoskie Towarzystwo Filozofii Prawa powstało 25. kwietnia 1936. W dniu tym odbyło się w Rzymie zebranie konstytuujące Towarzystwa, którego twórcą i przewodniczącym jest Giorgio Del Vecchio, Profesor Uniwersytetu Rzymskiego.

Oddział Holenderski Niemieckiego Towarzystwa im. Kanta. Z powodu objęcia w Niemczech władzy przez narodowy socjalizm i usunięcia z kierownictwa Towarzystwa im. Kanta Prof. Dra A. Lieberta Oddział holenderski odłączył się od Towarzystwa Niemieckiego im. Kanta i ukonstytuował się jako Towarzystwo samodzielne pod nazwą „Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Wijsbegeerte“.

Philosophia. Wychodząc z założenia, że powołanie do życia Ogólno-światowego Towarzystwa Filozoficznego i takiegoż czasopisma jest niezbędną koniecznością, Prof. Dr. Artur Liebert, który po opuszczeniu Berlina (zob. Ruch Filozoficzny, XIII, str. 65 a) uzyskał katedrę filozofii i pedagogiki w Uniwersytecie w Beogradzie, przystąpił w jesieni 1935 do tworzenia pod nazwą „Philosophia“ or-

a

ganizacji, która ma być (tak jak wydawane przez nią pod tą samą nazwą czasopismo) wyrazicielką i przedstawicielką solidarności filozofii i filozofów całego świata. Tworzenie Towarzystwa odbyło się w ten sposób, że jego inicjator zaprosił cały szereg osób ze wszystkich krajów świata na członków „Prezydyum“ (Vorstand) nowej organizacji, a pozyskawszy w ten sposób grono złożone z blisko 150 osób, zwrócił się w roku 1936 w ich imieniu do jak najszerzych sfer osób interesujących się filozofią z zaproszeniem do przystąpienia do nowej organizacji w charakterze członków. W ten sposób doszła ona z końcem roku 1936 do ogólnej liczby 362 członków, reprezentujących istotnie wszystkie kraje świata; powstały także osobne Koła krajowe w Bułgarii, Grecji, Japonii, Rumunii, oraz Koło obejmujące Amerykę Północną, Środkową i Południową. Agendy Związku sprawuje Wydział Wykonawczy pod decydującym kierownictwem Prof. Dra Artura Lieberta (Beograd, Jugosławia, Dositejeva ul. 43), pod którego adresem należy też nadsyłać deklaracje przystąpienia oraz wkładkę roczną w kwocie 20 złotych.

Co się tyczy charakteru nowej wszechświatowej organizacji filozoficznej, rozesłany przez Prof. Lieberta program głosi, że tendencje jej są czysto filozoficzne i czysto naukowe i że pozostaną takimi także w przyszłej jej działalności; chodzi jej tylko o to, ażeby służyć filozofii w sposób uniwersalny, który odpowiada jej duchowi, jej godności i jej tradycji. Program Towarzystwa zapowiada obiektywną i naukową pracę dla filozofii i nad filozofią. Pracy tej pragnie się Towarzystwo poświęcić w „pełnym poczuciu odpowiedzialności przed sobą samą i z pamięcią o obowiązkach intelektualnych i moralnych, które wynikają z istoty filozofii światowej swego zadania, swego wolności i swojej niezależności“. Co należy przez taką filozofię rozumieć, o tem mówią bliżej i obszerniej informacje umieszczone przez kierownictwo Towarzystwa w I. tomie wydawanego przez nie czasopisma „Philosophia“. Według tych informacji filozofia nie jest tylko przedstawicielką i świadectwem intelektualnej jedności i wspólności ludzkiej, lecz pozatem także jeszcze współtwórczynią i współreprezentantką ludzkiego sumienia, którego kształtowanie i wysubtelnianie należy do najprzedniejszych jej zadań. Tym więc sposobem filozofia, pracując przedewszystkiem nad czysto teoretycznym badaniem bytu i poznania, posiada jeszcze drugie zadanie natury bardziej praktycznej i etyczno-pedagogicznej. Mianowicie tak samo jak każdy system filozoficzny pod względem myślowym i pojęciowym dąży do uniknięcia wszelkiej jednostronności, tak

b

też przeciwdziała on odosobnieniu moralnemu i przyczynia się do wytwarzania „moralności ponadnarodowej i nadnarodowości moralnej“. Zadanie to spełnia filozofia dzięki stanowisku które zajmuje jako moralna przewodniczka i nauczycielka człowieka i ludzkości. Pod tym względem wspiera ona wszelkie usiłowania zwrócone ku pogłębieniu, umocnieniu i krzewieniu idei moralności i moralnej kultury ludzkości. Tem samem służy idei humanitarności oraz idei humanizmu i wzmacnia i pogłębia świadomość duchowej i moralnej wspólnoty ogólnoludzkiej. Dzięki temu strzeże ona ducha solidarności, który łączy wszystkie narody, i staje się przedstawicielką kierunku, który można nazwać „humanizmem etycznym“. — Oto myśli przewodnie, przyswiecające nowej organizacji filozoficznej.

Cercle Philosophique de Prague pour les recherches sur l'entendement humain. Pod tą nazwą powstało w Pradze w roku 1935 stowarzyszenie filozoficzne, obejmujące filozofów różnych krajów. Na czele Cercle philosophique stoją 2 przewodniczący, jeden narodowości czeskiej, drugi niemieckiej. Obecnie są nimi Dr. J. B. Kozák, Profesor Uniwersytetu Czeskiego i Dr. E. Utitz, Profesor Uniwersytetu Niemieckiego. Adres sekretaryatu Związku: Praga, XIX, Trida Krále Alexandra 1088.

Prace Związku, wyrażające się w dyskusjach, odczytach, wydawnictwach, zakładaniu archiwów i gromadzeniu dokumentów filozoficznych, zwracają się przeciw wszelkim wyłącznie spekulatywnym konstrukcyom, jak też przeciw wszelkiemu romantycznemu mistycyzmowi w filozofii. Opierając się na przekonaniu o misji i mocy ducha, prace te są nastawione ku starannej analizie filozoficznej bytu konkretnego. To też już w pierwszym półroczu istnienia Związek zajął się pewnym tematem centralnym, mianowicie istotą ducha, przyczem nawiązał do trzech filozofów, których nazwiska związane są z krajami czeskiemi, do Komeniusza, Bernarda Bolzano i T. G. Masaryka. Odbył się tedy cykl odczytów, który rozpoczął Prof. Dr. B. Kozák referatem wstępnym o istocie ducha. Nastąpiły odczyty Dra Landgrebego (Zagadnienie istoty ducha ludzkiego, jako zagadnienie intencjonalności) i Dra Patočki (O rodzajach intencjonalności oraz o pojęciu horyzontu i świata). Prof. Dr. Utitz próbował następnie bliżej określić istotę duchowego zachowania się, rozwijając tezę swoją „Duch jako sprawiedliwość“. Na zakończenie cyklu Dr. Kurt Grube wygłosił resumé, ujmujące w pewną całość wyniki odczytów i dyskusyj.

Cercle philosophique podjął się także opieki nad bogatym, ale trudno dostępnym zasobem nieogłoszonych dotąd rękopisów Ed-

a

munda Husserla. Uprosił swego członka Dra Landgrebego, długoletniego asystenta i współpracownika Husserla, aby w stałym porozumieniu z nim zabezpieczył, opracował i opublikował dany obszerny materiał.

Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie.

XXVIII. Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 11. lutego 1933. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego, Prof. Dra K. Twardowskiego, odczytano sprawozdanie Wydziału za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1932. Wedle tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem r. 1932 ogółem 114. Posiedzeń naukowych plenarnych odbyło się w r. 1932 siedem (zob. Ruch Filozoficzny, tom XIII, str. 40 b — 47 a). W roku tym czynne były w łonie Towarzystwa trzy sekcje, a mianowicie Sekcja psychologiczna, Sekcja teorii poznania oraz Sekcja nauczania filozofii. Sekcja psychologiczna, której przewodniczącym był Doc. Dr. Mieczysław Kreutz, sekretarzem Dr. A. Bardecki, odbyła ośm posiedzeń (zob. Ruch Filozoficzny, tom XIII, str. 47 b); Sekcja teorii poznania, której przewodniczącym był Doc. Dr. Roman Ingarden, a w której obowiązki sekretarskie pełnili do dnia 16. kwietnia Dr. Franciszek Smolka a po jego ustąpieniu Drka Izydora Dąbska, odbyła siedm posiedzeń; dwa z nich poświęcone były odczytom (zob. Ruch Filozoficzny, tom XIII, str. 47 a, b), jedno poświęcone było dyskusji, pozostałe zaś cztery lekturze i omawianiu pracy E. Husserla p. t. *Méditations Cartésiennes*; Sekcja nauczania filozofii, której przewodniczącym był Prof. Dr. Kazimierz Twardowski, sekretarką Drka Izydora Dąbska, odbyła jedno posiedzenie (zob. Ruch Filozoficzny, tom XIII, str. 47 a) Razem tedy odbyło się w ciągu roku 1932 w łonie Towarzystwa 23 posiedzeń naukowych.

Biblioteka Towarzystwa powiększyła się w ciągu roku 1932 o 12 tomów i liczyła z końcem tego roku 657 tomów. Dochody Towarzystwa wynosiły 3331-09 zł, rozchody 991-09 zł.

Na podstawie umowy, zawartej z wydawnictwem Przeglądu Filozoficznego, członkowie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego otrzymali w ciągu roku 1932 bezpłatnie XXXV. rocznik tego czasopisma. W pierwszej połowie roku 1932 opuściła (z datą roku 1931) prasę „Księga Pamiątkowa Polskiego Towarzystwa Filozoficznego we Lwowie, 12. II. 1904—12. II. 1929“, licząca stron VIII+483; została ona członkom rozdana bezpłatnie. Na wniosek Doc. Dra Romana Ingardena Wydział uchwalił rozpocząć kroki przygotowawcze do wydawania okresowej

b

publikacji, któraby ogłaszała w językach angielskim, francuskim, łacińskim, niemieckim i włoskim rozprawy filozoficzne autorów polskich. Do Komitetu redakcyjnego zamierzonej publikacji Wydział wybrał Prof. Dra K. Ajdukiewicza, Doc. Dra R. Ingardena i Prof. Dra K. Twardowskiego. W myśl przedłożonego mu memoriału członka Towarzystwa Dra Leopolda Blausteina Wydział uchwalił, przystąpić do wydawania „Biblioteczki Filozoficznej“ i porucił opracowanie odpowiednich wniosków Komisji, do której powołał Prof. Dra K. Ajdukiewicza, Dra L. Blausteina i Doc. Dra R. Ingardena.

Z inicjatywy Prof. Dra K. Ajdukiewicza zaprosił Przewodniczący wszystkich zamieszkałych we Lwowie członków Towarzystwa, którzy uczą lub uczyli w szkole średniej propedeutyki filozoficznej, na konferencję w celu zajęcia stanowiska wobec różnych projektów, dotyczących się nauczania tego przedmiotu w przyszłych liceach ogólnokształcących. Konferencja odbyła się 15. września 1932 i uchwaliła wszystkimi przeciw jednemu głosowi oświadczyć się za utrzymaniem systematycznej nauki logiki i psychologii. Konferencja wyłoniła z siebie komisję, złożoną z Prof. Dra K. Ajdukiewicza, Dyr. Dra S. Iglę i Prof. Dra K. Twardowskiego, poruczając jej dalsze czuwanie nad tą sprawą.

Wysłuchawszy streszczonego powyżej sprawozdania Wydziału, Walne Zgromadzenie uchwaliło na wniosek Komisji rewizyjnej jednomyślnie udzielić Wydziałowi absolutorium za prowadzenia agend finansowych Towarzystwa w roku 1932. Członkami Komisji rewizyjnej na rok 1933 wybrani zostali ponownie jednomyślnie Panowie: Dr. Salomon Igel z grona członków czynnych i Alfons Baron z grona członków wspierających.

XXIX. Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 10. lutego 1934. Zagajając Zgromadzenie, Przewodniczący, Prof. Dr. K. Twardowski przypomniał, że mijają w tym właśnie dniu 30 lat od założenia Towarzystwa, i dał rzut oka na pracę Towarzystwa w pierwszym jego trzydziestolecu, w którym odbyło się ogółem 510 posiedzeń naukowych (plenarnych i sekcyjnych) a wydanych zostało 19 tomów publikacyj Towarzystwa. Następnie odczytano sprawozdanie Wydziału za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1933. Według tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem roku 1933 ogółem 104. Posiedzeń naukowych plenarnych odbyło się w r. 1933 ośm (zob. powyżej, str. 130 b—134 a). W czasie tym czynne były w łonie Towarzystwa dwie sekcje, a mianowicie Sekcja psychologiczna i Sekcja teorii poznania. Sekcja psycholo-

a

giczna, której przewodniczącym był Doc. Dr. M. Kreutz, sekretarzem Dr. A. Bardecki, odbyła cztery posiedzenia (zob. powyżej, str. 139 a). Sekcja teorii poznania, której przewodniczącym był Doc. Dr. R. Ingarden, a której sekretarką była Drka I. Dąbska, odbyła trzynaste posiedzeń (zob. powyżej, str. 139 b). Razem tedy odbyło się w ciągu roku 1933 w łonie Towarzystwa 25 posiedzeń naukowych.

Biblioteka Towarzystwa liczyła z końcem roku 1933 tomów 667; powiększyła się tedy w ciągu roku o 10 nabytków.

Na podstawie umowy, zawartej z wydawnictwami Przeglądu Filozoficznego i Ruchu Filozoficznego, Członkowie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego otrzymali w ciągu roku 1933 bezpłatnie rocznik XXXVI. Przeglądu Filozoficznego oraz tom XII. Ruchu Filozoficznego.

Wydział uchwalił dnia 4. lutego 1933 przelać fundusz Księgi Pamiątkowej Towarzystwa jakoteż fundusze wydawnicze im. Bronisława Bandrowskiego, im. Adama Stögbauera i im. Karola Frenkla, z których rachunki były dotąd prowadzone oddzielnie, do funduszu ogólnego Towarzystwa z przeznaczeniem na częściowe pokrycie kosztów wydawnictwa „Biblioteczki Filozoficznej“. Wobec tego dochody w roku 1933 wynosiły w złotych: Pozostałość kasowa z poprzedniego roku 2.340, Wkłady członków 1.490, Dochód z wydawnictw 393·19, Fundusz Księgi Pamiątkowej 464·25, Fundusz wydawniczy im. Bronisława Bandrowskiego 566·15, Fundusz wydawniczy im. Adama Stögbauera 273·24, Fundusz wydawniczy im. Karola Frenkla 338·94, Inne dochody 30·18. Dochody razem 5.895·95. — Rozchody wyniosły w złotych: Druk V. tomu „Badań Psychologicznych“ 1.495·38, Prenumerata Przeglądu Filozoficznego dla Członków 558, Wkładka do Związku Polskich Towarzystw Naukowych 89·55, Portorya i inne wydatki sekretarskie 165·55, Inkaso wkładek 143·10, Zwrot pożyczki z odsetkami 1.560, Wydatki administracyjne 25·99. Rozchody razem 4.087·57. Pozostałość kasowa 1.858·38.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo wydało tom V. „Badań Psychologicznych“, mianowicie pracę Dra Mieczysława Kreutza p. t. „Zmienność rezultatów testów. Cz. II. Przyczyny zmienności rezultatów i konieczna modyfikacja metody testów“. Publikację tę, liczącą 207 str., członkowie Towarzystwa otrzymali bezpłatnie. Przyjąwszy wnioski, przedłożone mu przez Komisję, wybraną dla przygotowania wydawnictwa „Biblioteczki Filozoficznej“, Wydział uchwalił rozpocząć druk tego wydawnictwa i powołał do jego Komitetu redakcyjnego Prof. Dra K. Ajdukiewicza, Dra L. Blausteina, Drkę I. Dąbską, Drkę D. Gromską, Dra S. Iglę, Doc. Dra R. Ingardena, Drkę M. z Koko-

b

szyńskich Lutmanową i Prof. Dra K. Twardowskiego.

Wysłuchawszy streszczonego powyżej sprawozdania Wydziału, Walne Zgromadzenie uchwaliło jednomyślnie na wniosek Komisji rewizyjnej udzielić Wydziałowi absolutorium z prowadzenia agend finansowych Towarzystwa w roku 1933 i przystąpiło do wyboru członków wydziału na okres pięcioletni 1934–1938 i członków Komisji rewizyjnej na rok 1934. Członkami Wydziału zostali jednomyślnie wybrani Prof. Dr. K. Ajdukiewicz, Drka D. Gromska, Dr. E. Gromski, Doc. Dr. R. Ingarden, Doc. Dr. M. Kreutz, Dr. Fr. Smolka i Prof. Dr. K. Twardowski. Członkami Komisji rewizyjnej zostali wybrani jednomyślnie ponownie Dr. Salomon Igel z grona członków czynnych i p. Alfons Baron z grona członków wspierających.

XXX. Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 12. lutego 1935. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Zastępcę Przewodniczącego, Prof. Dra K. Ajdukiewicza, odczytano sprawozdanie Wydziału za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1934. Według tego sprawozdania wybrany na XXIX. Walnem Zgromadzeniu Wydział ukonstytuował się na najbliższe pięcioletnie w ten sposób, że wybrał przewodniczącym Prof. Dra K. Twardowskiego, zastępcą przewodniczącego Prof. Dra K. Ajdukiewicza, sekretarką Drkę D. Gromską, zastępcą sekretarki Doc. Dra M. Kreutza, skarbnikiem Dra E. Gromskiego, który funkcję tę pełnił do 21. kwietnia 1934, poczem objął ją Prof. Dr. R. Ingarden, bibliotekarzem Dra Fr. Smolkę, administratorem wydawnictw Prof. Dra R. Ingardena, który funkcję tę pełnił do 21. kwietnia 1934, poczem objął ją Dr. E. Gromski.

Liczba członków wynosiła z końcem r. 1934 ogółem 98. Posiedzeń naukowych plenarnych odbyło się w r. 1934 ośm (zob. powyżej str. 134 a–136 b). W roku tym czynne były w łonie Towarzystwa trzy sekcje, a mianowicie Sekcja psychologiczna, Sekcja teorii poznania i Sekcja nauczania filozofii. Sekcja psychologiczna, której przewodniczącym był Doc. Dr. Mieczysław Kreutz, sekretarzem Dr. A. Bardecki, odbyła cztery posiedzenia (zob. powyżej str. 139 a); Sekcja teorii poznania, której przewodniczącym był Prof. Dr. Roman Ingarden, a której sekretarką była Drka I. Dąbska, odbyła również cztery posiedzenia (zob. powyżej, str. 139 b); Sekcja nauczania filozofii, której przewodniczącym był Prof. Dr. K. Twardowski, sekretarką Drka I. Dąbską, odbyła dwa posiedzenia (zob. powyżej, str. 139 b). Razem tedy odbyło się w ciągu roku 1934 w łonie Towarzystwa 18 posiedzeń naukowych.

Biblioteka Towarzystwa liczyła z końcem roku 1934 tomów 679; powiększyła się tedy

a

w ciągu roku o 12 nabytków. Na podstawie umowy, zawartej z wydawnictwem Przeglądu Filozoficznego, członkowie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego otrzymali w roku 1934 bezpłatnie rocznik XXXVII. tego czasopisma.

Dochody wynosiły w r. 1934 w złotych: Pozostałość kasowa z roku poprzedniego 1858'88. Wkłady członków 1440'88, Dochód z wydawnictw 774'44, Zasilek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na „Studia Philosophica“ 1500, Zasilek Ministerstwa Spraw Zagranicznych na „Studia Philosophica“ 1000, Inne dochody 143'75. Razem dochody 6717'45. Rozchody wynosiły w złotych: Zaliczka na koszt wydania „Studia Philosophica“ 1229'80, Druk „Biblioteczki Filozoficznej“ 1761'55, Prenumerata czasopism dla członków 456, Portorya i inne wydatki sekretarskie 136'03, Inkaso wkładek 126'95, Koszta podróży 15'20, Wydatki administracyjne 96'25. Rozchody razem 3321'78. Pozostałość kasowa 2895'67 zł.

Wykonując powziętą w poprzednim roku uchwałę, Wydział wydał w roku sprawozdawczym pierwszych sześć tomików „Biblioteczki Filozoficznej“, mianowicie 1. Platon, Eutyfron (w przekładzie Wł. Witwickiego), 2. H. Struve, O najwyższej zasadzie postępowania etycznego, 3. K. Twardowski, O tak zwanych prawdach względnych, 4. Wł. Witwicki, Analiza psychologiczna ambicji, 5. J. Łukasiewicz, O nauce, 6. T. Kotarbiński, Czyn. (Zob. Ruch Filozoficzny XIII. str. 34 a, b). Na rzecz wydawnictwa „Studia Philosophica“ wyplaciło Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministerstwo Spraw Zagranicznych Towarzystwu wykazane w sprawozdaniu kasowym zasiłki a Fundusz Kultury Narodowej przyznał Towarzystwu zasiłek w kwocie 1500 zł. Wobec zapewnienia w ten sposób wydawnictwu podstaw finansowych Wydział przystąpił do jego druku.

Na wniosek Sekcji nauczania filozofii Wydział wniósł do Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie prośbę o pozwolenie odbywania w gimnazyach lwowskich lekcji próbnych (pokazowych) propedeutyki filozofii. Załatwiając tę prośbę, Kuratorium zawiadomiło Polskie Towarzystwo Filozoficzne, „że w najbliższym czasie zorganizuje grupę metodyczną lwowskich nauczycieli propedeutyki filozofii a do programu prac tej grupy wejdą również lekcje praktyczne, w których będzie mogła uczestniczyć i Sekcja nauczania filozofii“.

Wysłuchawszy streszczonego powyżej sprawozdania Wydziału, Walne Zgromadzenie uchwaliło na wniosek Komisji rewizyjnej jednomyślnie udzielić Wydziałowi abskoryum z prowadzenia agend finansowych Towarzystwa w r. 1934.

b

Następnie Walne Zgromadzenie przyjęło do wiadomości rezygnację Dra E. Gromskiego z godności członka Wydziału, w którym zasiadał przez 15 lat, pełniąc zarazem przez 14 lat funkcję skarbnika, i uchwaliło mu jednomyślnie wyrazić szczerze uznanie i serdeczne podziękowanie za gorliwe i skuteczne opiekowanie się funduszami Towarzystwa i za wzorowe prowadzenie przez tak długi czas jego rachunkowości.

W miejsce Dra E. Gromskiego Walne Zgromadzenie wybrało na okres 1935—1938 członkiem Wydziału Drkę Izdorę Dąbską.

Członkami Komisji rewizyjnej na rok 1935 zostali wybrani ponownie jednomyślnie Panowie Dr. Salomon Igel z grona członków czynnych i Alfons Baron z grona członków wspierających.

XXXI. Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 15. lutego 1936. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Zastępcę Przewodniczącego, Prof. Dra K. Ajdukiewicza, odczytano sprawozdanie Wydziału za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1935. Wedle tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem roku 1935 ogółem 102. Posiedzeń naukowych plenarnych odbyło się w r. 1935 jedenaście (zob. powyżej, str. 136 b—139 a). W roku tym czynne były w łonie Towarzystwa dwie sekcje, a mianowicie Sekcja psychologiczna i Sekcja teorii poznania. Sekcja psychologiczna, której przewodniczącym był Prof. Dr. Mieczysław Kreutz, sekretarzem Dr. A. Bardecki, odbyła dwa posiedzenia (zob. powyżej, str. 139 a, b). Sekcja teorii poznania, której przewodniczącym był Prof. Dr. Roman Ingarden, a której sekretarką była Drka Izdora Dąbska, odbyła jedno posiedzenie (zob. powyżej, str. 139 b). Razem tedy odbyło się w ciągu roku 1935 w łonie Towarzystwa 14 posiedzeń naukowych.

Biblioteka Towarzystwa liczyła z końcem r. 1935 tomów 694; powiększyła się tedy w ciągu roku o 15 nabytków.

Na podstawie umowy, zawartej z wydawnictwami Przeglądu Filozoficznego i Ruchu Filozoficznego, członkowie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego otrzymali w ciągu r. 1935 bezpłatnie rocznik XXXVIII. Przeglądu Filozoficznego i zeszyty 1—4. tomu XIII. Ruchu Filozoficznego.

Dochody wynosiły w r. 1935 w złotych: Pozostałość kasowa z roku poprzedniego 2895'67, Wkłady członków 1455'13, Dochód z wydawnictw 1309'04, Zasilek Funduszu Kultury Narodowej na „Studia Philosophica“ 1500, Dochód z odczytu publicznego 43'50, Odsetki 231'81, Obligacya premiowej pożyczki inwestycyjnej 100, Inne dochody 53'70. Razem dochody 7588'85. — Rozchody wynosiły w złotych: Dalsza zaliczka na koszt wydania „Studia Philosophica“ 1500, Honorarya autorskie „Biblioteczki Filozo-

a

ficznej“ 115-62, Prenumerata czasopism dla członków i Towarzystwa 607, Koszta odczytu publicznego 68, Wkładka do Związku Polskich Towarzystw Naukowych 87-93, Zaliczka zwrotna dla Komitetu III. Polskiego Zjazdu Filozoficznego 100, Inkaso wkładek 125-66, Portorya i inne wydatki sekretarskie 202-94, Wydatki administracyjne 80-80, Obligacja premiovej pożyczki inwestycyjnej 100, Inne rozchody 4-80. Rozchody razem 2992-25. Pozostałość kasowa 4596-60 zł.

Druk tomu I. „Studia Philosophica“ doszedł z końcem roku sprawozdawczego do str. 472. — Wobec tego, że zapasy tomiku 4. i 5. „Biblioteczki Filozoficznej“ zbliżyły się do wyczerpania. Wydział uchwalił przystąpić do drugiego wydania tych tomików.

W sprawie programu nauczania propedeutyki filozofii w przyszłych liceach ogólnokształcących Towarzystwo wniosło na podstawie wniosków, opracowanych przez wybraną w r. 1932 Komisję, w styczniu 1935 do Ministerstwa W. R. i O. P. memoriał, dołączając doń szkic programu nauczania tego przedmiotu. Ministerstwo odpowiedziało, że przesłany mu przez Towarzystwo memoriał „będzie rozpatrywany w toku prac programowych“. A gdy Ministerstwo w toku tych prac pierwotnie wyznaczyło dla propedeutyki filozofii jedynie w drugiej klasie licealnej dwie godziny tygodniowo zamiast trzech godzin w każdej z obu klas, jak to przewidywał przesłany Ministerstwu szkic programu, Towarzystwo wystosowało do Ministerstwa we wrześniu 1935 drugi memoriał, żądający odpowiedniego pomnożenia godzin, przeznaczonych na nauczanie filozofii w liceach ogólnokształcących. Ministerstwo odpowiedziało na ten memoriał, że „sprawy poruszone w memoriale rozważy przed ostatecznem ustaleniem wytycznych dla autorów programów“. Otóż przy tem ostatecznem ustaleniu owych wytycznych Ministerstwo nie zgodziło się wprawdzie na postulowany w drugim memoriale Towarzystwa powiększony wymiar godzin, dodało jednak do wyznaczonych przez siebie pierwotnie dla drugiej klasy licealnej dwóch godzin jeszcze trzecią godzinę w każdym z projektowanych wydziałów licealnych. W ten sposób został dzięki interwencji Towarzystwa przynajmniej utrzymany obecny wymiar godzin dla filozofii w najwyższej klasie szkoły średniej ogólnokształcącej. Przedstawiony mu zaś szkic programu Ministerstwo przyjęło za podstawę „Wytycznych“ dla autorów programu nauczania filozofii w liceach ogólnokształcących.

Wysłuchawszy streszczonego powyżej sprawozdania Walne Zgromadzenie uchwaliło jednomyślnie na wniosek Komisji rewizyj-

b

nej udzielić Wydziałowi absolutorium z prowadzenia agend finansowych Towarzystwa w r. 1935.

Członkami Komisji rewizyjnej na rok 1936 zostali wybrani ponownie jednomyślnie Panowie Dr. Salomon Igel z grona członków czynnych i Alfons Baron z grona członków wspierających.

Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne.

XXVI. Doroczne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 15. maja 1933. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego, Prof. Dra T. Kotarbińskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. kwietnia 1932 do 31. marca 1933. Wedle tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem tego okresu ogółem 98, w tem 82 członków zwyczajnych i 16 członków wspierających.

Biblioteka Towarzystwa powiększyła się w okresie sprawozdawczym o 112 dzieł (w tem 24 dary i 85 książek, nadesłanych do redakcyi „Przeglądu Filozoficznego“) i liczyła z końcem tego okresu 2.772 dzieł oprócz czasopism. Łącznie z książkami b. Warszawskiego Instytutu Filozoficznego, które zachowały odrębną numeracyę, biblioteka liczy dzieł 3.027. Czasopism otrzymano 38, w tem 18 krajowych i 20 zagranicznych.

Dochody Towarzystwa wynosiły 9131-01 zł., łącznie z zasiłkiem Ministerstwa W. R. i O. P. w wysokości 3.300-— zł. (3.000 zł. na druk „Przeglądu Filozoficznego“ i 300 zł. na koszty przyjazdu Prof. H. Scholza) i z zasiłkiem Funduszu Kultury Narodowej w wysokości 3.500 zł. (wyasygnowanym na druk „Przeglądu Filozoficznego“); rozchody wynosiły 8.387-04 zł.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno zwyczajne Zgromadzenie członków i 13 plenarnych posiedzeń naukowych (liczby bieżące 366 do 378) (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. str. 44 a — 47 a oraz powyżej, str. 139 b — 140 b). Nadto było czynnych w łonie Towarzystwa 5 sekcyj, mianowicie: Sekcyja teoryi poznania (przewodn. Doc. Dr. B. Gawecki, sekr. W. Radziwonowicz), która odbyła 2 posiedzenia (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. str. 47 b i powyżej, str. 149 b); Sekcyja logiki (przewodn. Prof. Dr. J. Łukasiewicz, sekr. B. Sobociński), która odbyła 7 posiedzeń (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. str. 47 b i powyżej, str. 149 b); Sekcyja psychologii (przewodn. Prof. Dr. St. Baley, sekr. Drka J. Budkiewiczówna), która odbyła 8 posiedzeń (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. str. 47 b i powyżej, str. 150 a); Sekcyja dydaktyczna (przewodn. Doc. Dr. B. Gawecki, sekr. Cz. Trąbski), która odbyła jedno posiedzenie

(zob. powyżej, str. 150 a); oraz założona w roku sprawozdawczym Sekcja filozofii nauk społecznych (przewodn. Prof. S. Czarnowski, sekr. Dr. A. Bardach), która odbyła 2 posiedzenia (zob. powyżej, str. 150 a).

Po wysłuchaniu streszczonego powyżej sprawozdania Zarządu Walne Zgromadzenie uchwalilo jednogomyślnie na wniosek Komisji Rewizyjnej udzielić Zarządowi absolutorium z jego działalności w roku 1932/33. Po wyborach w skład Zarządu weszli: Prof. Dr. T. Kotarbiński (przewodniczący), Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz (zastępca przewodniczącego), Drka D. Szejnberg (sekretarka), Dr. I. Gliksman (skarbnik), B. Sobociński (bibliotekarz), Drka M. Ossowska i Dr. St. Ossowski (Członkowie zastępcy). Do Komisji Rewizyjnej wybrano Drkę J. Budkiewiczówną i Dra A. Chojeckiego, nadto jako przedstawicielkę członków wspierających p. M. Adlerówną.

XXVII. Doroczne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 30. kwietnia 1934. Po zagajeniu zebrania przez Przewodniczącego, Prof. Dra T. Kotarbińskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. kwietnia 1933 do 31. marca 1934. Wedle tego sprawozdania liczba członków Towarzystwa wynosiła z końcem okresu sprawozdawczego 95, w tem 83 członków zwyczajnych i 12 wspierających.

Biblioteka Towarzystwa powiększyła się w okresie sprawozdawczym o 95 dzieł i liczyła z końcem tego okresu 2867 dzieł (oprócz czasopism), łącznie zaś z książkami b. Warszawskiego Instytutu Filozoficznego, które zachowały swoją odrębną numerację, 3122 dzieł. Biblioteka otrzymywała w okresie sprawozdawczym 41 czasopism.

Dochody Towarzystwa wynosiły 7188-37 zł., w tem 5.000 zł. zasiłków: Ministerstwa W. R. i O. P. (3.000 zł.) i Funduszu Kultury Narodowej (2.000 zł.) na druk „Przeglądu Filozoficznego“. Wydatki wynosiły 6.040-85 zł., w tem 5.216-08 zł. na druk „Przeglądu Filozoficznego“.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków i 11 plenarnych posiedzeń naukowych (liczby bieżące 379—389), (zob. powyżej, str. 140 b—145 b); nadto było czynnych 5 sekcji, mianowicie: 1) Sekcja psychologii (przewodn. Prof. Dr. St. Baley, sekr. Drka J. Budkiewiczówna), która odbyła cztery posiedzenia (zob. powyżej, str. 150 a); 2) Sekcja logiki (przewodn. Prof. Dr. J. Łukasiewicz, sekr. B. Sobociński), która odbyła cztery posiedzenia (zob. powyżej, str. 149 b); 3) Sekcja teorii poznania (przewodn. Doc. Dr. B. Gawecki, sekr. W. Radziwonowicz), która odbyła jedno posiedzenie (zob. powyżej, str. 149 b); 4) Sekcja filozofii nauk społecznych (przewodn. Prof. Dr. St. Czarnowski), która

odbyła dwa posiedzenia (zob. powyżej, str. 150 a); 5) Sekcja dydaktyczna (przewodn. Doc. Dr. B. Gawecki, sekr. Dr. B. Kieszkowski), która odbyła jedno posiedzenie (zob. powyżej, str. 150 a).

Zarząd funkcjonował w roku sprawozdawczym w następującym składzie: Prof. Dr. T. Kotarbiński (przewodniczący), Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz (zastępca przewodniczącego), Doc. Drka D. Szejnberg (sekretarka), Dr. I. Gliksman (skarbnik), B. Sobociński (Bibliotekarz), Doc. Drka M. Ossowska i Doc. Dr. St. Ossowski (członkowie Zarządu).

XXVIII. Doroczne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 29. kwietnia 1935. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. kwietnia 1934 do 31. marca 1935. Wedle tego sprawozdania liczba członków Towarzystwa wynosiła z końcem okresu sprawozdawczego 98, w tem 87 członków zwyczajnych i 11 wspierających.

Zarząd ukonstytuował się w roku sprawozdawczym w sposób następujący: przewodniczący prof. Dr. T. Kotarbiński, zastępca przewodniczącego Prof. Dr. Wł. Tatarkiewicz, sekretarka Doc. Drka D. Szejnberg, skarbnik Inż. Dr. I. Gliksman, bibliotekarz Mgr. B. Sobociński, członkowie Zarządu Doc. Dr. St. Ossowski, Dr. W. Auerbach.

Biblioteka Towarzystwa powiększyła się w okresie sprawozdawczym o 52 dzieł i liczyła z końcem tego okresu 2919 dzieł (oprócz czasopism), łącznie zaś z książkami b. Warszawskiego Instytutu Filozoficznego, które zachowały swoją odrębną numerację, 3174 dzieł. Biblioteka otrzymywała w okresie sprawozdawczym 40 czasopism, w czem 19 krajowych i 21 zagranicznych.

Dochody Towarzystwa wynosiły 10.510-79 zł., w tem 3.581-98 zł. zasiłków: Ministerstwa W. R. i O. P. (3.000 zł.) i Funduszu Kultury Narodowej (581-98 zł.) na druk „Przeglądu Filozoficznego“ oraz 600 zł. zasiłku Ministerstwa W. R. i O. P. na koszty przyjazdu Prof. G. Calogero (Florenca); rozchody wynosiły 7.321-70 zł.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków i 15 plenarnych posiedzeń naukowych (liczby bieżące 390—404) (zob. powyżej, str. 145 b—149 b); nadto były czynne 4 sekcje, a mianowicie: 1) Sekcja teorii poznania (przewodn. Doc. Dr. B. Gawecki, sekr. W. Radziwonowicz), która odbyła jedno posiedzenie (zob. powyżej, str. 149 b); 2) Sekcja logiki (przewodn. Prof. Dr. J. Łukasiewicz, sekr. Mgr. B. Sobociński), która odbyła jedno posiedzenie (zob. powyżej, str. 149 b); 3) Sekcja psychologii (przewodn. Prof. Dr. St. Baley, sekr. Drka J. Budkiewiczówna), która odbyła 3 po-

siedzenia (zob. powyżej, str. 150 a); 4) Sekcja filozofii nauk społecznych (przew. Prof. S. Czarnowski), która odbyła 2 posiedzenia (zob. powyżej, str. 150 a).

Po wysłuchaniu streszczonego powyżej sprawozdania Zarządu Walne Zgromadzenie uchwaliło jednomyślnie na wniosek Komisji rewizyjnej udzielić Zarządowi absolutorium z jego działalności w roku 1934/35. Do Zarządu wybrano ponownie Prof. Dr. T. Kotarbińskiego i Doc. Drkę D. Szejnberg, którzy ustąpili drogą losowania. Do Komisji rewizyjnej wybrano ponownie Drkę J. Budkiewiczówną i Dra A. Chojeckiego jako przedstawicieli członków zwyczajnych.

XXIX. Doroczne Walne Zgromadzenie członków odbyło się 11. maja 1936. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego, Prof. Dra T. Kotarbińskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. kwietnia 1935 do 31. marca 1936.

Wedle tego sprawozdania liczba członków wynosiła z końcem okresu sprawozdawczego 87, w tem 76 członków zwyczajnych i 11 wspierających.

Biblioteka Towarzystwa powiększyła się w okresie sprawozdawczym o 53 dzieła i liczyła z końcem tego okresu 2972 dzieła (oprócz czasopism); łącznie zaś z książkami b. Warszawskiego Instytutu Filozoficznego, które zachowały swoją odrębną numerację. 3227 dzieł. Biblioteka otrzymywała w okresie sprawozdawczym 33 czasopism.

Dochody Towarzystwa wynosiły 15.519-24 zł., w tem 9.718-02 zł. zasiłków: Ministerstwa W. R. i O. P. (3.000 zł.) i Funduszu Kultury Narodowej (6.718-02 zł.), otrzymanych na druk Przeglądu Filozoficznego i innych wydawnictw Towarzystwa.

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków i 11 plenarnych posiedzeń naukowych (liczby bieżące 405—415); nadto były czynne 4 Sekcje, mianowicie: 1) Sekcja psychologii (przewodn. Prof. Dr. Wł. Witwicki, sekr. Drka J. Budkiewiczówna); 2) Sekcja filozofii nauk społecznych (przewodn. Prof. S. Czarnowski); 3) Sekcja dydaktyczna (przewodn. do 2. marca 1936 Doc. Dr. B. Gawecki, od 2. marca 1936 Dr. W. Auerbach); 4) Sekcja historii filozofii (przewodn. Doc. Dr. B. Kieszkowski).

W roku sprawozdawczym Towarzystwo wznowiło wydawnictwo p. t. „Biblioteka Filozoficzna Klasyków“, wydając mianowicie dwa dialogi platońskie — „Menona“ i „Teajteta“ — w przekładzie Wł. Witwickiego; nadto zapoczątkowało nowe wydawnictwo p. t. „Biblioteka Przeglądu Filozoficznego“, którego pierwszy tom tworzy praca B. Kieszkowskiego p. t. „Platonizm renesansowy“ (zob. powyżej, str. 120 b).

Zarząd funkcjonował w roku sprawozdawczym w składzie następującym: przewodniczący Prof. Dr. T. Kotarbiński, zastępca przewodniczącego Prof. Dr. Wł. Tatariewicz, sekretarka Doc. Drka D. Szejnberg, skarbnik Inż. Dr. I. Gliksman, bibliotekarz Mgr. B. Sobociński, członkowie Zarządu Doc. Dr. St. Ossowski i Dr. W. Auerbach.

Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne.

VII. Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 20. marca 1934. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego, Prof. Dra T. Czeżowskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za rok 1933. Według tego sprawozdania Towarzystwo liczyło w dniu 31. grudnia 1933 14 członków rzeczywistych. Dochody Towarzystwa wynosiły 796-15 zł. łącznie z saldem z roku 1932 w wysokości 226-15 zł.; wydatki wynosiły 780-26 zł. Plenarnych posiedzeń naukowych w okresie sprawozdawczym odbyło się 6 (liczby bieżące 26—29) (zob. powyżej, str. 152 a, b). Nadto czynna była w łonie Towarzystwa Sekcja dydaktyczna która odbyła 5 posiedzeń (zob. powyżej, str. 153 a). Razem tedy odbyło się w ciągu r. 1933 11 posiedzeń naukowych. Wydano „Wydawnictwa Wileńskiego Towarzystwa Filozoficznego“ tom I, a mianowicie rozprawę Prof. Dr. T. Czeżowskiego p. t. „Jak powstało zagadnienie przyczynowości — zarys jego rozwoju w filozofii starożytnej“, Wilno 1933, str. 66, cena 3 zł. Skład główny w Kasie im. Mianowskiego, Warszawa.

Walne Zgromadzenie przyjęło sprawozdanie do wiadomości i udzieliło Zarządowi absolutorium z rachunków. Następnie wybrano złożony z pięciu członków Zarząd na nowy okres trzyletni. Zarząd ukonstytuował się w sposób następujący: Przewodniczący Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski, Zastępca Przewodniczącego Prof. Dr. Maryan Massonius, Sekretarz Dr. Michał Kapps, Skarbnik Mgra fil. Aleksandra Zajkowska, członek Zarządu Prof. Dr. Bogumił Jasiński. Członkami Komisji Rewizyjnej na rok 1934 zostali wybrani Dr. Adam Łysakowski i Mgr praw Józef Zajkowski.

VIII. Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 2. maja 1935. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego Zarządu, Prof. Dra T. Czeżowskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1934. Wedle tego sprawozdania Towarzystwo liczyło z końcem roku sprawozdawczego 15 członków rzeczywistych. W okresie sprawozdawczym odbyły się 4 posiedzenia naukowe (liczby bieżące 30—33), (zob. powyżej, str. 152 b). Dochody Towarzystwa wy-

a

nosily 70 zł., wydatki 27·60 zł., pozostałość kasowa w dniu 31. grudnia 1934 108·29 zł. Walne Zgromadzenie przyjęło sprawozdanie do wiadomości i udzieliło Zarządowi absolutorium z rachunków. Członkami Komisji rewizyjnej na rok 1935 zostali wybrani Dr. Adam Łysakowski i Mgr. Józef Zajkowski.

IX. Walne Zgromadzenie członków odbyło się dnia 22. lutego 1936. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego Zarządu, Prof. Dra Czeżowskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1935. Wedle tego sprawozdania Towarzystwo liczyło z końcem roku sprawozdawczego 17 członków rzeczywistych. W okresie sprawozdawczym odbyły się 3 posiedzenia naukowe (liczby bieżące 34—36), (zob. powyżej, str. 152 b). Dochody Towarzystwa wynosiły 52·— zł., wydatki 2·65 zł., pozostałość kasowa na dzień 1. I. 1936 — 157·64 zł. Walne Zgromadzenie przyjęło sprawozdanie do wiadomości i udzieliło Zarządowi absolutorium z rachunków. Członkami Komisji rewizyjnej na rok 1936 zostali wybrani pp. Dr. Adam Łysakowski i Dr. Józef Zajkowski.

X. Walne Zgromadzenie członków odbyło się 22. lutego 1937. Po zagajeniu Zgromadzenia przez Przewodniczącego Zarządu Prof. Dra T. Czeżowskiego, odczytano sprawozdanie Zarządu za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1936. Wedle tego sprawozdania Towarzystwo liczyło z końcem roku sprawozdawczego 20 członków rzeczywistych. W okresie sprawozdawczym odbyły się 4 posiedzenia naukowe (liczby bieżące 37—40 od założenia Towarzystwa). Dochody Towarzystwa wynosiły 119·10 zł., wydatki 6·— zł., pozostałość kasowa na dzień 31. grudnia 1936 wynosiła 270·69 zł. Walne Zgromadzenie przyjęło sprawozdanie do wiadomości i udzieliło Zarządowi absolutorium z rachunków. Do Zarządu zostali wybrani: Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski, Prof. Dr. Bogumił Jasinowski, Prof. Dr. Maryan Masonius, Doc. Dr. Henryk Elzenberg. Mgra Aleksandra Zajkowska. Do Komisji rewizyjnej zostali wybrani: Dr. Adam Łysakowski i Dr. Józef Zajkowski.

Z J A Z D Y.

Konferencya w sprawie stosunku logistyki do filozofii chrześcijańskiej odbyła się w czasie III. Polskiego Zjazdu Filozoficznego we wrześniu 1936 w Krakowie w Naukowym Instytucie Katolickim. Przewodniczył Ks. Prof. Dr. K. Michalski, a referaty wygłosili Ks. I. M. Bocheński, Ks. S. Salamucha i Dr. J. Drewnowski. Po referatach odbyła się dyskusya.

b

III. Polska Konferencya Psychotechniczna odbyła się w Warszawie w dniach 6. i 7. stycznia 1936. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: Prof. S. Szuman: Typologia inteligencji. — Prof. M. Kreutz: Kilka uwag o badaniu osobowości jednostki. — Dr. B. Biegeleisen: Metody badania charakteru. — Drka Z. Lipszycowa: Metody badania skłonności w zastosowaniu do poradnictwa zawodowego. — Drka Z. Kannel-Wiślicka: Analiza kwestyionariusza skłonności i zamiłowań zawodowych. — St. Studencki: Sprawa rewizji testów psychotechnicznych. — Drka J. Kączkowska: Poradnictwo zawodowe w Polsce. — Dr. B. Biegeleisen: Podstawy psychologiczne poradnictwa zawodowego i jego wyniki. — St. Sedlaczek: Stan psychotechniki w Polsce. — Inż. J. Wojciechowski: Odłogi psychotechniki. — K. Jaroszewski: Rzemiosło a poradnictwo zawodowe. — Dr. J. Hozer: Technika, medycyna i psychotechnika w służbie bezpieczeństwa pracy. — Dr. A. Bardecki: Centyla a wynik normalny. — Mr. T. Tomaszewski: Metoda maksymów w praktycznym zastosowaniu.

I. Polska Konferencya psychologów pracujących na polu wychowania, zorganizowana przez Towarzystwo Psychologów im. Józefy Joteyko w Warszawie, odbyła się tamże w dniach 3.—5. listopada 1934. Obrady Zjazdu toczyły się na zebraniach plenarnych i w trzech sekcjach, z których pierwsza poświęcona była zagadnieniom związanym z pracą psychologa szkolnego, druga — zagadnieniom dotyczącym badania inteligencji, trzecia zagadnieniom różnym. Wygłoszono następujące wykłady: A. Zebrania plenarne: Prof. Dr. St. Baley: Stan obecny psychologii wychowawczej w Polsce i zadania na najbliższą przyszłość. — Prof. St. Szuman: Psychika z punktu widzenia przystosowania. — Drka Z. Lipszycowa: Dziecko na tle gromady szkolnej. — H. Radlińska i K. Lankajtesówna: Próba reorganizacji zapisów szkolnych jako wstęp do systematycznych badań psychologicznych. — B. Sekcja I.: Zadania i metody psychologa szkolnego (referenci St. Studencki i E. Rybicka). — R. Mutermilchowa: Współpraca psychologa szkolnego z nauczycielem i lekarzem szkolnym. — L. Goldscheider: Nowy ustrój szkolnictwa a zadania psychologa szkolnego. — Z. Wajcmanowa: Arkusz obserwacyjny. — C Sekcja II.: M. Grzywak-Kaczyńska: Inteligencya a postępy szkolne. — B. Biegeleisen: Badania inteligencji i ich znaczenie dla pedagogiki. — W. St. Kruk: Dyagnostyczność testów inteligencji w praktyce szkolnej. — T. Lesiak: O badaniu inteligencji młodzieży w środowiskach zaffanfych i dwujęzycznych. — D. Sekcja III.:

*

a

Ks. P. Chojnacki: Behawiorystyka — nauczanie — wychowanie. — Prof. L. Jaxa Bykowski: Zróznicowanie młodzieży a praca wychowawcza. — M. Uklejska i J. Szmydtówna: Metoda badań poczuc moralnych a dzieci. — T. Bilikiewicz: Wychowanie płciowe dziecka. — Z. Wachtel: Dziecko pozorne trudne. — A. Berman: Znaczenie psychologii społecznej dzieci i młodzieży dla praktyki wychowawczej. — Nadto wygłoszono szereg Komunikatów Sprawozdawczych, które przedstawiły działalność poszczególnych placówek psychologicznych polskich w liczbie dwudziestu sześciu.

XIV. Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich odbył się w Poznaniu w dniach 12.—15. września 1933. Wygłoszono m. i. następujące referaty: Dr. Bychowski: Przepięca w świetle psychoanalizy. — Dr. J. Szpakowski: Psychologia przeżyć więziennych.

Zjazdy psychiatrów polskich. IX Zjazd¹⁾ obradował jako Sekcja psychiatrii XIII. Zjazdu lekarzy i przyrodników polskich w Wilnie w dniach 26.—29. września 1929. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: J. Mazurkiewicz: Życie afektywne psychopatów. — St. Paszkowski: Prawość charakteru u osób z psychozą maniako-depresyjną. — J. Podwiński: Geneza wykroczeń przeciwko etyce lekarskiej doby obecnej (Szkic psychologiczny).

X. Zjazd odbył się w Łodzi, Kochanówce i Warcie w dniach 7.—9. czerwca 1930. Tematem głównym Zjazdu był alkoholizm.

XI. Zjazd odbył się we Lwowie w dniach 23.—25. maja 1931. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: X M. Rękas: Sterylizacja umysłowo chorych w świetle nauk etyki i socjologii. — Doc. Dr. A. Demianowski: Problem seksualny a higiena psychiczna. — Drka H. Katzówna: Higiena psychiczna wieku dziecięcego w oświetleniu psychoanalizy.

XII. Zjazd odbył się w dniach 14.—16. maja 1932 w Białymstoku i Choroszcy. Obrady Zjazdu poświęcone były rozpatrywaniu charakteru normalnego i patologicznego z punktu widzenia biologicznego, psychologicznego i patologicznego. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: Prof. Dr. J. Mazurkiewicz: Biologiczne elementy charakteru. — Dr. Zieliński: Konstytucja i charakter. — Prof. Dr. S. Baley: Charakter normalny. — Prof. Dr. S. Borowiecki: Patologia charakteru. — Dr. W. Sterling: Patologia charakteru w świetle nauki o wydzieleniu wewnętrznym. — Dr. M. Bornsztajn: Charakter w świetle teorii psychoanalitycznej. — Dr. Batawia: Ro-

¹⁾ VIII. Zjazd odbył się w r. 1928 — zob. Ruch Filozoficzny XI. str. 200 b.

b

zwoj charakteru przestępczego. — Dr. K. Wize: Charakter w ujęciu psychologicznym i fizjologicznym. — Dr. Dreszer: O dziedzicznych źródłach charakteru. — Dr. Drohocki: Próba nowej typologii. — Dr. Konorski i Dr. Miller: O psychologicznym traktowaniu postępowania.

XIII. Zjazd obradował w dniach 12.—14. września 1933 w Poznaniu jako Sekcja Psychiatryczna XIV. Zjazdu Lekarzy i Przyrodników polskich. Głównym tematem Zjazdu były zaburzenia psychiczne i cielesne przy schorzeniach ośrodków podkorowych. Wygłoszono też szereg wykładów luźnych, m. i. Dr. J. Szpakowski mówił na temat Psychologii przeżyć więziennych.

XIV. Zjazd odbył się w Krakowie w dniach 19.—21. maja 1934. Głównym tematem Zjazdu były zaburzenia reaktywne psychiczne i nerwowe. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: Dr. Zieliński: Rola konstytucji w zaburzeniach psychicznych reaktywnych. — Dr. Drohocki: Podstawy psychologiczne reakcji psychotycznych. — Dr. Bornstein: O patologicznych reakcjach wzruszeniowych. — Prof. Szuman: Zaburzenia reaktywne u dzieci i młodzieży na tle nieprzystosowania do rzeczywistości. — Dr. Mikulski: Zaburzenia psychiczne reaktywne u dzieci. — Dr. Wander: Symulacja u dzieci. — Dr. Biegeleisen: Badania psychotechniczne nad uzdolnieniami zawodowymi u dzieci niedorozwiniętych. — Dr. Praeger: Reakcja uczuciowa wypadkowa i jej ocena w przewodzie odszkodowawczym. — Dr. Rost: O mechanizmie psychologicznym afazy centralnej.

XV Zjazd odbył się w Płocku i Gostyninie w dniach 8.—10. czerwca 1935. Tematami głównymi Zjazdu były: Zaburzenia psychiczne w cierpieniach organicznych układu nerwowego ośrodkowego i Poczytalność zmniejszona w ujęciu naszego Kodeksu karnego i w jej praktycznym zastosowaniu. W związku z drugim z tych tematów wygłoszono m. i. następujące wykłady: Doc. Dr. W. Łuniewski: T. zw. poczytalność zmniejszona w ujęciu kryteriów prawnych, psychiatrycznych i życiowych. — Dr. G. Bychowski: O pewnych kryteriach psychologicznych i społecznych poczytalności zmniejszonej. — Dr. L. Korzeniowski: O trudnościach stosowania pojęcia „poczytalność zmniejszona“.

I. i II. Międzynarodowy Kongres filozofii naukowej czyli I. i II. Międzynarodowy Kongres dla jedności nauki (Congrès international de philosophie scientifique, Congrès international pour l'unité de la science). W związku z t. zw. Konferencją wstępną (zob. Ruch Filozoficzny, XIII. str. 55 b) utworzył się 7. września 1934 w Pradze prowizoryczny Komitet, w którego skład weszli Carnap, Frank, Jör-

a

gensen, Łukasiewicz, Morris, Neurath, Reichenbach, Rougier i Schlick i któremu poruczone zajęcie się urządzaniem Kongresów dla jedności nauki. Zadaniem tych Kongresów ma być propagowanie, koordynowanie i dalszy rozwój badań logicznych, grupujących się około „Principia Mathematica“ Whiteheada i Russella, prac „Koła Wiedeńskiego“ i grupy berlińskiej, metamatematyki szkoły getyngueńskiej, metalogiki szkoły polskiej, naukowego empiryzmu amerykańskiego, krytyki logiczno-historycznej szkoły włoskiej oraz podobnych tendencji we Francji i w innych krajach¹⁾. Główne tematy poszczególnych Kongresów mają być ustalane z roku na rok.

W dalszym następstwie powołano do życia Międzynarodowy Komitet tych Kongresów, w którego skład weszli: Boll, Bohr, Bridgman, Bonnet, Carnap, Cartan, Clay, Cohen Enriques, Frank, Frehet, Gonsseth, Hadamard, Janet, Jennings, Jörgensen, Kelsen, Kotarbiński, Lalande, Langevin, Lashley, Lewis, Łukasiewicz, Mises, Morris, Neurath, Nicolle, Ogden, Perrin, Reichenbach, Rey, Rist, Rougier, Russell, Schlick, Stebbing i Woodger.

Pierwszy Międzynarodowy Kongres dla jedności nauki odbył się pod nazwą Kongresu Międzynarodowego filozofii naukowej (Congrès international de philosophie scientifique) w dniach od 15. do 22. września 1935 w Paryżu. Zadaniem jego było zastanowienie się nad określeniem metod i istoty poznania naukowego (logika nauki, składnia logiczna języka naukowego, empiryzm naukowy, pseudoproblemy, wynikające z języka i t.p.). Brali w nim udział uczeni z Austrii, Anglii, Belgii, Czechosłowacji, Danii, Francji, Grecji, Holandii, Niemiec, Polski, Szwajcarii, Szwecji, Turcji, i ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Referaty wygłosili: Ajdukiewicz: Die Definition. — Ayer: Logischer Positivismus. — Bachmann: Ueber Extremalaxiome. — Becker: Bestreitet Aristoteles die Gültigkeit des „Tertium non datur“ für Zukunftsaussagen? — Benjamin: The operational definition of suppositional symbols. — Bergmann: Zur Geschichte und Kritik der isomorphen Abbildung. — Braithwaite: Experience and the laws of nature. — Bouligand: Quelques aspects de l'étude des propositions mathématiques. — Carnap: 1. Von der Erkenntnistheorie zur Wissenschaftslogik. 2. Wahrheit und Bewährung. 3. Vereinheitlichung der logischen Symbolik. — Chevalley: Les transforma-

b

tions que subit le langage en devenant scientifique. — Cohen: Induction. — Destouches: 1. Rôle des espaces abstraits dans la description des phénomènes physiques et notions d'espace physique. 2. Rôle des espaces abstraits en logique; stabilité des propositions, légalité et semi-légalité. — Enriques: Philosophie scientifique. — Feigl: Sense and nonsense in scientific realism. — De Finetti: La logique de la probabilité. — Frank: 1. L'abîme entre la physique et la biologie à la lumière des théories physiques modernes. 2. Elemente moderner Wissenschaftsauffassung in der Philosophie der URSS. — Gibrat: Délimitation du domaine de l'économie, de l'économie politique et de la statistique. — Gonsseth: La logique comme science de l'objet quelconque. — Grönlund: Zur Theorie der Wahrnehmung. — Guzman: Physicalisme et science des rythmes du langage. — Habermann: Mengentheoretische Betrachtungsweise in der Chemie. — Heisemann: Instauratio scientiarum. — Helmer: A few remarks on the syntax of axiom-systems. — Hempel: Die logische Bedeutung des Typusbegriffs. — Hollitscher: Logische Bemerkungen zur Aufgabe der Geschichte der Philosophie. — Hosiasson: Ist Wahrscheinlichkeitslehre eine verallgemeinerte Logik? — Jasiński: Les bornes de la mathématique grecque et ses fondements spéculatifs. — Jaśkowski: Recherches sur le système de logique intuitionniste. — Jörgensen: The development of empiricism in Scandinavia. — Juvet: L'axiomatique et la théorie des groupes. — Kobyłecki: Mathematico-logical irrelevancies. — Koyré: La définition cantorienne de l'ensemble et les paradoxes logico-mathématiques. — Lautmann: Mathématiques et réalité. — Lecomte de Nouy: Sur l'unité de la méthode dans les sciences physiques et biologiques. — Lindenbaum: Die formale Einfachheit. — Lutman-Kokoszyńska: Syntax, Semantik und Wissenschaftslogik. — Malfitano et Honnelâtre: Le principe de l'ordre comme nombre, rythme et symétrie. — Mania: L'infini mathématique et l'évolution de la logique. — Massignon: Les formes de pensée déterminées par la structure de la langue arabe. — Matisse: Les pseudo-problèmes philosophiques. — Morris: 1. Semiotic and scientific empiricism. 2. Notes on the history of empiricism. — Neurath: 1. Einzelwissenschaften, Einheitswissenschaft, Pseudorationalismus. 2. Mensch und Gesellschaft in der Wissenschaft. 3. Projekt einer Enzyklopädie. — Pacotte: Le physicalisme dans le cadre de l'empirisme intégral. — Padoa: 1. Les extensions successives de l'ensemble des nombres au point de vue déductif. 2. Classes et pseudo-classes. —

¹⁾ O ogólnych tendencjach Kongresów filozofii naukowej (Kongresów dla jedności nauki) informuje artykuł M. Kokoszyńskiej (zob. powyżej, str. 77-82).

a

Pétiau: Le passage du temps vécu à la mesure du temps. — Popper: Empirische Methode. — Reichenbach: 1. L'empirisme logistique et la désagrégation de l'apriori. 2. Die Induktion als Methode der wissenschaftlichen Erkenntnis. 3. Wahrscheinlichkeitslogik. — Antoinette Reymond: Points de contact entre la logique russionne et la logique stoïcienne. — Arnold Reymond: La négation et le principe du tiers-exclu. — Renaud: Les définitions scientifiques. — Rougier: 1. Les pseudo-problèmes soulevés et résolus par la logique d'Aristote. 2. Le positivisme et l'empirisme logique. — Scholz: 1. Philosophiegeschichtliche Bemerkungen zu einigen Hauptsätzen der Aussagenlogik. 2. (wspólnie z Bachmannem) Der wissenschaftliche Nachlass von Gottlob Frege. 3. Dokumente zur Geschichte der Logistik und die Ermöglichung ihrer Publikation. — Schrecker: L'anticipation de quelques découvertes de la logique contemporaine dans la logique de Leibniz. — Sperantia: Remarques sur les propositions interrogatives. — Tarski: 1. Ueber den Begriff der logischen Folgerung. — 2. Die Grundlegung der wissenschaftlichen Semantik. — Tegen: Antimetaphysik in Upsala. — Tranekjaer-Rasmussen: Zur Terminologie der Wahrnehmungssätze. — Vouillemin: Les énoncés non-scientifiques sont-ils privés de sens? — Walter: Prolegomena zu einer Axiomatik der Gesellschaftswissenschaften. — Woodger: An axiom system for biology. — Zawirski: Le rapport de la logique polyvalente au calcul des probabilités.

Odczytano następujące referaty referatów nieobecnych: Brunswik: Psychologie als objektive Beziehungswissenschaft. — Masson-Oursel: Les préfixes verbaux dans les langues indo-européennes et leur influence sur la logistique. — Greenwood: Les conditions de la signification des symboles. — Schlick: 1. Sind Naturgesetze Konventionen? 2. Ueber den Begriff der Wahrscheinlichkeit. — Zervos: La philosophie scientifique en Grèce.

Nadto nadesłali referaty: Chwistek: La lutte contre l'idéalisme. — Kotarbiński: Pansomatismus. — Wiegner: Ueber Universalismus, Reismus und Antirationismus.

Kongres powziął następujące uchwały:

1. Przyszłe Kongresy mają się w miarę możliwości odbywać co roku; ich oficjalna nazwa będzie brzmiała: Międzynarodowy Kongres dla jedności nauki. Urządzenie Kongresów porucza się Komitetowi organizacyjnemu, w którego skład wchodzi: Carnap, Enriques, Frank, Jörgensen, Morris, Neurath, Reichenbach, Rougier i Stebbing.

2. Przedstawiony przez Neuratha projekt

b

Encyklopedyi należy przyjąć i popierać. W tym celu wybiera się Komitet w składzie następującym: Carnap, Frank, Jörgensen, Morris, Neurath i Rougier.

3. Sprawę ujednostajnienia symboliki i terminologii logicznej porucza się Komitetowi, w którego skład wchodzi: Bernays, Behman, Carnap, Neurath, Scholz; nadto powołany będzie do Komitetu jeden Polak, jeden Amerykanin, jeden Anglik i jeden Francuz.

Drugi Międzynarodowy Kongres dla jedności nauki odbył się w dniach od 21. do 26. czerwca 1936 w Kopenhadze. Był poświęcony zagadnieniu przyczynowości ze szczególnem uwzględnieniem fizyki i biologii (psychologii i t. p.). Po przemówieniach powitalnych Bohra i Jörgensena wygłosili referaty następujące, z góry przez Komitet Organizacyjny uproszeni referenci: Bohr i Frank: W sprawie zagadnienia przyczynowości w fizyce i biologii. — Gonseth: L'idée de la loi naturelle. — Haldane: The analysis of causality in genetics. — Hemel: Eine rein topologische Form nicht-aristotelischer Logik. — Hertz: Regelmässigkeit, Kausalität, Zeitrichtung. — Lenzen: The interaction of subject and object in observation. — Neurath: Soziologische Prognosen. — Popper: Logik und Metalogik. — Rashevsky: The physico-mathematical methods in biological sciences. — Rubin: My own mind and other people's minds — specific differences? — Sommersville: Scientific empiricism and the problem of causality in social science. — Zawirski: Anwendungen mehrwertiger Logik. — Nadto odczytano następujące referaty: Boll: Déterminisme, contingence et fatalité en psychologie. — Schlick: Kausalität und Erkennbarkeit der Natur. — Tolman: An operational analysis of motives. — Po referatach odbyły się dyskusje. — Z Polski uczestniczyli w Kongresie prócz Prof. Dra Z. Zawirskiego (Poznań) pp. Drka I. Dąbska (Lwów), Prof. Dr. T. Kotarbiński (Warszawa) i Drka Janina z Hosiassonów Lindenbaumowa (Warszawa).

Postanowiono nie zwoływać Kongresu dla jedności nauki na rok 1937, natomiast zorganizować na zwołanym na tenże rok do Paryża IX. Międzynarodowym Zjeździe filozoficznym osobną Sekcję dla jedności nauki, poświęconą referatom i dyskusji nad zagadnieniami, któremi się zajmowały I. i II. Kongres dla jedności nauki. Postanowiono nadto, że uczestnicy tych Kongresów zbiorą się bezpośrednio przed IX. Międzynarodowym Zjazdem filozoficznym w Paryżu dla obrad nad uchwaloną na I Kongresie na wniosek Neuratha Encyklopedyą (zob. powyżej).

VII. Międzynarodowy Zjazd nauk historycznych. Zjazd ten odbył się w dniach od 21. do 23. sierpnia 1933 w Warszawie (zakończenie jego

a

miało miejsce w Krakowie) i obejmował też sekcję, poświęconą historii idei i filozofii, na której wygłoszono następujące referaty: I. na posiedzeniu z dnia 24. sierpnia: H. Willmann-Grabowska: L'idée de l'état dans l'Inde ancienne (drukowany w publikacji La Pologne au VII. Congrès International des sciences historiques, Varsovie, 1933, vol. II. str. 123—138). — M. Dufourny: La théorie de l'état d'après Aristote (drukowany w publikacji Résumés des communications présentées au Congrès, Varsovie 1933, vol. II. str. 511—516). — E. Bréhier: De quelques traits de la philosophie de l'histoire dans l'antiquité classique (tamże str. 88—90). — J. Moreau-Reibel: La doctrine des monarchomaques français et la Pologne (tamże str. 83—87). — II. Na posiedzeniu dnia 25 sierpnia: N. Nucci: Influssi della lingua italiana sulla polacca e loro significato nella storia degli influssi culturali (tamże str. 131—133). — G. Lacombe: The organization of the preliminary work of the international critical edition of the mediaeval latin Aristotle (streszczenie nie ukazało się w publikacjach Zjazdu). — H. Heimsoeth: Politik und Moral in Hegels Geschichtsphilosophie (streszczenie nie ukazało się w publikacjach Zjazdu). — A. Żółtowski: Hegel et la conception de l'histoire en Pologne (La Pologne etc., vol. I. str. 171—176). — III. na posiedzeniu z dnia 26. sierpnia: A. Carlini: Il principio della personalità nella storia della filosofia (Résumés, vol. II. str. 90—93). — A. Jobert: Les collaborateurs français de la Commission de l'Éducation Nationale (tamże str. 100—101). — P. David: Un disciple d'Yves de Chartres en Pologne — Galon de Paris et le droit canonique (La Pologne etc. vol. I. str. 99—113). — P. Ducassé: Dictionnaire des sciences et l'histoire de la philosophie (streszczenie nie ukazało się w publikacjach Zjazdu).

Prócz powyższych referatów, istotnie na Zjeździe wygłoszonych, były zgłoszone na Sekcję historii idei i filozofii jeszcze następujące referaty: M. Grabmann: Der Einfluss der aristotelischen Ethik und Politik auf die mittelalterliche Lehre vom Verhältnis zwischen Kirche und Staat (Résumés, vol. II. str. 75—78). — G. P. Gooch: Political ideas of Thomas Hobbes (tamże str. 78—80). — F. Battaglia: La vera politica in Cristiano Tommasio; un contributo alla storia della fortuna di Machiavelli (tamże str. 80—83). — A. Gemelli: La posizione del Vico nella storia del pensiero (tamże str. 93—100).

Program innych sekcji obejmował następujące referaty, mające związek z filozofią i jej historią: A. Birkenmajer: Le premier système héliocentrique imaginé par Ni-

b

colas Copernic (La Pologne etc. vol. I. str. 91—97). — W. Knapowska: Geschichtsunterricht und Gedächtnisbildung (tamże str. 323—332). — Wł. Szumowski: L'école polonaise médico-philosophique (tamże str. 39—47). — A. Lods: Le monothéisme moral israélite a-t-il eu des précurseurs parmi les „Sages“ de l'ancien Orient? (Résumés, vol. I. str. 231—234). — M. Asztalos: Die öffentliche Moral in der Frühzeit des ungarischen Altprotestantismus (tamże str. 252—255). — N. I. Bucharin: Zur Frage über die heutige Methodologie der Geschichtserkenntnis (tamże, vol. II. str. 165—166). — W. Keilhau: Historischer Materialismus oder historische Synthese? (tamże str. 166—168). — F. M. Fling: Historical synthesis (tamże str. 168—170). — C. Bouglé: Histoire et sociologie (tamże str. 171—173). — H. Berr: Synthèse (tamże str. 178). — A. Dupront: Sur le problème de l'humanisme chrétien en Italie à la fin du XVIe siècle (tamże str. 447—450). — St. d'Irsay: L'humanisme dans les Universités (tamże str. 450—456).

III. Międzynarodowy Zjazd Hegłowski, zorganizowany przez Międzynarodowy Związek Hegłowski (zob. Ruch filozoficzny, XII. str. 244 a), odbył się w Rzymie, w dniach 19.—23. kwietnia 1933. Program Zjazdu obejmował następujące wykłady: Bergsma: Przejście od myślenia racjonalnego do myślenia dialektycznego wedle Hegla. — Binder: Umowa obowiązkowa w systemie filozofii prawa Hegla. — Banfi: Kształtowanie się systemu Hegla (wstęp do interpretacji krytycznej). — Alderisio: O zagadnieniu „poznania“ i wogóle „ducha“ wedle B. Spanty. — Calogero: Hegłowska interpretacja dialektyki platońskiej. — Carabellese: Hegel a zagadnienia umysłu współczesnego. — Caramella: Metoda fenomenologii ducha. — De Bustamante: Wpływ poglądów Hegla na myśl i dzieje wyspy Kuby. — Barillari: Zagadnienie polityki w filozofii Hegla. — De Negri: Podstawy logiczne fenomenologii. — Forster: Przeciwnieństwo między Heglem a filozofią empiryzmu. — Fries: Hegel a pogląd na świat pozytywnie-mechanistyczny. — Glockner: Słownik filozoficzny Hegłowski i rozwiązanie tego zagadnienia. — Haering: Dzieje powstania fenomenologii ducha. — Helsing: Historia jako samoistnie kształtujący się duch. — Koyré: Hegłowskie poglądy na język i matematykę. — Moni: Identyfikacja filozofii z własną historią i z absolutnym idealizmem. — Moog: Hegłowskie pojęcie kształtowania się. — Peiser: Stanowisko Hegla wobec wychowania i wykształcenia. — Redanó: Poznanie i jego różne etapy w poglądach gnozeologicznych Hegla. — Spirito: Pojęcie ekonomii u Hegla. — Telders: Historia jako sąd Boży. — Czyżewskij:

a
Hegel a Oświecenie. — Wahl: Hegel a Kierkegaard. — Wigersma: Związek dialektyczny pomiędzy niektórymi ważnymi fizykalnymi prawami przyrody. — Zóltowski: Epistemologia Hegla. — Sprawozdanie z przebiegu Zjazdu podaje publikacja p. t. Verhandlungen d. III. Hegelkongresses, 18.—23. April 1933 in Rom. Hg. v. B. Wigersma, 1934, str. 278. M. 14.50.

XI. Międzynarodowy Kongres Psychologiczny zapowiadany był pierwotnie na wrzesień 1936 do Madrytu. Hiszpański Komitet organizacyjny zmuszony był jednak z powodu wypadków wojennych zrazu przesunąć termin tego Zjazdu o rok, następnie zaś odstąpić od zorganizowania tego Zjazdu, który wobec tego został zwołany na rok 1937 do Paryża.

VIII. Międzynarodowy Zjazd Psychotechniczny odbył się w dniach od 11. do 15. września 1934 w Pradze. Zdaje z niego sprawę Prof. Dr. St. Błachowski w Kwartalniku Psychologicznym VI (1935). 1. str. 111—123 oraz Z. Stawska w Polskim Archiwum Psychologii VII (1934/35). str. 148—152.

VI. Międzynarodowy Kongres Wychowania Moralnego¹⁾ odbył się w dniach 11.—15. września 1934 w Krakowie. Głównym tematem Zjazdu były: Siły moralne, wspólne wszystkim ludziom, ich źródła i rozwój przez wychowanie. Nadto obradował Zjazd w czterech Sekcyach, a mianowicie: I. *Etyka a praca*, II. *Literatura dziecięca*, III. *Młodzież jako czynnik porozumienia międzynarodowego*, IV. *Koedukacja*. Komitet Organizacyjny Zjazdu wydał przed Zjazdem zredagowane w językach angielskim, francuskim i niemieckim streszczenia referatów, które miały być wygłoszone na Zjeździe; zawarte one są w dwutomowej publikacji p. t. VI. Congrès International d'Éducation morale. Résumés des communications présentées au Congrès. Cracovie, 1934. T. I. str. 195; T. II. str. 262. Zgodnie z tą publikacją program Zjazdu obejmował m. i. następujące wykłady: A. W związku z tematem głównym: G. Bachelard: *Valeur morale de la culture scientifique*. — C. Bouglé: *L'entente des peuples par la jeunesse et l'éducation morale*. — W. Börner: *Der Intellekt als einigende moralische Kraft*. — L. Brunschvicg: *Les forces morales communes à tous les hommes*. — L. Dobrzyńska-Rybicka: *Les éléments d'éducation morale dans le travail collectif*. — R. Dreikurs: *Die Bedeutung des Gemeinschaftsgefühles für die moralische Erziehung*. — W. Eckstein: *Über die allgemein-menschliche Quelle sittlicher Erkenntnis*. — VI. Ghidionescu: *L'évolution des valeurs dans l'éducation morale en*

b
concordance avec le développement psychologique d'enfant. — Fr. J. Gould: *History and moral education*. — S. Hessen: *Sittliche Erziehung als Form der Menschenbildung überhaupt*. — D. Kataroff: *Qu'est-ce que l'éducation morale?* — A. Krzesiński: *La joie et son importance dans l'éducation morale*. — A. Lalande: *Sur quelques préjugés qui s'opposent au développement des forces morales*. — Fr. Lipsius: *Sein, Wert und sittliche Erziehung*. — J. Mirski: *Die Selbsterziehung und ihre Stellung innerhalb der moralischen Erziehung*. — R. Muszkatblitt: *La régénération nationale comme facteur de la régénération morale*. — C. Narly: *La personnalité, idéal de l'éducation*. — B. Nawroczyński: *Die Wirklichkeits- und Wertfaktoren der moralischen Erziehung*. — P. Petersen: *Nationalpolitische Bildung der menschlichen Sittlichkeit*. — J. Piaget et Mlle A. Szemińska: *Développement des idées morales chez l'enfant*. — I. Polacco: *L'éducation est plus importante que l'instruction*. — V. Příhoda: *Meaning and methods of collective education*. — M. Sahai: *Moral education in a Gurukula*. — A. Stawarski: *Die Grundsätze des Strafrechtes und die moralische Erziehung*. — S. Szuman: *Psychologie des jugendlichen Idealismus als Ausgangspunkt autonomer moralischer Einstellung zum Leben*. — W. Szuman: *Good and bad factors prevailing in boarding-school education*. — P. de Vuyst: *Aspects pédagogiques et sociaux de l'éducation morale*. — A. Wóycicki: *Les fondements de l'éducation morale*. — S. Yatiswarananda: *Place of moral culture in our educational scheme — its ideal and practice*. — Z. Zmigryder-Konopka: *Die Antike und der Humanismus als Elemente der Erziehung zur Moral*. — Fl. Znaniecki: *Social tendencies as moral forces*. — B. Sekcya I.: *C. Brunschvicg: Le rôle social de la surintendante d'usines notamment dans l'éducation morale de la jeunesse*. — L. Goldscheider: *Berufskundliche Schulung an Volks- und Mittelschulen als Grundlage der Berufsberatung für Absolventen*. — J. Krasuska-Bużyccka: *Importance psychologique et sociale d'une préparation professionnelle de la jeunesse à plusieurs métiers*. — E. Neymark: *Influence du chômage sur la moralité*. — A. Oderfeld: *La morale et le chômage*. — R. Smith: *Labour and morality*. — S. Yatiswarananda: *Labour as a factor in moral culture*. — C. Sekcya II.: *Children's creative activity and ethical attitudes*. — E. Neymark: *Le cinéma et l'éducation morale*. — F. C. Sharp: *Moral education through literature*. — D. Sekcya III.: *G. v. Weissenberg: Moral education and international understanding through youth*. —

¹⁾ Sprawozdanie z V. Międzynarodowego Kongresu Wychowania Moralnego zob. *Ruch Filozoficzny*, XII. str. 262 a i n.

a

Ch.-M. Garnier: L'éducation morale et la correspondance scolaire internationale. — Z. Zaniewicki: La C. S. I.-Facteur d'éducation morale. — E. Sekcyja IV.: T. Męczkowska: La valeur de la ccéducation en face de la nécessité du relèvement du niveau moral de l'individu, de la famille et de la société.

Międzynarodowy Kongres Tomistyczny odbył się w Poznaniu w dniach 28.—30. sierpnia 1934. Wygłoszono m. i. następujące wykłady: A. Posiedzenia plenarne: Ks. Prof. K. Michalski: Tomizm wobec współczesnej filozofii dziejów. — E. de Rooy: O początkach i przyszłości współczesnej ekonomii. — O. Kremer: O moralności moralnej i materalnej. — Prof. J. Maritain: O nowem chrześcijaństwie (po francusku). — Ks. Prof. A. Masnovo: O państwie historycznym (po włosku). — Ks. Prof. P. Siwek: Reinkarnacja w świetle chrześcijańskiej filozofii moralnej. — B. Sekcyja filozofii moralnej: O. Haban: O siłach życiowych i duchowych w pożyciu płciowym. — Ks. Prof. Świrski: Poglądy św. Tomasza na czystość życia małżeńskiego. — O. Pelletier: O poznaniu siebie jako normie naszych stosunków z Bogiem i ludźmi. — Ks. Prof. Chojnacki: O psychologizmie i socyologizmie w dzisiejszej filozofii społecznej. — O. Boskovič: O stosunku sztuki do moralności. — P. Szdżuj: O psychologii miłości u św. Tomasza. — C. Sekcyja socyologiczna: O. Lavaud: O naturalnem prawie małżeńskim podług św. Tomasza z Akwinu. — Ks. Prof. Chomrański: Powrót do podstawowych idei etyki tomistycznej raturkiem we współczesnym kryzysie społecznym. — Prof. Górski: O własności. — Ks. Prof. Pastuszka: O wartościach etycznych kultury. — Ks. Prof. Stepa: O państwie totalnem według św. Tomasza. — A. Mycielski: W czym błędzi współczesna nauka prawa? — O. Górnisiewicz: Stanowisko św. Tomasza wobec kwestyi żydowskiej. — Cz. Strzeszewski: O cenach maksymalnych u św. Tomasza. — O. Czyrnek: O najlepszej formie rządów podług św. Tomasza. — Wygłoszone na Zjeździe referaty ogłoszone zostały drukiem w Księdze Pamiątkowej Zjazdu, która ukazała się w r. 1935 jako tom XII (1934), wydawanych przez Ks. Prof. Kowalskiego Studia Gnesnensia (zob. powyżej, str. 120 b).

II. Międzynarodowy Kongres Tomistyczny (Secundus internationalis Congressus Thomisticus), zorganizowany przez rzymskie Akademie im. św. Tomasza oraz „Nuovi Lincei“, odbył się w Rzymie w dniach 23.—28. listopada 1936. Pierwszy Kongres pod taką samą nazwą i zwolany również staraniem wspomnianej wyżej Akademii św. Tomasza odbył się w Rzymie w r. 1925 (zob. Ruch Filozoficzny

b

IX. str. 28 a; 77 b). Zjazdy natomiast tomistyczne w Pradze w r. 1932 (zob. Ruch Filozoficzny XIII. str. 59 a) i w Poznaniu w r. 1934 (zob. powyżej), jakkolwiek nosiły również miano międzynarodowych, odbyły się jednak w ramach innej organizacji i nie zostały objęte numeracją obu Akademij rzymskich, których staraniem zwołano Kongres w r. 1936. Obrady tego Kongresu dotyczyły czterech tematów głównych, a mianowicie: I. *Zagadnienie poznania a realizm* — referenci Ks. Prof. L. Noël i Ks. Prof. Fr. Olgiati. Tego tematu dotyczyły też referaty, które wygłosili Ks. Etchevery, J. De Fries, A. Usenicnik, Prof. M. Casotti, R. Jolivet, L. Veuthey. — II. *Wzajemny stosunek filozofii i nauk* — referent Prof. J. Maritain. W związku z tym tematem pozostawały m. i. wykłady Ks. Prof. P. Hoenen'a i Ks. Fernandez'a, O teoriach fizykalnych dotyczących budowy ciała, Ks. Bedy Thuma, O indeterminizmie i teorii kwantów w stosunku do pomiarów fizyki współczesnej, Ks. Prof. K. Kowalskiego, O zasadach życia organicznego, Ks. Prof. A. Gemelli'ego, O wzajemnym stosunku psychologii i filozofii, Ks. Prof. Chojnackiego, O psychologii i behawioryzmie. — III. *Filozofia a religia* — referent Ks. Prof. R. Garrigou-Lagrangé. W związku z tym tematem przemawiali nadto m. i. Ks. De Blic i Ks. C. Colombo. — IV. *Descartes*. Temat ten nie był opracowany przez żadnego oficjalnego referenta, lecz omówiony w szeregu wykładów szczegółowych, które wygłosili m. i.: Ks. Ks. Benes, Bizarri, A. Lantrua, Le Blond, J. Sirven, A. de Ivanka, Grammatico.

Językiem oficjalnym Kongresu był język łaciński. Dopuszczone były nadto języki włoski, francuski, niemiecki, angielski i hiszpański.

Towarzystwo im. Arystotelesa i Mind Association odbyły w r. 1933 wspólny zjazd członków w czasie od 7. do 9. lipca w Birmingham. Porządek obrad obejmował: 7. lipca Przemówienie powitalne. — 8. lipca G. Ryle, R. B. Braithwaite, G. E. Moore: Symposium na temat „Przedmioty imaginacyjne“. — A. Boyce Gibson, C. R. Morris, G. E. G. Catlin: Symposium na temat „Czem może filozofia przyczynić się do teorii polityki?“ — 9. lipca F. C. S. Schiller, C. A. Mace, J. L. Stocks: Symposium na temat „Czy filozofowie muszą być ze sobą niezgodzie?“ — H. F. Hallet, L. S. Stebbing, J. H. Muirhead: Symposium na temat „A priori“.

W r. 1934 odbył się wspólny zjazd członków obu towarzystw w Uniwersytecie w Cardiff (Wales) w dniach od 6 do 8. lipca. Porządek zjazdu obejmował: 6. lipca: Prof.

a

J. W. Scott: Ludzkość i historia — 7. lipca: Prof. R. I. Aaron, Prof. G. Dawes Hicks i Prof. C. M. Campbell: Symposium na temat: „Czynnik bezpośredniości w poznaniu”. — Prof. C. E. N. Joad, John Strachey i G. C. Field: Symposium na temat: „Swoboda i karność w państwie współczesnym”. — Prof. L. S. Stebbing, Prof. L. J. Russell i Prof. A. E. Heath: Symposium na temat: „Komunikacja i weryfikacja”. — 8. lipca: M. Black, J. Wisdom, M. C. Cornforth i Prof. G. E. Moore: Symposium na temat: „Czy analiza jest metodą w filozofii pozytywnej?” — J. M. Thorburn, A. H. Hannay i P. Leon: Symposium na temat: „Formy artystyczne i nieświadomość”.

W roku 1935 odbył się wspólny zjazd członków obu towarzystw w Uniwersytecie londyńskim, w Bedford College, w dniach 6. i 7. lipca. Program Zjazdu obejmował: 6. lipca: C. A. Mace, Prof. G. F. Stout i Dr. A. C. Ewing: Przewidywalność mechaniczna i teleologiczna. — Dr. H. D. Oakeley, Mrs. Cornforth i Prof. M. Ginsberg: Wyjaśnianie w historii. — 8. lipca: G. Ryle, A. J. Ayer i Prof. G. E. Moore: Stosunki wewnętrzne. — Prof. J. L. Stocks, Prof. J. W. Harvey i Prof. J. Laird: Czy teologia jako nauka jest możliwa?

VIII. Zjazd filozofów włoskich, zapowiedziany pierwotnie na czerwiec 1931, odbył się — po dwukrotnym przesunięciu terminu — w dniach 24.—28. października 1933 w Rzymie. Tematami ogólnymi Zjazdu były: I. Filozofia a nauka (referent czł. Akademii Orestano), II. Filozofia a polityka (referent De Stefani) i III. Filozofia a szkoła (referent P. Orano). Nadto wygłoszono szereg wykładów szczegółowych, których program przedstawiał się jak następuje:

A. Aliotta: Metoda eksperymentalna w chwili obecnej. — P. Carabellese: Filozofia a konkretność. — C. Mazzantini: Znaczenie neoscholastycyzmu w filozofii współczesnej. — E. Troilo: Znaczenie pozytywizmu w współczesnej filozofii włoskiej. — A. Banfi: W sprawie zagadnienia racjonalnej systematyki wiedzy. — G. Calogero: Zagadnienie nauki a filozofia Croce'go. — V. Fazio-Allmayer: Warunek, przyczyna i rzeczywistość czynu. — N. Spirito: Aktualność w konstrukcji nauki. — Prof. B. Varisco: Pojęcie rzeczywistości. — F. Albergiani: Autonomia sztuki u Fr. de Sanctis i w estetyce współczesnej. — V. Amoruso: Dante i teoria łaski. — A. Baratonio: Sąd w sztuce. — R. Benzoni: Uczucie w życiu duchowym. — S. Caramella: Fantazja twórcza i wolność syntezy a priori w Kantowskiej teorii poznania. — C. Caviglione: Logiczność transcendentności Boga. — E. Codignola: Oryginalność pedagogiczna iluminizmu angielskiego.

b

skiego. — G. M. de Caria: Intuicya i refleksja u Hegla. — V. Dessio: O prymacie uczucia nad rozumem. — M. Fatta: Specyficzność chemiczna i celowość immanentna. — A. Faggiotto: Mechanizm, dynamizm i przyczynowość. — L. Fantappiè: Determinizm a nowe orientacje nauk ścisłych. — G. Ferretti: Estetyczność życia a zagadnienie sztuki. — G. Fr. Vella: Homo Oeconomicus a człowiek rzeczywisty. — M. Maresca: Autonomia religii jako forma duchowa. — P. Merenda: O systemie Szymona Corleo. — Fr. Montalto: „De pace fidei” Mikołaja z Kuzy. — O. Mascato: Religia i państwo w starożytności, zwłaszcza u Demokryta i Platona. — U. Redaño: Nauka, historia i filozofia. — A. Renda: Znaczenie idealizmu gnozeologicznego w historii filozofii. — G. Saitta: Historyzm w pojęciu iluminizmu. — G. Tauro: Filozofia a wychowanie filozoficzne. — Przedstawiciele filozofii neoscholastycznej, zgromadzeni w Medyolańskim Uniwersytecie Katoickim, usunęli się od wszelkiego udziału w tym Zjeździe, ponieważ Komitet organizacyjny nie zgodził się na powierzenie im opracowania jednego z tematów głównych, a ograniczenie ich współpracy do wygłoszenia dowolnej ilości dopuszczonych przez tenże Komitet wykładów szczegółowych nie odpowiadało — zdaniem ich — stanowisku, jakie zajmują w współczesnej kulturze włoskiej.

IX. Zjazd filozofów włoskich odbył się w Padwie w dniach 20.—23. września 1934. Program obrad, zatwierdzony przez Włoskie Ministerstwo Wychowania Narodowego i Prezydium Rady Ministrów, przedstawiał się, jak następuje, I. temat główny: *Filozofia a historia*. Referenci: E. Bodrero: Historia a filozofia. — Fr. Olgiati: Filozofia i jej historia. W związku z tym tematem program obejmował następujące wykłady szczegółowe: R. Amerio: Campanella w pojęciu idealistycznym. — A. Banfi: Filozofia a historia kultury. — A. Beccari: Filozofia a historia w dzisiejszej szkole średniej. — I. Boyer: Filozofia a historia w interpretacji „cogito”. — D. Cardone: Filozofia w historii. — G. Fl. d'Arcais: Wartość estetyczna historii pojętej jako mitologia. — N. Festa: Ortodoksja i propaganda w stoicyzmie starożytnym. — E. Franceschini: Arystoteles w średniowieczu łacińskim. — A. Lantrua: Heterogeniczność badań historycznych i badań filozoficznych. — M. Lussacco: Prawo a niesłuszność historyzmu. — G. Mannarino: Wzajemne stosunki filozofii i historii w tradycji południowych Włoch. — L. Mingrino: Subiektywność historii. — U. A. Padovani: Krytyka w interpretacji realistycznej religii. — G. Perna: Polityczna teoria rasy w współ-

a

czesnych wypadkach historycznych. — U. Redano: Poznanie historyczne a poznanie filozoficzne. — P. Rotta: Idealistyczna interpretacja Platona w krytyce nowoczesnej. — P. E. Santangelo: O nowoczesnym pojęciu filozofii i o wzajemnym stosunku filozofii i historii. — G. Tauro: Teorie pedagogiczne starożytnych Rzymian a faszyzm. — Tenże: Historia teorii wychowawczych w Italii w swym stosunku do filozofii. — II. Temat główny: *Formy i pomiar doświadczenia*. Referenci: E. Troilo: *Formy doświadczenia*. — Fr. Orestano: O pomiarach stosowanych w doświadczeniu dotyczącym świata fizycznego. — A. Gemelli: O pomiarach w psychologii. W związku z tym tematem program obejmował następujące wykłady szczegółowe: E. Baldi: *Formy doświadczenia a struktura teorii w biologii*. — E. Bonaventura: *Realność zmiany*. — G. Bontadini: *Realizm gnozeologiczny a metafizyka bytu*. — C. G. Braga: *Stara i nowa logika*. — M. Casotti: *Psychologia i pedagogia*. — S. Contri: *Sprzeczne stanowiska w kwestyi wartościowania doświadczenia w obrębie obozu tomistycznego*. — G. Fl. d'Arcais: *Doświadczenie estetyczne a doświadczenie etyczne w życiu duchowym*. — A. Faggiotto: *Krytyka przyczynowości u Herbarra*. — E. Galli: *Co znaczy „objaśniać“ w filozofii?* — A. Gatti: *O wartości prawa Webera w psychologii eksperymentalnej*. — A. Lantrua: *Krytyka pojęcia myśli jako doświadczenia*. — V. La Via: *Empiryzm a filozofia*. — R. Lazzarini: *Konieczność decyzji dla doświadczenia metafizycznego*. — A. Maymone: *Doświadczenie i doświadczenia*. — A. Masnovo: *Stawanie się*. — N. Mingo: *O wartości doświadczenia zmysłowego: integracja doświadczenia*. — C. Musatti: *Tworzenie się doświadczenia jako zagadnienie psychologiczne*. — C. Ottaviano: *Nowość w filozofii*. — Tenże: *T. zw. konieczne odnoszenie się do świadomości w idealizmie*. — A. Pastore: *O podstawie logicznej matematyki*. — R. Pavese: *O pewnym rodzaju implikowanym i intensywnym wymiarów przestrzenno-czasowych*. — P. Rossi: *Dzisiejsze teorie charakteru symbolicznego i filozofia przyrody*. — E. Sernagiotto: *Liczba w systemie peryodycznym pierwiastków Mendelejewa*. — P. Spicacci: *Zagadnienie czasu i wieczności, przestrzeni i nieskończoności*. — P. Spinoglio: *Doświadczenie i poznanie*. — G. Valeri Caldesi: *Doświadczenie i logika w teorii Einsteina*. — S. Vanni-Rovighi: *Scholastyczne pojęcie indukcji w porównaniu z nowoczesnym*. — III. Temat główny: *Prawo a etyka*. Referenci: G. del Vecchio i A. Ravà. W związku z tym tematem program obejmował następujące wy-

b

kłady szczegółowe: D. Caiazzo: *Etyka a prawo w ustroju faszystowskim*. — D. Cardone: *Wymagania i rozwój etyki współczesnej*. — G. Ciampa: *Sankcja moralna a przymus*. — S. Contri: *Etyka i prawo w filozofii Hegla*. — G. della Rocca: *Czy prawo może być niemoralne?* — C. Esposito: *Nieznajomość ustaw w prawie i w etyce*. — F. Grammatica: *Filozofia prawa karnego*. — F. Groppali: *Prawo i etyka w obecnych urządzeniach prawnych*. — E. Luccini: *Wzajemny stosunek etyki i prawa u Tolstoja*. — U. Mdyanti: *Sankcja etyczna a przymus*. — N. Papafava: *O wolności świadomości*. — S. Riccio: *Podstawy prawa karnego a aktualizm*. — P. Roberti: *Polityka, ekonomia i formy społeczne od 1920 do 1931*. — L. Secco: *Krytyka pojęcia prawa i etyki w teorii państwa rasistycznego*. — A. Trabucchi: *Opieka prawna dobrej wiary i jej pierwiastki etyczne*. — V. Viglietti: *Różniczenie idei i pojęcia prawa z punktu widzenia etycznego*. — Tenże: *Sprawiedliwość absolutna*. — Tenże: *Etyka korporatywna i granice pojęcia prawnego własności*. — G. Zerilli: *Wymaganie konkretności a funkcje etyczne prawa tradycyjnego*.

X. *Zjazd filozofów włoskich*, połączony z uczczeniem setnej rocznicy śmierci filozofa włoskiego Gian Domenico Romagnosi odbył się w Salsomaggiore, mieście rodzinnem tego filozofa, w dniach 7.—13 września 1935. Program Zjazdu obejmował trzy tematy główne: 1. G. D. Romagnosi (referenci: F. Patetta, Prof. M. Barilari). — 2. Logika w naukach (referent Prof. A. Pastore). — 3. Realizm (Referenci: Prof. G. Tarozzi, Prof. A. Carlini, Prof. G. Bontadini, Prof. F. Enriques). Oprócz oficjalnych referatów dopuszczał program szereg wykładów szczegółowych w związku z trzema tematami głównymi.

XIII., XIV. i XV. *Zjazd psychologiczny*, urządzony staraniem Niemieckiego Towarzystwa Psychologicznego. XIII. Zjazd zapowiedziany był zrazu na początek kwietnia 1933 r. W związku jednak z reorganizacją Wydziału Towarzystwa w dniu 28. marca 1933, polegającą na ustąpieniu profesorów Sterna, Katza i Kafki, w których miejsce weszli profesorowie Rieffert, Jaensch i Klemm, przesunięto termin Zjazdu na październik 1933 i zmieniono program obrad przez usunięcie szeregu prelegentów (K. Wolf, W. Wolff, M. Löwi, Ch. Bühler, W. Stern, H. Werner, P. Lazarsfeld, M. Scheerer, K. Stern, R. Katz, W. Blumenfeld, D. Katz, O. Sterzinger) i wprowadzenie tematu głównego „O charakterze niemieckim“. XIII. Zjazd odbył się tedy w dniach 15. do 19. października 1933 w Lipsku. Program Zjazdu obejmował szereg referatów na temat ogólny:

a

„O charakterze niemieckim“, dwa referaty zbiorowe, poświęcone 1) charakterologii i 2) stosunkowi psychologii i techniki, nadto szereg referatów jednostkowych, ujętych w poszczególne grupy. W ramach tematu ogólnego znalazły się następujące wykłady: W. Poppelreuter: Zagadnienia psychologii politycznej. — E. Jaensch: Typ przeciwny ruchowi niemieckiemu. — L. F. Clauss: O duszy germańskiej. — H. Nägelsbach: Przyczynki do charakterologii szczepów niemieckich. — Książę v. Isenburg: Przyczynki do psychologii czystości rasowej, zaczerpnięte z genealogii i biologii dziedziczenia. — W ramach referatów zbiorowych poświęconych charakterologii wygłoszono dwa referaty, a mianowicie: J. B. Rieffert: Zasadnicze pojęcia i metody charakterologii i Ph. Lersch: Zagadnienie i wyniki typologii charakterologicznej. Drugi referat zbiorowy wygłosił O. Klemm p. t. Podstawowe zagadnienia psychologiczne techniki. Referaty jednostkowe ujęte były w dwanaście grup, a mianowicie: I. *Osobowość*. E. Köhler: W sprawie metody badania osobowości w sytuacji pedagogicznej. — H. Bracken: Psychologiczne badania bliźniąt. — G. A. Jäderholm: Spostrzeżenia dotyczące wczesnych form rozwoju osobowości. — F. Giese: Treść świadomości a prąd cieplny. — II. *Typy*. O. Kroh: Nauka o typach a badanie dziedziczenia. — St. Boda: W sprawie czysto psychologicznej teorii typów. — A. Ehrhardt: Przyczynki eksperymentalne w sprawie związku między konstytucją a kulturą. — A. Huth: Koniec typologii. III. *Charakter*. H. Strehle: Analiza zachowania się (Ruchy ciała i postawa). — F. E. O. Schultze: Struktura człowieka wolnego. — IV. *Postać*. H. Burckhardt: Przyczynki teoretyczne do problematyki postaci. — W. Wirth: W sprawie uwzględnienia stopni świadomości w psychologii postaci. — F. Sander: O rozpadaniu się postaci. — W. Metzger: Prawa postaciowe dla przebiegów czasowych. — J. Bahle: Przenoszenie postaci w twórczości kompozytorów współczesnych. — K. Duncker: Próba poziomej teorii kontrastu. — *Pojęcia podstawowe*. H. Volkelt: O istocie jakości całościowych. — R. Müller-Freienfels: Kategorie psychologiczne. — VI. *Wola*. P. Schiller: Zależność działań ruchowych od otoczenia sensorycznego. — St. Krauss: Wewnętrzne działanie a świadomość czasu (Teoria związku genetycznego). — N. Ach: Psychologia determinacyjna i jej znaczenie dla zagadnienia wrodzoności. — H. Düker: Badania eksperymentalne w sprawie teorii działania ciągłego. — J. Rudert: Ciągnięcie i popychanie, dwa rodzaje naszych popędów. — VII. *Geneza społeczna*. P. Feld-

b

keller: W sprawie motywacji procesów historycznych. — W. Hellpach: „Mity etniczne“ i „Etos magiczne“. — P. Lehmann: Wytworzenie się wrodzoności w społeczeństwie pierwotnym. — VIII. *Zastosowania*. H. Brugger: Przyczynek do psychologii sekundy strachu. — H. Krüger: Źródła złudzeń przy kontrolowaniu ocen charakteru. — W. Wunderlich: Wyrażanie stosunku pracy i inteligencji technicznej. — H. Rupp: W sprawie poradnictwa zawodowego dla abiturjentów. — A. Wenzl: Główne zarysy nauki o uzdolnieniu. — J. Nuber: Wybór zawodu a etos zawodowy. — H. Lämmermann: Stałość i wywieszalność wytworów myślenia. — IX. *Dziecko*. A. Aall: Sąd etyczny u dziecka. — H. Hetzer: Elementarne zdobywanie materiału w twórczości dziecka. — Th. Bonte: Zdolności eidetyczne i ich wyzyskanie rysunkowe. — M. Keilhacker: Spostrzeżenia dotyczące rozwoju mówienia. — J. Rombach: O genezie funkcji rysowania w czytaniu całościowym. — M. Zillig: Lubiane i nielubiane uczenie szkół powszechnych. — A. Rüssel: Złudzenia geometryczno-optyczne u dzieci. — X. *Zwierzę*. H. Keller: Oceny z filmów dotyczących psychologii zwierząt. — M. Schneider: Pokaz głosów zwierzęcych na płytach dźwiękowych. — XI. *Młodzież*. G. Schliebe: O wyrazistym tworzeniu obrazów u dzieci i młodocianych. — O. Tumlriz: O powtarzaniach w rozwoju duchowym. — M. Muchow: Znaczenie specyficznie młodzieńczych charakterów czasowych w budowie młodzieńczej rzeczywistości życia i dozwolania. — E. Lippert: Przebieg rozwojowej zdolności doznawania estetyczno-literackiego. — K. Schmeing: Ideal i jego przeciwieństwo w rozwoju młodzieńczym. — A. Kiessling: Wybryk jako zjawisko z dziedziny psychologii młodzieży. — K. Gottschald: O nasyceniu stosunków społecznych psychopatów młodzieńczych. — XII. *Zagadnienia ogólne*. R. Strohal: Znaczenie dla świadomości dla przebiegu procesów psychicznych. — W. Köhler: O pewnym działaniu twórców zakresowych w polu śladów. — H. Wittmann: Fizjognomiczne znaczenie pierwotności wyrazu a zagadnienie rozwoju znaczenia. — K. Dürckheim: Podstawowe formy czasu przeżytego. — R. Pauli: Ujmowanie liczby i mnogości przy krótkotrwałym przedstawieniu. — E. Brunswik: Powierzchnia płaszczyzny i objętość jako przedmioty spostrzegania. — H. Rohrer: O niekrywawej metodzie rejestrowania procesów elektrycznych w mózgu. — Ponadto odbyły się dwie dyskusje, a mianowicie dyskusja na temat „Psychologia wykształcenia a psychologia pedagogiczna“, zagajona przez G. Deuchlera

a

oraz dyskusya na temat „Psychologia stawania się ekonomicznego i politycznego“ zagajona przez W. Poppelreutera.

XIV. Zjazd odbył się w dniach 22. do 26. maja 1934 w Tybindze. Tematem głównym Zjazdu była Psychologia życia społecznego; ponadto dopuszczone były luźne wykłady na inne tematy z dziedziny psychologii eksperymentalnej. Temat główny ujęty był w trzy grupy, a mianowicie: I. *Pochodzenie form społecznych. Rasa i dziedziczenie.* W obrębie tej grupy wygłoszono następujące referaty: O. Kroh: Psychologiczne dziedziczenie ze szczególnem uwzględnieniem problemów psychologii społecznej (Referat zbiorowy). — E. Voegelin: Rasa a państwo. — G. Pfahler: Zagadnienie rasy a charakterologia dziedziczenia: badania eksperymentalne z różnych okolic Niemiec. — W. Hellpach: Społeczno-fizyczne stanowisko jako czynnik współtwórczy istoty psychofizycznej. Nadto należał tu szereg referatów jednostkowych, poświęconych 1. Typowym różnicom w postawie społecznej i 2. Charakterowi narodowemu. Ad 1. wygłoszono następujące referaty: Ph. Lersch: Podstawowe formy nastawienia współbliznięgo. — A. Wenzl: Główne zarysy typologii podstawy społecznej. — G. H. Fischer: Podstawowe formy wyrażania i podstawy społecznej. — A. Huth: Typowe różnice w postawie społecznej ras, zamieszkujących Niemcy. — W. Ziegler: Przyczynę do psychologii żołnierstwa. — H. Brugger: W sprawie zagadnienia naturalnej znajomości człowieka. — H. Bracken: Badania dotyczące bliźniąt a psychologia życia społecznego. — Ad 2. wygłoszono następujące referaty: H. Freudenthal: Socjologia a psychologia. — A. Wellek: W sprawie typologii muzykalności szczepów niemieckich. — K. Schmeing: „Druga twarz“ jako specjalna właściwość szczepowa sasko-falijska i jako zagadnienie psychologiczne (z dziedziny psychologii postaci i eidetyzmu). — G. A. Jaederholm: Przyczynę do psychologii nordyckiego charakteru narodowego. — J. Essen: Przyczynę do historii germańskiego pojęcia duszy. — A. Juhász: Zasada wodzostwa w duszy węgierskiej.

II. *Teoria zachowania się społecznego. Tworzenie się społeczności i dzieło życia.* E. Jaensch: Tworzenie się społeczności i pojmowanie państwa z punktu widzenia teorii typów. — F. Giese: Ramy życia i dzieło życia. — W związku z powyższym tematem głównym wygłoszono też szereg referatów jednostkowych, ujętych w następujące grupy: *Wodzostwo żołnierskie.* M. Simoneit: Zasady wysnute z praktyki psychologicznej o dowódcy wojskowym. — M. Metz: Społeczność wojskowa a osobo-

b

wość wodza. — H. Nuber: Elastyczność psychiczna wodza. — *Dzieciństwo i młodość.* J. Kuhn: Społeczno-psychologiczny rozwój w wczesnym dzieciństwie. — R. Schaal: Społeczno-psychologiczny rozwój w wieku szkolnym. — E. Knoll: Psychologia społeczna wieku dojrzewania. — A. Kiessling: W sprawie podstawowych zasad chronologicznej psychologii młodzieży. — E. Lippert: Przyczynek do psychologii wodza w dawnym i nowym ruchu młodzieży niemieckiej. — G. Schliebe: Pamiętniki grup (Wspólne pamiętniki dwóch klas internatu). — *Sily wiążące w całość twory społeczne.* W. Vershofeu: Przywództwo w życiu pracy. — M. Breitinger: W sprawie psychologii społecznej zawodu. — M. Roth: Socjologiczna struktura i społeczne sily związku. — C. Schneider: Przyczynę do psychologii gminy religijnej. — Tu należały też następujące dyskusje: 1. Dyskusja na temat „Przeznaczenie struktury społecznych właściwości charakteru“, zagajona przez O. Schultze. — 2. Dyskusja na temat „Psychologia oceny niemieckiej szczepowości i osobowości“, zagajona przez F. Giesego. — 3. Dyskusja na temat „Forma życia włościństwa niemieckiego i struktura wspólności wiejskiej“, zagajona przez G. Ipsena. — 4. Dyskusja na temat „Pedagogika psychokrytyczna“, zagajona przez W. Poppelreutera. — III. *Wychowanie społeczne. Dynamika i rozwój życia społecznego.* K. Dürckheim: Członkostwo jako rzeczywistość psychiczna. — P. Feldkeller: Wzajemne porozumienie i możność jego kształcenia. W związku z powyższym tematem głównym wygłoszono też szereg referatów jednostkowych, ujętych w następujące grupy: *Rodzina i wychowanie.* R. Lehmann: Wychowanie u ludów pierwotnych. — L. Eckstein: Siła wychowawcza rodziny. — O. Kutzner: Struktura rodziny w swem znaczeniu dla dorosłych. — B. Herwig: Wiejski internat szkolny i jego znaczenie dla wychowania społecznego. — W. Hische: Psychologia i pedagogika wychowania społecznego w Niemieckiej Służbie Pracy. — J. Mathieu: Poppelreuterowskie Kursy rzemieślnicze (Kursy Robinsona) Niemieckiego Instytutu technicznego Wyzkolenia narodowo-socjalistycznego. — *Kształcenie woli i charakteru.* N. Ach: Kształcenie woli i charakteru. — W. Straub: Główne zarysy psychologii kształcenia woli. — H. Düker: O pewnej metodzie systematycznego kształcenia czynności woli (doświadczenia przeprowadzone na uczniach o słabej woli). — V. Lucke: Poszczególne zagadnienia psychologii wychowania wojskowego. — *Powstawanie narodu.* F. Berger: Powstawanie narodu i jego warunki tkwiące w psychologii społecznej. — W. Hansen: Zgodne

a

z rozwojem ukształtowanie wychowania na naród, objaśnione na specjalnych możliwościach dojrzałego wieku dziecięcego. — Tu należą też cztery sympozyja, a mianowicie: 1. O wodzostwie (zagał M. Simoneit). — 2. Dziecko a rodzina (zagał H. Volkelt). — 3. W istocie swej różne cechy osobowości jako podstawa charakterologii dziedzicznej (zagał Ch Spearman). — 4. Rasa jako piętno i styl (zagał W. Hellpach). — Wśród referatów luźnych, nie pozostających w związku z tematem głównym, część ujęta była w grupę, poświęconą *psychologii armii*. Były to referaty: E. Zilian: Przyczynki do badania inteligencji w obrębie wojskowej elity ludzi. — Masuhr: W sprawie pomocy, jaką dają statystyki społeczne w wyborze wojskowej elity ludzi. — Kreipe: Niektóre zagadnienia psychologii spostrzeżeń w nowoczesnej praktyce wojskowej. — L. Zeise: W sprawie praktycznego znaczenia analizy mowy. Ponadto obejmował program Zjazdu następujące luźne referaty: G. Schmid: Marzenie senne na jawie, jego istota i znaczenie dla życia psychicznego. — O. Klemm: Wrażliwość na zmiany przy postaciach optycznych (Pokaz). — F. Pricke: Typ osobowości a funkcja tkanek. — W. Fischel: Walka w zwierzęcym życiu społecznym. — St. Boda: Organizacja wrażeń (Wyniki węgierskich badań analitycznych). — P. Schiller: T. zw. stany nerwowe i ich korzenie, tkwiące w psychologii popędów. — R. Pauli: Przyczynki do znajomości krzywej pracy. — H. Rupp: W sprawie poradnictwa zawodowego abiturjentów: wartościowanie pewnych zadań z punktu widzenia psychologii głębi; przyczynki do techniki porad jednostkowych. — F. Harenberg: Możliwości rozwojowe diagnostyki psychologicznej na podstawie psychologii struktury. — H. Schole: Badania eksperymentalne na dźwiękach najwyższych i najkrótszych. — G. Mall: Działanie muzyki na różne typy osobowości.

XV. Zjazd odbył się w dniach 5. do 8. lipca 1936 w Jenie. Głównym tematem Zjazdu były: Uczucie i Wola. Ponadto dopuszczone były luźne referaty jednostkowe, które ujęto w dwie grupy: 1. Przyczynki do psychologii rozwoju. 2. Spostrzeżenia i funkcje pokrewne. Wygłoszono następujące referaty: A. *Uczucie*. F. Sander: W sprawie nowszych teoryj uczuć (Referat zbiorowy). — R. Ripius: Uczucie a myślenie (Referat uzupełniający). — E. R. Jaensch: Uczucie a wrażenia. — F. Krueger: Strukturalna podstawa doznawania uczuć i chcenia. — A. Kiessling: Nauka o uczuciach w romantyce niemieckiej. — P. Schiller: Dowcip i komizm. — E. Wartegg: Uczucie a twory wyobraźni. — A. Wellek: Uczucie a sztuka. — A. Vet-

b

ter: Uczucie i wola w doznaniu religijnem. — G. D. Mall: Cieleśne objawy towarzyszące stanom uczuciowym. — B. Wola. N. Ach: W sprawie nowszych teoryj woli (Referat zbiorowy). — H. Rupp: Wola a popęd. — F. Rudert: O spełnianiu zadań. — M. Simoneit: W sprawie badania woli przy egzaminach kwalifikacyjnych z psychologii wojskowej. — K. Kreipe: Teoretyczne poglądy na wolę z punktu widzenia praktyki charakterologicznej. — E. Zilian: Wzajemny stosunek woli i funkcji myślenia na podstawie charakterologicznego doświadczenia i poznania. — W. Wirth: Przyczynki psychofizyczny do ćwiczenia się w strzelaniu (z broni palnej ręcznej). — A. Zeddies: Siła woli a skuteczne postępowanie. — Th. Valentiner: Pragnienie dziecka (W sprawie zwiększania się zmniejszania się liczby urodzeń). — R. Pauli: Uwagi zasadnicze dotyczące teoryj typów i ich systemu (z szczególnem uwzględnieniem uczucia i woli). — St. Boda: Uwagi zasadnicze dotyczące konieczności ściślej-szego rozgraniczenia ogólnocharakterologicznego i specjalno-typologicznego formułowania zagadnień. — J. Wahle: Uczucie i wola w twórczości muzycznej. — K. Schmeißing: Uczucie i wola w eidetycznym i „okultystycznym“ doznaniu. — P. F. Linke: Wola, poznanie i motyw pomocniczy. — *Przyczynki do psychologii rozwoju*. W. Hellpach: Pobudliwość (thymosis) dojrzałości płciowej w pochodzie rozwojowym młodości. — H. Hetzer: Cieleśny stan rozwoju a orzeczenie z punktu widzenia psychologii rozwoju. — K. Zietz: Teorie fizyczne u dzieci. — W. Ruttmann: Badania dotyczące praktyki psychologicznej w ocenie uczniów. — A. Huth: Różnice psychiczne wśród szczepów bawarskich. — *Spostrzeżenia i funkcje pokrewne*. M. Metz: Orientowanie się podczas lotu. — W. Metzger: W sprawie znajomości dotykowo-ruchowej przestrzeni otaczającej. — K. Wilde: Podstawowe prawa kontrastu konturów. — H. J. Firsau: Zdolności indywidualne a spostrzeganie. — G. H. Fischer: O wpływie warunków cielesnych na obraz osobowości (z szczególnem uwzględnieniem t. zw. wazomotorycznej nadwrażliwości). — F. Wecker: Człowiek a przymysł.

Ponadto wygłosił E. R. Jaensch oficjalny wykład p. t. „Psychologia a ewolucja idealizmu niemieckiego“, a G. E. Störring ilustrowany filmem dźwiękowym wykład p. t. „Utrata pamięci skutkiem zatrucia gazem (Człowiek pozbawiony pamięci czasu)“. Odbyło się też Symposium na temat „Uspობienie. Jego rodzaj i zmiany jako kształtujące czynniki doznawania“, zagajone przez W. Hellpacha.

a

VIII. Zjazd psychologów włoskich odbył się w dniach 3.—5. kwietnia 1936 w Rzymie. Ze Zjazdu tego, połączonego z uczczeniem pamięci zmarłego Profesora Sante de Sanctis (zob. poniżej, str. 191 a) zdał sprawę Feruccio Banissoni w Kwartalniku Psychologicznym, VIII (1936), str. 231—232.

KONKURSY.

Brytyjski Instytut Filozoficzny. Jeden z członków tej organizacji ofiarował kwotę 100 funtów w celu przyznania dwu nagród po 50 funtów dwom najlepszym rozprawom o „Etyce“ Mikołaja Hartmanna, która wyszła też w przekładzie angielskim nakładem firmy G. Allen and Unwin Ltd. Jedna z nagród została przeznaczona dla autora lub autorki, będących obywatelami Państwa Brytyjskiego, gdziekolwiek bądź zamieszkających, którzy nie ukończyli jeszcze 28 lat; druga nagroda została przeznaczona dla autora lub autorki, urodzonych w Ameryce, gdziekolwiek bądź zamieszkających, którzy nie ukończyli jeszcze 28 lat. Termin konkursu upłynął 1. stycznia 1934.

Paryska Akademia nauk moralnych i politycznych rozpisała w grudniu 1932 konkurs na nagrodę własną w kwocie 4.000 fr. z terminem do r. 1937 na temat: Różne pojęcia racjonalizmu w filozofii współczesnej.

Paryska Académie des Inscriptions et belles-lettres rozpisała w r. 1934 konkurs o nagrodę własną w kwocie 2.000 fr. na temat: Studium krytyczne komentarzy do Boecjusza „Consolatio philosophiae aż do wieku XV.“ Nagroda ma być przyznana w r. 1937.

Saska Akademia Nauk rozpisała w r. 1934 konkurs im. R. Avenariusza o nagrodę w kwocie 2.000 mk. na temat: Konsekwencje teorii kwantów i teorii pól w fizyce współczesnej dla teorii poznania. Termin nadsyłania prac: 1. kwietnia 1936.

Istituto Lombardo di scienze e lettere rozpisał w r. 1934 konkurs na nagrodę im. Pizzamiglio w kwocie 2.000 lirów z terminem 31. grudnia 1935 na temat: Krytyka i teoria nauki w filozofii współczesnej.

Konkurs im. Bernarda Varisco. Włoskie Towarzystwo Filozoficzne (Società filosofica italiana) utworzyła nagrodę im. Bernarda Varisco, która będzie przyznawana co trzeci rok. Po raz pierwszy został konkurs na tę nagrodę rozpisany w r. 1935; tematy dotyczyły zagadnień, związanych z filozofią Bernarda Varisco.

Włoskie Ministerstwo Wychowania Narodowego rozpisało w r. 1936 konkurs o nagrodę 4.000 lirów za najlepszą pracę z dziedziny filozofii i nauk społecznych.

Belgijska Akademia Nauk rozpisała konkurs na temat: Awerizm łaciński XIII. wieku. Termin 31. października 1937. Nagroda 3.400 franków.

b

Belgijski konkurs uniwersytecki na lata 1934—1936 obejmował w sekcji filozoficznej następujące tematy: 1. Organizacja wiecznego pokoju według filozofów XVII. i XVIII. wieku. 2. Estetyka Bergsona. 3. Filozofia Fregego. 4. Zagadnienie doświadczenia i poznania apriorycznego u O. Hamelina. — Tenże konkurs na lata 1935—1937 obejmował w sekcji filozoficznej następujące tematy: 1. Pojęcie osobowości w filozofii M. Schelera. 2. Witalizm i neowitalizm jako teorie, mające wyjaśnić istotę życia wegetatywnego. 3. Aktualizm G. Gentile'go. 4. Studium krytyczne o jednym z francuskich przedstawicieli idealizmu dialektycznego.

Konkurs Skandynawski na pracę poświęconą tematowi etycznemu został rozpisany wspólnie przez 3 firmy wydawnicze, mianowicie: Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, Szwecja; Grund Tanum Forlag, Oslo, Norwegia; Söderström och Co., Förlagsaktiebolag, Helsingfors, Finland. Temat brzmiał: Czy może być w czasach dzisiejszych podane obiektywne kryterium etyczne? Jeśli tak, na czym może ono być oparte? Za 3 najlepsze prace wyznaczone 3 nagrody w wysokości 2.000, 1.000 i 500 koron szwedzkich. Termin upłynął 1. stycznia 1937.

NAGRODY.

Nagroda Naukowa miasta stoł. Warszawy. Sąd konkursowy Nagrody Naukowej miasta stoł. Warszawy na posiedzeniu dnia 6. listopada 1935 przyznał rzeczoną nagrodę w wysokości 5.000 zł. za rok 1935 Prof. Drowi Janowi Łukasiewiczowi.

Orzeczenie Sądu Konkursowego brzmi: „Sąd Konkursowy na posiedzeniu w dniu 6. listopada 1935 r. przyznał Nagrodę Naukową miasta stoł. Warszawy Prof. Drowi Janowi Łukasiewiczowi za to, iż przez stworzenie i ugruntowanie logiki wielowartościowej myśl ludzką na nowe pchnął tory. Przez subtelne i przenikliwe badania historyczne przyczynił się znakomicie do wyświecenia dziejów logiki. W licznych pracach nacechowanych śmiałym krytycyzmem stał się pionierem stosowania metod naukowych w filozofii. Skupiwszy grono uczniów i współpracowników, stworzył na terenie Warszawy własną szkołę logiczną“.

Skład Sądu Konkursowego był następujący: Wiceprezydent Jan Pohoski (Przewodniczący), Leopold Biało-brzeski, Jan Biłek, Czesław Jędraszko, Stanisław Kętrzyński, Stefan Pienkowski.

Nagroda miasta Łodzi dla Polskiej Nauki. Sąd Konkursowy Nagrody miasta Łodzi dla Polskiej Nauki na posiedzeniu swem dnia 25. kwietnia 1936 przyznał rzeczoną nagrodę w wysokości 5.000 zł. za r. 1936 Prof. Drowi Kazimierzowi Twardowskiemu.

Orzeczenie Sądu Konkursowego brzmi: Dnia 25. kwietnia roku 1936 w siedzibie Zarządu

a

miejskiego zebrał się Komitet Nagrody miasta Łodzi dla Polskiej Nauki, w którego skład wchodził PP. Prof. Dr. Włodzimierz Antoniewicz, delegat Uniwersytetu J. P. w Warszawie, Prof. Dr. Stefan Błachowski, delegat Uniwersytetu Poznańskiego, Prof. Dr. Franciszek Bujak, delegat Uniwersytetu J. K. we Lwowie, inżynier Wacław Głazek, tymczasowy Prezydent miasta Łodzi, Mikołaj Godlewski, tymczasowy Wiceprezydent miasta Łodzi, Prof. Dr. Marceli Handelsmann, delegat Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Prof. Dr. Adam Kleczkowski, delegat Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Prof. Dr. Manfred Kridl, delegat Uniwersytetu S. B. w Wilnie, Dr. Tadeusz Mogilnicki, przedstawiciel Rady przybocznej miasta Łodzi, Prof. Dr. Stanisław Poniatowski, delegat Wolnej Wszechnicy w Warszawie, Jan Nepomucen Waltratus, naczelnik Wydziału Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w Łodzi, Radca Dr. Zygmunt Zagórowski, delegat Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Prof. Dr. Henryk Życzynski, delegat Katolickiego Uniwersytetu lubelskiego oraz Sekretarz Komitetu Ludwik Piotrowski, Kierownik Oddziału Wydziału Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w Łodzi — i, zgodnie z artykułami 2, 3 i 4 Statutu Nagrody miasta Łodzi dla Polskiej Nauki, Literatury pięknej i Sztuki plastycznych powziął uchwałę następującej treści:

Nagrodę miasta Łodzi dla Polskiej Nauki a r. 1936 przyznać panu Doktorowi Kazimierzowi Twardowskiemu, Profesorowi honorowemu Uniwersytetu J. K. we Lwowie za całokształt jego wybitnej pracy naukowej w dziedzinie filozofii⁴.

Dyplom tej nagrody wręczyli laureatowi dnia 3. października 1936 we Lwowie pp. Mieczysław Kalinowski, Dyrektor Zarządu Miejskiego w Łodzi i Jan Nepomucen Waltratus, Naczelnik Wydziału Oświaty i Kultury Zarządu Miejskiego w Łodzi. Na wygłoszone przy tej sposobności przemówienie Dyrektora Kalinowskiego odpowiedział Prof. Twardowski podziękowaniem, które jest wydrukowane w Dzienniku Zarządu Miejskiego w Łodzi, t. XIII, nr. 11 z dnia 5. listopada 1936, str. 778—780.

Z powodu nadania nagrody łódzkiej pojawiły się następujące artykuły o Profesorze Twardowskim: A. W prasie peryodycznej: R. Ingarden: Kazimierz Twardowski (Nowe Czasy, Lwów, 15. maja 1936). — T. Kotarbiński: Kazimierz Twardowski (Pion, Warszawa, nr. 21, 23. maja 1936). — B. W prasie codziennej: Prof. Kazimierz Twardowski laureatem nagrody m. Łodzi (Kurier Łódzki, 26. kwietnia 1936). — Detto (Echo, Łódź, 26. kwietnia 1936). — Prof. K. Twardowski laureatem m. Łodzi (Republika, Łódź, 26. kwietnia 1936). — Detto (Głos Poranny, Łódź, 26. kwietnia 1936). — Detto (Kurier Warszawski, 26. kwietnia 1936). — D. G.: Profesor Kazimierz Twardowski laureatem naukowym miasta Łodzi (Wiek Nowy, Lwów, 29. kwietnia 1936). — S. M.: Kazimierz Twardow-

b

ski. Laureat naukowy Łodzi (Gazeta Polska, Warszawa, 10. maja 1936). — J. Ostrowski: Laureat nagrody naukowej m. Łodzi. Prof. Kazimierz Twardowski, pionier filozofii naukowej (Kurier Poranny, Warszawa, 16. maja 1936). — Dr. E. G. B.: Kazimierz Twardowski jako nauczyciel (Chwila, Lwów, Nr. 6175, 30. maja 1936).

Koło Filozoficzne Studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Nagrodę Koła w kwocie 50 zł. za najlepszy referat, wygłoszony w roku akademickim 1932/3, otrzymała z uchwały członków Koła Mgra E. Łuzekówna; w roku akademickim 1933/4 otrzymał taką nagrodę Jan Głębocki, a w roku akademickim 1934/5 S. Sarnaker.

Paryska Akademia Nauk Moralnych i Politycznych. W r. 1933 otrzymali: nagrodę im. J. Reynauda Ed. Le Roy za pracę p. t. Myśl intuicyjna; nagrodę im. K. Lamberta M. Berdiajew za pracę p. t. Umysł i wolność. Zarys filozofii chrześcijańskiej; nagrodę im. Gegnera J. Benrubi za całość swych prac filozoficznych; nagrodę im. J. Saille'a Fr. Tavera za pracę p. t. Zagadnienie ludzkie. Pojęcie ludzkości u Montaigne'a i H. Sérouya za pracę p. t. Zagadnienie filozoficzne wojny i pokoju; nagrodę im. J. Dagnana-Bouvereta G. Heuyer za całość swych prac naukowych. W r. 1934 otrzymali: nagrodę im. H. Liarda H. Busson za pracę p. t. Myśl religijna od Charrona do Pascala, A. Cresson za pracę p. t. Zagadnienie etyczne a filozofowie i p. Lachière-Rey za pracę p. t. Idealizm Kantowski; nagrodę im. Delbosa Ks. J. Wehrle za pracę p. t. V. Delbos i Ks. V. Monod za pracę p. t. Bóg w wszechświecie; nagrodę im. J. Saille'a p. Fusil za całość swych prac, a zwłaszcza za książkę p. t. Rousseau jako sędzia Jana Jakuba; nagrodę im. J. Dagnana-Bouvereta R. Bayer za pracę p. t. Estetyka wdzięku i R. Allier za całość swych prac naukowych. — W r. 1935 otrzymali: nagrodę im. Gegnera P. Guérin za pracę p. t. Myśl konstruktywna i rzeczywistość duchowe; nagrodę im. K. Lévêque'a L. Lavelle za pracę: Świadomość siebie samego i obecność całkowita; nagrodę im. J. Dagnana-Bouvereta pp. R. Dejean za pracę p. t. Uczucie, Ph. Fauré-Frémiet za pracę p. t. Myśl i odpoczynek, i J. Lacan za pracę p. t. Psychoza paranoiczna w swym stosunku do osobowości; nagrodę im. Wołowskiego p. Moreau-Reibel (zast. prof. U. J. w Krakowie) za pracę p. t. J. Bodin i prawo publiczne porównawcze w swym stosunku do filozofii historii. — W r. 1936 otrzymali: nagrodę im. Audiffreda pp. Adam i Milhaud za wydanie Korespondencji Kartezjusza; nagrodę im. J. Saille'a P. Mesnard za pracę p. t. Rozkwit filozofii politycznej w XVI. stuleciu.

Akademia Francuska. W r. 1933 otrzymał nagrodę im. Monthyon'a M. Blondel za książkę p. t. Ollé-Laprune. — W r. 1934 otrzymali

a

nagrodę: im. Théroutanne'a Ks. Gorce za książkę p. t. Rozkвіт myśli średniowiecznej; nagrodę im. Bordin'a J. Guittton za książkę O filozofii Newman'a. — W r. 1936 otrzymał nagrodę im. Binoux'a w kwocie 2.000 fr. P. Nève de Mevergnies za pracę p. t. J. B. van Helmont.

Paryska Académie des Inscriptions et des belles-lettres przyznała w r. 1936 nagrodę im. Ambatielosa P. M. Schuhlowi za prace p. t. „Studium o kształtowaniu się myśli greckiej“ i „Platon a współczesna mu sztuka“.

Królewska Akademia Włoska. Jako zachętę do dalszych studyów w dziedzinie filozofii otrzymali w r. 1935 nagrody: Po 3.000 lirów Prof. E. Galli (Bologna), A. Marucci (Bologna), R. Pavese (Medyolan). Po 2.000 lirów Prof. E. Bonaventura (Florenca), M. Giorgiantonio (Neapol-Bagnoli), M. Losacco (Florenca), T. Pazienza (Bitonto), M. Rossi (Regio Emilia), Po 1.500 lirów Prof. E. Cardile (Catania), G. Esposito (Medyolan). 1000 lirów Prof. A. Beccari (Florenca). Nadto otrzymały po 2.000 lirów m. i. czasopisma Sophia i Rivista di psicologia normale e patologica.

Włoska Akademia Narodowa dei Lincei przyznała w r. 1933 nagrodę w kwocie 3.000 lirów za najlepszą pracę na temat „Dowody w naukach filozoficznych i moralnych“ Ernestowi Bignami'emu.

Belgijski Konkurs Uniwersytecki. W konkursie rozpisany na lata 1933—1935 otrzymał nagrodę Ks. E. Winance za pracę, p. t. „Philosophia thomistica“ L. Babenstuber, profesora Uniwersytetu salzburskiego (1660—1726)“.

VARIA.

Setna rocznica śmierci Jędrzeja Śniadeckiego, która przypada w roku 1938, była tematem rozważań na sekcji chemicznej XIV. Zjazdu lekarzy i Przyrodników Polskich we wrześniu 1933. Uchwałą plenarnego zebrania Zjazdu wyłoniono Komitet, który ma się zająć godnym uczczeniem zbliżającej się rocznicy.

400. rocznica urodzin Michała Montaigne'a. Ku uczczeniu tej rocznicy urządził w ostatnich dniach kwietnia 1933 Instytut Francuski w Warszawie pod patronatem Ambasadora Francji, p. Laroche'a i Rektora Uniwersytetu J. P. w Warszawie, Prof. Ujejskiego uroczystą Akademię, na którą złożyły się przemówienie Prof. Fayela, Dyrektora Instytutu, wykład Dra Czarnowskiego, profesora Uniwersytetu J. P. w Warszawie p. t. Montaigne i duch XVI wieku, oraz wykład Dra J. Kowalskiego, profesora Uniwersytetu J. K. we Lwowie, p. t. Humanizm Montaigne'a.

Obchód ku czci E. Meyersona. Dnia 17. marca 1934 odbył się staraniem Alliance Française w auli Uniwersytetu Warszawskiego obchód ku czci E. Meyersona, zmarłego w grudniu 1933. Obchód zagał jako Proroktor Uniwersytetu Prof.

„Ruch Filozoficzny“ Tom XIII. 5—10.

b

Jan Łukasiewicz, poczem prof. Z. Zawirski (Poznań) wygłosił odczyt p. t. Filozofia nauk Meyersona.

70. rocznica urodzin Prof. Twardowskiego. Dnia 20. października, na który to dzień przypada siedmdziesiąta rocznica urodzin Prof. Twardowskiego, przedstawiciele Komitetu b. uczniów Prof. Twardowskiego wręczyli Solenizantowi pięknie wykonane album z fotografiami b. uczniów i tych pracowni uniwersyteckich, w których uczniowie Prof. Twardowskiego pracują obecnie jako profesorowie filozofii lub psychologii. Album zawiera 121 ułożonych w porządku chronologicznym fotografii byłych uczniów i uczenic oraz podobizny następujących pracowni uniwersyteckich: Seminaryum filozoficzne Uniwersytetu J. K. we Lwowie (Kierownicy: Prof. Dr. K. Ajdukiewicz i Prof. Dr. R. Ingarden), Zakład Psychologiczny tegoż Uniwersytetu (Kierownik: Prof. Dr. M. Kreutz), Seminaryum filozoficzne Wydziału matematyczno-przyrodniczego Uniwersytetu J. P. w Warszawie (Kierownik: Prof. Dr. J. Łukasiewicz), Seminaryum filozoficzne Wydziału humanistycznego tegoż Uniwersytetu (Kierownicy: Prof. Dr. T. Kotarbiński i Prof. Dr. Wł. Tatarukiewicz), Zakład Psychologiczny tegoż Uniwersytetu (Kierownik: Prof. Dr. Wł. Witwicki), Zakład Psychologii Wychowawczej tegoż Uniwersytetu (Kierownik: Prof. Dr. St. Baley), Seminaryum filozoficzne Uniwersytetu S. B. w Wilnie (Kierownik: Prof. Dr. T. Czeżowski), Zakład Psychologiczny Uniwersytetu Poznańskiego (Kierownik: Prof. Dr. S. Błachowski), Seminaryum filozoficzne tegoż Uniwersytetu (Kierownik: Prof. Dr. Z. Zawirski) — razem 31 zdjęć. Do albumu dołączył Komitet adres, zawierający wyrazy czci i wdzięczności uczniów dla Profesora.

Tego samego dnia Prof. Dr. T. Kotarbiński wygłosił w Radio warszawskim odczyt, transmitowany przez wszystkie rozgłośnie polskie, p. t. Kazimierz Twardowski. Odczyt ten został w całości ogłoszony drukiem na czele XL (1937). rocznika Przeglądu Filozoficznego (str. 1—7).

Ku uczczeniu 70. rocznicy urodzin Prof. Twardowskiego wydało osobny zeszyt „Muzeum, Czasopismo pedagogiczne, poświęcone sprawom wychowania, nauczania i organizacji szkolnictwa“, organ Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych, wydawany staraniem Okręgu lwowskiego, a nakładem Zarządu głównego T. N. S. W.¹⁾ Jest to zeszyt 2. rocznika LI. z września 1936. Zeszyt ten ozdobiony podobizną Prof. Twardowskiego i zaopatrzony w dedykację zawiera następujące rozprawy: Dr. K. Zagajewski: Prof. Kazimierz Twardowski jako prezes T. N. S. W. — Prof. Dr. B.

¹⁾ Jest to druga publikacja, którą T. N. S. W. poświęca Prof. Twardowskiemu. Pierwszą była książka p. t. „Kazimierz Twardowski. Mowy i rozprawy z okresu Jego działalności w T. N. S. W. Księga Pamiątkowa, wydana przez T. N. S. W.“ Zredagował Dr. Karol Zagajewski. Lwów, 1912. Nakładem T. N. S. W., str. VIII. 257. 12 nt.

a

Nawróczyński: Pedagogika życia duchowego w latach 1900—1914.— Dr. K. Sośnicki: Nauka szkolna a światopogląd.— Prof. Dr. Ingarden: Rola logiki przy nauczaniu matematyki w szkole średniej.

Odnalezienie rzeźby, przedstawiającej głowę Platona. Wedle wykładu wygłoszonego w październiku 1933 w Ateńskiej Akademii nauk przez Dra A. Heckera, profesora Uniwersytetu buda-peszteńskiego, odnaleziono wśród rupieci w piwnicy jednego z muzeów ateńskich rzeźbę, przedstawiającą głowę Platona.

Nowo odnaleziony portret Kartezjusza pędzła Jana Baptisty Weenixsa († 1660) nabyło w jesieni 1934 Muzeum w Utrechcie. Portret przedstawia filozofa trzymającego w ręku otwartą książkę, na której kartach widnieje napis „Mundus est fabula“ i pochodzi z czasu nieco wcześniejszego aniżeli znany portret Kartezjusza, będący dziełem Fr. Halsy a znajdujący się w paryskim Luwrze.

Niemieckie Ministerstwo Wychowania skreśliło w r. 1935 filozofię jako obowiązkowy przedmiot uboczny przy doktoracie filozofii.

Państwowy Instytut Historii nowożytnych Niemiec, założony w Berlinie w październiku 1935, obejmuje planem swych prac m. i. historię filozofii niemieckiej, zwłaszcza w w. XIX.

Muzeum Kantowskie zostało utworzone w r. 1935 w domu mieszkalnym Kanta w miejscowości Moditten pod Królewcem, w której Kant spędzał niejednokrotnie swe wakacje i w której napisał w r. 1763 swe „Spostrzeżenia dotyczące uczucia wzniosłości i piękna“. Urządzeniem Muzeum zajęli się prof. Lahrs i E. Andersen, dyrektor miejskiego Muzeum królewieckiego.

Zygmunt Freud ukończył 6 maja 1936 ośmdziesiąty rok życia. W dniu tym wygłosił w Radio warszawskim Prof. Dr. Władysław Witwicki odczyt o psychoanalizie.

Dzieła Croce'go i Gentile'go na Indeksie. Uchwałą Kongregacji Św. Officjum z maja 1934 zostały na indeksie książek przez Kościół katolicki zakazanych umieszczone wszystkie dzieła Benedykta Croce'go i Jana Gentile'go.

800. Rocznica urodzin Majmonidesa.

Z powodu powyższej rocznicy, która przypadała na dzień 30. marca 1935 odbył się w tymże roku szereg obchodów i uroczystości, zarówno w Polsce jak zagranicą. I tak odbyła się m. i. we Lwowie, dnia 28. kwietnia staraniem Zjednoczonego Komitetu Żydowskich Instytucyj kulturalno-oświatowych uroczysta Akademia, na której część odczytową złożyły się wykłady Rabina Dra J. Lewina p. t. Majmonides na pograniczu filozofii arabskiej i scholastycznej oraz Dra M. Mehlera p. t. Bóg i człowiek w światopoglądzie Majmonidesa.

Rząd hiszpański w połączeniu z Akademiami i Uniwersytetami hiszpańskimi zorganizował ku

b

uczczeniu wspomnianej rocznicy w Kordowie, miejscu urodzenia filozofa, kilkudniowy uroczysty obchód, którego program przedstawiał się w sposób następujący: 25. marca Uroczyste posiedzenie hiszpańskiej Akademii Nauk i Sztuk pięknych.— 26. marca Odczyt o Majmonidesie urządzony staraniem Wydziału filozofii i literatury Uniwersytetu w Madrycie oraz poświęcenie Biblioteki im. Majmonidesa.— 27. marca Odczyt E. Garcii y Gomez'a, Dyrektora Wyższej Szkoły języka i literatury arabskiej w Granadzie, O Majmonidesie.— 28. marca Odczyt Dra Gregoria Maranon'a p. t. „Znaczenie Majmonidesa dla kultury światowej“.— 29. marca Odczyt znanego literata hiszpańskiego, J. Ortegi y Gasseta.— 30. marca Uroczyste Zamknięcie Obchodu w obecności Prezydenta Republiki hiszpańskiej.

W Wiedniu odbyła się z początkiem marca uroczysta Akademia, urządzona staraniem Żydowskiej Gminy Wyznaniowej. Odczyt O znaczeniu Majmonidesa dla kultury światowej wygłosił Rabin Dr. D. Feuchtwang.

WIADOMOŚCI OSOBISTE.

Dr. Witold Rubczyński, em. profesor zwyczajny filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 10. kwietnia 1936 mianowany profesorem honorowym.

Dr. Mściśław Wartenberg, em. profesor zw. filozofii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 15. grudnia 1936 mianowany profesorem honorowym.

Dr. Tadeusz Garbowski, zw. profesor filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim, przeszedł z dniem 31. sierpnia 1935 na własną prośbę w stan spoczynku.

Dr. Władysław Mieczysław Kozłowski, profesor zw. teorii i metodologii nauk przyrodniczych i humanistycznych Uniwersytetu Poznańskiego, przeszedł z dniem 1. października 1935 w stan spoczynku (Zob. poniżej, str. 186 b).

Dr. Tadeusz Czeżowski, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 4. kwietnia 1936 mianowany profesorem zwyczajnym.

Dr. Zygmunt Zawirski, profesor zwyczajny teorii i metodologii nauk humanistycznych i przyrodniczych na Wydziale matematyczno-przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, został postanowieniem Pana Prezydenta Rzeczypospolitej z 16. października 1936 mianowany profesorem filozofii na Wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dr. Henryk Elzenberg, docent filozofii na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu J. P. w Warszawie, objął z dniem 1. października

a

1936 utworzone przez Ministerstwo W. R. i O. P. reskryptem z lipca tegoż roku stanowisko adjunkta przy katedrach filozofii na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu S. B. w Wilnie. Równocześnie przeniósł Dr. Elzenberg na podstawie uchwały Rady Wydziału humanistycznego Uniwersytetu J. P. w Warszawie z 21. września 1936 swe prawo wykładania na Wydział humanistyczny Uniwersytetu S. B. w Wilnie.

Dr. Bohdan Kieszkowski, habilitował się na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego z historii filozofii. Habilitację zatwierdził Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 29. marca 1935.

Ks. Dr. Stefan Leon Skibniewski habilitował się na Wydziale teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie z filozofii chrześcijańskiej. Habilitację zatwierdził Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1. lutego 1936.

Jerzy Dumas, profesor Sorbony, został 23. grudnia 1933 wybrany członkiem paryskiej Akademii nauk moralnych i politycznych.

Prof. Dr. Henryk Rickert i Prof. Dr. M. Grabmann zostali w r. 1934 wybrani członkami-korespondentami Wydziału filozoficzno-historycznego Berlińskiej Akademii Nauk. (Zob. poniżej, str. 193 b).

Prof. Dr. Werner Jaeger został w r. 1934 wybrany członkiem Akademii w Erfurcie.

Prof. Dr. Bruno Bauch został w r. 1934 wybrany Przewodniczącym założonego przez siebie Niemieckiego Towarzystwa Filozoficznego w miejsce ustępującego Prof. Dra F. Kruegera. (Zob. Ruch filozoficzny, XII. str. 245 b).

Dr. Hans Driesch, emerytowany profesor filozofii w Uniwersytecie lipskim, został w r. 1935 zamianowany członkiem honorowym Londyńskiego Towarzystwa Philosophical Society.

Prof. Carmelo Ottaviano, który odkrył dwa nacie nieznanymi prac Rajmunda Lullusa, został zamianowany członkiem honorowym słynnej Schola Libera Lullismi założonej w r. 1275 przez Jakóba II. Aragońskiego.

W stan spoczynku przeszli w r. 1935 następujący zwyczajni profesorowie filozofii uniwersytetów niemieckich: Dr. Józef Geysler (Monachium), Dr. Albert Görland (Hamburg), Dr. Ernest Hoffmann (Heidelberg), Dr. Wolfgang Köhler (Berlin), Dr. Ryszard Kroner (Kilonia), Dr. Eugeniusz Kühnemann (Wrocław), Dr. Karol Marbe (Würzburg), Dr. Aleksander Pfänder (Monachium).

Dr. M. Heidegger, profesor filozofii w Uniwersytecie w Fryburgu w Br. nie przyjął w r. 1933 powołania na katedrę filozofii w Uniwersytecie berlińskim i monachijskim.

Dr. Ernest Kriek, profesor Akademii Pedagogicznej w Frankfurcie n. M., został w r. 1933 powołany na katedrę filozofii w tamtejszym Uniwersytecie jako następca Prof. M. Schelera, a w r. 1934 na katedrę filozofii w Uniwersytecie heidelberskim jako następca Prof. H. Rickerta.

b

Dr. Ernest Cassirer, b. profesor zwyczajny filozofii w Uniwersytecie hamburskim, został w r. 1933 powołany na katedrę filozofii w Uniwersytecie w Göteborgu w Szwecji.

Dr. Wolfgang Schultz, profesor honorowy Uniwersytetu monachijskiego, został w r. 1934 mianowany zwyczajnym profesorem filozofii w tymże Uniwersytecie.

Dr. K. A. Emge, zwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie jenańskim został w r. 1935 powołany do Berlina na katedrę filozofii prawa.

Dr. Gunther Ipsen, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie lipskim został w r. 1933 powołany w charakterze profesora zwyczajnego na katedrę filozofii i polityki teoretycznej w Uniwersytecie królewieckim.

Dr. Hermann Glockner, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie heidelberskim został w r. 1933 powołany w charakterze profesora zwyczajnego na Uniwersytet w Giessen jako następca Prof. E. v. Astera.

Dr. H. Dingler, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie monachijskim, został powołany w r. 1933 w charakterze zwyczajnego profesora filozofii na Politechnikę w Darmstacie.

Dr. Fryderyk Sander, nadzwyczajny profesor psychologii w Uniwersytecie w Giessen, został w r. 1933 powołany w charakterze profesora zwyczajnego na katedrę psychologii w Uniwersytecie jenańskim jako następca Prof. W. Petersa.

Dr. H. Hoffmann, nadzwyczajny profesor psychologii w Uniwersytecie tybingeńskim, został w r. 1933 powołany na Uniwersytet w Giessen.

Dr. Bernard Rosenmöller, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie w Monastyrze został w roku 1935 powołany na katedrę filozofii w Państwowej Akademii w Braunsbergu.

Dr. Ferdynand Weinhandl, nadzwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie kilońskim został w r. 1935 mianowany zwyczajnym profesorem.

Dr. Karol Jesinghaus, został w r. 1935 mianowany zwyczajnym profesorem filozofii w Uniwersytecie wüzburgskim.

Dr. Rudolf Carnap, nadzwyczajny profesor filozofii przyrody w niemieckim Uniwersytecie w Pradze, został w r. 1936 powołany na katedrę filozofii w Uniwersytecie w Chicago.

Drowie A. Faust (Heidelberg), **H. Noack** (Hamburg), **H. Sauer** (tamże) i **A. Wenzl**, (Monachium), docenci prywatni filozofii zostali w r. 1933 mianowani profesorami nadzwyczajnymi.

Dr. Fritz v. Rintelen, docent prywatny filozofii w Uniwersytecie monachijskim, został w r. 1934 mianowany nadzwyczajnym profesorem i w tym samym roku otrzymał powołanie na katedrę w Uniwersytecie w Bonn.

Dr. Walther Schmied-Kowarzik, docent prywatny filozofii w Uniwersytecie w Giessen został w r. 1934 powołany na katedrę filozofii w Wyższym Studium Pedagogicznym w Fryburgu.

a

Dr. Kurt Hildebrandt, docent prywatny filozofii w Uniwersytecie berlińskim, został w r. 1934 powołany na katedrę filozofii w Uniwersytecie kolońskim.

Drowie Wilhelm Grebe (Frankfurt n. M.) i **Kurt Leese** (Hamburg), docenci prywatni filozofii, otrzymali w r. 1935 tytuły profesorów nadzwyczajnych.

Dr. Ernest Foradori, habilitował się w r. 1933 na Wydziale filozoficznym Uniwersytetu w Innsbrucku z logiki i teorii poznania.

Dr. Szymon Moser habilitował się także w r. 1935 z filozofii.

Dr. Erwin Metzke, habilitował się w r. 1935 z filozofii w Uniwersytecie kolońskim.

Z uniwersytetów niemieckich. Wskutek ustawy urzędniczej z 7. kwietnia 1933 (Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums) ustąpili w dalszym ciągu do końca listopada 1934 (zob. Ruch Filozoficzny, XIII, str. 65 a):

A. Profesorowie zwyczajni: w Giessen W. Kinckel (fil.), w Kolonii H. Kantorowicz (fil. prawa i społ.).

B. Profesorowie nadzwyczajni (rzeczywiści i tytułarni): w Bonn J. M. Verweyen (fil.), w Frankfurcie n. M. K. Riezler (fil. hist.), w Kolonii P. Honigsheim (fil.).

NEKROLOGIA.

Ks. Aleksander Pechnik, Dr. filozofii, b. profesor gimnazjum w Tarnowie, em. profesor gimnazjum IV. we Lwowie, współzałożyciel i b. redaktor Miesięcznika Katechetycznego, redaktor Gazety Kościelnej, urodzony we Lwowie 29. stycznia 1855, zmarł tamże 17. lutego 1935. — Ogłosił drukiem m. i.: Kilka uwag o stosunku sztuk pięknych do rzeczywistości, 1882. — O reformie t. zw. propedeutyki filozoficznej w naszych gimnazjach, 1892. — Psychologia dla użytku szkół średnich, 1895. — Znaczenie filozofii w studiach uniwersyteckich (Przegląd Polski), 1895. — Logika elementarna, 1897. — Piękność w sztuce (Gazeta Kościelna), 1911. — Kościół i kultura, 1914. — Zarys filozofii historii, 1925.

Jan Michał Rozwadowski, profesor językoznawstwa indoeuropejskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim, b. Prezes Polskiej Akademii Umiejętności, ur. 1867, zmarł 14. marca 1935 w Warszawie, w dzień po wygłoszeniu w Kole Naukoznawczem odczytu p. t. „Prawda życia“, poświęconego zagadnieniom filozoficznym. W zakres filozofii i psychologii wkraczają także niektóre prace Zmarłego, przede wszystkim: Semazyologia czyli nauka o rozwoju znaczeń wyrazów, 1903. — Wortbildung und Wortbedeutung, 1904. — O zjawiskach i rozwoju języka, Cz. I. 1921. — Zjawisko dysautomatyzacji i tendencja energii psychicznej, 1923. — Co to jest filo-

b

zofia i czego jej potrzeba? 1924. — Zasadniczy węzeł istnienia a biegunowość poznania, 1927. — Po śmierci Zmarłego wydał z papierów pośmiertnych i wstępem poprzedził A. Krokiewicz rzecz p. t. Prawda życia. — Zob. nekrolog Wł. Strzałkowskiego w Przeglądzie Filozoficznym, rocznik 38, zeszyt I—2, str. 142—144.

Władysław Mieczysław Kozłowski, ur. 17. listopada 1858 w Kijowie, um. 25. kwietnia 1935 w Konstancinie pod Warszawą. Był kandydatem botaniki Uniwersytetu w Dorpacie i doktorem filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego, habilitował się w r. 1900 jako docent prywatny filozofii w Uniwersytecie we Lwowie, nie został jednak przez Ministerstwo zatwierdzony, wykładał od r. 1901 w Université Libre w Brukseli a od r. 1902 był docentem Uniwersytetu w Genewie. W r. 1905 osiadł w Warszawie, gdzie wykładał filozofię w Towarzystwie Kursów Naukowych; od początku roku akademickiego 1919/20 był zastępcą profesora, od 1. lipca 1920 profesorem nadzwyczajnym a od 1. grudnia 1921 profesorem zwyczajnym teorii i metodologii nauk przyrodniczych i humanistycznych na Wydziale matematyczno-przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Z dniem 1. października 1928 przeszedł w stan spoczynku. — W roku 1912 uzyskał nagrodę paryskiej Akademii nauk moralnych i politycznych za rozprawę o pragmatyzmie a w roku 1921 nagrodę tejże Akademii za pracę o socjologii. Wziął udział we wszystkich pierwszych ośmiu międzynarodowych zjazdach filozoficznych (1900—1934). — Zmarły rozwinął bardzo ożywioną działalność nie tylko jako autor prac filozoficznych, lecz także na polu botaniki, historii i socjologii. W zakresie filozofii ogłosił drukiem m. i.: Filozofia Szyllera i wiersz „Artyści“, 1890. — Dekadentyzm współczesny i jego filozofia (Nietzsche), 1893; 2. wyd. 1904. — Klasyfikacja umiejętności na podstawach filozoficznych, 1895; 2. wyd. Kraków, 1902; 3. wyd. pod tytułem Systemat wiedzy i klasyfikacja nauk, 1914. — Psychologiczne źródła niektórych zasadniczych praw przyrody, 1899. — Szkice filozoficzne, 1900. — Les assertions fondamentales de la science actuelle à l'aube de la philosophie grecque (Revue de métaphysique et de morale), 1900. — Systemat indywidualistyczny jako filozofia narodowa. Charakterystyka i ocena poglądów W. Lutosławskiego (Ateneum), 1900. — Filozofia dziejów i socjologia (Przegląd Filozoficzny), 1900. — Królestwo ideałów i odkupienie estetyczne, 1902. — La psychogenèse de l'étendu (Revue philosophique), 1902/3. — Zasady przyrodoznawstwa w świetle teorii poznania, 1903. — Historia filozofii do końca XVIII. w., 1903. — Umysł i ciało [szkic krytyczny w sprawie pomysł o paralelizm psy-

a

chofizyczny] (Przegląd Filozoficzny), 1904. — Kant i zagadnienie pałace wieku (Przegląd Filozoficzny), 1904. — L'évolution comme principe philosophique du devenir (Revue philosophique), 1904. — Wykłady o filozofii współczesnej, 1905 (przekład rosyjski 1911). — Hoene-Wroński i Lamennais (Przegląd Filozoficzny), 1905. — La régularité du devenir et les lois de la nature (Revue philosophique), 1905. — Przyczynowość jako podstawowe pojęcie przyrodoznawstwa, 1906. — L'apriori dans la science (Revue philosophique), 1906. — Sociologie ou philosophie sociale? (Revue de Sociologie), 1907. — Hoene-Wroński jako filozof, 1907. — Przyrodoznawstwo i filozofia, 1908. — L'idée d'une philosophie sociale comme synthèse des sciences historiques et sociales (Revue de synthèse historique), 1908. — L'énergie potentielle est-elle une réalité (Revue philosophique), 1908. — L'explication scientifique et la causalité (Revue philosophique), 1909. — Historia filozofii w XIX wieku, 1910. — Pragmatyzm (Przegląd Filozoficzny), 1910. — Historia filozoficzna powstania i rozwoju idei podstawowych umysłowości współczesnej, t. I., cz. 1., 1911. — Pojęcie filozofii społecznej i jej uzasadnienie (Przegląd Filozoficzny), 1912. — Podstawy logiki, 1916. — Krótki zarys logiki, 1917. — La réforme de l'enseignement philosophique à l'université (Revue philosophique), 1922. — Socialni význam filosofie (Ruch filozofický), 1923. — La pluralité des temps (Revue philosophique), 1924. — Narodni polská filosofie a idea slovanská (Česka Mysl), 1924. — Pragmatism a positivism, 1925. — Poglądy filozoficzne St. Staszica, 1926. — Współczesna myśl filozoficzna w Czechosłowacji, cz. I. i II. (Kwartalnik Filozoficzny), 1926. — Sprawozdanie z VI. Kongresu filozoficznego (Kwartalnik Filoz.), 1927. — Kurs wstępny filozofii w szkole średniej (Przegląd Pedagogiczny), 1927. — La sociologie et la philosophie (Revue de l'Institut de Sociologie à Bruxelles), 1928. — The Logic of Sociology (American Journal of Sociology), 1928. — Jubileum polského myslitele [Hoene-Wroński] (Česka Mysl), 1928. — Filozofia wojny światowej G. Masaryka (Wiedza i życie), 1928. — Aequivoco de simbolo in ideographia logico et sensu de iudicio particulare (Revista Universale, Lida, Polonia, Nr. 2). — Le positivisme en Pologne et en Tcheco-Slovaquie (Le Monde Slave), 1931. — Typos de scientias (Schola et Vita), 1933. — Wspomnienie o Józefie Peano (Wiadomości matematyczne), 1934. — Koncepcje filozoficzne a teorie pedagogiczne (Przyjaciel szkoły), 1934. — Rapports présentés aux Congrès internationaux de philosophie, 1935. — Nadto wyszły z pod pióra Zmarłego m. i. następujące przekłady z języków obcych: Falkenberg, Historia filo-

b

zofii nowożytnej, 1895. — Wundt, Wstęp do filozofii, 1903. — Simmel, Zagadnienie filozofii dziejów, 1904. — James, Pragmatyzm (z dodatkiem szkicu tłumacza o pragmatyzmie i przekładem „Dylematu determinizmu“ Jamesa), 1911. — Locke, O rozumie ludzkim, tom I. — W latach 1899/900 do 1902 Zmarły wydał w Krakowie trzy roczniki czasopisma p. t. Pogląd na świat.

Dr. Ignacy Myślicki (Halpern), profesor historii filozofii w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, ur. w r. 1874 w Tomaszowie Mazowieckim, um. 12. lipca 1935 w Piasecznie. Był członkiem Zarządu międzynarodowego stowarzyszenia Societas Spinozana i założycielem stowarzyszenia Societas Spinozana Polona. — Ogłosił drukiem m. i.: Schleiermachers Dialektik, 1903. — Psychologia wypowiedzenia (Przegląd Filozoficzny), 1904. — Filozofia absolutnego idealizmu Hegla w psychologicznym rozumieniu, 1908. — O zadaniach psychologii (Prace I. Zjazdu neurologów, psychiatrów i psychologów polskich), 1911. — Zur synthetischen Geschichtsauffassung (Archiv für Geschichte der Philosophie), 1912. — O stronności i bezstronności w filozofii (Biblioteka Warszawska), 1912. — Despinosa w nowem oświeceniu (Przegląd Filozoficzny), 1913. — Despinosa in neuer Beleuchtung (Archiv für Geschichte der Philosophie), 1913/14. — O metodach historii filozofii (Przegląd Filozoficzny), 1916. — Wskazówki dla przekładców dzieł klasyków filozofii (Tamże), 1917. — Historia filozofii u nas (Tamże), 1918. — Stanowiska w etyce, 1918. — O propedeutyce filozoficznej w szkole średniej (Przegląd Filozoficzny), 1919. — Rzekoma i prawdziwa klasyfikacja wiedzy d'Alemberta (Tamże), 1919. — Systemat pedagogiczny Jana Śniadeckiego, 1920. — Johnston et de Spinoza (Chronicon Spinozanum), 1921. — Przegląd Filozoficzny w ciągu 25 lat swego istnienia (Przegląd Filozoficzny), 1922. — La portée contemporaine de la philosophie de Spinoza (Chronicon Spinozanum), 1927. — Znaczenie filozofii Spinozy dla naszego czasu (Tamże), 1927. — Encyklopedia filozofii, Cz. I. Historia filozofii, tom I. 1930. — Nadto Zmarły wydał Dzieła Spinozy w przekładzie polskim z obszernym wstępem: Tom I. (Traktat o poprawie rozumu, Etyka), 1914; 2. wydanie 1927. Tom II. (Traktat teologiczno-polityczny, Traktat polityczny), 1916.

Adam Cygielstrajch, ur. w Warszawie 1886, um. 1935. Był od roku 1912 asystentem Instytutu Psychologicznego w Warszawie, a po śmierci Abramowskiego objął kierownictwo Instytutu. Nadto uczył psychologii w szkołach średnich oraz w Państwowym Instytucie Psychologicznym. Ogłosił drukiem m. i.: Psychologia paniki (Biblioteka Warszawska), 1910. — Twórczość podświadoma u dzie-

a

ci, dorosłych i starców (Prace z Psychologii doświadczalnej, wyd. przez Abramowskiego, I.), 1913. — Influence des émotions sur la genèse de la confusion mentale (Annales Médico-psychologiques), 1914. — Pamięć dziecięca (Wielka Powszechna Encyklopedia Ilustrowana), 1914. — Badania nad oporem treści zapomnianych w pamięci dotykowej form (Prace z Psychologii doświadczalnej, wyd. przez Abramowskiego, II.), 1914. — Wpływ wzruszeń na pamięć dotykowo-mięśniową (Tamże, III.), 1915. — Analiza psychologiczna widzeń sennych (Tamże). — Psychika podświadoma (Przegląd Filozoficzny), 1915. — Julian Ochorowicz jako psycholog (Tamże), 1917. — O powstawaniu koncepcji twórczej (Tamże), 1918. — Zob. nekrolog pióra Wł. Sterlinga w Przeglądzie Filozoficznym, rocznik 39., zes. 1. 1936.

Dr. Władysław Kozicki, ur. 22. października 1879, profesor nadzw. historii sztuki nowożytnej w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, członek czynny Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, um. 11. stycznia 1936.

Dr. August Kirschmann, ur. 21. lipca 1860 w Oberstein nad rzeką Nahe w Niemczech, umarł 24. października 1932. Uczeń Wundta, był zrazu profesorem psychologii w Uniwersytecie lipskim, 1893—1915 profesorem i kierownikiem Instytutu Psychologicznego Uniwersytetu w Toronto w Kanadzie, poczem wrócił na Uniwersytet lipski w charakterze profesora honorowego. Ogłosił drukiem m. i. Die quantitativen Verhältnisse des simultanen Helligkeits- und Farbenkontrastes (Psychologische Studien), 1891. — Die Parallaxe des indirekten Sehens und die spaltförmigen Pupillen der Katze, Tamże 1894. — Der Metallglanz und die Parallaxe des indirekten Sehens, Tamże, 1895. — Rechte und Pflichten der Kritik, 1897. — Die Dimensionen des Raumes, 1903. — The decimal system a relic of savagery, 1904. — Normale und anormale Farbensysteme (Archiv für die gesamte Psychologie), 1906. — Antiqua und Fraktura, 1912. — Zeit und Bewegung, 1915. — Grundzüge der psychologischen Maassmethoden, 1920. — Das umgekehrte Spektrum, seine Farben und seine Bedeutung für die Wissenschaft (Neue Psychologische Studien), 1926. — Psychologische Optik (w Abderhaldena Handbuch der biologischen Arbeitsmethoden), 1927.

Dr. Karol Praechter, b. profesor filologii klasycznej Uniwersytetu w Halle, ur. 17. października 1853, umarł w marcu 1933. Opracował trzy ostatnie wydania, t. j. wydanie 10. (1909), 11. (1920) i 12. (1926) poświęconego dziejom filozofii starożytnej pierwszego tomu Zarysu historii filozofii (Grundriss der Geschichte der Philosophie) Ueberwega.

b

Feliks Adler, profesor etyki w Columbia University w Nowym Jorku, umarł tamże na wiosnę 1933, w wieku 81 lat. Powołał w roku 1876 do życia pierwsze Towarzystwo kultury etycznej [por. K. Twardowski, Kultura etyczna. (Rozprawy i artykuły filozoficzne, Lwów, 1927, str. 331—342)] i należał do założycieli amerykańskiego czasopisma The International Journal of Ethics. Ogłosił drukiem m. i.: Religion of Duty, 1905. — An Ethical Philosophy of Life, 1918. — The Reconstruction of the Spiritual Ideal, 1923.

Dr. Akusius Pauler, em. profesor filozofii Uniwersytetu w Budapeszcie, członek czynny Węgierskiej Akademii Nauk, przewodniczący Węgierskiego Towarzystwa Filozoficznego, ur. w r. 1876, umarł 29. czerwca 1933. W swym systemie filozoficznym, który uchodzi za najwybitniejszy w dotychczasowej filozofii węgierskiej, rozwinął metafizykę pluralistyczno-dynamiczną. Ogłosił drukiem (po węgiersku) m. i.: Zagadnienie rzeczy samej w sobie w filozofii nowożytnej, 1902. — Zagadnienie kategorii epistemologicznych, 1904. — W sprawie teorii zasad logicznych, 1911. — Zagadnienie pojęcia w logice czystej, 1915. — Wstęp do filozofii, 1920; 2. wyd., 1921. — Logika, 1925 (przekład niemiecki, 1928). — Nadto po niemiecku: Grundlagen der Philosophie, 1925.

Durant Drake, profesor filozofii w Vassar College, zmarł 25. listopada 1933, przeżywszy lat 55. Był wyznawcą krytycznego realizmu i współpracownikiem czasopism Mind i The Journal of Philosophy. Ogłosił drukiem m. i.: The Problem of Things in Themselves, 1911. — Problems of Religion, 1916. — Shall we stand by the Church? 1920. — Problems of conduct, 1921. — Mind and its Place in Nature, 1926. — The Data of Consciousness as Essence (The Journal of Philosophy), 1927. — Once more as to the Status of Data (tamże), 1928. — The new Morality, 1928. — Invitation to Philosophy, 1933. Nadto większą rozprawę, zawartą w zbiorze Essays in critical Realism, 1921.

Dr. Henryk Maier, profesor filozofii dawniej w Uniwersytecie w Tybindze, później w Uniwersytecie berlińskim, ur. 5. lutego 1867, um. 23. listopada 1933. — Ogłosił drukiem m. i.: Die Syllogistik des Aristoteles, 3 tomy, 1896—1900. — Logik und Erkenntnistheorie, 1900; 2. wyd., 1918. — Psychologie des emotionalen Denkens, 1908. — Sokrates, sein Werk und seine geschichtliche Stellung, 1913. — Philosophie der Wirklichkeit, 1926—1934 (tom I. i część 1. tomu II. wyszły za życia autora, część 2. tomu II. i tom III. po jego śmierci).

Dr. Hans Schmidkunz, profesor nadzw. Uniwersytetu w Gryfii (Greifswald) w Niemczech, ur. 7. lutego 1863, um. 9. lutego 1934. — Ogłosił drukiem m. i.: Ueber die Ab-

a

straktion, 1889. — Analytische und synthetische Phantasie, 1889. — Der Hypnotismus, 1892. — Psychologie der Suggestion 1892. — Wie studiert man Philosophie? (Akademische Rundschau), 1896. — Einleitung in die akademische Pädagogik, 1907. — Grundzüge einer Lehre von der logischen Evidenz, 1912. — Logik mit pädagogischen Anwendungen, I. Teil, 1927.

Ks. Stanisław Dunin-Borkowski T. J., ur. 11. listopada 1864 w Winniezkach pod Lwowem, um. 1. maja 1934 w Monachium. Autor licznych prac pedagogicznych i religijnych, wstąpił się przede wszystkim jako badacz życia i filozofii Spinozy. Ogłosił drukiem m. i.: *Leben und Lehre bei Benedikt de Spinoza* (Stimmen aus Maria Laach), 1902. — *Zur Textgeschichte und Textkritik der ältesten Lebensbeschreibung Benedikt Despinozas* (Archiv für Geschichte der Philosophie), 1905. — *Der junge de Spinoza, 1910.* — *Randglossen zu Spinozas Schrift über die Freiheit des Philosophierens* (Stimmen der Zeit), 1910. — *Spinoza und das Völkerrecht* (tamże), 1914—1915. — *Der erste Anhang zu de Spinozas Kurzer Abhandlung* (Chronicon Spinozanum), 1921. — *Spinozas Korte Verhandeling van God, de Mensch en deszelfs Weltstand* (Chronicon Spinozanum), 1923. — *Einiger räthselhafte Quellen der Korte Verhandeling Spinozas* (Chronicon Spinozanum), 1924—26. — *Benedikt de Spinoza und Niels Stensen* (Stimmen der Zeit), 1927. — *Allerlei aus alten Briefen des 16. und 17. Jahrhunderts* (tamże), 1927. — *Spinoza nach dreihundert Jahren, 1932.* — *Główne dzieło Autora, poświęcone Spinozie, obejmuje cztery obszerne tomy, mianowicie: I. Der junge De Spinoza. Leben und Werdegang im Lichte der Weltphilosophie. 1. wyd. 1910, 2. wyd. 1933. — II. Aus den Tagen Spinozas. Geschehnisse und Gestalten, Gedankenwelt. Erstes Buch: Das Entscheidungsjahr, 1657. 1933. — III. Aus den Tagen Spinozas. Zweites Buch: Das neue Leben. — IV. Aus den Tagen Spinozas. Drittes Buch: Das Lebenswerk, 1936. (Tom III. i IV. wyszły po śmierci Autora).* — Oprócz prac, poświęconych Spinozie, Zmarły ogłosił szereg rozpraw i z innych dziedzin filozofii, m. i.: *Verwischte philosophischen Pfade* (Stimmen aus Maria Laach), 1914. — *Wahrheit und Liebe* (Stimmen der Zeit), 1918—19. — *Die Geschichte der Philosophie auf neuen Wegen* (tamże), 1920. — *Neue philosophische Strömungen* (tamże), 1921. — *Auf dem Wege zur Weltphilosophie* (tamże), 1921. — *Altes und Neues zum Erkenntnisproblem* (tamże), 1924. — *Die ewigen Wahrheiten im System des hl. Thomas von Aquin* (tamże), 1924—25. — Sam prace i poglądy swe przedstawił Zmarły w dziele zbiorowym *Die Pädagogik der Gegenwart in Selbstdarstellungen*, Leipzig, 1926. — Zob. Nekrolog, który ogłosił Ks. P.

b

Siwek T. J. w *Przeglądzie Filozoficznym*, rocznik 33., zes. 1—2. str. 135—141.

Dr. Franciszek Krejčíl, em. profesor filozofii w czeskim Uniwersytecie w Pradze, umarł 24. maja 1934 w 76. roku życia. Ogłosił drukiem m. i. w latach 1902—1926 sześciotomową psychologię a w roku 1923 dzieło p. t. *Etyka pozytywna jako nauka o moralności*, oparta na podstawie przyrodzonej. Wraz z Drtiną i Čadą założył czasopismo „Česka Mysl“.

Dr. Karol Joël, profesor filozofii w Uniwersytecie bazylejskim, umarł 23. lipca 1934 w 71. roku życia. Ogłosił drukiem m. i. *Der echte und der Xenophontische Sokrates*, 1892—1901. — *Der Ursprung der Naturphilosophie aus dem Geiste der Mystik*, 1906. — *Der freie Wille*, 1908. — *Wandlungen der Weltanschauung. Eine Philosophiegeschichte als Geschichtsphilosophie*, 1928 i in. *Poglądy swe przedstawił Zmarły w I. tomie dzieła Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen.*

Karol Gebhardt, znany badacz Spinozy, historyk sztuki, filolog i dziennikarz, ur. 9. kwietnia 1881 w Frankfurcie n. M., um. 25. lipca 1934. Był współzałożycielem (wraz z Fr. Pollock'iem, Prof. G. St. Fullertonem, Prof. L. Brunschvicg'iem, Prof. H. Höffding'iem i W. Meijerem) Towarzystwa Societas Spinozana (1920 — zob. *Ruch Filozoficzny* VI. str. 76 a; VII. str. 118 b; XIII. str. 52 a oraz 58 a) i Muzeum „Domus Spinozana“ (1926 — zob. *Ruch Filozoficzny* X. str. 83 b oraz 98; XII. str. 268 a; XIII. str. 62 b). Ogłosił drukiem m. i.: *Spinozas Abhandlung über die Verbesserung des Verstandes*, 1905. — *Inedita Spinozana* (Sitz.-Ber. d. Heidelberger Ak. d. Wiss.), 1916. — *Der demokratische Gedanke*, 1919. — *Spinoza u. der Platonismus* (Chronicon Spinozanum), 1921. — *Der Name Spinoza* (tamże). — *Spinozismus und Transcendentalphilosophie* (tamże), 1923. — *Jacob Freudenthal* (tamże). — *Spinoza im Porträt*, (tamże). — *Das Geburtshaus Spinozas* (tamże). — *Juan de Prado* (tamże), 1925. — *Spinoza gegen Clapmarus* (tamże). — *Rembrandt und Spinoza* (tamże), 1926. — *Dr. W. Meijer* (tamże). — *Varia Spinozana* (tamże). — *Spinoza's Haus* (tamże), 1927. — *Spinoza. Heidelberg, Winter, 1927.* — *Spinoza. Leipzig, Reclam, 1932.* — *Ein Weg zu Spinoza* (Philosophia), 1936. (Wydane ze spuścizny rękopiśmiennej). — Zasłużył się wielce jako wydawca i tłumacz dzieł Spinozy na język niemiecki. Dziełem Gebhardta jest zbiorowe wydanie pism Spinozy, uwzględniające po raz pierwszy wszystkie editiones principes, które ukazało się w czterech tomach nakładem Heidelberskiej Akademii Nauk w r. 1924. Dalsze trzy tomy tego pomnikowego wydawnictwa miały zawierać Gebhardta Komentarz rzeczowy do dzieł Spinozy, jego Exemplar vitae Spinozanae

a

i rozprawę p. t. *Die Philosophie Spinozas*. Plan ten zostanie częściowo — mimo śmierci Gebhardta — wykonany, ponieważ jego Komentarze do *Tractatus theologicus-politicus* i *Tractatus politicus* były już gotowe w chwili śmierci Autora i mają się niebawem ukazać; Exemplar vitae opracowuje na podstawie spuścizny rękopiśmiennej Gebhardta Dr. A. S. Oko (Churt, Surrey, Anglia), różne wreszcie rozprawy Gebhardta, drukowane w *Chronicon Spinozanum* (zob. wyżej) były pomyślane i mogą być uważane za poszczególne rozdziały monografii o filozofii Spinozy. Działalność wydawnicza Gebhardta nie ograniczała się do dzieł samego Spinozy, lecz obejmowała nadto pisma jego poprzedników, a mianowicie Uriela da Costa (1925) i Leona Ebreo (1929) oraz dawniejsze monografie o Spinozie, jako to: Kuno Fischer, *Spinoza's Leben, Werke und Lehre* (Gesch. d. neueren Philos., II. Bd.) 5. Aufl. m. Nachträgen v. C. Gebhardt, 1909; W. Bolin, *Spinoza, Zeit, Leben, Werk*. 2. Aufl., Neu bearb. v. C. Gebhardt, 1927 oraz J. Freudenthal, *Spinoza Leben und Lehre*. Tl. I. *Das Leben Spinoza's*. 2. Aufl. hg. v. C. Gebhardt. Tl. 2. *Die Lehre Spinoza's*. Auf Grund des Nachlasses von J. Freudenthal bearb. v. C. Gebhardt, 1927. Wydał też Gebhardt Korespondencję Schopenhauera w XIV. tomie (1929) wydania dzieł tego filozofa, które się ukazało nakładem monachijskiej firmy Piper u. Co. — Przekłady niemieckie dzieł Spinozy ogłosił Gebhardt drukiem (wspólnie z O. Baenschem i A. Buchenau'em) w ramach zbiorowego wydania tych dzieł w języku niemieckim, które ukazało się nakładem F. Meinera w Lipsku jako tomy 91—96 b *Philosophische Bibliothek* w latach 1907 i następnych. Z pod pióra Gebhardta wyszły następujące tam ogłoszone przekłady: T. 91. *Kurze Abhandlung vom Gott, dem Menschen und seinem Glück*. 4. Aufl. Neu übersetzt v. C. Gebhardt, 1922. — T. 93. *Theologisch-politischer Traktat*. 4. Aufl. 1921. — T. 95. *Abhandlung über die Verbesserung des Verstandes*. — *Abhandlung vom Staate*. 4. Aufl. Uebersetzt u. eingeleitet von C. Gebhardt. — T. 96. *Briefwechsel*. Uebertragen u. m. Einleitung u. Anmerkungen versehen v. C. Gebhardt, 1914. — T. 96 b. *Lebensbeschreibungen und Gespräche*. 1914.

Emil Peillaube, ur. 8. lipca 1864 w Calonges, um. 29. sierpnia 1934 w Paryżu. Był profesorem paryskiego Instytutu Katolickiego, redaktorem czasopisma *Revue de Philosophie* i innych wydawnictw filozoficznych. Ogłosił drukiem m. i.: *Théorie des concepts existence, origine et valeur*, 1896. — *Les images, essai sur la mémoire et l'imagination*, 1910. — Po śmierci jego ukazała się rzecz p. t. *Caractère et personnalité*, publiée par Ch. Eyselé, 1935.

b

James Mark Baldwin, ur. 12. lutego 1861 w Columbia w Stanach Zjednoczonych A. P., um. 8. listopada 1934 w Paryżu. Był kolejno profesorem Uniwersytetu w Toronto w Kanadzie, gdzie założył pracownię psychologiczną, w Princeton w Stanach Zjednoczonych (1893—1903), w Uniwersytecie Johna Hopkinsa w Baltimore w Stanach Zjednoczonych (1903—1909) i w Meksyku (1910—1914). Od r. 1915 żył we Francji, gdzie był w latach 1919—1924 profesorem paryskiej *Ecole des hautes études sociales*. — Ogłosił drukiem m. i.: *A handbook of psychology*, 2 tomy, 1889—1891. — *Elements of psychology*, 1893. — *Mental development in the child and in the race*, 1895; 3. wyd. 1907. — *Social and ethical interpretations of mental development*, 1897. — *Story of the mind*, 1898. — *Development and evolution*, 1902. — *Thought and things or Genetic logic*, 3 tomy, 1906—1911. — *Darwin and the humanities*, 1909. — *The individual and society*, 1911. — *History of psychology*, 2 tomy, 1913. — *Genetic theory of reality*, 1915. — *The Super-state*, 1916. — Baldwin był wydawcą trzypięciotomowej encyklopedii filozofii i psychologii (*Dictionary of philosophy and psychology*, 1901—1905) i założył w r. 1894 czasopismo *The Psychological Review*, które do roku 1909 redagował.

Dr. Jerzy Elias Müller, em. zwyczajny profesor w Uniwersytecie getyngęńskim, Dr. honoris causa Wydziału lekarskiego Uniwersytetu lipskiego, Wydziału przyrodniczego Uniwersytetu frankfurckiego i Uniwersytetu w Oslo, współzałożyciel i długoletni przewodniczący (do r. 1925) Niemieckiego Towarzystwa Psychologicznego, urodzony 20. lipca 1850 w Grimma (Saksonia), zmarł w Getyndze 23. grudnia 1934 r. Jego działalność naukowa obejmowała głównie dwie dziedziny, a mianowicie analizę pamięci i psychofizykę wrażeń wzrokowych. Był głową szkoły psychologów, która wykształciła cały szereg uczonych i nauczycieli akademickich psychologii, działających nie tylko w Niemczech, ale i w innych krajach europejskich i Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Główne prace Zmarłego są następujące: *Zur Theorie der sinnlichen Aufmerksamkeit*, 1873. — *Zur Grundlegung der Psychophysik*, 1878. — *Zur Theorie der Muskelkontraktion*, 1891. — *Zur Psychophysik der Gesichtsempfindungen* (*Zeitschrift für Psychologie*), 1896, 1897. — *Zur Analyse der Unterschiedsempfindlichkeit* (wspólnie z L. J. Martinem), 1899. — *Experimentelle Beiträge zur Lehre vom Gedächtnis* (wspólnie z Pilzckerem), 1900. — *Die Gesichtspunkte u. Tatsachen der psychologischen Methodik*, 1903. — *Die Theorie der Gegenfarben u. die Farbenblindheit*, 1904. — *Zur Analyse der Gedächtnistätigkeit und des Vorstellungsverlaufes*,

a

3 tomy, 1911—1917. — *Komplextheorie und Gestalttheorie*, 1923. — *Abriss der Psychologie*, 1924. — *Darstellung und Erklärung der verschiedenen Typen der Farbenblindheit nebst Erörterung der Funktion des Stäbchenapparates sowie des Farbennetzes der Bienen und der Fische*, 1923. — *Über den Einfluss des Weisshaltes des Infelds und des Umfelds auf die dem Infeld entsprechenden Erregungen* (*Zeitschrift für Psychologie*), 1925. — *Über die Farbenempfindungen. Psychophysische Untersuchungen*, 2 tomy, 1930. — *Kleine Beiträge zur Psychophysik der Farbenempfindungen*, 1934. — *Ein Beitrag zur Eidetik* (*Zeitschrift für Psychologie*), 1935 (publikacja pośmiertna). Por. poświęcony Zmarlemu zeszyt 3 tomu 134 (1935) czasopisma „*Zeitschrift für Psychologie*“ oraz nekrolog pisma prof. St. Błachowskiego w „*Kwartalniku Psychologicznym*“, VI (1935) zesz. 2—4.

Sante de Sanctis, znakomity psycholog i psychiatra, profesor Uniwersytetu rzymskiego, ur. w Parrano we Włoszech 7. lutego 1862, um. 20. lutego 1935. Bibliografia jego prac liczy 309 pozycji, z których przytaczamy: *Lo studio sperimentale dell' attenzione*, 1894. — *I sogni e il sonno nell' isterismo e nell'epilepsia*, 1896. — *I sogni. Studi clinici e psicologici di un alienista*, 1899. — *La mimica del pensiero*, 1906. — *La conversione religiosa*, 1924. — *Trattato di psicologia sperimentale*, 1929—1930. (Zob. *Kwartalnik Psychologiczny*, VIII (1936). 2—3. str. 231—235).

Artur Drews, profesor filozofii w Politechnice w Karlsruhe, umarł w lipcu 1935, przeżywszy lat 70. Był wyznawcą filozofii Edwarda von Hartmanna; w szerszych kołach stał się głośnym dzięki piśmom, w których występował przeciw historyczności postaci Chrystusa. Ze swych prac i poglądów zdał sam sprawę w V. tomie dzieła *Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen*.

Edmund Goblot, ur. 13. listopada 1858 w Marmers, um. w Lyonie 17. sierpnia 1935. Był kolejno profesorem w szeregu liceów francuskich, w końcu profesorem Uniwersytetu w Lyonie. Ogłosił drukiem m. i.: *La dissolution opposée à l'évolution dans les sciences physiques et morales*, 1898. — *Essai sur la classification des sciences*, 1898. — *De musicae apud veteres cum philosophia conjunctione*, 1898. — *Le vocabulaire philosophique*, 1901, 6. wyd. 1924. — *Les jugements hypothétiques* (*Revue de métaphysique et de morale*), 1911. — *Concept et idée* (*Scientia*), 1912. — *La relation des jugements* (*Revue de métaphysique et de morale*), 1913. — *Logique et psychologie* (*Revue philosophique*), 1914. — *Traité de logique*, 1918; 4. wyd. 1925. — *La logique des jugements de valeur*, 1927. — *La nécessité logique et la logique formelle*

b

(*Revue philosophique*), 1927. — *Expérience et intuition* (*Journ. de psychol. normale et pathol.*), 1928. — *De la valeur de la chasteté* (*Revue philosophique*), 1929. — *Po jego śmierci wyszły staraniem Franciszka Gobloty Souvenirs et lettres* (*Revue de métaphysique et de morale*), 1936.

Bernardino Varisco, profesor honorowy Uniwersytetu rzymskiego, członek Akademii dei Lincei, przewodniczący Włoskiego Towarzystwa Filozoficznego, senator, ur. w r. 1850, zmarł w jesieni 1933. — Ogłosił drukiem m. i.: *Scienza e opinioni*, 1901. — *Le mie opinioni*, 1903. — *Introduzione alla filosofia naturale*, 1903. — *La conoscenza*, 1904. — *Forza ed energia*, 1904. — *Paralipomeni alla conoscenza*, 1905. — *I massimi problemi*, 1910; 2. wyd. 1914. — *Conosci te stesso*, 1912. — *Unità e molteplicità*, 1920. — *Linee di filosofia critica*, 1921. — *La scuola per la vita*, 1922. — *Sommario di filosofia*, 1927. — *Dall' uomo a Dio* (wydane ze spuścizny rękopiśmiennej), 1937. — Nadto szereg artykułów, rozrzuconych po czasopismach; najważniejsze z tych artykułów podane są w czasopiśmie *Logos*, 1924. str. 72. — Poglądy swe przedstawił Zmarły w *Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen*, t. VI. Z literatury o nim wymienić należy nadto: E. de Negri, *La metafisica di B. Varisco*, 1929. — C. Librini, *La filosofia di B. Varisco*, 1931.

Ksawery Léon, ur. 21. maja 1868, umarł 21. października 1935. W r. 1893 założył czasopismo „*Revue de métaphysique et de morale*“ i kierował nim aż do śmierci. Był inicjatorem międzynarodowych zjazdów filozoficznych, z których pierwszy odbył się w r. 1900 w Paryżu. W r. 1901 założył Francuskie Towarzystwo Filozoficzne, którego „*Bulletins*“ stale redagował. Ogłosił drukiem: *La philosophie de Fichte*, 1902. — *Fichte et son temps*. Tome I. *Établissement et prédication de la doctrine de la liberté*. La vie de Fichte jusqu'au départ d'Iéna, 1922. — Tome II. *Fichte à Berlin*. 1. partie. *Lutte contre l'esprit de réaction*, 1924. — 2. partie. *La lutte pour l'affranchissement national*, 1927.

Ryszard Wahle, ur. w Wiedniu 1857, um. tamże 21. października 1935. Był docentem filozofii w Uniwersytecie Wiedeńskim, a następnie — aż do upadku Austrii — profesorem filozofii w Uniwersytecie czernowieckim. Ogłosił drukiem m. i.: *Das Ganze der Philosophie und ihr Ende*, 1894; 2. wyd. 1896. — *Tragikomödie der Weltweisheit*, 1915; 2. wyd. 1925. — *Ueber den Mechanismus des Geisteslebens*.

Elżbieta Nietzsche, siostra filozofa, ur. 10. sierpnia 1846, zaślubiła w r. 1885 podróżnika Bernarda Förstera, um. 8. listopada 1935 w Weimarze. W r. 1897 założyła znajdujące się w Weimarze archiwum (*Nietzsche-Ar-*

a

chiv), w którym gromadziła rękopisy filozofa, wydania jego dzieł i pamiątki po nim. Sama również sporządziła wydanie jego dzieł i korespondencji i ogłosiła o nim szereg dzieł biograficznych, m. i.: *Das Leben Friedrich Nietzsches*, 1895. — *Der junge Nietzsche*, 1912. — *Der einsame Nietzsche*, 1913. — *Der werdende Nietzsche*, 1924. — *Nietzsche und die Frauen seiner Zeit*. — Uniwersytet jenański odznaczył ją stopniem doktorki honorowej filozofii.

Karol Richet, profesor fizjologii w Sorbonie ur. w Paryżu 26. sierpnia 1850, um. 3. grudnia 1935. Członek Polskiej Akademii Umiejętności oraz Akademii francuskiej i laureat nagrody Nobla, był czynny nie tylko na polu fizjologii, lecz zajmował się także zagadnieniami psychologicznymi i filozoficznymi oraz badaniami z zakresu metapsychiki, której nazwa od niego pochodzi. Ogłosił drukiem obok licznych innych prac: *Les poisons de l'intelligence*, 1877. — *Recherches expérimentales cliniques sur la sensibilité*, 1877. — *L'homme et l'intelligence*, 1884. — *Le problème des causes finales*, 1902. — *Traité de métapsychique*, 1922. — *L'intelligence et l'homme*, 1927.

Juljus Stenzel, profesor filozofii w Uniwersytecie w Halle, zmarł w grudniu 1935. — Ogłosił drukiem m. i.: *Ueber Platons Lehre von der Seele*, 1911. — *Ueber zwei Begriffe der Platonischen Mystik*, 1914. — *Literarische Form und philosophischer Gehalt des platonischen Dialogs*, 1916. — *Studien zur Entwicklung der platonischen Dialektik von Sokrates zu Aristoteles*, 1917; 2. wyd. 1931. — *Zur Logik des Sokrates* (95. Jahresber. d. schles. Ges. f. vaterländ. Kultur), 1917. — *Zahl und Gestalt bei Platon und Aristoteles*, 1924; 2. wyd. 1934. — *Logik* (w dziele *Realencyklopädie d. klass. Altertumswiss. hg. v. Pauly-Wissowa*). — *Platon der Erzieher*, 1928. — *Die Metaphysik des Altertums* (w dziele *Handbuch der Philosophie* wyd. przez A. Baumlera i M. Schrötera), 1931. — *Die Philosophie der Sprache* (tamże), 1934.

John Stuart Mackenzie b. profesor filozofii w University College w Cardiff, ur. w r. 1860, zmarł 6. grudnia 1935. — Ogłosił drukiem m. i.: *An Introduction to social Philosophy*, 1890; 2. wyd. 1895. — *A Manual of Ethics*, 1893; 8. wyd. 1929. — *Outlines of Metaphysics*, 1902; 3. wyd. 1928. — *The new Realism and the old Idealism* (*Mind*), 1904. — *Mind and Body* (tamże), 1911. — *A sketch of Philosophy of Order* (tamże), 1913. — *The Meaning of Reality* (tamże), 1914. — *Lectures on Humanism*, 1917. — *Elements of constructive Philosophy*, 1917. — *Outlines of social Philosophy*, 1918. — *Ultimate Values*, 1920. — *The Idea of Creation* (*The*

b

Hibbert Journal), 1923. — *Different modes of love and reverence* (tamże), 1927.

Ks. P. Mandonnet, b. profesor historii kościelnej w Uniwersytecie w Fryburgu szwajcarskim, profesor Seminaryum teologicznego w Le Saulchoir (Belgia), ur. w r. 1858, zmarł 4. stycznia 1936. Był współzałożycielem czasopisma *Revue Thomiste* i założycielem wydawnictw *Bibliothèque Thomiste* oraz *Bulletin Thomiste* (bibliografia krytyczna, stanowiąca ciąg dalszy publikacji *Bibliographie Thomiste*, którą Zmarły wydał w r. 1921 wspólnie z J. Destrez'em). Ogłosił drukiem m. i.: *Siger de Brabant et l'averroïsme latin au XIII siècle*, 1899; 2. wyd. 1908—1911. — *Des écrits authentiques de S. Thomas d'Aquin*, 1910. Nadto szereg artykułów w czasopiśmie: *Revue Thomiste*, *Revue Néoscholastique de philosophie*, *Revue des sciences philosophiques et théologiques*. Dokładna bibliografia pism Ks. Mandonneta podana jest na czele Księgi pamiątkowej wydanej ku jego czci w dwóch tomach w r. 1930 p. t. *Mélanges Mandonnet* (*Bibliothèque Thomiste*, t. XIII).

Dr. Iwan Pawłow, znany fizjolog rosyjski, b. profesor Uniwersytetu w Piotrogradzie, b. profesor fizjologii w Instytucie medycyny eksperymentalnej w Moskwie, laureat Nobla za prace z dziedziny fizjologii i medycyny (1904), ur. w r. 1849, zmarł w Piotrogradzie 27. lutego 1936. Pawłow był twórcą rozpowszechnionego dziś w psychologii pojęcia odruchu uwarunkowanego, które dało początek licznyim badaniom eksperymentalnym z dziedziny psychofizjologii mózgu. Ogłosił drukiem — oprócz prac rosyjskich — m. i. następujące prace oryginalne i przekłady: *Excitation psychique des glandes salivaires* (*Journal de Psychologie*), 1910. — *Les sciences naturelles et le cerveau* (tamże), 1912. — *L'inhibition des réflexes conditionnels* (tamże), 1913. — *Die höchste Nerventätigkeit von Tieren*, 1926. — *Les réflexes conditionnels*, 1927. — *Conditioned Reflexes*, 1927. — *Lectures on Conditioned Reflexes*, 1928. — *Die dynamische Stereoskopie des höchsten Teiles des Gehirns* (*Acta Psychologica*), 1935. Pawłow I., Sherrington Ch. S., Adrian A. D.: *Mózg i jego czynności*. Przetłumaczyli i przypisami zaopatrzyli J. Konorski i St. Miller, 1935.

Dr. Ferdinand Tönnies, ur. 26. lipca 1855 w Hof Riep w Szlezwigu, um. 9. kwietnia 1936 w Kilonii. Był od r. 1881 docentem prywatnym a od r. 1891 profesorem w Uniwersytecie kiloniskim. Ogłosił drukiem m. i.: *Spinoza*, 1883. — *Gemeinschaft und Gesellschaft*, 1887; 8. wyd. 1935. — *Leibniz und Hobbes*, 1887. — *Hobbes Leben und Lehre*, 1896; 3. wyd. 1925. — *Nietzsche-Kult*, 1897. — *Hegel, Marx, Comte*, 1900. — *Neue Philosophie der Geschichte*, 1900. — *Zur The*

a

orie der Geschichte, 1901. — Politik und Moral, 1901. — Hobbes-Analekten (Archiv für die Geschichte der Philosophie), 1906. — Philosophische Terminologie in psychologisch-soziologischer Ansicht, 1906. — Das Wesen der Soziologie, 1907. — Die Sitte, 1909. — Hobbes Naturrecht (Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie), 1912. — Soziologische Studien und Kritiken, 3 tomy, 1925—1929. — Fortschritt und soziale Entwicklung, 1926. — Die Lehre von den Volksversammlungen und die Urversammlung in Hobbes' Leviathan (Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft), 1930. — Sitte und Freiheit (Gedächtnisgabe für Dunkmann), 1933. — Geist der Neuzeit, 1935. — Nadto Zmarly wydal: Hobbes' Behemoth or the long parliament, 1889. — Hobbes, The elements of law natural and politic, 1889; 2. wyd. 1928; niemiecki przekład 1926. — Siebzehn Briefe des Th. Hobbes (Archiv für die Geschichte der Philosophie), 1890. — O swych poglądach i pracach Zmarly napisał w trzecim tomie dzieła Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen, 1922.

Konstantyn Ritter, profesor Uniwersytetu tybingeńskiego, znany badacz Platona, zmarł 16. kwietnia 1936. — Ogłosił drukiem m. i.: Untersuchungen über Platon, 1882. — Platons Gesetze, 1896. — Platons Dialoge 1903. — Die Sprachstatistik in Anwendung auf Platon und Goethe, 1903. — Platons Ideenlehre nach den späteren Schriften (Verh. d. 49. Vers. deutscher Philol. u. Schulmänner), 1908. — Die politischen Grundanschauungen Platons dargestellt im Anschluss an die Politeia (Philologus), 1909. — Platons Staat, 1909. — Neue Untersuchungen über Platon, 1910. — Platon, sein Leben, seine Schriften. T. I. 1910; t. II. 1922. — Die Abfassungszeit des Phaidros, ein Schibboleth der Platonforschung (Philologus), 1914. — Ein Kapitel aus der platonischen Logik: die Wortbezeichnung (Wochenschr. f. klass. Philol.), 1916. — Bericht über die in den letzten Jahrzehnten über Platon erschienenen Arbeiten (Jahresberichte üb. d. Fortschritte d. klass. Altertumswissenschaft), 1929, 1930. — Die Kerngedanken der platonischen Philosophie, 1931. — Sokrates, 1931. — Platonische Liebe, 1931. — Platonismus und Christentum, 1934. — Przetłóżył też Platonskiego Fajdrosa na język niemiecki. Przekład ten ukazał się w Philosophische Bibliothek, nakładem F. Meinersa.

Dr. Maurycy Schlick, ur. 14. kwietnia 1828 w Berlinie, zginął jako ofiara skrytobójczego morderstwa 22. czerwca 1936 w Wiedniu. Od r. 1911 był docentem prywatnym a od r. 1917 profesorem Uniwersytetu w Rostocku, następnie piastował od r. 1921 katedrę w Uniwersytecie w Kilonii a w końcu od r. 1922 w Uniwersytecie w Wiedniu. Był

b

prezesem Towarzystwa im. Ernesta Macha i twórcą nieoficyjalnego ugrupowania uczonych, znanego pod nazwą Koła Wiedeńskiego (Wiener Kreis). Wspólnie z Ph. Frankiem wydawał od r. 1928 Schriften zur wissenschaftlichen Weltauffassung. — Ogłosił drukiem m. i.: Lebensweisheit, 1908. — Das Wesen der Wahrheit nach der modernen Logik (Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie), 1910. — Gibt es intuitive Erkenntnis? (Tamże), 1913. — Raum und Zeit in der gegenwärtigen Physik, 1917; 4. wydanie 1922. — Allgemeine Erkenntnislehre, 1918; 2. wyd. 1925. — Naturphilosophie, 1925. — Erleben, Erkennen, Metaphysik (Kant-Studien), 1926. — Fragen der Ethik, 1930. — Positivismus und Realismus (Erkenntnis), 1932. — Über das Fundament der Erkenntnis (tamże), 1934.

Henryk Rickert, doktor filozofii i doktor praw honoris causa, b. profesor filozofii w Uniwersytecie w Fryburgu w Bryzgowii, od r. 1915 zwyczajny profesor filozofii w Uniwersytecie heidelberskim, ur. w r. 1863 w Gdańsku, um. w Heidelbergu 28. lipca w r. 1936. Uczeń i kontynuator Windelbanda, zajmował się wiele zagadnieniem wzajemnego stosunku nauk przyrodniczych i humanistycznych. Był najwybitniejszym myślicielem t. zw. badeńskiej czyli południowo-zachodniej niemieckiej szkoły filozoficznej, która obok szkoły marburskiej stanowi jeden z głównych kierunków współczesnego neokrytycyzmu. Ogłosił drukiem m. i.: Zur Lehre von der Definition 1888; 3. wyd. 1929. — Der Gegenstand der Erkenntnis, 1892; 6. wyd. 1928. — Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, 1896; 5. wyd. 1929. — Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft, 1899; 7. wyd. 1926. — Fichtes Atheismusstreit und die Kantische Philosophie, 1899. — Psychophysische Kausalität und psychophysischer Parallelismus, 1900. — Probleme der Geschichtsphilosophie 1905; 3. wyd. 1924. — Zur Theorie der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung (Vierteljahrsschr. f. wiss. Philos.), 1905. — Geschichtsphilosophie (w dziele Die Philosophie im Beginne d. XX. Jahrhunderts hg. v. Windelband, II.), 1905. — Zwei Wege zur Erkenntnistheorie (Kant-Studien), 1909. — Vom Begriff der Philosophie (Logos. Internat. Zeitschr. f. Philosophie der Kultur), 1910. — Das Eine, die Einheit und die Eins. Bemerkungen zur Logik des Zahlbegriffs (tamże), 1911; (wydanie książkowe, 1924). — Lebenswerte und Kulturwerte (tamże). — Urteil und Urteilen (tamże), 1912. — Vom System der Werte, 1914. — Ueber logische und ethische Geltung (Kant-Studien), 1914. — Wilhelm Windelband, 1915; 2. wyd. 1929. — Emil Lask, 1915. — Die Philosophie des Lebens. Darstellung und Kritik der philosophischen

a

Modeströmungen unserer Zeit, 1920; 2. wyd. 1922. — Psychologie der Weltauschauungen und Philosophie der Werte (Logos), 1920. — System der Philosophie. I. Teil, Allgemeine Grundlegung der Philosophie, 1921. — Die Methode der Philosophie u. d. Unmittelbare (Logos), 1923/24. — Alois Riehl (tamże), 1924/25. — Kant als Philosoph der modernen Kultur, 1924. — Die Erkenntnis der intelligiblen Welt und das Problem der Metaphysik (Logos), 1927 i 1929. — Die Logik des Prädikats und die Ontologie, 1930. — Ueber idealistische Politik als Wissenschaft (Die Akademie), 1931. — Die Heidelberger Tradition in der deutschen Philosophie, 1931. — Goethes Faust, 1932. — Thesen zum System der Philosophie (Logos), 1932. — Wissenschaftliche Philosophie und Weltauschauung (Logos), 1933. — Grundprobleme der Philosophie, 1934. — Kennen und Erkennen (Kant-Studien), 1934. — Poglądy swe przedstawił Zmarły w „Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen“, 1934. — Bibliografię pism Rickerta do r. 1927 zamieścił A. Faust na końcu swej rozprawki: Heinrich Rickert und seine Stellung innerhalb der deutschen Philosophie der Gegenwart, 1927. Ciąg dalszy tej bibliografii podany jest w rozprawce tegoż autora w czasopiśmie Forschungen und Fortschritte, Nachrichtenblatt der deutschen Wissenschaft und Technik, XII. (1936). 28. str. 354, 355.

KSIĄZKI NADEŚLANE REDAKCYI.

Acta Institutii Psychologici Universitatis Zagrebensis, Vol. I. 1933.

Ajdkiewicz K. Logistyczny antyracyonalizm w Polsce. Warszawa, 1934.

Ajdkiewicz K. O stosowalności czystej logiki do zagadnień filozoficznych. Warszawa, 1934.

Ajdkiewicz K. Naukowa perspektywa świata. Warszawa, 1934.

Ajdkiewicz K. Logiczne podstawy nauczania. Warszawa, 1934.

Ajdkiewicz K. W sprawie „uniwersaliów“. Warszawa, 1934.

Ajdkiewicz K. Das Weltbild und die Begriffsapparatur. Leipzig, 1934.

Ajdkiewicz K. Ueber syntaktische Konnexität. Leopoli, 1935.

Ajdkiewicz K. Sprache und Sinn. Leipzig, 1934.

Ajdkiewicz K. Die wissenschaftliche Weltperspektive. Leipzig, 1935.

Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce. Tom V. Kraków, 1933.

Auerbach W. O przypomnieniu. Warszawa, 1933.

Auerbach W. Zagadnienie wartości poznawczej sądów przypomnieniowych. Poznań, 1935.

Bachelard G. Le nouvel esprit scientifique. Paris, 1934.

b

Baley St. Zarys psychologii w związku z rozwojem psychiki dziecka. Lwów-Warszawa, 1935.

Barker E. Charakter narodowy i kształtujące go czynniki. Z oryginału angielskiego przełożyła I. Pannenkowa. Warszawa, 1933.

Baumgarten Fr. Die Charaktereigenschaften. Bern, 1933.

Bautro E. Idea lingwistyki i semantyki prawniczej. Lwów, 1935.

Bautro E. De jurisprudentia symbolica. Cz. I. I. Prolegomena do logistyki prawniczej. Lwów, 1934.

Bazala A. Svijet i život u perspektivi fizikalnoga racionalizma. O tritagodišnjici rodenja Bar. Spinoze. 1632. Zagreb, 1933.

Bazala A. Masaryk-Mislilac. Zagreb, 1934.

Bazala A. Masaryk als Denker. Zagreb, 1934.

Bergson H. La pensée et le mouvant. Essais et conférences. Paris, 1934.

Biegeleisen B. Metody statystyczne w psychologii. Podręcznik dla psychologów, psychotechników i pedagogów. 1935.

Billikiewicz T. O współpracę psychologii z psychiatrią. Kraków, 1934.

Blaustein L. Przyczynki do psychologii widza kinowego. Poznań, 1933.

Blaustein L. O zadaniach psychologii humanistycznej. Warszawa, 1935.

Blaustein L. Psychologiczne podstawy oświaty pozaszkolnej. Warszawa, 1935.

Błachowski St. Kłamstwo. 1933.

Błachowski St. Wyniki psychologii pedagogicznej. Warszawa, 1934.

Blondel M. La pensée. I. La genèse de la pensée et les paliers de son ascension spontanée. Paris, 1934.

Bornstein B. Harmonische Elemente in der geometrischen Logik. Timisoara, 1934.

Bornstein B. Architektonika świata. T. I. Prolegomena do architektoniki świata. Warszawa, 1934.

Brentano F. Kategorienlehre. Leipzig, 1933.

Brunschvicg L. Les âges de l'intelligence. Paris, 1934.

Bykowski L. Figle i psoty młodzieży szkolnej. Poznań, 1933.

Caro L. Przyczynowość czy celowość w ekonomice społecznej. Warszawa, 1935.

Caulery M., Bouglé C., Janet P., Piaget J., Febure L. L'individualité. Paris, 1933.

Chiochetti E. La filosofia di Giambattista Vico. Saggi. Milano, 1935.

Chojnacki P. Ks. Człowiek jako całość materialno-duchowa. Warszawa, 1933.

Chojnacki P. Ks. Struktura psychiczna sądu i jego współczynniki uczuciowe. Warszawa, 1934.

Chojnacki P. Ks. Zadanie logiki współczesnej i filozofii pod względem struktury naukowej. Wilno, 1934.

Chwistek L. Die nominalistische Grundlegung der Mathematik. Leipzig, 1933.

Chwistek L. Granice nauki. Zarys logiki i metodologii nauk ścisłych. Lwów—Warszawa, 1935.

a

- Chwistek L., Hetper W. et Herzberg J.** Fondements de la métamathématique rationnelle. Cracovie, 1933.
- Chwistek L., Hetper W. et Herzberg J.** Remarques sur la méthode de la construction des notions fondamentales de la métamathématique rationnelle. Cracovie, 1933.
- Czeżowski T.** Jak powstało zagadnienie przyczynowości. Zarys jego rozwoju w filozofii starożytnej. Wilno, 1933.
- Czeżowski T.** Spostrzeżenia i przypomnienia. Poznań, 1933.
- Czeżowski T.** Pozytywizm a idealizm w pojmowaniu nauki. Warszawa, 1936.
- Dähnert U.** Die Erkenntnislehre des Albertus Magnus, gemessen an den Stufen der „Abstractio“. 1934.
- Dąbska I.** O prawach w nauce. Lwów, 1933.
- Dąbska I.** Zarys historii filozofii greckiej. Lwów, 1935.
- Dąbska I.** Emil Meyerson (1859—1933). Główne założenia jego epistemologii. Warszawa, 1934.
- Delacroix H.** Les grandes formes de la vie mentale. Paris, 1934.
- Dombrowski-Ramsay N.** Injustices, révolutions, guerres. Paris, 1933.
- Drewnowski J. F.** Uwagi o polityce planowej. Warszawa, 1936.
- Drewnowski J. F.** Zarys programu filozoficznego. Warszawa, 1934.
- Driesch H.** Philosophische Gegenwartsfragen. Leipzig, 1933.
- Dupréel E.** La cause et l'intervalle ou ordre et probabilité. Bruxelles, 1933.
- Etcheverry L.** L'idéalisme français contemporain. Paris, 1934.
- Feldman V.** L'esthétique française contemporaine. Paris, 1936.
- Felhorska F. i Studencki S. M.** Plany i marzenia młodzieży o przyszłości. Nakł. Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego, 1933.
- Filozofówna I.** Próba badań psychologicznych nad grą aktorską. Poznań, 1935.
- Filozofówna I.** Test pamięci kształtów. Materiał do monografii testu i przyczynek do metodyki ocen psychotechnicznych. Warszawa, 1934.
- Fischer É.** Unité et intelligibilité. Paris, 1936.
- Foroughi A.-H.** Civilisation et synthèse. Paris, 1936.
- Fragmenty Filozoficzne. Księga pamiątkowa ku uczczeniu piętnastolecia pracy nauczycielskiej w Uniwersytecie Warszawskim Profesora Tadeusza Kotarbińskiego. Warszawa, 1934.
- Fraeuenglas E.** Mandeville. Kraków, 1933.
- Gawecki B.** Fizyka a rzeczywistość. Wilno, 1933.
- Gawecki B.** Indukcja i dedukcja w badaniu zjawisk przyrody. Warszawa, 1933.
- Gawecki B.** Szkice filozoficzne. Warszawa, 1935.
- Gonseth F.** Les mathématiques et la réalité. Essai sur la méthode axiomatique. Paris, 1936.

b

- Harassek St.** Ze studyów nad zagadnieniem wzniosłości w filozofii Kanta. Kraków, 1936.
- Harassek St.** Pomysł i założenia epistemologiczne „filozofii narodowej“ Trentowskiego. Kraków, b. r.
- Hegel heute. Eine Auswahl aus Hegels politischer Gedankenwelt, Leipzig, 1934.
- Heitzman M.** Studya nad akademią platońską we Florencyi. Cz. I, Kraków, 1933.
- Heitzman M.** L'agostinismo avicennizzante e il punto di partenza della filosofia di M. Ficino.
- Henry P.** Recherches sur la préparation évangélique d'Eusèbe et l'édition perdue des oeuvres de Plotin publiée par Eustache. Paris, 1935.
- Hosiasson J.** O prawomocności indukcji hipotetycznej. Warszawa, 1934.
- Igel S.** Dydaktyka propedeutyki filozofii. Warszawa, 1935.
- Indirizzi e conquiste della filosofia neoscolastica italiana. Milano, 1934.
- Ingarden R.** Zagadnienie tożsamości dzieła muzycznego. Warszawa, 1933.
- Ingarden R.** L'essai logistique d'une refonte de la philosophie. Paris, 1935.
- Ingarden R.** Logistyczna próba nowego ukształtowania filozofii. Warszawa, 1934.
- Ingarden R.** Vom formalen Aufbau des individuellen Gegenstandes. Leopoli, 1935.
- Jaffin G. H.** Prologue to nomostatistics. New York, 1935.
- Jakubisiak A. ks.** Od zakresu do treści. Warszawa, 1936.
- Jakubisiak A.** La pensée et le libre arbitre. Paris, 1936.
- Jankélévitch V.** L'ironie. Paris, 1936.
- Jasinowski B.** Wschodnie chrześcijaństwo a Rosja. Na tle rozbioru pierwiastków cywilizacyjnych wschodu i zachodu. Wilno, 1933.
- Jaśkowski St.** On the rules of suppositions in formal logic. Warszawa, 1934.
- Jordan Z.** Próba analizy zdań psychologicznych Prof. T. Kotarbińskiego (Przyczynek do badań nad epistemologicznymi podstawami psychologii). Poznań, 1935.
- Kieszkowski B.** Georgios Gemistos Pleton. Warszawa, 1933.
- Kieszkowski B.** Platonizm we Włoszech w czasach renesansu. Warszawa, 1933.
- Kieszkowski B.** Le correnti filosofiche in Polonia. Roma, 1933.
- Kieszkowski B.** Platonizm renesansowy. Warszawa, 1935.
- Kokoszyńska M.** Nauka o supozycji terminów według Piotra Hiszpana. Warszawa, 1934.
- Komenski J. A.** Wielka Dydaktyka. Przełożyła Drka K. Remerowa, 1935.
- Kotarbiński T.** Bacon o przyszłości nauki. Warszawa, 1933.
- Kotarbiński T.** Zasadnicze myśli pansomatyzmu. Warszawa, 1935.
- Kotarbiński T.** The development of the main problem in the methodology of Francis Bacon. Leopoli, 1935.

a

Kraenzlin G. Max Schelers phänomenologische Systematik. Leipzig, 1934.

Kraus O. Wege und Abwege der Philosophie. Vorträge und Abhandlungen. Prag, 1934.

Kreczmar J. Równoznaczność, wieloznaczność, znaczenie. Warszawa, 1934.

Kreutz M. Nowe kierunki psychologii. Warszawa, 1933.

Kreutz M. Technika metody introspekcyjnej. Lwów, 1935.

Kreutz M. Zarys ramowej teorii woli. Poznań, 1935.

Kuhn H. Sokrates. Ein Versuch über den Ursprung der Metaphysik. Berlin, 1934.

Lakhovsky G. Le rasisme et l'orchestre universel. Paris, 1934.

Lenglar M. Essai sur les conditions du progrès moral. Paris, 1934.

Leuridan Ch. L'idée de la liberté morale. Essai de vulgarisation critique et de mise au point déterministe. Paris, 1936.

Lhoste-Lachaume P. Réalisme et sérénité. Synthèse pratique de pensée et d'action. Paris, 1936.

Librachowa M. Psychologia pedagogiczna w ćwiczeniach. Warszawa, 1933.

Lisowski K. O odrębności estetycznego działania poezji. Warszawa, 1933.

Litt Th. Philosophie und Zeitgeist. Leipzig, 1934.

Lorenzini M. Qu'est-ce que Dieu? Qu'est-ce que l'Être? Paris, 1934.

Lossky N. Intuitivism. Prague, 1935.

Lossky N. O. Intellectual intuition and ideal being. Praha, 1934.

Łempicki Z. Oblicze duchowe wieku dziewiętnastego. Warszawa, 1933.

Łubnicki Z. Zasady ekonomii w świetle krytyki epistemologicznej. Warszawa, 1934.

Łukasiewicz J. Logistyka a filozofia. Warszawa, 1936.

Łukasiewicz J. Zur Geschichte der Aussagenlogik. Leipzig, 1935.

Macewicz P. Praca umysłowa a zagadnienia psych higieny. Warszawa, 1936.

Macewicz P. O badaniu pamięci. Warszawa, 1935.

Markinówna M. Psychologia indywidualna Adlera i jej znaczenie pedagogiczne. Warszawa, 1935.

Masново A. Da Guglielmo d'Auvergne a San Tomaso d'Aquino. Vol. II. L'origine delle cose da Dio in Guglielmo d'Auvergne. Milano, 1934.

Maurin W. Zarys psychofizjologii. Cz. I. System częściowy jako zasadnicze pojęcie psychofizjologii. Warszawa, 1934.

Metallmann J. Na marginesie „Wstępu do filozofii“ A. Müllera. Kraków, 1933.

Metallmann J. Zagadnienie przypadku. Kraków, 1933.

Metallmann J. Emil Meyerson, 1859—1933. Kraków, 1934.

Metallmann J. Determinizm nauk przyrodniczych. Kraków, 1934.

b

Metzger A. Phänomenologie und Metaphysik. Das Problem des Relativismus und seiner Ueberwindung. Halle, 1933.

Natanson Wł. Widokrąg nauki. Lwów—Warszawa, 1933.

Naumann H. Charles Maurras und die Weltanschauung der Action Française. Mit einer monographischen Bibliographie Charles Maurras. Leipzig, 1935.

Olgiati F. e Carlini A. Neo-scolastica, idealismo e spiritualismo. Milano, 1933.

Olgiati F. Cartesio. Milano, 1934.

Ossowski St. U podstaw estetyki. Warszawa, 1933.

Ostrowski W. J. Wyobraźnia eidetyczna Stanisława Wyspiańskiego. Poznań, 1934.

Pastuszka J. Ks. Filozofia współczesna. Tom I. Warszawa, 1934.

Perelmann Ch. De l'arbitraire dans la connaissance. Bruxelles, 1933.

Pfeiffer J. Existenzphilosophie. Eine Einführung in Heidegger und Jaspers. Leipzig, 1933.

Platon. Teajtet. Przełożył, wstępem, objaśnieniami i ilustracjami opatrzył Władysław Witwicki. Warszawa, 1936.

Platon. Menon. Przełożył, wstępem, objaśnieniami i ilustracjami opatrzył Władysław Witwicki. Warszawa, 1935.

Querey P. Les hallucinations. Paris, 1936.

Rabindranath Tagore. La religion de l'homme. Paris, 1933.

Romanowski H. Filozofia cywilizacji. Prawa realne cywilizacji, jej ideały, typy i pochod. Warszawa, 1934.

Rossbacher H. Abhandlungen über das politisch-wissenschaftliche Schrifttum. Erste Abhandlung. Politische und wissenschaftliche Methode. Zweite Abhandlung. Wie weit folgt Thomas Abbt in seiner Schrift „Vom Tode für das Vaterland“ der wissenschaftlichen und der politischen Methode? Dritte Abhandlung. Methodenlehre des politisch-wissenschaftlichen Schrifttums. Halberstadt, 1935.

Rousseau J. J. Emil czyli o wychowaniu. Cz. II. 1933.

Russell B. Essais sceptiques. Paris, 1933.

Rutkiewicz B. L'individualisation, l'évolution et le finalisme biologique. Paris, 1933.

Rutski J. O pewnym problemie prawdziwości statystycznych. Wilno, 1934.

Salamucha J. Ks. Logika zdań u Wilhelma Ockhama. Warszawa, 1935.

Salamucha J. Ks. Dowód „ex motu“ na istnienie Boga. Analiza logiczna argumentacji św. Tomasza z Akwinu. Lwów, 1934.

Sartre J. P. L'imagination. Paris, 1936.

Sérouya H. Initiation à la philosophie contemporaine. Paris, 1933.

Stoniewska H. W sprawie interpretacji objawów przeżyć psychicznych. Poznań, 1934.

Stoniewska H. Czynniki emocjonalny w psychice dziewcząt a wychowanie. Lwów, 1934.

a

Sobociński B. Aksjomatyzacja implikacyjno-konjunkcyjnej teorii dedukcji. Warszawa, 1935.

Sobociński B. O kolejnych uproszczeniach aksjomatyki „ontologii“ Prof. St. Leśniewskiego, Warszawa, 1934.

Stępa J. Ks. Le caractère total de l'état d'après S. Thomas d'Aquin. Gniezno, 1935.

Stępa J. Ks. Metafizyczne podstawy nauki Arystotelesa o państwie. Warszawa, 1935.

Sternberger A. Der verstandene Tod. Eine Untersuchung zu Martin Heideggers Existenzial-Ontologie. Leipzig, 1934.

Suchodolski B. Stanisław Brzozowski, rozwój ideologii. Warszawa, 1933.

Suchodolski B. Kultura i osobowość. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX. i XX. wieku. Warszawa, 1935.

Świeżawski St. Les intentions premières et les intentions secondes chez Jean Duns Scot. Paris, 1935.

Świeżawski L. Przyrodzony ustrój społeczny. Warszawa, 1935.

Świeżawski St. Boëthius, ostatni Rzymianin Lwów, 1935.

Sztejnberg D. Zagadnienie indeterminizmu na terenie nauk humanistycznych. Warszawa, 1933.

Sztejnberg D. Rozumienie i wyjaśnienie w doktrynach Diltheya i Sprangera. Poznań, 1935.

Szuman St., Pieter, J., Weryński H. Psychologia światopoglądu młodzieży. Idealizm, filozofia, religia. Lwów—Warszawa, 1933.

Śniegocki Wł. Normalizacja. Warszawa, 1935.

Śniegocki Wł. Przyczynek do analizy psychologicznej karności. Poznań, 1935.

Tarski A. Pojęcie prawdy w językach nauk dedukcyjnych. Warszawa, 1933.

Tarski A. O ugruntowaniu naukowej semantyki. Warszawa, 1936.

Tarski A. O pojęciu wynikania logicznego. Warszawa, 1936.

Tatarkiewicz Wł. Historia filozofii. Tom I. i II. Wyd. drugie. Lwów, 1933.

Tatarkiewicz Wł. Trzy etyki Arystotelesa. Warszawa, 1933.

Tatarkiewicz Wł. Filozofia w Brazylii. Warszawa, 1935.

Ułaszyn H. Zasięgi klerikalizmu w Polsce powojennej. Poznań, 1933.

Ułaszyn H. Państwo a kościół w walce o szkołę. Lublin, 1935.

Ułaszyn H. Jan Baudouin de Courtenay. Charakterystyka ogólna uczonego i człowieka (1845—1929). Poznań, 1934.

Utitz F. Masaryk als Volkserzieher. Prag, 1935.

Varano F. S. Il problema della storia in Xénopol. Gubbio, 1931.

Varano F. S. L'ipotesi nella filosofia di Ernesto Naville. Gubbio, 1931.

Varano F. S. Vincenzo de Grazia. Napoli, 1931.

Volckelt H. Einige neue Methoden der Verhaltensbeobachtung und Protokollierung. Leipzig, 1934.

b

Wallis-Walfisz M. O rozumieniu dążeń artystycznych w dziełach sztuki. Warszawa, 1935.

Wallis-Walfisz. O rozumieniu pierwiastków przedstawiających w dziełach sztuki. Warszawa, 1934.

Wąsik W. Sebastian Petrycy z Pilzna i epoka. (Ze studyów nad dziejami filozofii w Polsce i recepcją Arystotelesa). Zeszyt III. Warszawa, 1935.

Wąsik W. L'aristotélisme populaire comme fragment de la renaissance. Paris, 1935.

Wiegner A. O istocie zjawisk psychicznych. Poznań, 1933.

Wiegner A. Psychometria w ramach t. zw. psychologii obiektywnej. Poznań, 1934.

Willrodt St. Semifiktionen und Vollfiktionen in Vaihingers Philosophie des Als Ob. Mit einer monographischen Bibliographie Hans Vaihingers von Adolf Weser. Leipzig, 1934.

Wiszniewski M. Charaktery rozumów ludzkich, 1935.

Witkiewicz St. I. Pojęcia i twierdzenia implikowane przez pojęcie istnienia. Warszawa, 1935.

Witwicki T. O reprezentacji czyli o stosunku obrazu do przedmiotu odtworzonego. Lwów, 1935.

Witwicki Wł. Psychologia do użytku słuchaczy wyższych zakładów naukowych. Tom drugi, wydanie drugie, Lwów, 1933.

Witwicki Wł. Rozmowa o jedności prawdy i dobra. Lwów, 1936.

Witwicki Wł. Co to jest dyskusja i jak ją trzeba prowadzić. Warszawa, 1936.

Witwicki Wł. Wiadomości o stylach. Lwów, 1934.

Wytyczak L. Analiza psychologiczna testu Ebbinghaus. Lwów, 1935.

X. Y. Z. Człowiek o trzech obliczach. Warszawa, 1933.

Zawirski Z. Filozofia nauk Meyersona. Warszawa, 1934.

Zawirski Z. Stosunek logiki wielowartościowej do rachunku prawdopodobieństwa. Poznań, 1934.

Zawirski Z. L'évolution de la notion du temps. Milano, 1934.

Zawirski Z. Ueber das Verhältnis der mehrwertigen Logik zur Wahrscheinlichkeitsrechnung. Leopoli, 1935.

Zawirski Z. L'évolution de la notion du temps. Ouvrage honoré du prix Eugenio Rignano. Cracovie, 1936.

Znamierowski Cz. Wiadomości elementarne o państwie. Warszawa, 1934.

Znaniński F. Ludzie teraźniejsi a cywilizacja przyszłości. Lwów—Warszawa, 1935.

Zyczyński H. Materiały psychologiczne w literaturze. Lublin, 1933.

Fundamenta mathematicae. Tom XX. XXI. XXII. i XXIV. Warszawa, 1933—1935.

Il Cardinale Tomaso de Vio Gaetano. Nel quarto centenario della sua morte. Milano, 1935.
Księga Pamiątkowa Międzynarodowego Kon-

a

gresu filozofii tomistycznej w Poznaniu (28. do 30. sierpnia 1934). Gniezno, 1935.

Zur Philosophie der Gegenwart. Vorträge und Reden, anlässlich des 8. Internationalen Philosophenkongresses in Prag gehalten von Mitgliedern der Brentano-Gesellschaft, Prag, 1934.

La philosophie tchécoslovaque contemporaine. Prague, 1934.

Prace Socyologiczne. Rocznik I. Warszawa, 1935.

Spinoza. Nel terzo centenario della sua nascita. Milano, 1934.

b

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Patronat nad polską młodzieżą rzemieślniczą i przemysłową za rok 1934. [Warszawa], 1935.
Drugie Sprawozdanie Funduszu Kultury Narodowej. Warszawa, 1935.

Ks. Kazimierz Wais jako człowiek i filozof. Lwów, 1935.

Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego.

Na Fundusz wydawniczy Ruchu filozoficznego złożył X. Y. 10 zł.

STUDIA PHILOSOPHICA

Commentarii Societatis Philosophicae Polonorum curantibus **K. Ajdukiewicz, R. Ingarden, K. Twardowski**

Volumen I. Leopoli, 1935 (cf. supra p. 119 b).

Volumen II (1937). sub prelo:

I. Disputationes: 1. Chwistek L., Überwindung des Begriffsrealismus. — 2. Lempicki Z., Shaftesbury und der Irrationalismus. — 3. Mehlberg H., Essai sur la théorie causale du temps. II. Durée et causalité. — 4. Michalski K., Le problème de la volonté à Oxford et à Paris au XIV-e siècle. — 5. Tatarkiewicz W., Art and Poetry. — 6. Wallis-Walfisz M., Les énoncés des appréhensions et des normes.

II. Relationes.

III. Tertius Congressus philosophorum Poloniae Cracoviae habitus 1936.

IV. Index praelectionum.

Prostat Leopoli in libraria „Książka“ (A. Mazzucato), ul. Czarnieckiego 12.

Éditeurs: FÉLIX ALCAN, Paris - NICOLA ZANICHELLI, Bologna - AKAD. VERLAGSGESELLSCHAFT m. b. H., Leipzig - DAVID NUTT, London - G. E. STECHERT & Co., New York - RUIZ HERMANOS, Madrid - F. KILIAN'S NACHFOLGER, Budapest - GEORG & Co., Genève - F. MACHADO & C-ia, Porto - THE MARUZEN COMPANY, Tokyo.

1937

31 ème Année

REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE

Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pages chacun).

Directeurs: F. BOTTAZZI - G. BRUNI - F. ENRIQUES

Secrétaire Général: PAOLO BONETTI

„SCIENTIA“

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.

EST L'UNIQUE REVUE à diffusion vraiment mondiale.

EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, traitant par ses articles les problèmes les plus nouveaux et les plus fondamentaux de toutes les branches de la science: philosophie scientifique, histoire des sciences, enseignement et progrès scientifique, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie, sciences biologiques, physiologie, psychologie, sociologie, droit, sciences économiques, histoire des religions, anthropologie, linguistique; articles constituant parfois de véritables enquêtes, comme celles sur la contribution que les différents peuples ont apporté au progrès des sciences; sur la question du déterminisme; sur les questions physiques et chimiques les plus fondamentales et en particulier sur la relativité, sur la physique de l'atome et des radiations; sur le vitalisme. „Scientia“ étudie ainsi tous les plus grands problèmes qui agitent les milieux studieux et intellectuels du monde entier et constitue en même temps le premier exemple d'organisation internationale du mouvement philosophique et scientifique.

EST L'UNIQUE REVUE qui puisse se vanter de compter parmi ses collaborateurs les savants les plus illustres du monde entier.

Les articles sont publiés dans la langue de leurs auteurs et à chaque fascicule est joint un *Supplément contenant la traduction française de tous les articles non français. La Revue est ainsi entièrement accessible même à qui ne connaît que le français. (Demandez un fascicule d'essai gratuit au Secrétaire Général de «Scientia», Milan, en envoyant trois francs en un seul timbreposte de votre Pays, — à pur titre de remboursement des frais de poste et d'envoi.*

ABONNEMENT: Fr. 230.

Il est accordé de fortes réductions à ceux qui s'abonnent pour plus d'une année.

Adresser les demandes de renseignements directement à „SCIENTIA“ Via A. De Togni 12 Milano (Italie).

FRANZ BRENTANO

GESAMMELTE PHILOSOPHISCHE SCHRIFTEN

Zahlreich sind die Richtungen, die von Franz Brentano ausgingen, die Namen STUMPF, MARTY, HUSSERL, HILLEBRAND, MEINONG, EHRENFELS, HÖFLER, TWARDOWSKI genügen zum Belege. Und doch hat er nur wenige Schriften veröffentlicht, und diese sind fast sämtlich seit geraumer Zeit nicht mehr aufzutreiben. Die von O. Kraus und A. Kastil besorgte

GESAMTAUSGABE

findet in der philosophischen Gegenwart dankbare Aufnahme. Bringt sie doch eine Fülle völlig unbekanntem Materials aus dem Nachlaß.

Bisher erschienen:

Kategorienlehre Ontologische Untersuchungen. Mit Unterstützung der Brentano-Gesellschaft in Prag hersg., eingeleitet u. m. Anmerkungen und Register versehen von Alfred Kastil. 1933. LI, 405 Seiten. RM. 7.—, Ganzleinen RM. 8.50.

Vom Ursprung sittlicher Erkenntnis. Dritte, neuerlich um eine Erstveröffentlichung aus dem Nachlass vermehrte Auflage. Nebst klein. Abhandlungen z. ethisch. Erkenntnistheorie u. Lebensweisheit, herausg. und eingeleitet von Oskar Kraus. 1934. XVI, 174 Seiten. RM. 2.50, Ganzleinen RM. 3.30.

Wahrheit und Evidenz Erkenntnistheoretische Abhandlungen und Briefe. Ausgewählt, erläutert und eingeleitet von Oskar Kraus. 1930. XXXI, 228 Seiten. RM. 7.20, Ganzleinen RM. 9.—.

Die Lehre Jesu und ihre bleibende Bedeutung. Mit einem Anhang: Kurze Darstellung d. christl. Glaubenslehre. Aus d. Nachlaß hrsg. v. Alfr. Kastil. 1922. XX, 149 S. RM. 3.50, geb. RM. 5.—.

Psychologie vom empirischen Standpunkt. Zweite Auflage. Mit ausführl. Einleitg., Anmerkungen u. Register hrsg. von Oskar Kraus.

Bd. I: „Die Psychologie als Wissenschaft“. „Von den psychischen Phänomenen im Allgemeinen“. 1924. IC, 279 Seiten. RM. 9.—, Ganzleinen RM. 10.80.

Bd. II: „Klassifikation der psychischen Phänomene“ u. „Anhang“ von 17 Nummern. 1925. XXV, 338 Seiten. RM. 9.—, Ganzleinen RM. 10.80.

Bd. III: „Vom sinnlich. u. noëtisch. Bewußtsein“. 1. Teil: Wahrnehm., Empfindung Begriff. 1928. XLVIII, 191 Seiten. RM. 6.30, Ganzleinen RM. 7.60.

Versuch über die Erkenntnis Aus dem Nachlaß hrsg. v. Alfr. Kastil. 1925. XVIII, 222 Seiten. RM. 6.70, Ganzleinen RM. 8.—.

Die vier Phasen der Philosophie und ihr augenblicklicher Stand. Nebst Abhandlungen über Plotinus, Thomas von Aquin, Kant, Schopenhauer und Auguste Comte. Mit Einl., Anm. u. Register hrsg. von O. Kraus. 1926, XVIII, 169 Seiten. RM. 4.—, Ganzleinen RM. 5.—.

Über die Zukunft der Philosophie Nebst den Vorträgen: Über die Gründe der Entmutigung auf philosoph. Gebiet. Über Schellings Philosophie u. den 25 Habilitationsthesen. Hrsg., eingel. u. mit erl. Anm. u. Register versehen von O. Kraus. 1929. XX, 187 Seiten. RM. 4.90, Ganzleinen RM. 5.80.

Vom Dasein Gottes. Aus d. Nachlaß hrsg. u. m. Einl., Anm. u. Register versehen v. Alfr. Kastil. 1929. LIX, 546 S. RM. 21.50, Ganzleinen RM. 24.—.

Im Druck: **Kontinuum, Raum, Zeit.** Hrsg. v. Alfr. Kastil.

Man vergleiche die ausführliche Notiz in Bd. XII dieser Zeitschrift S. 180 ff., sowie die Notiz in diesem Band S. 124b.

VERLAG VON FELIX MEINER IN LEIPZIG

Tomy I.—VI. Ruchu Filozoficznego

są na wyczerpaniu. W Administracyi pisma można jeszcze nabyć po kilka egzemplarzy kompletnych tomów I.—IV., jeden egzemplarz kompletny t. V. oraz następujące poszczególne zeszyty tomów I.—VI.: I. 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10; II. 5, 6, 7, 8, 9, 10; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10; IV. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9—10; V. 6, 7, 8, 9, 10; VI. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Cena tomu kompletnego 50 zł. Cena zeszytu pojedynczego 1 zł.

SPIS RZECZY. K. Twardowski: Trzeci Polski Zjazd Filozoficzny. (Kraków, 24.—27. IX. 1936). — M. Kokoszyńska: Wrażenia z I. Międzynarodowego Kongresu Filozofii Naukowej. (Paryż, 15.—23. września 1935). — Sprawozdania: C. F. Kumaniecki, De Satyro Peripatetico (D. Gromska). — Archiwum Komisji do badania historii filozofii w Polsce. Tom V. (A. Zieleńczyk). — E. Bautro, De jurisprudentia symbolica. Cz. I. Prolegomena do logistyki prawniczej (T. Kotarbiński). — B. Suchodolski, Ideały kultury a prądy społeczne. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX. i XX. wieku (B. Gawęcki). — Ks. K. Michalski, Zagadnienia współczesnej filozofii dziejów (R. Lutman). — M. Kreutz, Zmienność rezultatów testów. Cz. II. Przyczyny zmienności rezultatów i konieczna modyfikacja metody testów (Fr. Baumgarten). — F. Felhorska i S. M. Studencki, Plany i marzenia młodzieży o przyszłości. Studium psychologiczne na podstawie ankiety Józefy Joteyko w sprawie wyboru zawodu (T. Witwicki). — H. Sérouya, Initiation à la philosophie contemporaine (H. Elzenberg). — H. Bergson, La Pensée et le Mouvant (H. Mehlberg). — B. Bornstein, La logique géométrique et sa portée philosophique (I. Dąbbska). — H. Driesch, Philosophische Gegenwartsfragen (D. Szejnberg). — Zb. Łubieński, Die Grundlagen des ethisch-politischen Systems von Hobbes (C. v. Brockdorff. Przetłóczył K. Twardowski). — R. Ingarden, Das literarische Kunstwerk. Eine Untersuchung aus dem Grenzgebiet der Ontologie, Logik und Literaturwissenschaft (L. Blaustein). — Kilka uwag na marginesie polskiego przekładu „Zarysów Pirrońskich“ Sextusa Empirikusa (W. Auerbach). — Przegląd czasopism: Annalen der Philosophie und philosophischen Kritik. — Philosophischer Anzeiger. — The Journal of Philosophy. — Kant-Studien. — Mind. — Revue d'Histoire de la Philosophie. — Revue de Métaphysique et de Morale. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Scientia. — Zapiski bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — Autoreferaty: Ajdukiewicz K., Ontologiczne założenia uniwersalizmu socjologicznego. — Blaustein L., O rzeczywistości badanej przez nauki humanistyczne. — Dąbbska I., Próba analizy pojęcia irracjonalizmu, zilustrowana przykładami z dziejów filozofii starożytnej. — Elzenberg H., Pojęcia wartości i powinności. — Fryling J., Podstawy wychowania moralnego w Japonii. — Gawęcki B., O sprawdzaniu hipotez. — Ichheiser G., Złudzenia przy osądzaniu ludzi jako centralny problemat psychologii społecznej. — Jasinowski B., Nowe zadania historii nauk. — Kotarbiński T., O reizmiew szkole Franciszka Brentana. — Kowalski Wł., Jak należałoby tworzyć t. zw. psychologię życiową? — Krokiewicz A., Początki filozoficznej metafizyki greckiej. — Nawroczyński B., Ideały pedagogiczne w wieku XX. — Romahnowa z Łuszczewskich S., O wyrazach okazyjnych. — O indukcji przez proste wyciszenie. — Schayer St., Zagadnienie duszy w religiach i w filozofiach indyjskich. — Schiemer Z., Założenia egzystencjalne systemu Russella. — System logiczny Wittgensteina. — O wartości filozoficznej panlogizmu R. Carnapa. — Sośnicki K., Klasyfikacja teoryj państwa. — Trzebiński J., Symbioza i walka o byt w rozwoju świata organicznego. — Wallis-Walfisz M., O rozumieniu dzieł sztuki. — Wieleżyńska J., Indywidualność językowa. — Witwicki Wł., Co to jest styl. — Organizacje. — Polskie Towarzystwo Filozoficzne we Lwowie. — Warszawskie Towarzystwo Filozoficzne. — Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne. — Zjazdy. — Konkursy. — Nagrody. — Varia. — 800. rocznica urodzin Majmonidesa. — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Książki nadesłane Redakcyi. — Fundusz wydawniczy Ruchu Filozoficznego. — Ogłoszenia.

